Tímarit

Þjóðræknisfélags
Islendinga

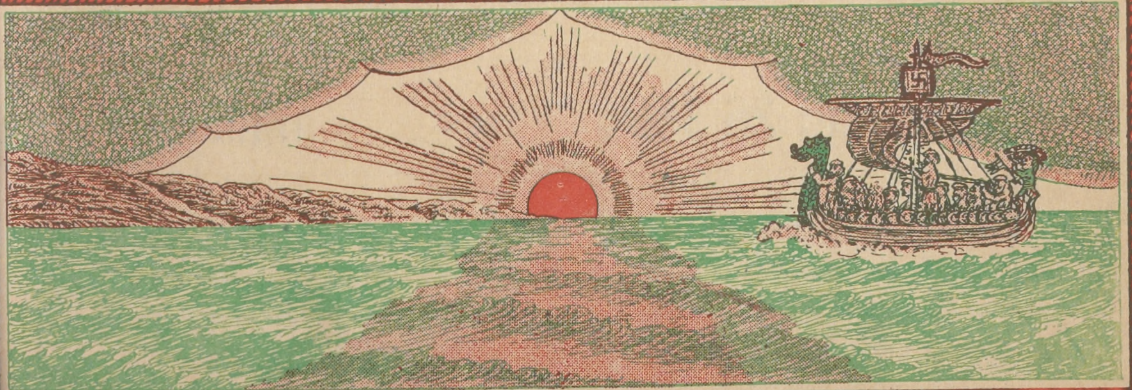
XII. ÁR

WINNIPEG, MAN.

1930

TÍMARIT

Þjóðræknisfélags Íslendinga

Tólfti árgangur, 1930

Ritstjóri: RÖGNVALDUR PÉTURSSON

WINNIPEG, MANITOBA

Gefið út af Þjóðræknisfélagi Íslendinga í Vesturheimi.

1930

Prentað af

THE VIKING PRESS, LTD.

EFNISYFIRLIT

Þiðranda-Kviða.

Kantata eða Klið-kviða.

Eftir Stephan G. Stephansson.

Þær dögunar dísirnar níu
Draumlönd sín hafa um aldirnar tíu
Varið frá Þingvelli þvert yfir land
Þokast frá túnjaðri inn í hvern bæ.
Hafa þær aðsetur æ
Birtuna leiða yfir sveitir og sæ!

I. Viðkvæði.

Enn heiðir af hæsta fjalli
Að hafs-auga brún
Enn viðrar vori hlýju!
Úr valnum af Þiðranda falli
Rís og ríður í tún
Hún
Dagbjört og dísir hennar níu.

II. Jólaboðið.

Síðu-Hallur:

Nú haustar á heiðum
Og hádegin rökkva
Og mörg lauf af meiðum
Í moldina sökkva.
Senn kólnar í kofa
Og kaf-fennir glugga
Og svanavötn sofa
Í svellbláma skugga.

Fyrst sumrinu hallar um sinn,
Þá setjumst við þéttara inn!
Að langelda þýðunni, Þórhallur minn.
Ef árin vor eldast,
Skal æskan vor ei kveldast,
En varmara nær-tengjast vina-hópurinn.

Við missa þig ei megum,
Því mætastan þig eigum
Og spakasta spámanninn.
Til jólaboðs míns, vinur, þig eg vinn!

Hjá ástvinum öllum,
Hjá ættingjum snjöllum,
Svo konum sem körlum
Við skerpum skemtiræður,
Við skörum fornar glæður,
Við ljóðum lauf á skóginn
Og lóuna í móinn,
Og vermum svo veturinn.
Og þar verður Þiðrandi kominn
Með þrekvirkin.

En hvað er það, sem þögnum veldur,
Þórhallur, ef getið er
Þiðranda til sæmdar sér,
Sé þó ungur, vítt um fer
Erlendis og heima hér —
Þar um ertu hljóður heldur."

III.

Þórhallur.

"Veit eg þinn arfi
Verður í starfi,
Þjóðvaxtar þarfi
Inn þegnskapar djarfi,
Hnípi eg yfir hljóðum grun,
Hann er á hvarfi!

Gröm og gömul
Goð vor óblætin
Norpa í heimalands hofum;
Öll eru í ellibelg
Orku skriðin.
Verður þó aldrei útbygt.

Langsótt landnám
Lýða allra verður
Afturför aldur lyfjar
Áföll hinna ungu
Veldur aldamótum;
Öll er þó siðabót sjálfsögð.

Góðvinur, Hallur, þó þér hlýði eg,
Haustboði þínu kvíði eg;
Voðalaus ei verður nú
Veizlan sú."

IV.

Síðu-Hallur:

"En böl ei bítur á oss,
Ef bíður þú, vinur, hjá oss;
Þú lesa kant úr feiknstöfum
Fegurstu trú."

V. Veizlan.

Glatt var á hjalli,
Gaman og yndi
Kotrosknum karli
Konur á palli,
Sem festarölsfagnaður myndi.

Gullbaugar, glitseymdur lindi
Glóðu sem Norðljós í vindi.
Heiðhvítu-falds yfir fjalli
Brosfagur blámi og mjalli.

Unun og hlýja var inni,
Úti gekk stormur og hregg,
Haustsvalt með oddi og egg.
Næðandi viðu og negg.
Hlóð fyrir hlið og dyr
Hríðefldur norðan byr.

VI.

Þórhallur:

"Vofeigleg er veður gnótt.
Viðsjált hefir gestum þótt
Fjarlæg veizlusætin sótt
— Söguleg mun verða nótt. —
Yzt er á bekkjum autt og hljótt.

Þó er hér margur göfgur gestur,
Gleði nóg og skenkt er ótt;
Þiðrandi er þeirra beztur!

Úti þýtur helreið hríða,
Hlustið til!
Þar fer meira en bakki af byl:
Feigðar sog um loftið líða!
Sagga-fjúk með sama hljóði,
sem á ljórann sletti blóði,
Freyðir upp um þekju og þil.

Gangi hér enginn út í nótt!
Ilt mun þar í myrkrin sótt,
Inn mun fæstum unt að skríða."

VII.

Vakan þraut með þunga svefni,
Þiðrandi hlaut vöku-efni;
Knúð var hurð og kvatt var dyra,
Kappsamlega — ákaflega.

VIII.

Þiðrandi:

"Ilt til fregna, ef til dyra
Þorir enginn gestum gegna,
Látum aðra liggja kyra,
Síðförunum vega-viltu
Veðurtryltu,
Uppgefnum við húm og hregg!
Þeir skulu engir bana bíða
Blindrar hríðar,
Boðnir undir bæjarvegg."

IX.

Glotti tungl við hríðar hrannir,
Hilti dagsbrún yfir fannir,
Sást í húsi handaskil,
Rökkrið var að rofa til.

Þórhallur, sá eini er
Andvara er fann á sér,
Sem að gæti svefninn losað. —
Sami á honum lúinn lá:
Leyndra slyza veður-spá,
Glaðvaknaður, gat ei brosað,
Skygndist yfir sængur-salinn,
Svipaðist milli bekkjanna,
Ekki varð sú álykt falin:
Auð var rekkjan Þiðranda.

X.

Þórhallur:

"Allir höfum of seint vaknað,
Á var bann!"
— Þiðranda úr sal er saknað —
Sagði hann.

XI.

Borinn inn á beð
Bana-sár,
Á bólstrum lá Þiðrandi bleikur með
Blóðstorkið hár. —
Alt var sem andsvar þessi knýi:
"Hvað hefir valdið hans vígi?"

XII.

Þiðrandi:

"Heyrða eg gestareið í garðinn!
Glámeygur máni
Gægðist úr grímu hríðar
Gráfennið á.

Niðmyrkar, nátt-klæddar
Fóru nornir níu
Norðan tún.
Helbleikar um hönd og brún
Stóðu á hlaði hjá mér.
Þær voru það, sem þannig unnu á mér.

Drifhvítar, dagbjartar
Dísir að sunnan
Túnfæti náð höfðu níu,
En nær ei komist —
Möttlaðar mjúkviðris
Morgun-gæzku. —

Augum þó aðeins til mín næðu,
Af þeim fanst mér stæðu
Geislar frá ársól og æsku!

Mér hefir mætt
Eigi mikið tjón.
Út er mér blætt
Við yndis sjón."

XIII.

Síðu-Hallur:

"Það veiztu, Þórhallur,
Að til Þváttá flutti eg
Rekinn frá Hofi af harmi;
Enn er óráðin
Örlaga gátan,

Hver þau víf vóru,
Sem vágu Þiðranda. — — —
Eitt er það skarð í ætt óbætt.
Hvað vitrast þér, spámaður?"

XIV.

Þórhallur:

"Út af sloknaður
Átrúnaður
Endist til ills.
Hann verður bernskunni bani.

Feigar fylgjur
Fornra siða
Vörpuðu Þiðranda' í val sinn.
Æskunni eru þær
Örlaga nornir,
Afturför. Skipar svo sköpum.

Glögt í grun
Get eg séð, hvað vera mun
Það, sem réð Þiðranda falli,
Þessi goð vor fornu, hrunin af stalli!

Fegursta frænda sinn
Flytja vildu í himininn,
Þeirra og þinn —
Þiðrandi er þar kominn
Til fylgjanna forfeðra sinna.
Því hvert sem þú snýr,
Og hvar sem þú býr,
Þá hnígur hver hugur til sinna!"

XV.

Síðu-Hallur:

"Því er nú, Þórhallur,
Þér um varir
Léttu brosi brugðið?"

XVI.

Þórhallur:

Eg sé gegnum tíma, holt og hæð,
Hopaður er úr landi
Sérhver illur andi,
Sérhver nætur-nornin skæð,
Illar dísir dimmra er alda

Drápshríð æstu um grímu kalda.
Göfugur, ungur, þrauta þorinn
Þiðrandi er endurborinn.

Uppi verða enn
Svo árvakrir menn,
Sem veizlur halda og vaka.
Og vorfuglar, sem með heima-alin hljóð
Allt hörkuðu af meðan veturinn stóð,
Með sólroð í vændum sér lyftu upp í ljóð
Og sumarið kváðu upp úr klaka."

XVII. Niðurlag.

Þó að fylgjur úthalls alda
Íslands niðja marga, tíðum
Feldu um nóttu norna-kalda
— Skortur og ótíð unnu á lýðum —
En aldrei grófu þær ættar-bogann!
Ætíð, þegar dagur rann
Sumarhýr með sólarlogann:
Dísir ljóss og lífsins níu
Ljómuðu upp í túni þjóðar,
Glaðar, góðar.
Sama munu þær siðnum halda
Sólaldir um aldir alda.

Alþingishátíðin,

eftir Jón J. Bíldfell

Fyrir nærri fimm árum síðan var hafinn undirbúningur meðal þjóðar vorrar heima, til þess að minnast hins merkilega atburðar í sögu norrænna þjóða, að Alþingi Íslendinga yrði þúsund ára gamalt árið 1930. Það var ekki eingöngu elzt allra löggjafarþinga á Norðurlöndum, heldur og um víða veröld. — Kaus Alþingi nefnd manna til að undirbúa hátíðarhöld þessi, og í nefndina voru skipaðir: þáverandi bæjarfógeti, herra Jóhannes Jóhannesson, formaður, herra Ásgeir Ásgeirsson fræðslumálastjóri, ritari, en meðráðendur: forsætisráðherra Íslands, ex officio; fyrverandi forsætisráðherra hra. Sigurður Eggerz, dómsmálaráðherra hra. Jónas Jónsson, verkstofustjóri hra. Pjetur G. Guðmundsson og prófessor hra. Magnús Jónsson.

Í febrúar 1926 var hátíðarmál þetta rætt á þingi Þjóðræknisfélagsins, og svo frá því gengið, að stjórnarnefndinni var falið að leita sér upplýsinga um það, og koma fram með tillögu á næsta þingi um þátttöku félagsins. Til þess að hafa þetta sérstaka verk með höndum, voru þessir þrír menn kosnir úr stjórnarnefndinni: Jón J. Bíldfell, Jakob F. Kristjánsson og Árni Eggertsson.

Nefnd þessi starfaði svo það sumar og safnaði ýmiskonar upplýsingum, er hún svo lagði fyrir þjóðræknisþingið veturinn á eftir. Mælti hún fastlega með því, að Þjóðræknisfélagið skipaði þegar fasta nefnd í þetta mál, er strax væri látin taka til starfa, því nóg væri að gera.

Síðla haustsins 1926 barst svo forseta Þjóðræknisfélagsins bréf líka frá formanni Undirbúningsnefndarinnar í Reykjavík, þess efnis, að óskað var eftir að Þjóðræknisfélagið tæki mál þetta á dagskrá. Var nefndarálitið og bréf þetta lagt fyrir Þjóðræknisþing í febrúar 1927 og nefnd manna kosin, er síðar bætti við sig, unz hana skipuðu að lokum 12 menn.

Nefndin tók þegar til starfa. — Margbrotið verk lá fyrir höndum. Fyrst var að kynna almenningi málið og vekja athygli fyrir hátíðinni meðal fólks yfirleitt. Til þess voru ferðir farnar fram og aftur um þvera álfuna. Næst var að komast að hagkvæmum samningum við eitthvert skipafélag um ferðina. — Lagði nefndin aðaláherzluna á að fá fargjöld færð niður úr því, sem þá voru. Þá stóðu fargjaldataxtar svo, að á þriðja farrými kostuðu farbréf fram og til baka milli Montreal og Norðurlanda $196.00, en með þeim var Ísland flokkað; til Khafnar $172.00, og til Englands $150.00. Öll sanngirni mælti með því, að með beinni ferð, er farin yrði frá Montreal til Reykjavíkur, yrðu farbréf ekki seld dýrari en þau eru til Englands. En hér var við rammann reip að draga. Ekki var hægt að leigja boðlegt skip til fararinn-

ar. Til þess skorti fé. En með því eina móti hefði nefndin getað ráðið fargjaldinu. Varð því að ganga samningaleiðina að skipafélögunum.

Loforð fengust, fyrir vinsamlega milligöngu skipafélagsins danska, The Scandinavian American Line, að við þetta sérstaka tækifæri skyldi Reykjavík vera látin njóta sömu hlunninda og Khöfn, það er, að farbréf yrðu færð niður úr $196.00 ofan $172.00. En nefndin var ekki ánægð með það. Öll gáfu skipafélögin til kynna, að ef fengist álitlega stór og ákveðinn farþegahópur, væri ekki fráleitt, að slakað yrði til betur. Öll játuðu þau, sem og vitanlegt er, að sjóleið væri skemri til Reykjavíkur en til Glasgow. Er munurinn rúmar 400—500 mílur enskar, eftir því hvoru megin siglt er við Nýfundnaland. En svo höfðu þau öll innbyrðissamband sín á meðal, sem nefndist "The North Atlantic Steamship Conference", er ákveður fastagjald milli Ameríku og hinna ýmsu staða í Norðurálfunni. Ekkert félaganna mátti brjóta bág við þenna samning nema með samþykki hinna. Óhugsandi var að slíkur samningur fengist, eftir að einkasamningur væri gerður við eitthvert félagið. Þá mundi það félag sízt óska eftir niðurfærslu, né hin láta sig það nokkru skifta, er útséð væri um að þau gætu haft hag af því. Var því um að gera, að binda ferðalagið engum föstum samningi, fyr en frá fargjaldi væri gengið. Fengist það fært enn þá neðar, var ferðamönnum sparað mikið fé. Stóð nefndin nú í þessu stími, þegar á hana var ráðist með þungum ásökunum, og samningur gerður af einstökum mönnum við eitt meiriháttar línuskipafélag, að undirbúa ferðina heim. Þóttist félag þetta þegar í stað hafa tekið við umboði fyrir þessari ferð, og var þá eigi um fargjaldalækkun að spyrja eftir það.

Samdi þá loks Heimfararnefndin við "The Canadian Pacific Ry." um ferðina. Niðurfærsla fékst allmikil með járnbrautinni, en með farbréfaverðið varð að sitja við það, sem komið var. Sérstaka lest lagði félagið til frá Winnipeg. Í henni voru 11 ferðavagnar, 4 flutninga- og póstvagnar og einn greiðasöluvagn. Ennfremur lagði það til tvö skip, annað til austurfarar, skipið "Montcalm", hitt til vesturfarar, skipið "Minnedosa". Er þetta fyrsta og eina skiftið, enn sem komið er, sem farin hefir verið hringferð beina leið frá Ameríku til Íslands.

Kl. 9. að morgni fór fólkið að drífa inni kl. 10 að morgni 12. júní s.l. Vikuna þar á undan hafði ferðafólkið verið að drífa að úr öllum áttum, því Heimfararnefndin gerði sér far um, að hópurinn yrði sem stærstur, sem héðan færi.

Klukkan 9 á miðvikudagsmorguninn 12. júní, fór fólkið að drífa að vagnstöðinni, þrátt fyrir þétta gróðurrigningu, sem á var. Ekki aðeins ferðafólkið, heldur vinir þess og kunningjar, og aðrir Íslendingar sem þangað komu til að kveðja heimfarendur. Kl. 9.30 var orðið

svo þéttskipað af fólki á vagnstöðinni, að varla varð þversfótað. Allir virtust glaðir og ánægðir, jafnvel þeir, sem þráðu að fara, en gátu það ekki ýmsra orsaka vegna. Þegar ofan á járnbrautarstöðina kom, var þar til staðar hinn mikli lúðraflokkur Princess Pat hersveitarinnar, til þess að "syngja menn úr hlaði". Lék hann allskonar íslenzk lög meðan fólkið dreif að, beið á stöðinni, talaði saman og kvaddist. Þegar eimlestin var ferðbúin, flutti lúðraflokkurinn sig upp á hliðarpallinn í lestaskálanum, ásamt fólkinu, sem komið var til að kveðja heimfarendur, og það síðasta, sem vér heyrðum, er lestin skreið af stað í austurátt, var þjóðlagið íslenzka við hið ódauðlega kvæði sr. Matthíasar: "Ó, guð vors lands".

Á ferðinni austur til Montreal bar fátt til tíðinda. Veðrið var yndislegt. Döggin glóði á grasinu og á trjánum, þegar regninu létti, mjög skömmu eftir að lagt var af stað. Ryklaust var með öllu alla leiðina, og ferðafólkið naut til fulls hins breytilega útsýnis, sem er á þeirri löngu leið.

Þegar til Montreal kom, mættu yfirmenn Canada Kyrrahafs Eimskipafélagsins hópnum á vagnstöðinni og sáu um, að allir kæmust tafarlaust niður að höfninni og um borð í skipið "Montcalm", sem þá lá ferðbúið. Ennfremur mætti hópnum frá Winnipeg fjöldi samferðafólks frá austur- og miðfylkjum Bandaríkjanna, sem beina leið hafði farið frá Montreal. Svo, þegar skipið lagði af stað frá Montreal, var tala þeirra, sem með því vóru, undir umsjón Heimfararnefndarinnar, á leið til Íslands, 368 manns.

Eg man ekki eftir, að eg hafi nokkru sinni verið í glaðari hópi Íslendinga, en þeim, sem sigldi þá frá Montreal (14. júní). Ánægjan ljómaði á andlitum fólksins. Gleðin yfir því að fá að sjá ættlandið innan fárra daga, og að fá að njóta þeirrar ánægju að heimsækja það á hátíðisdegi þess.

Sjóferðin heim mátti heita ágæt. Að vísu var allheitt og þröngt á skipinu fyrsta daginn. En úr því var bætt, og svalinn, þegar út á rjúmsjó kom, var þægilegur. — Á ferðinni bar fátt til tíðinda. Menn skemtu sér við leiki, söng, samræður og annan gleðskap, sem á slíkum ferðum tíðkast; þar á meðal ræður, er fluttar voru af þar til völdum mönnum — um Alþingi hið forna. Tíminn leið fljótt; og nálega áður en við vissum af, vorum við komin í námunda við Ísland, þrátt fyrir allsterkan mótvind, er skipið átti við að etja hátt upp í sólarhring.

Föstudaginn þann 20. júní var meiri ókyrleiki á mönnum heldur en dagana á undan. Menn gengu út og inn á skipinu og virtust hvergi eira. Þeir gengu fram á skipið og horfðu stöðugt í áttina, sem það sigldi í. En ekkert sást nema úlfgrá þoka, sem hékk í loftinu og huldi útsýni alt nema tiltölulega lítinn blett af sjónum í kringum skipið, þar sem öldurnar risu og féllu hóglátlega. Rétt eftir hádegið barst skipstjóranum á "Montcalm" loftskeyti, þar sem honum var tilkynt, að strandvarnarskipin íslenzku, Óðinn og Ægir, væru vænt-

anleg til móts við "Montcalm", langt fram á Faxaflóa. Oss, sem með skipinu vorum, skildist strax, að hér væri um virðingarvott að ræða af hálfu stjórnarinnar á Íslandi, því hún ein á ráð á þeim skipum, og heimfarendur allir urðu hugfangnir af velvildinni, sem slíkur höfðingsskapur bar vott um. Á milli kl. 8 og 9 e. h. kom landið í augsýn. Það var Reykjanesskaginn, og skömmu síðar sáust varðskipin koma. Þau voru fagurlega skreytt fánum og að öðru leyti vel og tignarlega búin. Með þeim komu á milli 60 og 70 manns frá Reykjavík, þar á meðal tveir af ráðherrum stjórnarinnar, þeir Jónas Jónsson dómsmálaráðherra og Einar Árnason fjármálaráðherra. Forsætisráðherrann, sem ætlaði að vera með í förinni, hindraðist, svo hann gat ekki komið. Einnig undirbúningsnefndarmenn Alþingishátíðarinnar allir. Auk þeirra voru margir Alþingismenn, embættismenn úr Rvík og nokkrir Vestur-Íslendingar, þar á meðal þeir séra Rögnvaldur Pétursson og Ásmundur P. Jóhannsson, sem voru farnir heim á undan aðalhópnum. Þegar skipin mættust, lögðust varðskipin við hliðina á "Montcalm", og stigu þeir, sem á þeim komu, um borð á farþegaskipið. Eftir stutta dvöl í aðalsetustofu skipsins, var gengið niður í borðsalinn á fyrsta farrými en þangað höfðu áður safnast allir Íslendingar, sem með skipinu voru. Þegar niður í borðsalinn kom, gerði séra Rögnv. Péttursson undirbúningsnefndarmenn Alþingishátíðarinnar kunnuga fyrir þeim, sem þar voru komnir.

Fyrverandi bæjarfógeti og forseti Undirbúningsnefndar Alþingishátíðar, hra Jóh. Jóhannesson, tók þá fyrstur til máls. Beindi hann orðum sínum aðallega til Heimfararnefndar Þjóðræknisfélagsins og þakkaði henni starfið. Bauð hann hana og alla gesti, er með skipinu voru, hjartanlega velkomna til landsins. Svaraði Jón J. Bíldfell, forseti Heimfararnefndar Þjóðræknisfélagsins, ræðu forsetans, og þakkaði fyrir hönd Heimfararnefndarinnar hina vinsamlegu kveðju og alla samvinnu og aðstoð sem Heimfararnefndin hefði orðið aðnjótandi frá hálfu Undirbúningsnefndarinnar. Ávarpaði þá ritari Undirbúningsnefndarinnar, hra. Ásgeir Ásgeirsson, fræðslumálastjóri og forseti sameinaðs þings, gestina og hina erlendu fulltrúa, er með skipinu voru, bauð þá alla velkomna til hátíðarinnar. Er hér var komið sögunni, var skipið komið inn á höfn og lagst, og söngflokkur Reykjavíkur og Akureyrar komnir um borð ásamt fleiri gestum úr landi. Eftir fræðslumálastjóra tók hra. Einar H. Kvaran rithöfundur til máls. Skýrði hann aðkomumönnum frá því, að efnt væri til samkomu í öðru kvikmyndaleikhúsi Reykjavíkur, Nýja Bíó, eftir hádegi daginn eftir (laugardag), og þangað væri öllum Vestur-Íslendingum boðið. Tók þá söngflokkurinn við að skemta. Eftir að "Ó, guð vors lands" hafði verið sungið, og hljóðfæraflokkur skipsins skemt með hljóðfæraslætti, neyttu menn hressingar, er fram var reidd af skipsþjónum, og heilsuðu upp á kunningja og vini. Kom

nú Reykjavíkurbáturinn "Magni" fram og með honum Knud Zimsen borgarstjóri og söngflokkur K. F. U. M., sem orðlagður er fyrir listfengi sitt. Bauð borgarstjóri Vestur-Íslendinga velkomna með snjallri ræðu, en séra Jónas A. Sigurðsson svaraði. Skemti nú söngflokkurinn fólki fram eftir nóttunni. Allmargir úr Reykjavík komu fram á skipið um kvöldið til að heilsa upp á kunningja og vini, þó miklu færri en vildu, því tími vanst ekki, því ákveðið hafði verið, að allir aðrir en þeir, sem vissa bústaði áttu hjá frændum eða kunningjum í bænum, yrðu í skipinu um nóttina.

Á laugardagsmorgun kl. 7 var ákveðið að fara í land, og sýndi landsstjórnin okkur aftur þá velvild, að senda strandvarnarskipið Ægi út á ytri höfnina, þangað sem "Montcalm" lá og flytja fólk og farangur í land endurgjaldslaust.— Þegar á land var komið, voru bílar til reiðu að taka fólkið suður á Landsspítalann nýja, er landsstjórnin hafði verið svo góð að ljá þeim, sem á vegum Heimfararnefndarinnar komu, og ekki áttu athvarf annarsstaðar, án endurgjalds. Hús það er hið prýðilegasta, byggt úr steinsteypu og stáli; er þrílyft, með öllum nýjasta útbúnaði og þægindum. Herbergin og salirnir eru rúmgóð og vel hátt undir loft, heitt og kalt vatn í hverju herbergi og gluggar allir á hjörum og falla út, eins og á flestum byggingum í Rvík. Baðker og steypiböð er á hverju lofti og byggingin hituð með heitu vatni. Rúmar hún um 250 manns. Innanhúsmuni alla hafði Heimfararnefndin keypt sjálf, og höfðu umboðsmenn hennar, þeir séra Rögnvaldur Pétursson og hra. A. P. Jóhannsson, gengið prýðilega fram í að koma öllu sem haganlegast fyrir, svo að það var alveg eins og að koma heim til sín að koma þangað inn. Hvert herbergi var uppbúið og umsjónarfólk við hendina, til að sjá um að alt kæmist á sinn stað og væri í röð og reglu.

Staðurinn, sem spítalinn stendur á, er einkar vel valinn. Hann stendur sunnan í Skólavörðuholtinu. Kringum hann er þurt og þokkalegt og hefir stór grasflötur verið ræktaður alt umhverfis bygginguna með mikilli fyrirhöfn og kostnaði, og hafði höfrum verið sáð í allstóran part af fletinum, sem voru svo þroskamiklir, að þeir tóku manni undir hönd eftir sex vikna sprettu. Útsýni frá spítalanum er hið fegursta. Skildinganes, Skerjafjörður, Bessastaðir, Öskjuhlíð, Álftanes og hafið blasa við, og hefir það ekki lítið að segja fyrir þá, er við heilsuskort eiga að stríða og eiga að búa þar lengri eða skemri tíma, á komandi árum.

Eftir að ferðafólk var búið að koma sér fyrir í þessum nýja bústað sínum og hafði neytt miðdegisverðar, fóru menn til boðsins í Nýja Bíó. Er það myndarlegt hús og stendur í miðbænum við Bankastræti. Þangað safnaðist múgur og margmenni, svo að aðalsalur leikhússins varð fullur. Til boðs þessa hafði verið stofnað af borgarstjóra Knud Zimsen og öðrum leiðandi Reykjavíkurbúum. — Borgarstjóri stýrði samkvæminu sjálfur og bauð Vestur-Íslendinga velkomna til Reykjavíkur. Auk hans fluttu ræð-

ur þeir hra. Einar H. Kvaran rithöfundur, hra. Árni Pálsson, dr. Guðm. Finnbogason og séra Jónas A. Sigurðsson. Óþarft er að taka það fram, að ræður þessar allar voru snjallar, og innileg velvild lýsti sér í hverju orði bræðranna heima í garð Vestur-Íslendinga. Á milli ræðanna og að þeim loknum skemti söngflokkur K.F.U.M. gestunum. Er sá flokkur mjög vel æfður og á yfir söngkröftum að ráða, sem eg gæti trúað að ættu eftir að heilla fleiri en Íslendinga, ef hann gæti að ráði látið til sín heyra meðal erlendra þjóða.

Á miðvikudag þann 25. júní, kl. 1.30 e. h., var fundur haldinn í Háskóla Íslands, undir stjórn rektors háskólans, prófessors Einars Arnórssonar, og voru til þess fundar boðaðir mentamenn ýmsra þjóða. Gat rektor þess að fundur sá væri haldinn til þess að taka á móti ávörpum frá erlendum mentastofnunum, og einnig sökum þess, að Háskóli Íslands hefði ákveðið að sæma nokkra Vestur-Íslendinga doktorsnafnbót. Á meðal þeirra sem ávörp fluttu frá erlendum mentastofnunum voru þessir: Háskólakennari Sveinbjörn Johnson frá Illinois háskólanum; Guðmundur Grímsson dómari, frá háskólanum í Norður Dakota; Professor Arvold frá Landbúnaðarháskóla Norður Dakota; Dr. Dieffenbach frá Pennsylvania háskólanum; Dr. Bradley frá John Hopkins háskólanum; Dr. Gould, frá Chicago háskólanum; Dr. Eliot frá Harvard háskólanum; dr. B. J. Brandson, frá háskólanum í Manitoba; Professor J. F. Auer frá Tufts háskólanum í Massachusetts og prófessor Halldór Hermannsson, frá Cornell háskólan í Ithaca, N.Y. Eftir að ávörp þessi höfðu verið flutt, var Vestur-Íslendingum sýndur virðingar- og vináttuvottur á ný, með því að Háskóli Íslands sæmdi eftirtalda menn úr þeirra hópi doktorsnafnbótum: Dr. B. J. Brandson, frá Winnipeg; Guðmund Grímsson dómara, frá Norður Dakota; Sveinbjörn háskólakennara Johnson, frá Illinois; séra Rögnv. Pétursson, frá Winnipeg; Joseph T. Thorson, K.C., frá Winnipeg; Hjört Thordarson rafmagnsfræðing frá Chicago; Vilhjálm Stefánsson landkönnuð, frá New York; prófessor Halldór Hermannsson frá Ithaca. — Þessari athöfn, sem fór fram í háskólanum eins og sagt hefir verið, var lokið kl. 4 e. h.; en kynnisboð hafði forsætisráðherra Íslands á heimili sínu, þar sem konungur og drotning Íslands voru til heimilis, frá kl. 4—6, sem margir Vestur-Íslendingar tóku þátt í. — Kl. 6 var veizla haldin á Hotel Borg, er stjórn Íslands bauð til, en rektor háskólans stjórnaði, fyrir alla, sem á fundi háskólans höfðu verið fyr um daginn. Stóð sú veizla með rausn mikilli fram til kl. 9 að kvöldi. En þá héldu margir af veizlugestunum til Þingvalla.

Enginn atburður á árinu liðna hefir heillað hugi manna meir, né heldur haft jafn víðtæk áhrif utan Íslands og innan, eins og Alþingishátíðin. Hvað Íslendinga sjálfa snertir, var það í alla staði eðlilegt, því hér var verið að minnast þess atriðis í lífi þjóðarinnar, sem skýrastan stimpil hefir sett á líf henn-

ar og hefir verið þróttmesta menningaratriðið á vegferð hennar í þúsund ár. Hvað aðrar þjóðir snertir, var þetta ekki eins eðlilegt. Þær vissu lítið eða ekkert um sögu þjóðarinnar, og það sem þær vissu, var í flestum tilfellum rangt, utan tiltölulega fárra menntamanna, er sérstakt far hafa gert sér um að kynnast sögu þjóðarinnar og menningarlegum þroska hennar í fortíð og nútíð. Fjöldinn vissi því ekkert um, að þegar aðrar þjóðir vógust með vopnum og einveldishugsunin velti sér yfir löndin, og yfirgangur harðstjóranna þrengdi æ meir að einstaklingsfrelsi og einstaklingsrétti, að þá stofnuðu Íslendingar af eigin hvöt lýðveldi, er hvíldi á rétti og frelsi einstaklingsins. Hann vissi lítið eða ekkert um andlegt atgervi þjóðarinnar — um áhrif Íslendinga til forna á ljóðagerð og sagnaritun á Norðurlöndum, né heldur hversu mikið afl að frumleiki Íslendinga til forna og andlegt atgervi þeirra hefir verið þjóðinni sjálfri í gegnum þúsund ára stríð við ótal erviðleika og þrautir. Þegar menn heyrðu talað um að þessi afskekta og litla þjóð, Íslendingar, ætluðu að fara að halda hátíð til minningar um þúsund ára gamalt þing, fannst þeim að grundvöllur sá, sem slíkt stjórnarfyrirkomulag hefði hvílt á í þúsund ár án þess að hrynja, myndi hafa verið vel tryggður, svo það væri gaman að kynnast fyrirkomulaginu og þjóðinni.

Þriðja aðstaðan að þessu máli, þeirri fyrstu skyld, var aðstaða Vestur-Íslendinga. Þeir eldri þekktu og nutu minningaauðs þess, er knýtti hugi og hjörtu þjóðarinnar íslenzku við þessa hátíð, og voru að því leyti eitt með þjóðinni, en hátíðin var meira fyrir þá. Hún var tilefni til endurfunda vina og vandamanna eftir hálfrar aldar aðskilnað, og hún var þeim vakning og hvöt, til meiri atorku, sannari drengskapar og einlægari sjálfsprófunar í öllu, er þeir höfðu í arf þegið frá feðrunum, og hátíðin minti hvern hugsandi mann svo átakanlega á.

Þeir yngri voru ekki og eru ekki eins fast knýttir við safn endurminninganna, landið eða þjóðina. Myndina, sem þeir áttu, höfðu þeir fengið frá foreldrum sínum, úr bókum, og svo frá sínu eigin ímyndunarafli. En hugur þeirra var samt bljúgur og sál þeirra viðkvæm, er þeir sáu landið, þar sem foreldrar þeirra voru fæddir — landið, sem geymir duft ættfólks þeirra í skauti sínu; landið, sem bauð þá velkomna, er þeir sigldu upp að því.

Það er ekki í fljótu bragði hægt að gera sér grein fyrir vanda þeim og erfiðleikum, sem íslenzka þjóðin og þeir, sem fyrir hennar hönd voru staddir í, við undirbúning þessarar hátíðar. Þeir þurftu að taka aðstöðu alls þessa fólks, sem um hefir verið getið, til greina og fullnægja vonum þess, seðja forvitni þess og svala eftirvæntingu þess, að svo miklu leyti sem unt var. Það þurfti að sjá því fyrir gistingu, bæði í Reykjavík og á Þingvöllum, þar sem engin tæki voru fyrir hendi og allan kost þurfti að flytja langar leiðir til að fullnægja þörfum meira en þrjátíu þúsund manna, og það þurfti að sjá um veðrið, sem meira reið á með

en nokkuð annað; því "frjálst er í fjallasal" og "fagurt í skógardal", þegar sólin skín í heiði og himininn djúpur og blár hvelfir sér yfir Þingvelli, Ármannsfell og Almannagjá. En aftur á móti kalt, dauft og ömurlegt, þegar skýin grúfa grá og þung yfir höfðum manna, og ýringur er eða steypiregn. En veðurathuganir sýndu, að á undanförnum árum hafði einmitt rignt á Þingvöllum þá daga, sem hátíðina átti að halda, og svo bætti ekki um, að rignt hafði stöðugt í fleiri vikur á undan hátíðinni; og var því sízt að furða, þó þjóðin væri kvíðafull, og fram af munni hennar brytist vonarþrungin ósk um gott og hagstætt veður.

Á miðvikudagskvöldið 25. júní var veðurútlitið allt annað en glæsilegt. Þokuloftið grúfði sig svo að segja ofan að jörð og faldi alt útsýni, en regnúðinn lagðist að öllu, sem úti var, þéttur og þungur. — Seinni hluta þess dags hófst fólksflutningurinn úr Reykjavík og austur á Þingvelli, fyrir alvöru. Stjórnin hafði tekið alla fólks- og kassabíla í sína þjónustu og sett fastákveðið flutningsgjald hvora leið, sem var 10 krónur með fólks- og 5 krónur með kassabílum. Við veginn hafði verið gert, þar sem þess þurfti, og nýr vegur lagður upp Mosfellssveitina, sem kom inn á þann eldri skamt fyrir sunnan Kárastaði, og fóru menn austur eftir gamla veginum, en suður eftir þeim nýja. Flutningurinn á fólkinu gekk aðdáanlega vel; eftirlit og regla í bezta lagi. Ekki er mér kunnugt um, hve margir það voru, sem austur fóru á miðvikudagskvöldið, en mesti fjöldi hefir það hlotið að vera. Hópur sá, sem á vegum Heimarfarnefndar var, fór ekki fyr en á fimtudagsmorgun, sökum þess að við óttuðumst, að ef kalt eða regn yrði, að eldra fólk, sem ekki var vant tjaldvist, þyldi hana ekki, svo að ráðstafanir voru gerðar til að fara austur á morgnana og suður aftur á kvöldin, meðan hátíðin stóð yfir, og gista í hinum ágæta bústað, er okkur var lánaður á meðan við dvöldum á Íslandi — Landsspítalanum nýja. Á Þingvöllum var viðbúnaður mikill. Tjaldborg mikil hafði verið reist inni á Leirunum, sem eru alldrjúgan kipp í norður frá Þingvallabænum, og áttu þar bústað allir gestir, sem næturvist höfðu á Þingvöllum, aðrir en þeir, sem á vegum Hátíðanefndarinnar voru, er heimilisvist höfðu annaðhvort í Valhöll, sem færð hafði verið af völlunum og suður fyrir Öxará út með holtinu, nálega gegnt því, er Öxará fellur í Þingvallavatn. Þangað var og konungshúsið fært, er konungur og drotning bjuggu í á meðan þau dvöldu á Þingvöllum, en krónprinsin sænski bjó í Þingvallabænum, sem landsstjórnin hafði látið byggja upp úr steinsteypu í íslenzkum bæjarstíl. Aðrir gestir stjórnarinnar bjuggu í tjöldum, sem reist voru á túninu á Þingvöllum, en skandinavískum stúdentum, sem fjölmennir voru á hátíðinni, voru reist tjöld norðarlega í Almannagjá. Prýðilega var gengið frá öllum þessum tjaldbúðum, og vatn leitt um þær til neyzlu og hreingerninga.

Fimtudagurinn 26. júní — fyrsti hátíðisdagurinn, — rann upp þung-

búinn og daufur útlits. Þokuveggur lá langt ofan í fjallahlíðar. Jörðin var vot og regnúði var á annað slagið. Svona átti þá að fara! Allar vonirnar, allur undirbúningurinn og allur áhuginn að verða til einskis. Kvíði þjóðarinnar að

HANS HÁTIGN CHRISTIAN X.
konungur Íslands og Danmerkur, sem staddur var á hátíðinni og kvaddi Alþingismenn til þingsetu á þingstaðnum forna við Öxará.

rætast. Minningarnar allar, sem við hátíðina voru bundnar, að kafna í íslenzkri rigningu og íslenzkum leir. En um það var nú ekki til neins að deila við dómarann. Ef að íslenzk gifta og íslenzkir landvættir gátu ekki haldið verndarhendi yfir landinu á þessari hátíðarstund þess, þá var ekki um annað að gera en að taka því með þögn og þolinmæði, sem hverju öðru mótlæti, er íslenzka þjóðin hefir orðið að þola. — Klukkan níu var því gengið til tíða upp í Almannagjá, eins og dagskráin fyrirskipaði. Safnaðist þar saman múgur og margmenni. Konungur og drotning, ríkiserfinginn sænski, sendisveitir erlenda þjóða, prestar Íslands, alþingismenn og landsmenn yfirleitt skipuðu sér í fylkingu undir sérstökum sýslumerkjum í gjánni rétt fyrir norðan Öxarárfossinn. Til suðurs heyrðist niðurinn í fossinum og ánni og vatnsúðann sázt leggja upp yfir gjárbrúnina frá fossinum. Við vesturvegg gjárinnar hafði prédikunarstóll verið reistur hátt í berginu uppi. Að austan lukti hinn eystri veggur gjárinnar, en að norðan teygði sig grá og dimm sumarþokan ofan í rætur fjallanna. Guðsþjónustan hófst stundvíslega kl. 9 f. h., með því að sunginn var hinn alkunni sálmur Hallgríms Péturssonar, "Víst ertu, Jesú, kóngur klár", og var það sérstaklega áhrifamikið að heyra orðin og hljóm öldur lagsins brjótast fram af vörum þúsunda manna, endurhljóma frá bergvegnum háa, kastast til baka og stíga upp og út í geiminn ómælilega. Ekki jók það heldur lítið á tiguleik athafnarinnar, að rétt eftir að guðsþjónustan hófst, rofuðu skýin; þokuloftinu létti — fyrst af láglendinu og svo af fjöllunum, unz að eftir dálitla stund hvelfdi himininn heiður og blár sér yfir Þingvöll og sólin baðaði sléttuna fagurgræna, hraunið og skóginn dökkgrænann, Þingvallavatn spegilfagurt og bláleit fjöllin, í geisl-

um sínum.

Guðsþjónusta þessi fór fram undir stjórn biskups Íslands, dr. Jóns Helgasonar, sem prédikaði við þetta tækifæri. Á eftir prédikuninni var sunginn sálmur séra Matthíasar, "Faðir andanna".

hýr og glaðleg, og í stað kvíða- og vonleysissvipsins, sem á fólkinu var, lék nú ánægju- og gleðibros um varir þess. Minti það mann á, hversu náknýtt að fólk er nátturu þeirra landa, sem það vex upp í, og ekki sízt Íslendingar.

Hr. JÓHANNES JÓHANNESSON
fyrverandi bæjarfógeti og alþingismaður, forseti Undirbúningsnefndar Alþingishátíðarinnar.

Hr. ÁSGEIR ÁSGEIRSSON
fræðslumálastjóri og forseti sameinaðs þings, forseti hátíðarinnar.

Að guðsþjónustu lokinni var gengið til Lögbergs. Var þeirri för þannig hagað, að í broddi fylkingar gengu konungur og drotning, prinsinn sænski, ríkisstjórnin, forsetar Alþingis, umboðsmenn erlendra þjóða, alþingismenn, biskup og prestar og svo sýslufélög eftir stafrofsröð, og voru fyrir þeim borin bæjar- og sýslumerki, en á undan allri fylkingunni fór lúðrasveit Reykjavíkur.

Varla var hægt að hugsa sér gagngerðari breytingu heldur en orðin var þarna á Þingvöllum svo að segja á svipstundu. Náttúran, sem verið hafði drúpandi og þungbúin, brosti alt í einu við manni

Það er tiltölulega stuttur spölur frá stað þeim, sem guðsþjónustan var haldin á, og suður að Lögbergi. Er gengið eftir veginum, sem liggur eftir gjánni, og býst eg við að þeir fyrstu hafi fyrir löngu verið komnir til Lögbergs, er þeir síðustu lögðu af stað. En gjáin er víð að Lögbergi, og eftir tiltölulega stuttan tíma var hún orðin nálega full af fólki, það er að fólksbreiðan náði á milli austur- og vesturveggja gjárinnar.

Að Lögbergi hafði pallur mikill verið reistur. Á honum stóð ræðupallur skreyttur íslenzkum fánum, og yfir honum blakti fáni þjóðarinnar á hárri stöng, en sæti voru á

aðalpallinum fyrir alþingismenn og gesti. Söngpallur hafði og verið reistur í gjánni í norður frá Lögbergi, en var í helzt til mikilli fjarlægð frá ræðupallinum, til þess að söngsins nyti þar eins og þurft hefði, því að kringum Lögberg hafði allur fjöldi fólksins skipað sér.

Hr. TRYGGVI ÞÓRHALLSSON
forsætisráðherra Íslands, er setti Alþingishátíðina.

Hr. JÓNAS JÓNSSON
dómsmálaráðherra Íslands, formaður Sambands íslenzkra samvinnufélaga, og einn aðalmaðurinn í Undirbúningsnefnd Alþingis.

Athöfnin að Lögbergi hófst með því að Þingvallakórið söng "Ó, guð vors lands". Það er ávalt hrífandi að heyra það lag vel sungið, eins og það var í þetta skifti undir stjórn Sigfúsar Einarssonar. Kringumstæðurnar gerðu hjörtu manna móttækilegri fyrir regni tónanna, en vanalega gerist. Þúsund árin runnu saman í hugum manna í einn dag, eitt augnablik — "eitt eilífðar smáblóm með titrandi tár".

Þegar að kórið hafði lokið við að syngja þjóðsönginn, setti forsætisráðherra Íslands, herra Tryggvi Þorhallsson, hátíðina með snjallri ræðu og vel fluttri, og bar hljóðberi hvert orð skýrt og greinilega til allra sem staddir voru í námunda við Lögberg. Að ræðu þeirri lokinni söng Þingvallakórið fyrri hluta hátíðaljóðanna undir stjórn Páls Ísólfssonar. Kl. 11.30 setti konungur þing að Lögbergi. Mælti hann á íslenzka tungu eða eins nærri henni og hann gat komist. Erindi hans var stutt og látlaust. Að því loknu flutti forseti sameinaðs þings og forseti hátíðarinnar, herra Ásgeir Ásgeirsson, hátíðarræðuna, snjallt mál og vel flutt, Hefir sú ræða, eins og allar aðalræður, sem fluttar voru við þetta tækifæri, verið birtar á prenti, og er óþarfi að fjölyrða um hana eða þær hér.

Að ræðunni lokinni söng Þingvallakórið síðari hluta hátíðaljóðanna. Þegar því var lokið, var kominn matmálstími, svo fólk gekk

til miðdegisverðar, sem framreiddur var eins og allar aðrar máltíðir, í Valhöll og veizluskála, er reistur hafði verið við hliðina á Valhöll, gestum Alþingis, en aðrir hátíðagestir mötuðust í tjöldum, er reist höfðu verið á sléttunni austan undir austurbrún Almannagjár, rétt fyrir norðan þar sem Öxará fellur ofan á vellina. Var þar framreitt nóg af góðum og ódýrum mat.

Eftir hádegi fyrsta hátíðisdaginn var tekið á móti ávörpum frá erindrekum erlendra þinga, og gekk dagurinn fram að kvöldverðartíma til þess. Ávörp þessi voru öll mjög vingjarnleg í garð Íslendinga og prýðilega vel flutt. Ekki er eg alveg viss um, hve margar þjóðir sendu fulltrúa á hátíðina. En um þessar veit eg:

Frá Þýzkalandi:

Karl Hildenbrand, sendiherra.
Emil Berndt, borgarstjóri.
Hermann Hoffmann, yfirkennari.

Frá Bandaríkjunum:

Senator Peter Norbeck.
Congressmaður O. B. Burtness.
Sveinbjörn Johnson háskólakennari
Friðrik J. Fljózdal, forseti hinna sameinuðu bandalaga járnbrautarþjóna í Ameríku.
O. P. B. Jakobsen söngstjóri.

Frá Canada:

Capt. Sigtryggur Jónasson.
Dr. B. J. Brandson.
Herra Árni Eggertsson

Frá Danmörku:

H. P. Hansen, forseti þjóðþings.
J. Jensen Klejs, forseti Landsþingsins.

Frá Frakklandi:

M. Fernand Lancien, forseti efrideildar.
M. Leon Vincent, þingmaður og borgarstjóri í Calais.

Frá Finnlandi:

Hr. Vamö Hakkila, forseti þjóðþingsins.
Ungfrú Sillandaa.

Frá Bretlandi:

Rt. Hon. Lord Newton, P.C.
Rt. Hon. Lord Marks
Rt. Hon. Lord Lamington.
Sir R. Hamilton, M.P.
Mr. Rhys J. Davies, M.P.

Frá Ítalíu:

M. Fausto Bianchi, málafærslum.
M. Bach, þingm. og skólakennari.
Hurfu þeir heim aftur og sátu ekki hátíðina.

Frá Noregi:

Hr. Chr. Hornsrud, forseti Stórþingsins.
Hr. Helge Thume, forseti neðri deildar (Lögþingsins).

Frá Hollandi:

Senator Dr. H. J. Knottenbelt.
Herr J. Koster, verkfræðingur og þingmaður.

Frá Svíþjóðu:

Hr. Bernh. Erickson, þingforseti.
Hr. C. W. P. Nilsson, þingforseti.

Frá Tékkó-Slóvakíu:

M. Jean Malypetr, forseti neðri deildar.
M. Francois Soukoup, forseti efri þingdeildar.
M. Dr. Wladimir Zádera.

Frá Færeyjum:

Hr. Edw. Mitens, lögþingismaður.
Hr. Jóannes Patursson kóngsbóndi í Kirkjubæ.

Frá Mön:

Mr. Farrand dómari (Deemster).
Mr. E. F. Chicas, forseti Manarþings.
Mr. P. M. C. Kermode, safnvörður.

Frá Manitoba:

Hra. Ingimar Ingaldson, M. P. P.
Hon. W. J. Major, dómsmálaráðherra Manitoba, M. P. P.

Frá Saskatchewan:

Hra. W. H. Paulson, M. P. P.

Frá Minnesota:

Hon. Gunnar B. Björnsson, skattstjóri ríkisins.

Frá Norður Dakota:

Hon. Guðm. Grímsson dómari.
Dr. G. J. Gíslason, fulltrúi ríkisstjórans.

Þeir Íslendingar, sem ávörp fluttu þann dag, voru: Dr. B. J. Brandson fyrir hönd Canada; W. H. Paulson fyrir hönd Saskatchewan fylkis; Guðmundur Grímsson dómari, fyrir hönd Norður Dakota; Gunnar B. Björnsson, fyrir hönd Minnesota, og Ingimar Ingaldson fyrir hönd Manitoba.

Um kvöldið var hin fyrsta opinbera veizla haldin í sambandi við hátíðina. Var til hennar boðið af Alþingi. Ekki er mér ljóst, hversu margir sátu það boð, en það var mesti fjöldi. Veitingar voru hinar ríkmannlegustu og boðið í alla staði hið virðulegasta.

Eftir kvöldverð áttu glímur að fara fram; en úr því varð þó ekki, því veður spiltist um kvöldið; tók að rigna í bygð en snjóa á fjöllum.

Föstudagurinn — annar hátíðisdagurinn — rann upp þurr og bjartur. Fólkið fór að safnast saman upp í Almannagjá um kl. hálf-tíu; en um kl. tíu flutti forseti neðri deildar, Benedikt Sveinsson, Minni Íslands að Lögbergi. Á eftir lék lúðrasveit Reykjavíkur "Ó, guð vors lands". Var þá haldið norður að Ármannsfelli, eða norður í Bolabás, sem er rennisléttur sandflötur undir fellinu, og er einkar vel fallinn til þeirra skemtana, sem þar áttu fram að fara, en það voru veðreiðar og hesta-at. Veðreiðarnar tókust vel. Íslenzku hestarnir tóku hraustlega til fóta og sýndu, að í þeim er meira en þrautseigjan. Þeir eru líka ferðmiklir fyrir sína stærð, og ekkert skapminni heldur en hinir stærri bræður þeirra. Veðreiðarnar voru hin bezta skemtun. En upp úr hesta-atinu voru íslenzku hestarnir vaxnir, vildu hvorki bítast né slá.

Kl. 12 var þingfundur að Lögbergi, en klukkan 1 gengu menn til miðdegisverðar.

Eftir miðjan dag á föstudaginn var Vestur-Íslendingum fagnað sérstaklega að Lögbergi. Forseti efri deildar Alþingis bauð þá velkomna með vingjarnlegri ræðu, en séra Jónas A. Sigurðsson svaraði fyrir þeirra hönd með snjallri ræðu.

Síðar þann dag fór fram fornsýning. Sá þáttur úr Alþingssögu Íslendinga sýndur, er Hrafn Hængsson var kosinn lögsögumaður. Sýning sú fór fram hið bezta, og vakti athygli aðkomandi fólks framar flestu öðru er fram fór á hátíðinni.

Hálfhringur hafði verið gerður austan í hallanum rétt fyrir sunnan og neðan Lögberg. Á sveig-

mynduðum bekk í þeim hálfhring sátu Lögréttumennirnir, og hófst sú athöfn með því að Úlfljótur segir af sér lögsögu og óskar eftir að Lögrétta kjósi mann í sinn stað. Segir hann nokkuð frá starfi sínu og skýrir anda laganna all-rækilega. Tók þá til máls Þorsteinn allsherjargoði Ingólfsson. Rifjaði hann upp tildrög til Íslandsbygðar og Alþingismyndunar. Benti hann mönnum á ábyrgð þá er þeir hefðu undir gengist með ríkismynduninni, þar sem sú nýbreytni sé viðtekin að lögin komi í stað konungs. Skoraði hann á fjóra höfðingja, hvern úr sínum landsfjórðungi, Ólaf Feilan af Vesturlandi, Þorstein hvíta af Austurlandi, Þorstein Ingimundarson af Norðurlandi og Teit Ketilbjarnarson af Suðurlandi, að nefna þá menn til lögsögu, sem þeir vissu hæfasta hver í sínum landsfjórðungi. Fjöldi manna var tilnefndur. En Þorsteinn Ingólfsson stingur upp á, að Lögrétta unni Skallagrími Kveldúlfssyni þeirrar virðingar, að tilnefna lögsögumann, og nefnir hann þá frænda sinn Hrafn Hængsson. Þar eð engar mótbárur voru gegn vali Skallagríms, þá lýsti Þorsteinn Ingólfsson kjöri Hrafns Hængssonar í heyranda hljóði í Lögréttu. Eftir að Hrafn Hængsson hafði haldið alvöruþrungna ræðu, vann hann eið sinn að baugi — stallahringnum úr hofinu í Reykjavík, er allsherjargoðinn bar á hendi.

Leiksýning þessi fór afbragðsvel fram. Lögréttumennirnir hver um sig sýndu glöggvan skilning á verkefnum sínum. Þeir voru allir búnir í skrautlega fornmannabúninga, og voru hinir hetjulegustu á að sjá; enda varð mannfjöldanum, sem náði alla leið frá eystri brún Almannagjár, austur að Öxará, yfir hólmann í ánni og yfir nokkurn hluta af Þingvallatúninu og svo alllangt til norðurs og suðurs frá sýningarstaðnum, starsýnt á þetta áhrifamikla atriði úr fornsögu þjóðarinnar íslenzku. Stjórn og umsjón á leiksýningunni hafði á hendi Haraldur Björnsson leikari, en þeir prófessorarnir Sigurður Nordal og Ólafur Lárusson sömdu texta leiksýningarinnar.

Þegar sýningu þessari var lokið, var kvöldverðartími kominn. Hafði ríkisstjórn Íslands boð mikið það kvöld, og fór það fram, eins og fyrra kvöldið, með prýði og rausn.

Á föstudaginn eftir kvöldverð fóru fram íþróttasýningar og leikir á palli miklum, sem reistur hafði verið á völlunum skamt fyrir norðan, þar sem Öxará rennur eftir völlunum. Gat þar að líta frítt lið og fagra leiki. Fólkið sat í sjónbrekku og horfði á, eins og fyrrum tíðkaðist á söguöldinni.

Veðrið hafði verið gott báða þessa hátíðisdaga, nema á fimtudagskvöldið. Þá rigndi og snjóaði. Var það aðeins til tilbreytingar og til þess að sýna gestum, hve margbreytileg íslenzk veðrátta getur verið, jafnvel um hásumarið. Þeir voru búnir að sjá þokuloft, rigningu og snjó. Nú áttu þeir eftir að sjá enn breytingu. Laugardagurinn rann upp bjartur og blíður. Sólin helti geislum sínum yfir landið — yfir menn og málleysingja. Ármannsfell, Skjaldbreið, Hrafnabjörg Hlöðufell og Tröllatindur teygðu sig

upp í silfurtæran himinblámann; en Þingvallavatn lá kyrt og rólegt til suðurs, eins og glampandi silfurflötur. Það var eins og íslenzk náttúra vildi sýna gestunum, hve yndislegt veðrið getur verið og hinn fornhelgi þingstaður töfrandi fagur.

Dagurinn hófst með því, að sérstök ávörp voru flutt að Lögbergi kl. 9.30. Var þá haldinn þingfundur og að honum loknum fóru fram þinglausnir. En áður en þingi var slitið, var samþyktur og undirritaður sáttmáli milli Íslands og þjóða Norðurlanda, er skuldbinda hlutaðeigendur, til að leggja öll ágreinings mál, sem héðan í frá kunna að koma upp þeirra í milli, í gerðardóm, og hlíta þeim úrskurði, sem upp verður kveðinn, svo að þær beri aldrei vopn hver á aðra. Er þar fagurt fordæmi gefið öðrum þjóðum, sem tala um frið, en í sömu andránni hervæðast þó.

Seinni hluta laugardagsins fóru fram íþróttasýningar og leikir, sem var unun á að horfa, því fólkið var vel æft, tigulegt og leysti verkefni sín prýðis vel af hendi.

Klukkan átta um kvöldið sagði forsætisráðherra Íslands, Tryggvi Þórhallsson, hátíðinni slitið.

Þessi síðasti hátíðisdagur á Þingvöllum verður víst minnisstæður öllum, sem þar voru. Hátíðin var á enda og menn rendu huganum yfir það, sem þar hafði farið fram, og reyndar yfir þúsund ára tímabilið liðna; og viðburðirnir liðu í gegnum huga, hver á fætur öðrum, og í öllu því minningasafni festist hugurinn við eina staðreynd, sem saga þjóðarinnar öll hefir sannað, og Alþingishátíðin 1930 líka, en hún er sú, að eining og samhugur hefir verið og er aflið, sem hefir veitt þjóðinni mátt til að sigra erfiðleikana, þola þrautirnar, og er þá líka óbrigðull leiðarvísir í framtíðinni um það, hvar styrkur hennar liggur.

Samtökin og einingin voru öflin, sem gerðu íslenzku þjóðinni mögulegt að halda hátíð, slíka sem þá, er haldin var á Þingvöllum 1930. Það var að sjálfsögðu vandað til hinna ytri ráðstafana, en þær hefðu orðið með öllu ónógar, ef fólkið sjálft — einstaklingarnir sjálfir — hefði ekki skilið, að um sóma þeirra var að ræða, og að þjóðin þeirra litla stóð frammi fyrir dómstóli erlendra stórþjóða, sem við þetta tækifæri voru að leggja mælikvarða á þroska og menningargildi hennar. En samtökin réðu dómsúrslitunum, sem, eftir því er eg bezt veit, voru þau, að hvergi í heimi hefði verið hægt að halda hátíð með slíkum tignarbrag, annarsstaðar en á Íslandi.

Framkoma þjóðarinnar á hátíðinni var svo háttprúð og alvöruþrungin, að hún vakti sérstaka eftirtekt útlendra gesta. Þar var enginn hávaði, ekkert tildur, ekkert verzlunarbrask, engin illindi, engin áflog og ölvaður maður sást ekki, en alvöruþrungin ró hvíldi yfir öllum og öllu. Sá einbeitti ásetningur manna auðsær, að hátíðin skyldi verða í sem nánustu samræmi við eðli þjóðarinnar, sögu hennar og íslenzka náttúru — og sá ásetningur tókst. En Íslendingar voru ekki alveg einir að verki. Náttúra landsins gerði sitt til, með að gera hátíðina veglega og eftirminnilega,

einkum síðasta daginn. Himininn var heiður og blár. Fjallahringurinn, sem umkringdi hátíðarstaðinn, mikilfenglegur, með öllum sínum tilbreytingum. Ilmþrungið og hlýtt sveitaloftið lék um gestina. Regndropar úr heiðskíru lofti féllu eins og kristallsdropar ofan á jörðina; en regnboginn, í öllu sínu litskrúði, spenti sig yfir skógi vaxið hraunið á milli Þingvallavatns og Ármannsfells.

Sunnudaginn 29. júní afhentu hinir erlendu erindrekar gjafir þær er þeim höfðu verið fengnar til að færa Alþingi og Íslendingum. Voru þær bæði margar og merkilegar. Athöfn þessi fór fram í Alþingishúsinu upp úr hádegi.

Íslendingar í Danmörku gáfu forseta bjöllu úr silfri. Á handfang bjöllunnar var grafið: "Með lögum skal land vort byggja. Þing skal til þrifnaðar landi". Gjöfina afhenti herra Sveinn Björnsson sendiherra Íslands til Danmerkur við upphaf hátíðarhaldsins á Þingvöllum.

Þjóðverjar gáfu rannsóknarstofutæki (Laboratory), af nýjustu gerð, er notuð eru til þess að rannsaka alidýrasjúkdóma og fleira, sem að landbúnaði lýtur.

Danska Ríkisþingið gaf stórt og vandað skrautker,úr hinu nafntogaða og óviðjafnanlega Khafnar postulíni. Þá gaf konungur Íslands og Danmerkur 15,000 kr. í útgáfusjóð til að kosta prentun á Íslendingasögum, en danski Ríkisdagurinn gaf hverjum Alþingismanni og helztu söfnum landsins Flateyjarbók, ljósmyndaða útgáfu eftir frumhandritinu, og Sáttmálasjóðurinn eintak af Íslendingasögu Ara fróða, litprentaða útgáfu eftir elzta handritinu.

Norðmenn gáfu sjóð, er þeir kenna við Snorra Sturluson og kalla Snorrasjóð, á annað hundrað þúsund krónur. Á arður sjóðsins árlega að veitast sem námsstyrkur til íslenzkra nemenda, er stunda vilja framhaldsnám í Noregi í einhverri fræðigrein. — Íslandshúsnefndin í Oslo sendi skrautritað ávarp á dýrindis bókfelli, er vafið var upp á silfurbúið kefli.

Þá sendi norska þingið og stjórnin skrautprentað ávarp á íslenzku. Er það prentað á afar vönduð spjöld úr saffíanskinni. Eru þau gullbúin og sett 8 rúbínsteinum. Ennfremur gaf norska þingið forseta hamar úr íbenviði, gullbúinn, hinn eigulegasta grip. Norska bóksalafélagið sendi gullbúin spjöld, með mynd af Íslandi, en undir myndinni er prentað upphaf kvæðisins "Ísland" eftir A. Munch, "Lýsir af eyju við ísþokuslóð".

Bandaríkin gáfu eirlíkneski, af Leifi hepna Eiríkssyni, er kostar, um það því verður komið fyrir, um $50,000.00. Myndin var ekki fullgerð, svo gjafabréfið var aðeins afhent ásamt ávarpi frá Congressinu. Þá sendi félag danskra kvenna í New York bronz-brjóstmynd af Vilhjálmi Stefánssyni, er smíðað hafði íslenzka listakonan ungfrú Nína Sæmundsson. Ennfremur sendi Fugla- og trjáræktarfélagið í New York 1000 trjáplöntur til gróðursetningar og $1000 í peningum.

Svíþjóð sendi margar gjafir og góðar: Bókasafn nær 1000 bindi. Í því safni er þau rit að finna, er samin hafa verið um Ísland eða

íslenzk efni á sænsku, auk þess vísindarit af ýmsum greinum. — Önnur gjöfin var ljósprentað eintak af Snorra Eddu, er gert var eftir Uppsalahandritinu fræga. Þá sendi ríkisþingið skrautritað ávarp innheft í spjöld, er gerð eru af miklum hagleik. Innan um ávarpið er skotið máluðum myndum, er minna á fornöld Svía. Myndir þessar eru af konungshaugunum hjá gömlu Uppsölum, fornum bautasteinum, rúnahellum og víkingaskipi. Framan á spjaldinu er víkingaskip, en á efri hornum mynd of Íslandi og Svíþjóð þrykt með gulli.

Frakkland gaf mjög svo vandað skrautker úr dýrindis postulíni. — Stendur það á gyltum fótstalli, og er greypt í hann gullplata með ágröfnu nafni Alþingis og franska Parlementsins.

Finnland: Forseti Ríkisþingsins finska afhenti skrautritað ávarp á mjög vönduðu bókfelli. Er það bundið inn í blátt og hvítt skinn — fánaliti Finna og ritað á Íslenzku og Finsku.

Holland gaf skrautlegt málverk af hollenzkum blómum. Undir myndinni er hrynhend vísa prentuð með gullnu letri, ort af hollenzkum fræðimanni. Vísan hljóðar svo:

"Frjálsir menn um haf þér heilsa
Hróðurorðum þjóð í norðri!
Hjartans óskir þér heilar birta,
Hönd er rétt frá Niðurlöndum.
Ísland tókst fyrir árum þúsund
Ættum dýra frelsisstýrið.
Aðrir fylgdu. Altaf feðra
Arfi haldi synir djarfir."

Tékkó-Slóvakía gaf skrautker úr kristalli og er barmurinn lagður gulli. Á kerinu er skjaldarmerki ríkisins, og ávarpsorð, letruð gullnum stöfum.

Færeyingar gáfu sannefndan kjörgrip, mynd prýðilega gerða af Íslendingabúðum. Fyrr á öldum höfðu Íslendingar þar vetursetu og má enn sjá þar fyrir búðatóftum. — Myndina gerði Guðmundur Hentze en rammann utan um myndina skar Jóannes Patursson. Á rammanum stendur þessi málsháttur Færeyinga: "Gömlum vinum og gömlum götum á eingin at gloyma." Myndinni fylgir ávarp, ritað á bókfell, er vafið er upp á kefli.

Manitobaþingið sendi rismynd af dómsmálaráðherra T. H. Johnson. Var hún fest upp í andyri háskólans.

Bretland sendi nokkru eftir hátíðina mikla og vandaða blekbyttu úr silfri, af sömu gerð og er blekbytta sú hin mikla, er stendur á forsetaborði brezka Parliamentsins. Er það virðingargjöf hin mesta.

Engin gjöf kom frá Canada. Var það eina þjóðlandið, er fulltrúa hafði á hátíðinni, er ekki sendi neitt. Við gjafa afhendingu gat einn canadiski fulltrúinn þess, hra. Árni Eggertsson, að líkur væru til, að send yrði þaðan einhver viðeigandi gjöf síðar, en að svo stöddu gæti hann hvorugt sagt, hvenær það yrði eða hver hún myndi verða.

Um kvöldið, að athöfn þessari lokinni, hafði Alþingi kveðjuboð mikið og veglegt inn á Hótel Borg, hinu nýja og myndarlega gistihúsi Jóhannesar glímukappa Jósefsson-

ar í Reykjavík. Voru þangað boðnir hinir erlendu fulltrúar og gestir, auk fjöldi landsmanna.

Að hátíðinni lokinni fóru hátíðargestirnir að dreifast. Sumir af aðkomugestunum fóru til útlanda til þess að skoða sig um þar. Heimafólkið hvarf til heimila sinna, og langflestir Vestur-Íslendingar til æskustöðva sinna, eða æskustöðva ættfólks síns, vina og vandamanna. Nú reið á að nota tímann, því það voru aðeins fjórar vikur, sem flestir þeirra höfðu völ á til dvalar á Íslandi, en flestum farið eitthvað svipað og Jónasi: "Mjög þarf nú að mörgu að hyggja, mikið er um dýrðir hér". Þeir þurftu sannarlega að hyggja að mörgu, eftir hálfrar aldar dvöl með erlendum þjóðum; því breytingarnar voru orðnar miklar og róttækar á flestum sviðum. Gilin, lækirnir, holtin, steinarnir, hlíðarnar og fjöllin, voru þau sömu og í gamla daga, er Vestur-Íslendingar léku sér á þeim stöðvum í æsku; og þó ekki, því móarnir höfðu gengið úr sér, jafnvel heilar bújarðir blásið upp. Aftur á öðrum stöðum var búið að græða upp það, sem áður voru melar. Fólkið, sem þeir þektu í ungdæmi sínu og þeir ólust upp með, var tvístrað og margt af því horfið út á haf dauðans. En samt var það náttúran, átthagarnir — æskustöðvarnar — sem helzt var hægt að minnast við. Alt hitt svo breytt, að naumast var hægt að þekkja það. Fólkið og hugsunarháttur þess, verzlunarsambönd og verzlunarfyrirkomulag; sjávarútvegur og fiskveiðaaðferðir, vegir og samgöngur; og að síðustu landbúnaðurinn, fyrirkomulag hans og húsagerð, bæði í sveit og við sjó, orðið annað. Á síðustu áratugum hefir verið gert nýtt landnám á Íslandi í öllum skilningi, sem gerir viðhorfið alt torkennilegra þeim, sem ekki hafa vaxið upp með því. Afstaða þjóðarinnar í stjórnmálum, í kirkjumálum og í lífsskoðunum er alt önnur en hún var. Verzlunina hafa Íslendingar tekið í sínar eigin hendur og lúta því ekki lengur útlendu verzlunarvaldi, sem hlýtur að efla sjálfstæði þjóðarinnar og auka framsóknarþrá hennar, þó árekstur kunni að verða í ýmsum efnum fyrst í stað. — Flestir róðrarbátar eru horfnir, en í stað þeirra kominn nýtízku fiskifloti, svo að menn geta nú sótt fiskinn út í hafsauga, ef á þarf að halda. Þessi breyting á sjávarútveginum hefir haft þann kost, eða ókost, í för með sér, að sveitirnar hafa svo að segja tæmst af hinu yngra fólki, því arðurinn af hinni breyttu sjávarútgerð hefir orðið meiri en af sveitabúskapnum.

Vegir allir eru breyttir, og með þeim samgöngurnar. Nú fóru menn í glæsilegum bifreiðum nálega um alt land, í stað þess að ferðast á hestbaki, eins og áður var títt. Hvergi var stanz, hvergi bið; aldrei þurfti að bíða eftir ferju, því hvert einasta vatnsfall er nú brúað. Hvar sem maður var staddur á landinu, gat maður náð til annara sveita eða landshluta með síma. Og í stað klyfjahestanna, þutu vörubifreiðarnar aftur og fram um landið, hlaðnar varningi og allskonar flutningi.

Þá er landbúnaðurinn. Hann er

líka að gerbreytast, og hugsun þjóðarinnar í sambandi við hann. Henni hefir skilist, að hið gamla fyrirkomulag, að reiða sig á rýrar mýrarslæjur eða útengi fyrir fóðurforða handa bústofni sínum, sé óhugsandi, heldur sé eini ábyggilegi grundvöllurinn, að rækta landið, og það eru bændur í óða önn að gera. Samtíðin og kringumstæðurnar hafa krafist þess, að íslenzku bæirnir væru bygðir að nýju, lýstir og hitaðir, og íslenzku bændunum hefir orðið mikið ágengt við þetta þrátt fyrir dýrtíð og vinnufólksskort, sem er tilfinnanlegur. Það hefir sannarlega ekki verið kyrstaða á Íslandi í síðastliðin fimtíu ár. Alt er breytt, alt nema íslenzka gestrisnin. Hún situr enn sem fyr í öndvegi við arineld hvers einasta heimilis.

Vestur-Íslendingar höfðu aðeins fjórar vikur, eða naumast það, til að kynnast hinu nýja Íslandi. Tími sá leið svo fljótt, að menn voru ekki hálfbúnir að átta sig, þegar að halda varð aftur til Reykjavíkur, því svo var fastákveðið, að skipið "Minnedosa", er flytja átti þá til baka, kæmi til Reykjavíkur 4. ágúst og héldi út samdægurs. Hópurinn safnaðist því aftur saman í höfuðstað landsins síðustu dagana í júlí, því nokkra daga þurfti þar til þess að búa sig af stað og kveðja forna og nýja kunningja og vini.

En þó að Reykjavíkurbúar hefðu áður verið búnir að sýna Vestur-Íslendingum góðvild og gestrisni, þá fór nú svo enn, að Vestur-Íslendingar urðu ekki einir um þær kveðjur. Félagið Vestur-Íslendingur, sem var ótrautt að greiða götu allra vestan gesta, bauð öllum Vestur-Íslendingum til samsætis í Iðnaðarmannahúsinu í Reykjavík á föstudagskvöldið 1. ágúst. Var þar fjölmenni mikið og veitingar hinar rausnarlegustu. Samsæti þessu stýrði forseti félagsins, hra. Ari Eyjólfsson, en á meðal þeirra, sem skemtu með ræðuhöldum, voru þeir Jónas Jónsson dómsmálaráðherra, séra Friðrik Friðriksson, formaður K. F. U. M. félagsins og Einar skáld Benediktsson, er flutti kvæði. Ennfremur karlakór Reykjavíkur, er söng fjölda söngva.

Laugardagskveldið 2. ágúst bauð Alþingi öllum Vestur-Íslendingum til kveðjusamsætis á Hótel Borg. Var þar fjöldi svo mikill saman kominn, að allir veitingasalir hótelsins voru fullskipaðir. Sat þar um 400 manns til borðs, en samsætinu stýrði forseti sameinaðs Alþingis, hr. Ásgeir Ásgeirsson. Á meðan á máltíðinni stóð, sem fram reidd var hið ríkmannlegasta, gat forsetinn þess, að engin ákveðin skemtiskrá hefði verið undirbúin, en að þeir sem vildu taka til máls, yrðu sjálfir að gefa sig fram við hann, og man eg eftir að þessir menn fluttu stuttar ræður: Séra Kjartan Helgason, dr. Guðm. Finnbogason, Ólafur Friðriksson og Bjarni alþingismaður Ásgeirsson af hálfu heimamanna, en séra Rögnvaldur Pétursson og J. J. Bíldfell úr hópi Vestur-Íslendinga, en á milli ræðanna voru ættjarðarsöngvar sungnir undir stjórn Sigfúsar Einarssonar organleikara og tónskálds.

Eftir að máltíð og ræðuhöldum var lokið, var bók þeirri "Vestan

um haf", er stjórn Íslands hafði látið gefa út og ákveðið að gefa skyldi Vestur-Íslendingum til minja, útbýtt og stóð séra Friðrik Hallgrímsson fyrir útbýtingunni. En til tilbreytingar sungu vel þektir söngvarar einsöngva, og man eg eftir þeim Markan systkinum og Sigfúsi Halldórs frá Höfnum, sem þátt tóku í þeirri list, og einnig var stíginn dans af yngra og eldra fólki. Það var komið langt fram á morgun, þegar þessu eftirminnilega samsæti sleit.

Á mánudaginn 4. ágúst kom skipið "Minnedosa" inn á Reykjavíkurhöfn rétt eftir hádegi, svo nú mátti ekki lengi tefja. En áður en skilið var, langaði Heimfararnefnd Þjóðræknisfélagsins til að sýna einhvern ofurlítinn viðurkenningarvott því fólki, sem hún og Vestur-Íslendingar höfðu notið mestrar aðstoðar frá. Með það fyrir augum hafði nefndin farið þess á leit við Canada Kyrrahafs Eimskipafélagið, að það leyfði nefndinni að hafa boð um borð í skipinu. Embættismenn félagsins í Glasgow höfðu tekið þessu líklega. En þegar til kom, batt félagið tölu boðsgestanna við sextíu og varð því ekki vikið frá þeirri ákvörðun, þó að nefndin byðist til að standast allan kostnað af aukagestum þeim, sem yfir yrðu þessa tölu. Vakti þetta megna óánægju með nefndarmönnum, því að það var ljóst, að nefndin var ekki í litlum vanda stödd, að halda sig við þessa tölu, eins mörgum og hún átti svo ótal margt gott upp að unna, og eins marga og hún þráði að hafa í boði sínu og vera með síðustu stundirnar, áður en hún og aðrir Vestur-Íslendingar kveddu landið fyrir fult og alt.

Kl. 4 e. h. fóru allir farþegar um borð, og sýndi landsstjórnin Vestur-Íslendingum enn á ný hina sömu vinsemd og rausn og áður, með því að láta strandvarnarskipið "Ægi" flytja farþega og farangur þeirra þeim að kostnaðarlausu fram í skipið, en boðsgestirnir komu um kl. 7 um kvöldið. Svo hafði verið hagað til að farþegar á fyrsta farrými neyttu kvöldverðar nokkru fyr en vanalega gerist, svo að hægt væri að undirbúa komu gestanna. Var síðan sezt til borðs í matsal skipsins á fyrsta farrými og matast. Eftir að máltíðinni var lokið, voru nokkrar stuttar ræður fluttar, en sökum þess að veizlustjórinn var enskur — Major C. L. Duffy — yfirmaður Canada Kyrrahafs Eimskipafélagsins í Glasgow, sem sjálfur tók til máls, voru ræðurnar allar á Ensku nema ein. Til máls tóku dr. Rögnvaldur Pétursson; Árni Eggertsson, J. J. Bíldfell og Á. P. Jóhannsson á íslenzku. Var þá haldið upp á þilfar skipsins og þar haldið áfram skemtununum með söng og ræðuhöldum. Þar töluðu þeir fræðslumálastjóri Íslands, Ásgeir Ásgeirsson; dómsmálaráðherra Jónas Jónsson; dr. Guðm. Finnbogason; fyrverandi forsætisráðherra Sigurður Eggerz, séra Jónas A. Sigurðsson og dr. Ágúst H. Bjarnason. Á milli ræðanna sungu allir ættjarðarljóð, og ungfrú Elín Jamieson frá Salt Lake City, Utah, söng einsöng; hefir hún fagra og mikla söngrödd og vel æfða.

Kl. 1 á þriðjudagsmorguninn var merki gefið um að skipið væri ferð-

búið. Kvöddum vér þá gestina með trega og hjartagróinni þökk fyrir viðtökur þeirra og höfðingsskap, er þeir höfðu sýnt oss yfir þenna tíma, sem dvalið var á ættjörðinni.

Þegar eimlúður skipsins blés til burtferðar, var kveikt á öllum rafljósum Reykjavíkur, svo að til að sjá var borgin sem eitt eldhaf. — "Ægir" dró sig hægt og gætilega frá skipshliðinni. Samverustundinni og samfundunum var lokið að þessu sinni, en endurminningin um þá mun lifa í þakklátum hjörtum eins lengi og lífið endist.

Kveðja

er fylkisþingmaður, W. H. Paulson flutti að Lögbergi 26. júní á þúsund ára afmælishátíð Alþingis, fyrir hönd Saskatchewan fylkis.

Atburðurinn mesti í sögu þessa lands, stofnan lýðveldis og Alþingis, fyrir 1000 árum síðan, hefir um þessar mundir vakið athygli mentaðra þjóða.

Stjórnarsaga Íslands hefir lengi verið lokuð bók. Nú, þegar heimurinn er loks farinn í henni að blaða, birtast ný merki þess, að menning mörg, sem ný er kölluð, sé framþróun hugsjóna, er rætur festu í löngu liðnum öldum.

Íslenzka sagnalistin, skáldlistin, bóklistin öll, hefir lengi verið kunn og í hávegum höfð meðal fræðimanna margra þjóða. Líka er viðurkent og metið, að Íslendingar einir hafa, um margar aldir varið hina fornu, hreinu og fögru norrænu tungu, sem lifandi tungumál þjóðar sinnar, fram á þenna dag. Og sæmd tel eg það ríki því, Saskatchewan, sem eg hefi þann heiður að mæta hér fyrir, að hinn mikilhæfi stjórnarformaður þess les, talar og ritar íslenzka tungu.

Sá tími fer í hönd, sé hann ekki þegar kominn, að þjóðir verða mældar og metnar eftir manngildi meir en mannfjölda.

Stóra smáþjóð! Smáa stórþjóð! Frá Saskatchewan flyt eg yður, af einum huga þeirrar miljónar manna og kvenna, er þar búa, bróðurkveðju; þökk fyrir skerf þann, er þér hafið lagt til menningar þessa heims og óskir blessunar, vegs og gæfu í mikilli framtíð.

Skýrsla

Guðmundar Grímssonar dómara til ríkisstjórans í Norður Dakota.

Rugby, Norður Dakota,
27. september, 1930.

Til Virðulegs herra Geo. F. Shafer, ríkisstjóra Norður Dakota, og virðulegra þingmanna ríkisins:

Samkvæmt þingsályktunartillögu (Lög Norður Dakota 1929, bls. 374) er samþykt var á löggjafarþingi Norður Dakota, hlotnaðist mér sá heiður að vera skipaður af ríkisstjóra George F. Shafer í þá stöðu, er ofangreind þingsályktun ákveður. Það varð mitt ljúfa hlutverk að bera velvildarkveðjur og árnaðaróskir ríkis vors til stjórnar og þjóðar Íslands, á þúsund ára hátíð hins íslenzka Alþingis. Mér hefir auðnast að leysa þessa hugljúfu skyldu af höndum og leyfi mér virðingarfyllst að leggja fram skýrslu þá, er hér fylgir.

Eg tók mér far frá Montreal 14. júní með eimskipinu "Montcalm", eign Canada Kyrrhafs félagsins. Samskipa mér voru þessir erindrekar Bandaríkjanna: Senator Peter Norbeck formaður fulltrúanefndarinnar, O. B. Burtness congressmaður og F. H. Fljozdal. G. B. Björnsson skattstjóri Minnesotaríkis og fulltrúi þess á hátíðinni; tveir fultlrúar frá Canada, hr. Árni Eggertsson og Capt. Sigtr. Jónasson, og fulltrúar frá þingum Manitoba- og Saskatchewanfylkja, hr. Ingimar Ingaldson og hr. W. H. Paulson.

Þetta skip hafði verið valið af Heimfararnefnd Þjóðræknisfél. Íslendinga í Vesturheimi, til skemtiferðar. Milli 3 og 4 hundruð Íslendingar og afkomendur þeirra voru um borð á leið til föðurlandsins, til að taka þátt í Alþingishátíðinni. Skipið fór beint frá Montreal til Reykjavíkur, og ferðin var sérlega skemtileg, þrátt fyrir úfinn sjó einn eða tvo daga.

Við komum til Reykjavíkur að kvöldi þess 20. Úti á flóanum mætti okkur íslenzkt varðskip. Um borð á því var ríkisstjórnin íslenzka, Undirbúningsnefnd Alþingishátíðar o. fl. Eftir að inn á höfn var komið, kom borgarstjóri Reykjavíkur um borð, og í för með honum fjölment karlakór. Frábærlega alúðlegar fagnaðarkveðjur fluttu þessir ofangreindu embættismenn oss gestunum.

Morguninn eftir vorum vér fluttir á varðskipum stjórnarinnar í land. Erindrekunum öllum var vísað til vistar í hinni nýju gistihöll Hótel Borg, sem gestum íslenzku stjórnarinnar. Þann dag var Vestur-Íslendingum einnig haldin almenn fagnaðarsamkoma í einu leikhúsi borgarinnar. Sex ræður voru fluttar af heldri borgurum staðarins. Borgarstjóri stýrði samkomunni og karlakórið skemti. Á sunnudaginn var guðsþjónusta í dómkirkjunni, sérstaklega fyrir gestina að vestan.

Á mánudaginn og þriðjudaginn fór stjórn Íslands með fulltrúana í skemtiferð upp um land, til þess að sýna þeim fegurð Íslands og ýmsa söguríka staði.

Á miðvikudagsmorgun, 25. júní voru allir fultlrúar boðnir niður á bryggju til að mæta konungi Íslands og Danmerkur, sem kom þá

í land af herskipi sínu, og tók kveðjum þeirra og almennings. — Honum var vel fagnað og sýnd virðing og kurteisi, þó eigi með því lífi og fjöri, sem Ameríkumönnum er títt. Sænska ríkiserfingjanum var einnig fagnað við þetta tækifæri.

Kl. 1 þenna dag hélt Háskóli Íslands sérstaka samkomu, til að taka á móti fulltrúum útlendra háskóla og annara mentastofnana. Á þessari samkomu afhenti eg bréf og kveðju frá Dr. Kane, forseta ríkisháskóla vors, en Prof. A. G. Arvold flutti kveðju frá búnaðarskóla vorum. Einnig var flutt kveðja frá háskóla Illinoisríkis, Chicagoháskóla, John Hopkins, Cornell, William and Mary, Alabama og mörgum fleiri mentastofnunum. Doktorsnafnbót voru sæmdir: Vilhjálmur Stefánsson, Sveinbjörn Johnson, G. Grimson, C. H. Thordarson í Chicago, séra R. Pétursson, Dr. B. J. Brandson, Joseph T. Thorson, í Winnipeg, Manitoba, og Halldór Hermannsson í Ithaca, New York. Allir þessir að undanskildum tveim þeim síðasttöldu, eru nú eða hafa verið í liðinni tíð búsettir í Norður Dakota.

Um leið og athöfnin fór fram, lýsti rektor háskólans yfir því, að stig þessi væru veitt í virðingarskyni við þessa menn, er varpað hefðu sæmd á og víðfrægt íslenzkt þjóðerni í útlöndum.. — Að kvöldi hélt stjórnin gestkomandi háskólamönnum veizlu, er ekkert var til sparað. Síðdegis var boð inni að heimili forsætisráðherra fyrir fulltrúa og boðsgesti þjóðarinnar.

Hið eiginlega hátíðarhald fór fram á Þingvöllum, samkomustað hins forna Alþingis, um 35 mílur vegar frá borginni. Þangað lét stjórnin flytja alla hina erlendu fulltrúa, og sá þeim þar fyrir öllum beina meðan á hátíðinni stóð.

Þingvellir eru stundum nefndir "hið áttunda undur veraldarinnar". Þetta er ef til vill ofmæli, en staðurinn er undraverður. Útsýnið er í senn fagurt og breytilegt, með fjarlægum og fjölbreytilegum fjallahring, er lykur sig um stærðar stöðuvatn (Þingvallavatn). Fjöllin eru gömul eldfjöll, sem elfur af hraunleðju runnu frá fyrir þúsundum ára síðan, er mynduðu þarna stóran og þykkan hraunflöt. Síðar er álitið að jarðskjálfti hafi valdið því, að nokkur hluti hraunflatarins seig niður á annað hundrað fet, og skildi eftir á hvorri hlið, með þriggja mílna millibili, hamraveggi þverhnífta milli tveggja gjáa, er liggja næstum samhliða um nokkrar mílur á lengd.

Yfirborð hraunflatarins á milli stærri gjánna, er einnig markað minni gjám og sprungum. Í þeim er blátært vatn er sprettur upp úr neðanjarðar lindum. Samhliða öðrum þessara klettaveggja rís með nokkrum halla jaðarinn á hraunspildunni og myndar annan hamravegg á móti hinum. Þessi gjá er kölluð Almannagjá. Dálítil á fellur í fossi fram af vestri gjárbarminum, rennur spölkorn eftir gjánni og svo fram um skarð á lægri gjárbarminum; síðan eftir völlunum og út í vatnið. Á bökkum þessarar ár var hið forna Alþingi háð. Á báðum bökkum eru tóftir,

er hlaðnar voru af torfi og grjóti. Hafðist fólkið við í þeim meðan þingið stóð. Á innri eða eystri gjárbarminum, og vitandi að hærri hamravegg Almannagjár, er Lögberg. Þaðan var lýst lögum og dómum, úrslitum mála og öðru, er að þingstörfum laut. — Þessi staður var miðstöð hátíðarhaldsins.

Hátíðin hófst með messu, sem biskup Íslands flutti. Ræðustóll var reistur á klettasillu í Almannagjá. Að lokinni messugerð setti forsætisráðherra Tryggvi Þórhallsson, hátíðina að Lögbergi, en konungur Íslands kvaddi þingið saman. Forseti sameinaðs þings, herra Ásgeir Ásgeirsson, flutti þá hátíðarræðuna. Sýndi hann fram á í fáum dráttum, hvernig landnámsmenn á Íslandi, er þó höfðu flúið harðstjórn og ofríki hinna norrænu konunga á 9. öld, hefðu komist skjótt að þeirri niðurstöðu, að sjálf tilvera þeirra var lögum og rétti háð, og þeir þess vegna árið 930 stofnað þetta þing. Fengið því fullkomið löggjafar- og dómsvald í öllum málum, og mælt svo fyrir, að það skyldi koma saman á ári hverju á þessum stað. Hann lýsti því, hversu að það varð miðstöð menningar og fræða, jafnframt sem það var löggjafar- og dómþing, og hve áhrif þess á þjóðina voru víðtæk. Að lokinni ræðu hans var haldinn þingfundur.

Eftir miðdegisverð voru kveðjur fluttar að Lögbergi, af fulltrúum Þýzkalands, Stóra Bretlands, Banda ríkjanna, Frakklands, Canada, Danmerkur, Noregs, Svíþjóðar, Finnlands, Hollands, Checko-Slovakíu, Færeyja, Eyjarinnar Mön, Manitoba, Saskatchewan, Norður Dakota og Minnesota.

Allar þessar þjóðir og fylki höfðu sent ýmsa merka menn til þess að bera Alþingi kveðjur — og 7 sendu herskip. Stóra Bretland sendi 5 fulltrúa, 2 frá lávarða stofunni, 2 frá neðri málstofunni og þann 5. sem erindreka sambandsríkjanna (Dominions), og bryndrekann "Rodney", annað stærsta herskip sjóflotans. Bandaríkin sendu og 5 fulltrúa, undir forustu Senators Peter Norbeck frá Suður Dakota; í nefndinni voru einnig Burtness congressmaður og Sveinbj. Johnson fyrrum hæstaréttardómari í Norður Dakota; hr. Friðrik H. Fljózdal, forseti félagssambands járnbrautarþjóna og J. O. B. Jakobsen.

Allar kveðjurnar lýstu einlægu vináttuþeli og aðdáun. Að íslenzka þingið var "amma" ef ekki "móðir parlamenta", var viðurkent. — Hér, löngu á undan "Magna Carta" var sett lýðstjórn, löggjafarþing og tylftardómur, er úrskurð lagði á mál manna, stofnanir, er flutzt hafa niður til vor og eru nú hluti nútíðar stjórnarkerfa vorra.

Senator Norbeck talaði fyrir Bandaríkin, og eg flutti kveðju, sem fylgir, fyrir hönd Norður Dakota:

Háttvirti forseti:—

Þegar ríkisstjórninni í Norður Dakota barst boðsbréf yðar um að taka þátt í hátíðarhaldi þessu, samþykti ríkisþingið í einu hljóði svolátandi tillögu:

"Með því að þjóðin íslenzka heldur hátíðlegt þúsund ára afmæli Alþingis í júní 1930 og

"Með því að hátíð þessi er alveg einstök í sinni röð og um er að ræða hið elzta löggjafarþing er nú er uppi, stofnað af hinni íslenzku þjóð árið 930, og

"Með því að þjóðin íslenzka með bókmentum hennar er sagnvörður sameiginlegra þjóðminja og erfimenningar hinna norðlægari þjóða, náskyld að uppruna og menningu þjóðflokkum þeim er meiginhluti íbúa þessa ríkis er runninn frá, og

"Með því að fleiri Íslendingar og fólk af íslenzkum ættum er búsett í ríki þessu en nokkru öðru ríki í Bandaríkjunum, og þessir synir og dætur þessa norðlæga lands hafa reynst þjóðhollir fyrirmyndarborgarar, lagt virðulegan skerf til uppbyggingar ríki þessu og þjóðinni í heild sinni, varpað ljóma yfir þetta kjörlandi sitt, sem og föðurlandið,

Þá ákveður löggjafarþing Norður Dakotaríkis

Að ríkið Norður Dakota, gegnum löggjafarþingið, sendi þjóðinni og stjórninni á Íslandi hamingjuóskir sínar við þetta sögulega tækifæri, heimili ríkisstjóranum að skipa opinberan fulltrúa, er mæta skuli fyrir ríkisins hönd á þessari þúsund ára afmælishátíð hinnar íslenzku "þingmóður", til þess að frambera þar kveðjur og árnaðaróskir ríkisins og feli ríkisstjóranum að láta gera viðeigandi skrautritað afrit af þingsályktunartillögu þessari og selja það hinum tilskipaða fulltrúa í hönd, til afhendingar stjórninni á Íslandi."

Samþykt 9. marz, 1929.

Eg færi yður hér með, á þessari hátíðlegu stund, kveðjur allra íbúa Norður Dakotaríkis — jafnt karla, kvenna sem barna. Margir þeirra eru synir og dætur þessa lands, allir, að segja má, norrænir að ætt og uppruna. Hver einasti íbúi ríkisins sendir Alþingi og hinni íslenzku þjóð hina innilegustu kveðju, og óskar þess að það fái jafnan borið gæfu til þess að semja hin spökustu lög, er orðið geti til blessunar fyrir þjóðina um komandi aldir.

Þá langar sjálfan mig einnig til þess að óska landinu til hamingju með allar þær framfarir og umbætur, er orðið hafa á öllum sviðum. Jafnframt því sem oss ber að heiðra landnámsmennina, er fyrstir bygðu landið og stofnuðu Alþingi, þá virðist mér sem afkomendur þeirra, og eigi sízt núlifandi kynslóð eigi engu minna hrós skilið. Hún hefir varðveitt frelsið, er forfeður hennar börðust fyrir. Hún hefir ávaxtað, og veitt heiminum aðgang að fróðleik þeim, sem þeir söfnuðu. Hún hefir gert meira til þess að hagnýta auðsuppsprettur landsins en allar kynslóðirnar, sem á undan henni eru gengnar. Eg spái því að framtíð Íslands muni verða að mun glæsilegri en fornöld þess hefir nokkru sinni verið.

Samkvæmt umboði því, sem mér er fengið af hálfu ríkisstjórans með því að vera skipaður fulltrúi við hátíðarhaldið, eins og þingsályktunartillagan mælir fyrir, leyfi eg mér að bera árnaðar- og samúðarkveðjur Norður-Dakotaríkis, Alþingi, Íslandi, stjórn þess og þjóð.

Þá mælti ræðumaður þessum orðum á íslenzku:

"Löggjafarþing Norður Dakota samþykti þingsályktunartillöguna í

virðingarskyni við hátíðarhald þetta.

Tillagan flytur Alþingi og Íslendingum kveðju og árnaðaróskir allra íbúa Norður Dakota. Kveðjurnar eru mæltar af alhuga, því hver einasti íbúi Norður Dakota, af hvaða bergi sem hann er brotinn, er undantekningarlaust Íslands vinur og Íslendinga. Hinar sameiginlegu heillaóskir þeirra færi eg íslenzku þjóðinni á þessum degi.

En svo flyt eg sérstaka kveðju frá Íslendingum, sem búsettir eru í Norður-Dakota. Þeir dvelja í huganum á Íslandi í dag. Þeir minnast atburða æskuáranna. Þeir rifja upp í huganum úr fornsögunum minningar um forfeðurna. Þesskonar sögur brýna þá til framsóknar, veita þeim nýjan þrótt, vekja hjá þeim sérstakar tilfinningar og endurnýja ásetning þeirra að verða Íslandi til sæmd ar, jafnvel þótt orðnir séu borgarar í fjarlægu landi. Þeir fagna með öllum Íslendingum yfir hátíð þessari. Þeir gleðjast yfir hinum miklu framförum er hér hafa orðið. Þeir vilja ekki einungis heiðra frumherjana, er fyrstir manna námu hér land og stofnuðu Alþingi, sem nú er þúsund ára gamalt, heldur og einnig hina núlifandi kynslóð, sem gert hefir svo mikið og er að gera svo mikið Íslandi til eflingar. Það er mér ósegjanleg ánægja, frá þessum helga stað, að bera yður hinar hjartfólgnustu kveðjur Íslendinga í Norður Dakota. Guð blessi Ísland og Íslendinga.''

Að svo mæltu afhenti ræðumaður háttvirtum forseta sameinaðs þings, herra Ásgeiri Ásgeirssyni, hið skrautritaða og fagra afrit þingsályktunartillögunnar.

Að ræðuhöldunum loknum var skotið á loft undra fögrum og töfrandi flugeldum. Samfara skotdynkjunum og þrumugnýnum flugu sindrandi vígahnettir um loftið. Úr marglitum reykjarmöknum sigu síðan niður fánar allra ríkjanna er gesti áttu á hátíðinni, og blöktu mjúklega yfir höfði manns.

Aðal atriðið annan hátíðisdaginn var undirritun á samningi milli Íslands, Danmerkur, Noregs, Svíþjóðar og Finnlands, sem ákveður og fyrirskipar gerðardóm í öllum málum, undantekningarlaust, sem misklíð kynni að valda milli þessara þjóða. Auðsjáanlega voru Íslendingar meir hrifnir af þessu heldur en af hinum 7 bryndrekum, er lágu á Reykjavíkurhöfn. Ísland hefir hvorki landher né sjóher. Hefir aðeins 2 strandgæzluskip og 2 flugvélar til verndar fiskimiðum. Ísland hefir aldrei átt í ófriði né hefir verið á það ráðist. Meðan á heimsstyrjöldinni stóð verzlaði það aðallega við Bandaríkin.

Síðdegis annan hátíðisdaginn var Vestur-Íslendingum fagnað og flutt sérstakt ávarp að Lögbergi. Því var svarað prýðilega í bundnu og óbundnu máli af séra Jónasi A. Sigurðssyni, forseta Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi.

Þá var söguleg sýning, er sýndi fyrstu þingsetu fyrir 1000 árum síðan.

Hinn glæsilegi og tignarlegi búningur fornmanna — og hár og skegg, sem þá tíðkaðist — var nákvæmlega stældur eftir beztu heimildum; ennfremur ræður, málfæri og látbragð þessara brautryðjenda

mannréttindanna, sem stofnuðu hið forna Alþingi.

Síðasta dag hátíðarinnar var tekið á móti kveðjum og ávörpum frá fulltrúum, er mættu fyrir hönd hinna og annara félagsstofnana útlendra. Þá var og sjálfu þinginu slitið, er setið hafði hátíðisdagana. Lýsti forsætisráðherra hátíðarslitum síðla um kvöldið.

Mjög var hljómlist iðknuð við hátíðarhaldið, einkum söngur. Verðlaun höfðu verið boðin og veitt fyrir beztu hátíðarljóðin. Söngflokkar úr fjarlægum héruðum keptu hver við annan. Þjóðlegar listir voru endurvaktar, rímnakveðskapur og fleira.

Öll kvöldin fóru fram íþróttasýningar og dans á stórum palli er reistur hafði verið framan í brekku, þar sem náttúran sjálf lagði til hápallana eða upphækkuðu sætin. Þar var Íslands glíman sýnd og sigurvegaranum afhent belti að launum af konungi. Hin íslenzka glíma er allólík amerískri glímu, og er mikið ásjálegri, liprari og listfengari. — Á þessum palli voru fimleikasýningar, er bæði konur og karlar tóku þátt í. Ef til vill hrifu mann einna mest þjóðdansarnir og þjóðsöngvarnir, sem sýndir voru og sungnir af um 100 ungum drengjum og stúlkum, 8—12 ára að aldri. Það var unun á að horfa.

Hestaveðhlaup fóru fram seinasta daginn. Íslenzku hestarnir eru ekki mikið stærri en Hjaltlands hestar, en eru furðanlega þróttmiklir og úthaldsgóðir; þeir bera 200 punda mann. Þangað til nú fyrir skemstu hafa þeir verið aðalfarartækin. Nú eru bifreiðarnar og flutningabílarnir að rýma þeim burtu.

Á hverju kvöldi á Þingvöllum voru höfð veizluhöld fyrir fulltrúa og boðsgesti. Stór og fagur borðsalur, er rúmaði hundruðir manna, hafði verið reistur. Ræður fluttu í veizlum þessum, Hans Hátign Kristján X. konungur Íslands og Danmerkur, er mælti á íslenzka tungu; ríkiserfingi Svía, Gustaf Adolph, sérlega skýr og viðfeldinn maður um fimtugt, forsætisráðherrar og stjórnmálamenn frá ýmsum löndum. Á margar tungur var mælt. Í einni ræðunni bauð forseti sameinaðs þings gestina velkomna á 7 tungumálum, og var leikinn í þeim öllum.

Einu varanlegu byggingarnar á Þingvöllum eru kirkja, prestssetur og bóndabær og gistihús, sem er þjóðareign. Hátíðina sóttu rúmar 30,000 manna, og varð að sjá meira en helming þeirra fyrir gistingu á völlunum; enda var eins og heila borg að líta af tjöldum þar á völlunum yfir hátíðina. Hver bær og sýsla höfðu sitt aðaltjald fyrir samkomur og gleðimót, en matreiðslu-, veitinga- og svefntjöldum raðað umhverfis. Í aðaltjaldinu voru héraðsmót á hverju kvöldi, þó naumast verði komist svo að orði. Á þessum tíma er nóttin raunar ekki til á Íslandi. Á þessum mótum var sungið, ræður fluttar, rímur kveðnar og sögur sagðar fram á nótt. Þetta var sérlega viðeigandi þáttur í hinu þjóðlega hátíðarhaldi.

Einstaklega góð regla var á öllu. Þúsundir fólks voru fluttar til og frá Reykjavík í bílum kvelds og morguns, og aðeins varð eitt slys,

einn lokaður bíll valt um, en enginn meiddist. Vegirnir eru mjóir og ekki allskostar góðir ennþá, en bílstjórar hinir varkárnustu ökumenn sem eg hefi þekt. Ökuleyfi fá þeir ekki fyr en þeir hafa gengið undir ítarlegt próf; jafnvel eigendur fá ekki ökuleyfi án prófgöngu. Lögregluþjónar voru settir til eftirlits og aðstoðar fram með veginum með stuttu millibili, ef eitthvað kynni að bera út af. Einn lögregluþjónn Reykjavíkur er Norður Dakotamaður, alinn upp í Bantry og þjálfaður í lögregluliði Chicagoborgar, glæsilegur og þróttmikill að vallarsýn, yfir 6 fet á hæð.

Bindindislöggjöf komst á snemma á Íslandi, en Spánverjar þvinguðu þjóðina til þess að gera nokkra rýmkun á vínbanninu, með því að hóta því að banna innflutning á íslenzkum fiski, ef til Íslands yrði bannaður innflutningur á spönskum vínum; en á Spáni er einhver bezti fiskimarkaður Íslendinga. Til miðlunar var því bannið gegn léttum vínum afnumið. Vikuna fyrir hátíðarhaldið lokaði stjórnin fyrirvaralaust öllum vínsölubúðum; engin vín var hægt að kaupa meðan hátíðin stóð yfir. Víst er um það, að drykkjuskapur var ekki merkjanlegur.

Síðasta samkoman í sambandi við hátíðarhaldið fór fram í þingsalnum í Reykjavík 30. júní síðdegis. Þá voru gripir og gjafir afhentar, er sendar höfðu verið til landsins. Þýzkaland gaf Íslandi við þetta tækifæri tilrauna- og rannsóknarstofuáhöld, til rannsóknar á alidýrasjúkdómum. Önnur ríki gáfu námssjóði, fögur leirker, málverk og bækur. Forseti Alþingis var sæmdur merki heiðursfylkingarinnar frönsku; og forseti undirbúningsnefndar Alþingishátíðarinnar hæsta stigi Dannebrogsorðunnar. Þýðingarmest allra var þó gjöf Bandaríkjanna, standmynd úr eir af Leifi Eiríkssyni. Burtness congressmaður afhenti gjöfina, skýrði stuttlega frá þingályktunartillögu, er hann gerði, er heimilaði og ákvað gjöfina og $50,000 til að kosta hana. Tillagan hafði verið samþykt af báðum deildum congressins og undirrituð af Hoover forseta. — Þá flutti Sveinbjörn Johnson sérlega áheyrilega tölu um landafundi fornnorænna manna, og rakti sögu þess, hvernig Leifur Eiríksson, fæddur og uppalinn á Íslandi, fann Ameríku, sem hann kallaði "Vínland", árið 1000, eða 492 árum á undan Columbusi. Söguleg skilríki um þenna landafund hafa geymst á Íslandi.

Kveðjusamsæti var haldið sama kvöldið í hinum stóra og veglega borðsal á Hótel Borg. Þar voru samfagnaðarræður fluttar og árnaðaróskir á mörgum tungumálum, af fulltrúum hinna ýmsu þjóða. — Forsætisráðherrar Danmerkur, Svíþjóðar og Noregs, fluttu ræður. Lord Newton talaði fyrir hönd Stóra Bretlands, Dr. Brandson fyrir Canada, og hr. F. H. Fljózdal fyrir Bandaríkin. Mikill velvildarhugur kom í ljós til hinnar íslenzku þjóðar og allir voru í bezta skapi. Með þessu var hátíðinni lokið.

Meðan á hátíðinni stóð útbýtti konungur Íslands fyrir hönd Alþingis um 100 minnispeningum um hátíðina, úr gulli. Voru þeir afhentir

fulltrúum og öðrum heiðursgestum. Sjálfur þakkaði eg fyrir einn, er mér var veittur.

Að lokinni hátíðinni var Burtness congressmaður sæmdur riddarastígi Fálkaorðunnar og einnig stjörnumerkinu, í virðingar- og viðurkenningarskyni fyrir starf hans í congressinu við að fá samþykta þátttöku Bandaríkjanna í hátíðarhaldinu og gjöfina — Leifs Eiríkssonar standmyndina.

Fálkaorðan er íslenzkt heiðursmerki.

Hinir sérstöku fulltrúar yðar, Dr. G. J. Gíslason og Mr. P. O. Bugge, voru við hátíðarhaldið og var ljúfmannlega tekið. Því miður gat Dr. Gíslason eigi sótt sum gleðimótin sökum veikinda. Mr. Bugge sótti öll mótin og hafði tækifæri til að frambera kveðju yðar síðasta daginn á Þingvöllum. — Báðir voru yður til sæmdar.

Þegar maður íhugar, að þessi hátíðarhöld fóru fram í landi, sem er minna en Norður Dakota, og telur aðeins einn sjötta af íbúatölu vorri, og hugleiðir ennfremur hið víðtæka alþjóðatakmark hátíðarinnar, yfirgrip hennar og hve ágætlega hún tókst, þá hlýtur það að vekja aðdáun manns á ráðdeild og framsýni þeirra manna, er fyrir henni stóðu, á trúmensku og göfgi þjóðarinnar, er lét allan flokkadrátt, öll ágreiningsmál falla niður, en stóð sameiginleg um þetta mál, og greiðir allan kostnað er af því leiðir möglunarlaust. Alt ber þetta vott um hina göfugustu þjóðareiginleika.

Að skýra stuttlega frá þeim áhrifum, er eg varð fyrir á Íslandi, er ómögulegt. Eg varð hugfanginn af miðnætursólinni og hinu undraverða litskrúði náttúrunnar. Það var engin nótt. Eg fór í flugvél yfir vesturhluta eyjarinnar og yfir Íshafið norður fyrir heimskautsbauginn. Þar er miðnætursólin sjáanleg, þó mér gæfist ekki að líta hana. Mig brestur orð til að lýsa þeirri fegurð, er eg sá á því flugi. Við flugum yfir fiskisæla firði, yfir eyjar, bókstaflega þaktar æðarfugli; yfir frjósama dali, þar sem grænkan á grasinu er grænni en á nokkru grasi öðru, er eg hefi séð; yfir snækrýnd fjöll og jökla. Við sáum skýin dragast saman um fjallatindana. Við sáum upptök ánna, sem kvíslast eins og silfurþræðir undan rótum jöklanna, þær smástækka og steypast í glitrandi fossum og flúðum niður fjallahlíðarnar á leið til sjávar. — Það var undursamleg og ógleymanleg ferð.

Það er enginn skógur á Íslandi, að heita má; sólin skín á nakið bergið og steinstorkulögin í fjallshlíðunum. Af þessu stafar hið afar breytilega litskrúð fjallanna — purpuri, himinblámi, fjólublámi og gullslykja — eftir því hvernig sólin varpar geislunum yfir ójöfnur, gil og hamrastalla þeirra.

Eg virti fyrir mér fjallshlíð um sólsetursleytið í Reykjavík, og fullyrði að hún breytti um lit á hverri sekúndu. Eg hefi aldrei séð þvílíkt útsýni á æfi minni.

Landið sjálft er nokkuð minna en Norður Dakota. Það er eldfjallaland mjög hrjúft; eru ef til vill þrír fjórðu hlutar þess þaktir jöklum, eldfjöllum og hraunum.

Þessir hlutar landsins eru ekki byggilegir. Inn frá ströndinni eru langir firðir og frjósamir dalir. Þar býr þjóðin, að mannfjölda nú um 106,000.

Aðalatvinnuvegirnir eru fjárræktin, mjólkuriðnaður og fiskveiðar. Meðfram ströndunum eru auðugustu fiskimið heimsins. Upp að þriggja mílna landhelgislínunni sækja togarar og fiskiskútur frá öllum löndum Norður- og Vestur-Evrópu. Varðskip og flugvélar eru altaf á ferðinni að gæta þess, að útlend veiðiskip haldi sig utan þessara takmarka. Náist skip, er fiskar innan þessara takmarka, er veiðin og veiðarfærin gerð upptæk og skipið sektað eftir því sem samningar og alþjóðalög segja fyrir. — Af Íslendingum er veiði rekin í nýtízku stíl og með mjög fullkomnum tækjum. Sumt af veiðinni er þurkað, sumt er saltað og sumt fryst, og selt aðallega til Stóra Bretlands, Spánar, Frakklands, Ítalíu og Checkó-Slóvakíu. Fjárkynið virðist helzt líkjast Merino-fé. Á vorin er féð rekið upp á heiðar og afréttir; eru þær alþjóðareign og hin kjarnbeztu haglendi. Fé alt er markað. Á haustin er það rekið saman, og hirðir þá hver það, sem hann á.

Mjólkuriðnaður má heita nýr. Samvinnu smjörgerðarhús eru sem óðast að rísa upp. Þessi atvinnuvegur virðist eiga góða framtíð fyrir höndum.

Engar járnbrautir eru til á Íslandi. Flutningstækin eru bílar, vöruflutningavagnar og hestar. — Bílar og vöruflutningavagnar eru flestir af amerískri gerð. Eg sá þar aðallega Buicks, Hudsons, Hupmobiles, Studebaker og Fordflutningavagna. Flestir eru þeir keyptir í Hamborg; en þangað virðast þeir vera fluttir frá Ameríku með vöruflutningaskipum.

Talsímar, ritsímar og loftskeytatæki liggja um landið. Tiltölulega munu Íslendingar hafa fleiri símatæki en nokkur önnur þjóð í Evrópu.

Yfir höfuð að tala virtist mér meiri búsæld á Íslandi en í nokkru öðru landi, er eg heimsótti á ferðalaginu. Við manntal, er tekið var í vor sem leið, kom í ljós, að það voru aðeins fimm menn atvinnulausir á landinu. Á Íslandi er enginn kotbændalýður svipaður þeim, sem algengastur er í öðrum löndum. Engir viliþjóðaflokkar voru þar fyrir, þegar landið bygðist. Og þangað hafa Eskimóar aldrei komið. Allur almenningur er lesandi og skrifandi; fylgist með í framförum og alþjóðamenningu. Engir eru þar miljónamæringar, engir öreigar; engir ribbaldaflokkar. Lífi þjóðarinnar er svo háttað, að það virðist veita meira tóm til hugsunar og andlegs þroska en alment gerist vor á meðal.

Yfirleitt virtist fólkið vera ánægt og glaðsinna . Veðrátta — þrátt fyrir nafn landsins — er mild. Dálítil tjörn í miðjum Reykjavíkur bæ frýs aldrei svo á vetrum, að þar megi altaf fara á skautum. — Aldrei kemur þar eins mikill kuldi og hér, og líklega aldrei jafnmikill hiti. Golfstraumurinn, er fellur milli Noregs og Íslands, mildar veðráttuna. Endur og sinnum flytur Pólstraumurinn ísjaka að norð-

ur og vesturströnd landsins. Einu hafísjakarnir sem eg sá, voru fram undan mynni St. Lawrence fljótsins.

Þar sem Ísland er eyja, þá er loft rakara þar en hér. Regn getur komið á hvaða stundu sem er. Þurkun á fiski og hirðing á heyji getur því gengið misjafnlega. Samt sem áður, þá fann eg ekki til raka eða kulda í lofti nema aðeins fyrstu nótt hátíðarinnar. Þá nótt snjóaði á fjöllum uppi, og var það fögur sjón að líta í albirtu næturinnar. Að morgni skein sólin, og hina dagana sólskin og þægilegt veður.

Fossar eru fjölmargir á Íslandi, og möguleikar til rafvirkjunar afar miklir. Mörg bændabýli nota nú ljós og afl frá spriklandi lækjum, sem víðast hvar eru við bæi, og næstum alstaðar nothæfir.

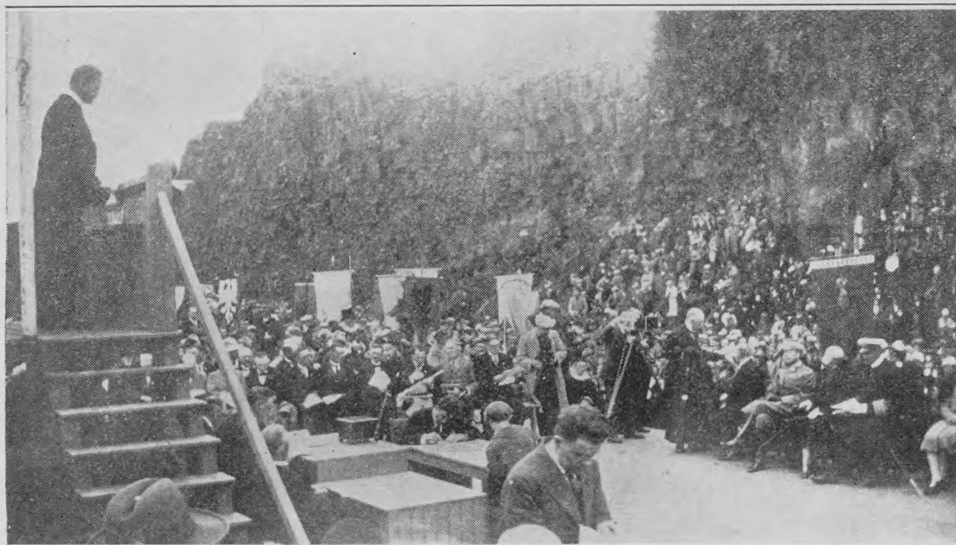
Þá eru heitu laugarnar, er finnast svo víða. Sumar hafa verið virkjaðar og eru nú notaðar til hitunar og matreiðslu á mörgum bændabýlum. Þá er líka verið að gera tilraunir með hverahitun í Reykjavík. Stór barnaskóli er þar í smíðum og verður hitaður frá Laugunum. Við sáum heita uppsprettu nálægt staðnum, þar sem eg er fæddur, sem hefir verið mæld og rannsökuð. Skýrsla verkfræðingsins sýnir að rennsli og hitamagn er þar nóg til þess að hita með því heila borg, er teldi um 25,000 íbúa. Þessi fríðendi náttúrunnar bæta nokkuð upp fyrir hinn algera skort á kolum og skógum í landinu. — Það er rétt nýlega, að byrjað hefir verið á að nytja þessi öfl; en héðan af munu framfarir verða skjótar á þessum sviðum.

Enn sem komið er, hafa samgöngur og verzlunarviðskifti Íslands verið aðallega við Evrópu. Eru því venjur þar og siðir og háttsemi öll að meginkjarna evrópískar, þó mjög séu við alþjóða menningarhætti og fylgist fyllilega með tímanum. Þrátt fyrir þetta varð þó útflutningur allmikill á árunum 1870 til 1890 til Norður-Ameríku. Var þá árferði ervitt og óreiða á verzlun og atvinnubrögðum. Ætlað er á, að milli 30—40,00 manns af íslenzkum uppruna sé nú búsett í álfu þessari, eða sem svarar fullur þriðjungar við tölu þeirra, er búa í heimalandinu. En blóðið er þéttara en vatn. Þótt stjórnmála- og verzlunarböndin knýti Ísland við Evrópu, er það tengt þjóðernis- og blóðskyldaböndum við Ameríku.

Hátíðin beindi athygli heimsins að hinni undraverðu sögu Íslands og afrekum þess á sviðum stjórnvísinda og bókmenta. Hún færði það í vináttusambönd við allar þjóðir, en framar öllu öðru endurnýjaði hún frændsemina milli þess og skyldmennanna í Vesturheimi. Samfagnaðaróskir þeirra voru innilegastar, hluttekningin einlægust, og þeim voru hjartfólgnustu kveðjurnar fluttar. Eg spái því, að á komandi árum muni Ísland oftar og meira leita trausts og uppörvunar til Ameríku en verið hefir, og Ameríka, fyrir atbeina íslenzka stofnsins, er búsettur er í álfu þessari, skoða undraeyjuna litlu norður í Atlantshafinu, með meiri og meiri aðdáun, virðingu og velvildarhug, og fúslega leggja því lið, til hagkvæmra framfara. Bandaríkin

Canada og Ísland myndu öll græða við það.

Norður Dakota var eitt með þeim fyrstu héruðum, þar sem íslenzkir innflytjendur námu land, og þeim farnaðist vel. Norður Dakota er því í áliti á Íslandi. Til ríkis þessa komu inflytjendur þessir fyrir rúml. 50 árum síðan, reynslu- og kunnáttulausir á mál, siði og vinnubrögð þessi lands — með alls ekkert, nema áræðið, einbeittan vilja og vonir um farsæla framtíð. Skynsemi þeirra hefir sigrað. Landneminn hefir yfirstígið erfiðleikana. Ríkið tók hann í faðm sér og hefir veitt honum kost á að hagnýta sér auðsuppsprettur þess og framfaratækifæri. Hvorttveggja hefir hann notað, og endurgoldið, með því að leggja fram krafta sína eindregið því til framfar. En ást sína og virðingu hefir hann varðveitt gagnvart föðurlandinu eftir sem áður, án þess að það hafi rýrt hollustu hans við fósturlandið. Alt þetta hefir skapað þann velvildarhug milli Íslands og Norður Dakota, er hvarvetna var svo áþreifanlegur. Stjórnin íslenzka virtist meta mikils undirtektir Norður Dakota þingsins við boðsbréfi hennar um að taka þátt í hátíðarhaldinu.

Hra. Ásgeir Ásgeirsson forseti Alþingishátíðarinnar, flytur hátíðarræðuna að Lögbergi. Myndin sýnir þingpallinn. Situr konungur yzt til hægri, og þar útfrá krónprins Svía, útlendir erindrekar, alþingismenn og gestir.

Að lokum vildi eg þakka yður innilega fyrir útnefningu mína, og hið fágæta tækifæri, er hún gaf mér til þess, að heilsa upp á föðurland mitt og sjá mig um í hinum forna heimi.

Eftir hátíðarhaldið fór eg snögga ferð til Danmerkur, Þýzkalands, Svisslands, Frakklands og Stóra Bretlands.

Eg kem heim öldungis sannfærður um það, að ástæður vorar hér — þó oss virðist þær að sumu leyti ekki sem ákjósanlegastar — eru mikið betri en þær, sem Evrópuþjóðirnar eiga við að búa yfirleitt.

Ræða

Séra Jónasar A. Sigurðssonar að Lögbergi, 27. júní 1930.

Herra forseti,

háttvirta þing og þjóð!

Eg, einn íslenzkra útlaga, er "reið yfir bárubreið bruna-sund" í ýmsri merkingu, stend upp hér að Lögbergi, Sinaí Íslands, stað, sem helgaður er af hart nær 900 ára þekking og þrautum þjóðlífsins, þar sem fyr "stóð hann Þorgeir á þingi, er við trúnni var tekið af lýði"; þar sem "komu Gissur og Geir, Gunnar, Héðinn og Njáll' — til þess að þakka stjórn Íslands, þingi og þjóð fyrir frábærar viðtökur, hvað snertir oss Vestur-Íslendinga og ávarp það, sem oss var nú flutt af forseta efri deildar Alþingis fyrir hönd þjóðarinnar.

En eg kem hér ekki fram í eigin nafni einvörðungu. Eg tala hér fyrir meginþorra þeirra manna íslenzkra, er eg bý á meðal. Eg fer ekki með umboð stórþjóðar, ríkis, fylkis, stjórnarvalda né stofnana. En mér er falið að flytja Íslandi og Íslendingum hér á þessari mestu hátíð í allri þjóðarsögu þessa lands, kærleikskveðju Íslendinga, er vestan hafs dvelja. — Þeirra manna og kvenna, er eg hygg að heitast unni Íslandi og íslenzkri þjóð í öllum heimi. —

Ekkert hlutverk er til í víðri veröld, hvorki embætti né umboð, hvorki orð né atvik, er eg kysi fremur að framkvæma en einmitt þetta erindi. — Þó verður kveðjan ekki flutt sem skyldi. Kærleika Vestur-Íslendinga til ættlands og ættþjóðar geta engin orð túlkað. Ættjarðarást þeirra verður hvorki mæld né vegin. Enginn getur sagt sögu baráttu og bæna þessara barna Íslands. Engin mannstunga megnar að færa í orð klökkvann, er fylgdi kveðjum þeim. En hjörtu þeirra, sem aldir eru á Íslandi, nærðir við móðurbrjóstin á hálfhelgum ættjarðarfræðum, íslenzkum sögum og söngvum, hafa ekki gleymt þeim né glatað, — ekki getað "sofið fyrir söngvunum þeim", þótt dvalið hafi þeir erlendis um hálfrar aldar skeið.

Flestir Íslendingar, er fluttust til Ameríku, hörmuðu heimanförina. Einkum var það erfitt árferði, er ýtti þeim úr landi. Framtíð æskunnar var þá og tæpast glæsileg í augum öreiganna. Utanförin var úrræði bóndans íslenzka í fornöld, er hann fann fé á þrotum, en kaus heldur að gerast landnemi utan Íslands, "en sæmdinni að týna". En ættlandi, æskustöðvum og frændliði unnu menn alment engu síður.

Bækurnar, málið og menning þjóðarinnar fóru utan með oss sem helgir landvættir. Vér litum á Ísland sem landnámsmaðurinn leit á Helgafell. Vér kvöddum hér klökkir. Og síðan hefir Vestur-Íslendingum jafnan verið tíðrætt um Ísland og alt, sem þar á uppruna. Þótt nýir bólstaðir hafi blessast oss erlendis, snúa sálar-dyr útfluttra Íslendinga að Íslandi. Hjörtu vor eru íslenzk, þótt hreimur tungunnar breytist. Andinn dvelur langvistum á æskustöðvunum, þótt bólstaðir manna séu alla leið vestur í

Ameríku. Alt, sem snertir Ísland, snertir oss. Hver fregn að heiman, er sem sendibréf frá ástvinum. Í flestu er enn auðsætt, að líftaug vor Vestur-Íslendinga liggur frá hjartarótum Fjallkonunnar. Arfurinn íslenzki er oss fjöregg. Þjóðarkostina vilja Vestur-Íslendingar varðveita og ávaxta. Einskis æskja þeir fremur, en að víðfrægja ættþjóð sína og ættjörð. Það er þeirra sameiginlega metnaðarmál.

Frá öndverðu var æðsta og fyrsta áform Íslendinga vestan hafs, að varðveita þjóðerni sitt. Í því skyni fylgdust þeir að, svipað og Laxdæla saga segir frá um Íslendinga, er utan fóru í fornöld, og vetursetu áttu í Niðarósi: — "Í þenna tíma váru margir menn íslenzkir í Noregi. — — Íslendingar váru allir saman um vetrinn í bænum". —

Þjóðræknin — og heimförin — er beint framhald þeirrar trygðar, er forðum sameinaði íslenzka oddvita í Niðarósi, og síðar vestur-íslenzka forystumenn í Milwaukee, Wis., 2. ágúst 1874. Því fóstbræðralagi má ekki bregða. —

En tilgangur Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi er víðtækari en sú heitstrenging ein, að duga Íslendingum og varðveita minjar Íslands. Það vill gera íslenzka menn tvígilda í þjóðlífi Vesturheimsmanna. Það vill halda á lofti merki þess manngildis, er íslenzk alþýða á ein í öllum heimi. Það vill auglýsa hinn fágæta menningarauð íslenzkrar þjóðar. Það vill draga úr þeim feiknstöfum og flokkaríg, er sköp ristu ættbálki vorum endur fyrir löngu, og verið hefir böl þeirra að fornu og nýju, eystra og vestra. —

Svo þjóðrækni þeirra Íslendinga er nú dvelja í löndum sólarlagsins, er alls ekki á vonarvöl, né heldur vofir yfir oss þar vestra, sem Íslendingum, neitt útbyggingarbréf. En ekki flyt eg yður fésjóð né fjármunagjafir frá íslenzkum almenningi vestra. Þó tel eg oss Vestmenn ekki með öllu tómhenta. "Silfur og gull á eg ekki, en það sem eg hefi, það gef eg þér". Eg fer hér með það, er vér Íslendingar höfum ávalt talið öllum auði dýrra, en hvorki verður verði keypt né með gjöfum sannað: Fyrir hönd 25 til 30 þúsunda Vestur-Íslendinga, tjái eg yður, búsettum á Íslandi, hjartfólgið bróðurþel bræðra yðar og systra fyrir vestan haf. Eins og Alþing og fulltrúar allra Norðurlanda samþyktu nú og hér, á þessum einstæða degi allrar mannkynssögunnar, að lúka öllum málum, er Ísland varða, friðsamlega um aldur og æfi, þannig ber eg yður hollustuorð og heitstrenging allra góðra Vestur-Íslendinga, um að tengja flota vorn og yðar, treysta bræðraböndin og vernda af fremsta megni dýrmætan ættararf. Þessi "Nýi Sáttmáli" er skráður á hjörtu vina yðar vestra, og innsiglaður með bænum og blessunarorðum þúsundanna, sem hér eru ósýnilega nálægar í dag. —

Heimanför, fjarvist frá föðurhúsum, eykur einatt samúð systkina og frænda. Lífsloftið er hreinna utan húss en innan veggja. Vera má, að ættjarðarástin sé eins hrein erlendis sem innan lands. Fjarvistin frá Íslandi hefir áreiðan-

lega þroskað ættjarðarást margra Vestur-Íslendinga. Hömlur kærleikans kynda bezt eld ástarinnar. Sögurnar og ættjarðarkvæðin bera hér vitni: "Út vil ek", og "Flyt mik til frænda minna", eru þar viðkvæðin. Örvar-Oddur vann sigur hvar sem hann fór, ríkti einvaldur suður í heimi við of fjár og ýmsa hagsæld En kvöld eitt mælir hann til drotningar sinnar: "Ek ætla norður til Hrafnistu, ok vil ek vita, hver eyna hefir at varðveita, því at ek á at hafa hana ok mínir ættmenn — ok mun ekki stoða at letja mik, því ek er ráðinn í at fara." Hinn norræni kappi fer heimleiðis og ber þar beinin.

En þetta er þá einnig sagan af sálarlífi Vestur-Íslendingsins, sem ekki virðir föðurleifð sína að vettugi.

Fráskilinn og fjarlægur föðurlandi og frændum, átthögum og æskustöðvum, eygir hann **heima**, vonartinda lífsins, ofar þoku, þröngsýni og dægurþrasi. Hver hóll og klettur bygður ósýnilegum hollvættum. Hver lækur að lífsins lind. Kuldastakkur lífsins og landsins verður að sumarhjúp. Þjóðin, afklædd göllum sínum, er sparibúin í þingreið eða kirkjuferð. Málið, laust við þrátt hversdagslífsins, verður að mjúkum móðurorðum. Slíkum hugsunum gaf heimförin nýtt gildi.

"Við sátum hjá Angantýs eldi
Við Eddu og tungunnar mátt."

Hið bezta í arfi og eðli Íslendingsins hélt oss öðru fremur andlega vakandi í mannös og mammonshyggju, mannlífs þjarki og meinlætum frumbýlingsáranna erlendis. Vér sofnuðum frá íslenzkum sögum og sálmum, með ljóð og rímur undir koddanum, oss dreymdi um barnseðlið, æskuna og Ísland, og vöknuðum til að gerast farþegi miðnætursólarinnar um heiðskírt háloftið, ofar öllu láglendi lífsins, í vonarland íslenzkra barna, — heim, til ættjarðarinnar fögru og frægu og hinna frábæru frænda vorra.

Verður nokkurt mannsbarn veikara eða vansælla fyrir að dreyma daglega slíkar myndir?

En Vestur-Íslendingurinn lætur sér engan veginn nægja frægð eða sigur líðandi stundar. Hann elskar sína vonardrauma, hvort sem þeir vitja hans í Betel eða á Þingvöllum, í Winnipeg eða í Reykjavík. Hann ýtir út takmörkum sjóndeildarhringsins. Hann kýs að mæta sólroði dagsins. Hann vill lifa sonur morgunsins í þeirri von, að komast hjá valdi næturinnar. En inn í hvern geisla í sálarlífi hans, er Ísland ofið. —

Vér frá útlandinu, er höfum fengið að lifa þessa ógleymanlegu sigurhátíð í skauti Íslands, á helgasta stað hins helga lands, augliti til auglitis við sögu þúsund ára, á samfundi ættbræðra, er efalítið verður vor síðasti, vér hugsum ósjálfrátt til samfunda feðga, er unnust heitt, en atvikin skildu. Kunnasta fornaldarsagan segir frá samfundum þeirra þannig: "Jósef — fór á móti Ísrael föður sínum — og er fundum þeirra bar saman, féll hann um háls honum og grét lengi . . . Og Ísrael sagði við Jósef: Nú vil eg glaður deyja, fyrst eg hefi séð auglit þitt, og þú ert enn á lífi."

— Þeir, sem vilja, geta talið það vott um vanstyrk, að þannig er farið hugarástandi vor aðkomumanna, er hingað sóttum hátíð yðar. — Sú þrá hefir, einnig ósjálfrátt, ofist inní eðli vort, að Ísland yrði oss fordyri eilífðarinnar,—vér gengjum nú og hér fagnandi til fundar við dauðann, er vér höfum séð, berum augum, vorlíf lands og þjóðar, er vér unnum af alhug.

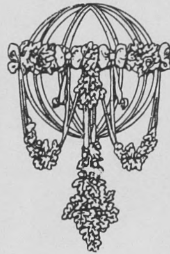
"Móðurjörð hvar maður fæðist,
Mun hún ekki flestum kær?"

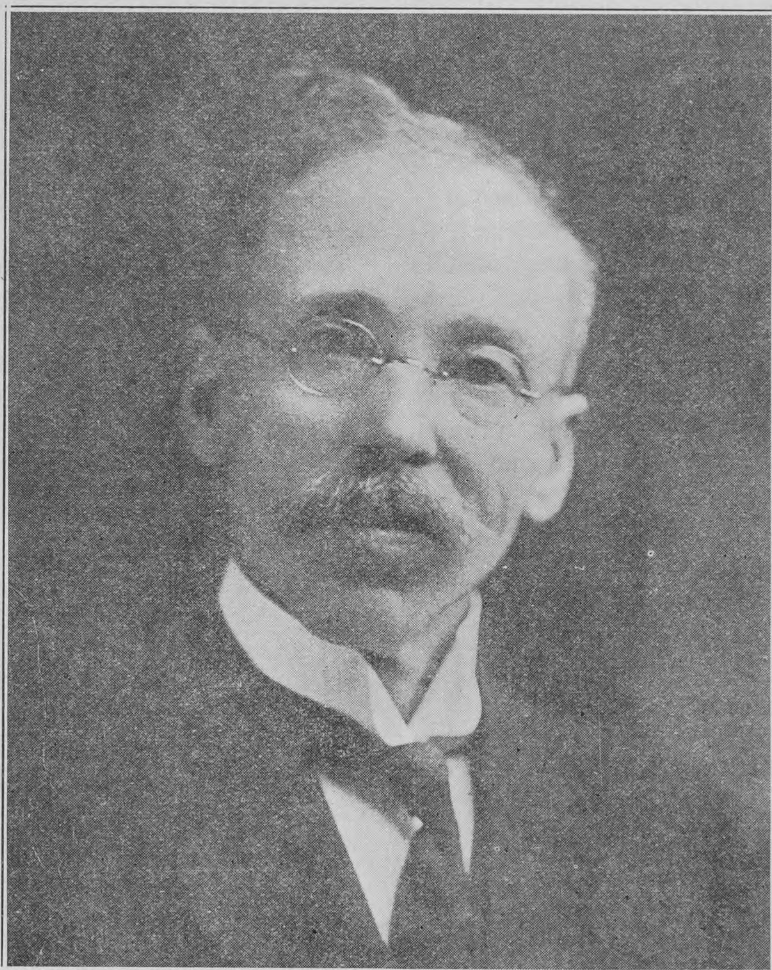
Þér kannist við enska skáldið Thomas Hardy. Hann er nýlega andaður. Hann unni átthögum sínum með dæmafáum kærleika. — Hrjóstur og heiðar urðu honum persónugervingar lifandi náunga. Þaðan stafar einkum frægð hans meðal Breta.

Er hann dó, heimtaði þjóðin hans að líkaminn yrði greftraður í Westminster Abbey — dánarreit hinna andlega tignu meðal Breta. — En hjarta Hardy's var, samkvæmt ráðstöfun hans, jarðsett í heimahögum — þar sem hjartað átti heima.

Íslenzka þjóð! Svipað er ástatt fyrir ýmsum börnum þínum, er erlendis dvelja. Hver sem endalykt æfinnar verður, er hvíldarstað hjartans ráðstafað. —

En þú, sem hófst Ísland úr undirdjúpi úthafsins, og settir það útvörð norrænnar menningar, vernda það, faðir, blessa börn þess, mál þeirra og menning alla, unz þú gefur mönnum nýjan himin og nýja jörð.

EGGERT JÓHANNSSON, ritstjóri.

Endurminningar um Eggert Jóhannsson

Eftir J. Magnús Bjarnason.

Með **Eggerti Jóhannssyni** er til moldar hniginn einn hinn mætasti og vinsælasti maður, sem uppi hefir verið með Vestur- Íslendingum, og einn þeirra manna, sem mest og bezt tóku þátt í því, að viðhalda íslenzkri tungu hér vestan hafs og sporna við því, að íslenzkt þjóðerni hér í landi hyrfi á svipstundu eins og dropi í sjóinn. — Eg ætla ekki að fara að skrifa æfisögu hans, né segja frá starfi hans í þágu vestur-íslenzkrar blaðamensku, sem hann var svo lengi viðriðinn. En mig langar til að fara nokkrum orðum um þá viðkynningu, sem eg hafði af honum, og lýsa honum eins og hann kom mér fyrir sjónir og reyndist mér.

Eggert var fæddur að Vindheimum í Skagafirði 1. nóvember 1860. Faðir hans var **Jóhann** (d. 1919) **Jóhannsson** bónda á Vindheimum, Jóhannessonar hreppstjóra á Víðivöllum í Skagafirði, Eggertssonar lögréttumanns á Ökrum, er var af hinni alkunnu Svalbarðsætt og kominn í beinan karllegg frá Magnúsi hinum prúða, sýslumanni á Bæ á Rauðasandi, Jónssonar á Svalbarði, Magnússonar. En móðir Eggerts Jóhannssonar var **Árnfríður** (d. 1876) **Jóhannesdóttir,** og voru þau hjónin Jóhann og Arnfríður náskyld. Jóhann var tvíkvæntur og hét seinni kona hans Guðbjörg Eyjólfsdóttir. Er dóttir þeirra **Guðrún Jónína** í Seattle, Wash., kona Árna Sumarliðasonar gullsmiðs, Sumarliðasonar. En þau af systkinum Eggerts, er eg veit um, eru þessi: **Árni,** bóndi við Hallson, N. Dakota, kvæntur Önnu dóttur Björns Jónssonar frá Sleitustöðum í Skagafirði og Sigríðar Þorláksdóttur; **Árnfríður,** ekkja Jóhanns Árnasonar frá Krithóli; og **Hólmfríður Rósa** (d. í Seattle, Wash., 1928), er átti Pál Ólafsson frá Litladalskoti í Skagafirði. Öll voru þau systkinin vel gefin og mannvænleg og mikils metin af öllum, er kynni höfðu af þeim.

Eggert Jóhannsson fluttist með foreldrum sínum vestur um haf sumarið 1876, og kom til Winnipeg 8. ágúst, og var hann þá á sextánda árinu. Faðir hans settist að við Íslendingafljót þá um haustið, og bjó þar þangað til 1881, að hann fluttist til Dakota og nam land nálægt Hallson í Pembina County. Eggert dvaldi í Nýja-Íslandi bóluveturinn (1876-7). Þá um veturinn dó móðir hans. Eftir þann vetur fór hann í vinnu til hérlendra manna, og vann algenga vinnu þangað til í júlímánuði 1883, að hann tók til starfa við vikublaðið "Leif"; og var hann eftir það ritstjóri við íslenzkt blað, þangað til í júnímánuði 1897, að hann hætti með öllu blaðamensku. Um tvö ár kendi hann við alþýðuskóla í Nýja-Íslandi. En í aprílmánuði 1900 komst hann að skrifstofustörfum í landskjalastofu (**Land Titles**

Office) Manitoba-fylkis, og var við það starf þangað til í ágústmánuði 1912. Fluttist hann þá með fjölskyldu sinni til British Columbia og byrjaði í september, það ár, að vinna í landskjalastofu þess fylkis; og við það starf var hann til októberloka árið 1917.

Eggert kvæntist 1. október 1890, og gekk að eiga **Elínu** dóttur Hjörleifs Björnssonar og Ragnhildar Árnadóttur frá Dyrhólum í Mýrdal í Skaptafells-sýslu; og er hún og Skúli læknir Árnason í Skálholti systrabörn. Þau Eggert og Elín eignuðust sex börn, sem öll eru á lífi, þegar þetta er ritað, og eru þessi; **Lawrence A. Johannson,** lögmaður í Vancouver, B. C.; **Joseph S. Johannson** í Moose Jaw, Sask.; **Alexander J. Johannson** í Winnipeg; **Ellen** í Los Angeles, California; og **Ena** og **Lillian** í Vancouver.

Eggert naut alls engrar skólamentunar, en kom sér upp af eigin ramleik, og var þó einn með allra ritfærustu Íslendingum, og ritaði ensku frábærlega vel. Hann bar og gott skyn á stjórnmál þessa lands, og fylgdist jafnan vel með öllum áríðandi málum, sem á dagskrá voru. Hann hafði skýra dómgreind, og glögt auga fyrir öllu fögru, og unni skáldskap af alhuga, og var enda sjálfur skáld, þó hann léti lítið á því bera. Hann var einn með þeim fyrstu meðal Vestur-Íslendinga, til að sjá og meta bókmentalegt gildi hinna ágætu kvæða Stephåns G. Stephanssonar, og átti góðan þátt í því, að koma þeim á framfæri. En það, sem var mest um vert, var það: að Eggert var frábær mannkostamaður, réttsýnn, framúrskarandi vandvirkur og allra manna vinfastastur Um það ber öllum saman, sem hann þektu. Og dr. Rögnvaldur Pétursson segir um Eggert í hinni ágætu ritgerð, "Þjóðrækinssamtök meðal Íslendinga í Vesturheimi", að hann hafi verið "maður vel gefin, lipur og gætinn og miklum bókmenta hæfileikum búinn." — seinni árum tók hann lítinn þátt í félagsmálum Íslendinga, enda var hann að mestu kominn út úr félagsskap þeirra, eftir að hann fluttist til Vancouver, B. C., því að þar var jafnan fremur fátt um Íslendinga. Samt veitti hann því ávalt eftirtekt, sem efst var á dagskrá með þjóð vorri, bæði hér og heima á Íslandi. Íslenzkri tungu og íslenzkum bókmentum unni hann, og Íslendingur vildi hann ávalt vera.

Eg sá Eggert í fyrsta sinn vorið 1882 Eg var þá nýkominn austan frá Nýja Skotlandi, og átti heima hjá foreldrum mínum á Point Douglas í Winnipeg. Eg var þá 16 ára gamall, en Eggert á öðru ári um tvítugt. Hann vann þá við húsabyggingar, og bar þar múrsteina og kalk, og þótti það fremur erfitt verk, því að vinnutíminn var þá tíu klukkustundir á dag. En á þeim árum var sjaldan um aðra atvinnu að ræða fyrir Íslendinga í Winnipeg, en algenga erfiðisvinnu. Og þóttist hver heppinn, sem gat haft hana stöðuga. — Eg man eftir því, er eg sá Eggert í fyrsta sinn, rétt eins og það hefði verið í gær. Það var á sólbjörtum sunnudegi í júnímánuði, á Point Douglas. Hann var þá til húsa hjá íslenzkum hjónum, sem bjuggu í næsta húsi við foreldra mína. Eg man að Eggert var að

lesa dagblað, og veitti eg honum strax mjög mikla eftirtekt. Hann las blaðið af kappi, og þóttist eg vita, að eitthvað væri kátlegt í þessu blaði, því að hann brosti við og við, og hló dátt um leið og hann lagði blaðið frá sér. Mér leizt undireins vel á þenna unga mann. Hann var tæplega meðal maður á hæð, en fallegur í vexti og svaraði sér vel að gildleika, var léttur á fæti og allar hreyfingar hans fjörlegar. Hann var dökkhæður og hárið þétt og fallegt og vel haft. Ennið var mikið, bæði kúpt og hátt, og augabrýrnar hvelfdar. En það, sem mest einkendi hann, voru augun. Þau voru dökk og stór og ósegjanlega djúp og fögur og gáfuleg; og á milli augnanna var nokkuð breitt. Röddin var karlmannleg, en jafnframt viðfeldin og hreimfögur. Eg fann það undireins að þessi gáfulegi, góðlegi ungi maður hafði eitthvað það við sig, sem dró mig ósjálfrátt að honum og kom mér til að dást að honum og bera virðingu fyrir honum. En samt kom mér þá ekki til hugar að það ætti fyrir okkur að liggja að verða svilar, og að hann yrði einn af mínum allra hjartfólgnustu vinum.

Þegar eg kyntist Eggert fyrst, var hann búinn að vera hér í landi í næstum sex ár, og hafði verið mestallan þann tíma í vinnu hjá enskumælandi mönnum á ýmsum stöðum. Og um tíma vann hann hjá tveimur innlendum leirkerasmiðum, sem áttu heima í Selkirk í Manitoba. Voru þeir prýðisvel mentaðir menn og góðviljaðir. — Varð þeim brátt mjög hlýtt til Eggerts og veittu þeir honum góða tilsögn í enskri málfræði og öðrum námsgreinum, og það alveg endurgjaldslaust. Þeir reyndust honum ávalt eins og beztu bræður, og til þeirra leitaði hann oft ráða, jafnvel löngu eftir að hann hætti að vinna hjá þeim. Hann mintist þeirra jafnan með hlýjum huga og innilegu þakklæti.

Eggert fékk því snemma góðan undirstöðu grundvöll í enskri tungu og enskum bókmentum, þó hann sæti aldrei á skólabekk, og var að stórum mun betur að sér í þeim greinum, en flestir aðrir íslenzkir jafnaldrar hans um það leyti. En á þeim árum áttu íslenzk ungmenni í Ameríku lítinn kost á því, að stunda skólanám, því að til þess voru efni lítil og ástæður allar næsta erfiðar; og hugsun flestra þeirra á þeim árum, snerist að sjálfsögðu aðallega um það, að fá einhverja atvinnu, svo þau gætu dregið fram lífið. — Og Eggert hafði líka snemma fengið góða undirstöðu í íslenzkum fræðum, þó hann væri aðeins 16 ára, þegar hann fluttist til þessa lands. En þá undirstöðu fékk hann í heimahúsum. Faðir hans var mætur maður og prýðis vel skýr, og móðir hans stórgáfuð kona og sérstaklega bókhneigð. Og var þeim það áhugamál að börn þeirra yrðu sem bezt upplýst, og hafa því veitt þeim þá fræðslu í heimahúsum, sem kostur var á. Enda ritaði Eggert snemma góða íslenzku, var vel heima í íslenzkum bókmentum og skrifaði ágæta rithönd.

Veturinn 1882—3 var Eggert til húsa hjá foreldrum mínum. Og þá fékk eg gott tækifæri til að kynn-

ast honum. Þann vetur hafði hann mjög stopula vinnu, og las hann þá kappsamlega margar góðar bækur, eins og t. d.: leikrit Shakesspeare's, sögur Charles Dickens, ljóðmæli Byrons, Thomas Moore's, Robert Burns og Longfellows, og fleira. Þá um veturinn voru sýndir á leikhúsinu í Winnipeg nokkrir ágætir sjónleikir, þar á meðal tveir eða þrír gleðileikir eftir Shakespeare, og fór Eggert oft í leikhúsið um það leyti, og hafði mikla unun af. Og þann vetur skrifaði hann íslenzkan sjónleik, all-langan, sem þó var ekki leikinn og kom aldrei á prent. Annað leikrit samdi hann stuttu síðar, í félagi með Sigurbirni Stefánssyni, og mun það hafa verið sýnt í samkomuhúsi hins íslenzka Framfarafélags í Winnipeg. Sigurbjörn var bráðgáfaður maður og skáld og drengur góður, og voru þeir innilegir vinir, hann og Eggert.

Þenna vetur (1882—3) þýddi Eggert á íslenzku sérlega fallega smásögu enska, og var sú þýðing í alla staði ágæt. Sýndi hann nokkrum vinum sínum þýðinguna, og þar á meðal Stefáni Pálssyni, sem þá var aðstoðarmaður Helga Jónssonar ritstjóra og útgefanda vikublaðsins Leifs, er byrjaði að koma út í maímánuði 1883. Varð þetta til þess, að Helgi réð Eggert í þjónustu sína, og mátti heita að Eggert væri að mestu ritstjóri blaðins eftir það, unz það hætti að koma út í júnímánuði 1886. En í september um haustið byrjaði Heimskringla að koma út, og var Frímann B. Anderson eigandi og ábyrgðarmaður þess blaðs, en meðritstjórar þeir Eggert Jóhannsson og Einar Hjörleifsson. Þegar fram liðu stundir, varð Eggert aðalritstjóri blaðsins, og var það um langt skeið, og hann var líka ritstjóri "Aldarinnar" eitt eða tvö ár, en hætti við blaðamensku vorið 1897.

Séra Friðrik J. Bergmann segir um Eggert Jóhannsson í sögunni um íslenzku nýlenduna í Winnipeg (Sem út kom í Almanaki Ólafs S. Thorgeirssonar árið 1906): "Eftir því, sem hann (þ. e. Eggert) var ritstjóri lengur, sýndi hann meiri og meiri áhuga á að ræða velferðarmál Vestur-Íslendigna, eigi síður en vaxandi dómgreind og andlegan þroska". — Þetta er í alla staði satt og rétt. Eggert var ætíð hreinn og óskiftur í öllum málum, sem hann beitti sér fyrir. Og hann var einn þeirra, sem mest og bezt hafa unnið fyrir viðhaldi íslenzks þjóðernis, íslenzkrar tungu og íslenzkra bókmenta í Vesturheimi. Í þarfir þess eingöngu eyddi hann beztu kröftum sínum á bezta skeiði æfinnar. Og það er óhætt að segja, að enginn íslenzkur ritstjóri, fyr né síðar, hefir átt við meiri örðugleka að stríða í blaðamenskunni en hann, og enginn verið vinsælli. — Á meðan hann var við ritstjórastörf riðinn, var hlutskifti hans eingöngu hvíldarlaust strit og lúi. Hann hafði aldrei langað til að verða blaðamaður, en það var alveg eins og atvikin hefðu ýtt honum út á þá braut, þvert á móti vilja hans.

Á meðan hann var ritstjóri Heimskringlu, þýddi hann úr ensku margar langar skáldsögur, er flestar birtust í blaðinu; þar á meðal: "Kotungurinn eða Fall Bastilar", eftir A. Dumas; "Valdimar munkur"

eftir S. Cobb, jr.; "On to Richmond" eftir A. F. Grant; "Eldraunin" eftir Chas. Read; "Vladimir Níhilisti", eftir A. Rochefort;"Kapitola", eftir E. D. E. N. Southworth, og "Jipi", eftir Carmen Sylva. Og þóttu allar þessar sögur vel valdar og skemtilegar, einkum "Kapitola", sem varð sérlega vinsæl. Og fleiri sögur þýddi hann á íslenzku. Hann frumsamdi og nokkrar smásögur á íslenzku á síðari árum, og birtust fyrir víst tvær af þeim í Tímariti Þjóðræknisfélagsins undir stöfunum: "E. J. V." Á ensku ritaði hann einnig greinar við og við, sem birtust í ýmsum hérlendum blöðum undir dulnefninu "Windheim". Og hann þýddi á ensku fáein stutt íslenzk kvæði, og eitt þeirra var: "Þó þú langförull legðir sérhvert land undir fót", eftir Stephan G. Stephansson, og fæ eg ekki betur séð, en að sú þýðing sé fyrirtaks góð. — Árið 1902 skrifaði Eggert langa og ágæta ritgerð á ensku um bókmentaiðju Vestur-Íslendinga, og ætlaði hann í fyrstu að láta hana birtast í tímariti, sem gefið var út í Ontario. En þegar til kom, hætti hann við að senda hana, og hefir hún aldrei verið prentuð, svo eg viti. — Eggert var skáld í insta eðli sínu. Hann var ef til vill ekki svo mikið ljóðskáld sem sagnaskáld, þó hann að vísu bæri manna bezt skyn á þær tegundir skáldskaparins; en hann var leikritaskáld svo gott, að óvíst er að nokkur Íslendingur, sem sjónleik hefir samið, hafi verið gæddur meiri gáfu í þá átt. Og leiklistina skildi hann frábærlega vel og hafði af engu meiri unun, en að horfa á góðan leik.

En á bezta skeiði æfinnar var Eggert svo bundinn við blaðamensku og önnur opinber störf, að hann hafði engan tíma til að sinna skáldskapnum; og þess vegna liggur svo lítið eftir hann af frumsömdum skáldverkum. Hann reyndi aldrei mikið til að koma þeim á framfæri, og hefir, ef til vill, á síðari árum eyðilagt handritin að þeim leikritum, sem hann samdi í æsku. En hann unni íslenzkum skáldskap af heilum hug, og studdi að því manna bezt, einkum meðan hann var ritstjóri "Heimskringlu" og "Aldarinnar", að vestur-íslenzk skáld og hagyrðingar gætu birt ljóð sín og sögur í blöðunum. Og það er rétt, sem Stephan G. Stephansson segir í hinu fallega kvæði, er hann orti til Eggerts vorið 1913, og prentað er í "Andvökum" (4. bindi):

"Það hvílir svo á samvizkunum
flestra:
Ef satt sé greint, þá liggi efst á
baug,
Þú hafir fleytt því fyrsta og skásta,
vestra,
Sem forðað gat, við yrðum helzt að
draug."

Og Eggert var það meðfætt, að vilja láta gott af sér leiða, og vilja hjálpa þeim, sem börðust fyrir góðu málefni og áttu í vök að verjast. En hann var maður yfirlætislaus og kærði sig lítið um, að það væri í hámælum haft, sem hann gerði öðrum til greiða og hjálpar; og þess vegna lá það oftast í þagnargildi. Eða eins og Stephan segir í kvæðinu til hans:

"Þér tekst, að alténd sumt það sitji
í skugga,
Til sigurs upp er starf þitt hefir flutt,
Þú hengdir ekki í allra búða glugga
Hvert ómak þitt, né hvar þú hefir
stutt.
Því sá kann einn með ábötum að
selja:
— Og yfir taxta vogar-lóðs og
máls —
Sem eignast sjóð, sem enginn fær
að telja,
Af ómyntuðum greiða-verkum
sjálfs."

Meðan Eggert var ritstjóri "Heimskringlu, kyntist hann mörgum málsmetandi mönnum, enskum og íslenzkum, og eignaðist marga góða vini þá og síðar. En hann var allra manna trygglyndastur, og sannur vinur vina sinna. Enda þótti honum spakleg þessi heilræði í Hávamálum:

"Vin sínum
skal maðr vinr vesa,
þeim ok þess vin."

og

"Vin þínum
ves þú aldrigi
fyrri at flaumslitum."

Og eg man eftir því, að hann lagði sérstaka áherzlu á þessi vísuorð, þegar hann eitt sinn á yngri árum las mér Hávamál, sem hann virtist skilja mjög vel, og áleit mætust allra norrænna ljóða. — Eggert kyntist snemma skáldinu Stephani G. Stephanssyni, og voru þeir innilegir vinir alla tíð. Eggert var með þeim allra fyrstu til að sjá, hversu ágætt og frumlegt skáld Stephan var; og hann dáðist að hinum sterku, skáldlegu tilþrifum, sem svo koma í ljós í kvæðum hans, og hinni miklu hreinskilni og djúpsæi, sem einkenna þau. Og hann áleit ekkert íslenzkt skáld Stephani framar. — Í stjórnmálum fylgdi Eggert stefnu Conservative flokksins í Canada, frá því fyrsta til hins síðasta Og hann hafði sérlega mikið álit á hinum fræga stjórnmálamanni og forsætisráðherra, Sir John A. Macdonald; og kyntist hann snemma Sir Hugh J. Macdonald (syni Sir John's) og urðu þeir góðir vinir, og hélst sú vinátta meðan þeir lifðu báðir. Á yngri árum kyntist Eggert einnig skáldinu Charles Mair, og var hlýtt til hans, og hafði miklar mætur á sumum skáldverkum hans, eins og til dæmis: "Tecumseh" og "The Last Bison". Og ávalt taldi Eggert meðal sinna beztu vina prentarana, sem unnu með honum við "Heimskringlu" og "Öldina", og eins Eyjólf Eyjólfsson frá Dagverðargerði á Fljótsdalshéraði, sem svo vel og drengilega studdi "Heimskringlu" á þeim árum, er efnahagur hennar var næsta þröngur. — Eggert hafði um mörg ár bréfaviðskifti við ýmsa merka mentamenn, eins og þá: Dr. Valtýr Guðmundsson í Kaupmannahöfn; Eirík Magnússon, M. A., í Cambridge á Englandi; J. C. Poestion í Vínarborg; M. phil. Karl Kuchler á Saxlandi; séra Kjartan Helgason í Hruna á Íslandi; Luther Burbank, jurtafræðinginn heimsfræga í California, og marga fleiri.

Mjög sjaldan kom Eggert fram á opinberum samkomum, og var þó í raun og veru prýðis vel máli far-

inn; en hann var ekki framgjarn maður að eðlisfari, og það var eins og hann vildi draga sig í hlé á öllum mannamótum. Samt var hann jafnan glaður og skemtinn í hópi vina sinna og vandamanna; þá var hann ræðinn, og sagði svo vel frá, að yndi var á að hlýða. — Eg heyrði hann aðeins einu sinni flytja erindi á opinberri samkomu. Það var sumarið 1890, þegar Íslendingar í Winnipeg héldu í fyrsta sinn "Íslendingadag". Hátíðin var haldin í hinum svonefnda Victoria-garði á Rauðárbakkanum, og var þar samankomið fjölmenni mikið, og þar á meðal margir nafnkendir menn, bæði innlendir og íslenzkir, svo að sjaldan hefir verið meira mannval saman komið á íslenzkri samkomu hér vestan hafs. Þar voru þeir: Einar Hjörleifsson Kvaran, Gestur Pálsson, séra Jón Bjarnason, Jón Ólafsson, Kristinn Stefánsson, W. H. Paulson og Eggert Jóhannsson; og fluttu þeir allir ræður, ef eg man rétt, eða lásu upp frumort kvæði, að undanteknum Gesti Pálssyni, er var ekki frískur þann dag. Mæltu þeir allir á íslenzka tungu, nema Eggert; og W H. Paulson, sem var forseti dagsins, talaði bæði á ensku og íslenzku. Ræða Eggerts var skrifuð, og las hann hana skýrt og áheyrilega, og vakti hún mikla, eftirtekt, því hún var snildarlega samin og efnisrík. Á meðal hinna innlendu merkismanna, sem þar voru staddir og fluttu ræður, voru þeir: Schultz fylkisstjóri, Taylor Bandaríkja-konsúll, Scarth sambandsþing maður og Col. Thomas Scott; og var auðheyrt á orðum þeirra, að þeim fanst mikið til ræðu Eggerts koma, og tóku þeir til greina ýms atriði, sem í henni voru, og fóru lofsamlegum orðum um Íslendinga.

Og það var Eggert Jóhannsson, sem fyrstur allra manna hvatti til þess, að Vestur-Íslendingar héldu árlega "Íslendingadag" (sbr. ritgerðin: "Íslendinga-hátíð", í Heimskringlu 19. júlí 1888). Hann var og fyrsti maðurinn til að rita um málefni íslenzkra verkamanna í Winnipeg, og að hvetja þá til að mynda með sér félagsskap; og hafa margir þeirra borið hlýjan hug til hans síðan.

Þegar Eggert hætti við blaðamensku, árið 1897, fluttist hann og fjölskylda hans til Nýja Íslands, og dvaldi þar tvö ár, og var hann um tíma kennari við alþýðuskóla í hinni svokölluðu Ísafoldarbygð. Og þó hann hefði aldrei á kennaraskóla gengið, þá þótti hann samt ágætur kennari; enda stundaði hann það starf með frábærri nákvæmni og alúð. Og að líkindum hefði hann haldið lengur áfram við það starf, ef honum hefði ekki alt í einu boðist lífvænlegri staða, því að um vorið 1900 komst hann að skrifarastörfum í landskjalastofu (Land Titles Office) Manitobafylkis. Eftir það dró hann sig smátt og smátt út úr öllum félagsskap, og var mjög lítið eða ekkert við íslenzk mál riðinn upp frá því. En hann leysti hin nýju störf sín af hendi með mikilli vandvirkni og samvizkusemi, eins og alt annað, sem hann tók sér fyrir hendur að gera.

Í trúmálum var hann frjálslyndur. En hann talaði mjög sjaldan um trúarbrögð, og hélt sér alveg utan við öll kirkjumál. Og eg man ekki

til þess að hann væri nokkurntíma í söfnuði, eða heyrði nokkurri sérstakri kirkju til. En á fyrri árum, í Winnipeg, sótti hann all-lengi og stöðugt Congregational kirkjuna, einkum á meðan séra J. B. Silcox var þar prestur. Á þeim presti hafði hann mikið álit. Enda var séra J. B. Silcox mörgum Íslendingum hjartfólginn, fyrir sakir hinna miklu mannkosta hans og ljúfmensku; og hann var einnig frábær kennimaður og gáfumaður. — Til annars prests hér vestan hafs bar Eggert sérlega hlýjan hug, en það var dr. Rögnvaldur Pétursson. Eins hafði hann mikið álit á séra Kjartani Helgasyni í Hruna á Íslandi. Þeir kyntust fyrst veturinn 1920, þegar séra Kjartan ferðaðist um íslenzkar bygðir í Canada og Bandaríkjunum, og skrifuðust þeir á eftir það. Einu sinni sendi Eggert séra Kjartani trjáfræ, og séra Kjartan sendi honum aftur á móti íslenzkt blóma- og jurtafræ, og þar á meðal melfræ, sem Eggert sendi strax til Luther Burbanks í California. — En þó Eggert hefði miklar mætur á þessum mikilhæfu prestum, sem hér eru nefndir, og væri vinur þeirra, er samt alveg óvíst, að hann hafi fylgt þeim að öllu leyti í trúarskoðunum; því að álit hans á mönnum fór ekki eftir því, hvaða kirkju þeir heyrðu til, heldur eingöngu eftir mannkostum þeirra og gáfum.

Haustið 1912 fluttist Eggert og fjölskylda hans vestur á Kyrrahafsströnd, og settist að í Vancouverborg. Hann hafði tvisvar áður farið snögga ferð vestur að hafi, þótti þar fallegt og langaði til að eiga þar heima; og svo voru líka systur hans þrjár búsettar þar á ströndinni — í Seattle, Wash. En það, sem þó aðallega kom honum til að breyta um bústað, var það, að heilsa hans var að bila, og að honum þótti veturnir í Manitoba langir og kaldir, og vildi hann því komast í mildara loftslag. Hann fékk líka sömu atvinnu þar vesturfrá og hann hafði haft í Winnipeg, síðustu árin þar, nefnilega skrifstofustörf í landskjalastofu (Land Titles Office) fylkisins. Fyrstu fjögur árin, sem hann var í Vancouver, bjó hann í Grandview; en svo keypti hann stórt og vandað hús í Fairview, og bjó þar það sem eftir var æfinnar. Hann keypti líka eina eða tvær ekrur af landi á Gambier-eyju, sem er um 20 mílur enskar frá Vancouverborg. Þar bygði hann dálítinn sumarskála og nefndi "á Odda". Og dvaldi hann þar ásamt með konu sinni og börnum eins oft og hann gat því við komið. Þótti honum þar skemtilegt að vera, við barm náttúrunnar og fjarri öllum hávaða og skarkala borgarinnar. Þar á Odda er yndisfagurt útsýni, og sumarskálinn veit svo vel við hafrænunni og sólarlagi. Hann mintist oft á það í bréfum sínum til mín, hversu mikið yndi hann hefði af því að dvelja í þessum fagra sumarbústað sínum, hreinsa til í kringum skálann og hlúa að blómum og plöntum, sem hann hafði gróðursett þar. Og þar mun hann hafa gróðursett íslenzka hvönn, og ef til vill fleiri íslenzkar jurtir.

Heimilislíf Eggerts var eitthvað hið ákjósanlegasta og ánægjulegasta, sem hugsast getur. Hann átti elskulega konu fyrirtaks fríða og myndarlega, sem fyrir flestra

hluta sakir má telja í fremstu röð íslenzkra kvenna hér vestan hafs. Hún er sérlega vel að sér til munns og handa, og kann svo vel til hússtjórnar, að hún á fáa sína líka. Heimili þeirra Eggerts og Elínar var ætíð fyrirmyndarheimili. Börnin voru gáfuð og myndarleg og háttprúð. Og Eggert var mikið um það hugað, að þau gætu mentast sem allra bezt; enda hlutu þau öll góða mentun og stunduðu nám við æðri skóla. Elzti sonurinn, Lawrence, útskrifaðist frá Manitoba háskólanum vorið 1913, og las lögfræði bæði í Manitoba og British Columbia, og hefir gegnt málafærslustörfum í Vancouver um langt skeið, og er nú meðlimur eins elzta lögfræðingafélagsins þar. Hinir synirnir, Joseph og Alexander, náðu einnig háskólamentun og eru í miklu áliti, og hafa lengi haft mikilsvarðandi störf á höndum. Þeir Lawrence og Joseph voru í Canadahernum í stríðinu mikla, og var Lawrence lautinant í flughernum (Royal Flying Corps á Englandi). — Allar dæturnar náðu hárri skólamentun, og lærðu jafnframt hraðritun. Ellen, elzta dóttirin, er gift Roane Thorpe lögmanni í Los Angeles í California; en þær Ena og Lillian eru ógiftar og eru hjá móður sinni í Vancouver.

Þau ár (1912—16), sem eg dvaldi í Vancouver, B. C., átti eg heima skamt þaðan, sem Eggert bjó, og sá eg hann iðulega. Hann var vanur að koma heim til mín á sunnudögum, því að um aðra daga var ekki að ræða. Hann vann alla virka daga á landskjalastofunni í New Westminster. Liði einhver helgidagur svo að eg sæi hann ekki, þá fanst mér, að eg hafa mikils mist. Svo vænt þótti mér um hann, og svo mikla ánægju hafði eg af að tala við hann. Til hans leitaði eg oft ráða, um eitt og annað, og bar ótakmarkað traust til hans, því að hann reyndist mér eins og bezti bróðir frá því fyrsta til hins síðasta. Hann var hjartfólginn vinur minn og sannur velgerðamaður. — Eg man eftir því, að hann hafði sérstakt yndi af því, að ganga um vissar stöðvar í Vancouver og grendinni, eins og til dæmis: Stanley Park (lystigarðinn fræga), Litlafell, Shaughnessy-hæðir og Point Grey. Hann var röskur göngumaður og virtist ekki taka það nærri sér, þó hann gengi margar mílur hvíldarlaust. Og þó við færum sömu leið aftur og aftur, þá gat hann altaf bent mér á eitthvað nýtt, sem eg hafði ekki áður tekið eftir. Einkum þótti honum fallegt útsýnið frá Litlafelli. Og fjöllin fyrir norðan Burrardfjörðinn voru í hans augum undrafögur og tilkomumikil, og þau mintu hann á viss fjöll á Íslandi. Hann elskaði þetta land, en þó einkum Kyrrahafsströndina, af því að þar var mild veðrátta og stuttur vetur, og af því að þar voru svipmikil fjöll og frjósamir dalir, og grænir skógar, svalandi fjallaloft og hressandi hafgola; og hann trúði því staðfastlega, að Canada ætti mikla og bjarta framtíð. En þó honum þætti svona vænt um þetta land, þá unni hann Íslandi þrátt fyrir það.

Eg man það glögt, þegar Stephan G. Stephansson kom vestur á Kyrrahafsströnd í febrúarmánuði 1913. Íslendingar í Voncouver höfðu boðið honum þangað vestur, til þess að

vera í miðsvetrarsamsæti því, er íslenzka félagið "Kveldúlfur" (í Vancouver) stofnaði til, þá um veturinn. Þá var hann um tíma gestur Eggerts Jóhannssonar. Komu þeir oft til mín um það leyti, og var yndi að hlíða á tal þeirra. Stephan hafði einu sinni áður heimsótt mig, og þá var Eggert líka með honum. Það var haustið 1908, þegar Stephan ferðaðist um bygðir Íslendinga, bæði í Bandaríkjunum og Canada, og las upp kvæðaflokk eftir sig. Þá átti eg heima í Manitoba. — Þann tíma, sem Stephan dvaldi í Vancouver, voru þeir Eggert og hann mikið saman. Og nokkru áður en Stephan fór heimleiðis, flutti hann kvæði, sem hann hafði ort til Eggerts. Það var í samsæti, sem haldið var eitt kvöld í húsi Þorsteins S. Borgfjörðs, sem líka var góður vinur Stephans. Það samsæti var eitt hið ánægjulegasta, sem eg man eftir. Að líkindum hefir Stephan verið búinn að láta Eggert vita, að hann ætlaði að flytja honum kvæði þetta kvöld, en ekki lét Eggert það í ljós á nokkurn hátt. Stephan flutti kvæðið snildarlega, en Eggert hlýddi á með mikilli eftirtekt, en á andliti hans sást engin breyting frá því, sem maður átti að venjast. Og þó var hann í hjarta sínu hrifinn af kvæðinu; en ekki samt svo að skilja að hann áliti sig verðskulda það lof, sem í kvæðinu var fólgið; heldur vegna hins: að hann fann svo vel hinn hlýja og einlæga vinarhug, sem skáldið bar til hans — skáldið, sem hann áleit í langfremstu röð allra íslenzkra skálda. En hann hafði stjórn á geðshræringum sínum og tilfinningum, og lét þær sjaldan í ljós á almannafæri. Eg sá hann aldrei öðruvísi en stiltan, glaðan og viðmótsþýðan. — Hingað til hafði Eggert aldrei verið þakkað opinberlega fyrir hið mikla og góða starf hans í þarfir vestur-íslenzkrar blaðamensku. Viðurkenningin frá vestur-íslenzkum almenningi var svo undur hægfara og lét hljótt um sig. En Stephan G. Stephansson sá og skildi kosti Eggerts Jóhannssonar og kunni að meta það, sem hann (Eggert) hafði gert fyrir Vestur-Íslendinga; og því kvað hann til hans hið gullfagra kvæði, er hann flutti í samsætinu í Vancouver í marzmánuði 1913. Það endar svona:

"Þér óskar heilla æskan fagurlokkuð,
Og elli-reynslan, vösk en kalinhærð.
Þær kannast við, þú varst þeim báðum nokkuð,
Alt vinhollara en þökkin sem þú færð —
En trú því samt, að ljóðin okkar langa
Að láta að þeim, sem unnu oss fyrir gýg,
Og vita engan þann til grafar ganga
Með gæfu sinnar leynt og óbætt víg.

"Þú væntir þér, í haustins skugga hljóðu,
Að hverfa inn, svo lítið beri á,
Þú varpar um þig vorsins ljósa-móðu,
Er vestan-þíðan stafar fjöllin blá —
Er um vor höfuð hálfar aldir kvelda,
Þá hallar nótt, af stigum ljóss og sanns,
Og þá fer senn að byrja að aftur-elda
Um efstu sporin hógláts snildar-manns."

Haustið 1917 hætti Eggert að starfa á landskjalastofunni í New Westminster, B. C.; og eftir það hafði hann enga stöðuga vinnu. — Æfikvöld hans var kyrt og bjart, og hann undi sér meðal bóka og blóma og barnanna sinna síðustu árin, sem hann lifði. — Þann 30. dag desembermánaðar 1929 andaðist þessi góði og elskulegi maður, að heimili sínu (1075 West 11th Avenue) í Vancouverborg, á sjötugasta aldurs-

ári, og var hann búinn að vera veikur all-lengi. Hann hafði látið í ljós nokkru áður en hann dó, að hann vildi að lík sitt yrði brent, og var það gert.

Æfistarf Eggerts Jóhannssonar var mikið og gott, og áhrifin af lífi hans munu lengi vara. Hann var sannur afbragðsmaður, með göfugri sál og mikilli skapfestu; maður, sem vinir hans máttu treysta í blíðu og stríðu. Hann var svo góður heimilisfaðir, að betri getur ekki. Hann ávann sér traust og virðingu allra, sem umgengust hann. Og allir höfðu gott af því að kynnast honum. Og það mætti segja um hann það sama og Col. Ben. G. Whitehead sagði um Magnús lögmann Brynjólfsson, að **heimurinn hefir grætt á því að hann lifði í honum.**

Elfros, Sask.,

1 maí 1930.

Hví skyldi eg hryggjast?

Hví skyldi eg hryggjast á hausti.
þó hrynji af greinunum blöð?
— Þau losna við líkamleg fjötur,
og lyftast í vindblænum glöð.

Því æfistarf þeirra er endað,
— þó oss virðist sumarið stutt, —
En yndið, sem augum þau veittu
er andans — sem burt hefir flutt.

Og líkaminn visni mun vafinn
í vetrarins drifhvíta lín. —
Hann sameinast moldinni mjúku,
þá mildirík vorsólin skín.

En yndið, sem augum þau veittu,
er aflgjafi hjarta og sál.
því fegurðin talar og túlkar
hið tignasta alþjóða mál.

Jakobína Johnson.

Til Þjóðræknisfélaga.

Eftir Þorskabít.

Þér, landar, sem í leiðangurinn glæsta
nú leggja viljið heim á sumri næsta,
að færa ræktarfórnir ættjörðinni,
— er flestir enn þá geyma í skíru minni —
á hetjualdar helgum Iðavelli,
þar heillavættir búa í hverju felli.

Nú látið sjá, að lifir andinn forni,
sem lýsti fyr á þúsund ára morgni,
þá hugvit feðra harðstjórn reyrðu böndum
og hófu lýðvald fyrst á Norðurlöndum.
Svo fullkomið í flestum réttargreinum,
að finst ei enn þá slíkt hjá þjóðum neinum.

Nú látið sjá, að synir bæði og dætur
þér séuð þeirra, er árla risu á fætur,
að gróðursetja göfga þjóðarmeiðinn,
er gréri og óx upp—kristinn bæði og heiðinn.—
Af meiði þessum öll við greinar erum
og ættarmótið flest með gleði berum.

Nú látið sjá, að séuð ekki gleymin,
og sízt af nafni og þjóðerninu feimin.
Og látið engar firrur trufla friðinn,
né flokkaríg og dægurþrasa kliðinn.
Og hrindið öllum andstæðum úr vegi,
svo eining hugar ferðum ráða megi.

Nú ríður á, í orði bæði og verki,
að óræk sýnum þjóðrækninnar merki.
Því safnið liði, sunnan, norðan, vestan,
— nú sóma Íslands gera þarf sem mestan, —
þess verður meiri hagur þess og hróður
á heiðursdegi vorrar öldnu móður.

Þó fært ei henni gripi dýra getið
með gullnu skrauti, er altof hátt er metið,

og enginn fylgi orlofs gjafa-sjóður,
er ástúð barna kærust hverri móður.
Sín fjarlæg börn að finna, sjá og heyra
og faðma blítt, er öllum gjöfum meira.

Þér ungu menn og meyjar æskurjóðar,
sem morgunblóm í akri nýrrar þjóðar,
sú ferð ei gæti máðst úr ykkar minni,
en myndir dýrar geyma framtíðinni.
og listaeðli ykkar jafnvel glæða
og auka þrá til sannra lífsins fræða.

Ef feðralandið fengjuð sjálf að skoða
í fögrum skrúða kvölds og morgunroða,
þér mynduð sjá, að satt þeir öldnu skrafa,
er sagt af Íslands fegurð ykkur hafa.
Í sannleik, enga sýning getur fegri,
að svip og listaprýði tignarlegri.

Eg sé í anda bát að landi bruna
og birtast augum sjálfa náttúruna
í allri dýrðar eining hafs og stranda,
sem ótal liti í móðu saman blanda.
Til beggja handa blasa röð af fjöllum,
sem breiddur faðmur sé á móti öllum.

Svo brautargengis bið eg ykkur öllum
og bjarta daga á fornum goðavöllum;
að lesið móðurbros á hverju blómi
og blessun öðlist lands í helgidómi
Og treyst að verði tengsli ættarbanda,
í trygð og góðvild milli beggja landa.

Í hripum.

Eftir Steingrím Matthíasson.

Frá fornu fari hefir það tíðkast hér á landi, að ýmiskonar varningur bæði dauður og lifandi hefir verið fluttur í hripum. Þegar fjölskyldur fluttust búferlum bæja eða sveita á milli var það algengt fyrrum að reiða börn í hripum. Hitt mun sjaldgæfara að fullorðið fólk hafi verið flutt þannig, nema ef vera skyldi einhverjir farlama dvergvaxnir aumingjar og ómagar. Þó er þess getið í einni af fornsögum okkar (Ljósvetningasögu 20. kap.), að tveir fullorðnir menn voru fluttir í hripum bæjarleið, í sínu hripinu hvor, á sama hesti, og kálfur að auki ofan á hvorum þeirra. En tildrögin voru þau, að Eilífur bóndi í Gnúpufelli í Eyjafirði fann sér skylt vegna mágsemda við Þorkel hák, að hefna hans með því að drepa Þorbjörn rindil, þann er Guðmundur ríki hafði sent norður að Öxará til að ráða niðurlögun Þorkels. Þess er getið í sögunni að áður en Eilífur komst í færi við Rindil hafði Rindill étið skyr "ok mataðist fljótt, því skyrit var þunt". Eilífur setti kesjuna á hann miðjan "en skyrit sprændi ór honum ok upp á Eilíf". Þegar Guðmundur nú frétti víg Rindils varð hann óður og uppvægur til hefnda og fór eftir Eilífi. En Eilífur komst undan ásamt förunaut sínum, að Saurbæ. Þar bjó þá Hlenni hinn spaki og hitti svo á, að hann bjó ferð húskarls síns er skyldi flytja kálfa í Seljadal (sem nú kallast Sölvadalur). Þeir félagar biðja Hlenna ásjár. Hann leifir þeim að ganga í bæinn og verjast þaðan, en í því kemur Guðmundur og heimtar þá framselda, ella muni hann brenna upp bæinn. Hlenna þykir hart að láta drepa mennina fyrir augum sér og gerir Guðmundi þá tillögu að hann skuli senda þá í Eyrarskóg handan við ána og geti Guðmundur tekið þá þar. Guðmundur segir: "Viltu því heita at þeir komi þar, þá mun ek þann kost taka, því at jafnt þyki mér heit þín sem handsöl annara manna."

Síðan gekk Hlenni inn og segir þeim Eilífi hótanir Guðmundar og vill þá Eilífur ganga út og forða því að bærinn verði brendur. En Hlenni segir þess ekki þörf og finnur annað ráð. "Nú skuluð þit fara yfir í Eyrarskóg með þeim hætti, at í sínu hripi skal vera hvárr ykkar, ok bera á ykkr gras, en þá skal liggja kálfur á hvárum ykkrum, ok má vera at Guðmundr sjái ekki þetta undanbragð fyrir reiði sakar. En ef ykkr ber skjótt framhjá, þá kipp þegar knappinum ór hripsgrindinni enda mun þá auðna ráða,,.

"Svá var um búit sem Hlenni mælti, ok er húskarlinn kom yfir á, ok í skóginn, þá drifu þeir Guðmundr í móti þeim. Þá mælti Guðmundr: "Hví eru þeir Eilífr svá seinir?" Hann svarar: "Ek ætla

at þeim þykki eigi til öls boðið, en þó váru þeir búnir er ek ók". Fer hann nú skjótt framhjá þeim Guðmundi og hleypir þeim brátt niðr úr hripunum, en þeir hlupu í skóginn ok til Gnúpufells."

Guðmundur sá þá um seinan, að hann hafði látið gabbast og mælti: "Þeir hafa verið í hripunum ok sé ek nú eftir hversu hestrinn sté fast at grótinu er hófarnir lögðust niður. Nú mun Hlenni eigi þykkjast logit hafa ok er hann vitr maðr, enda snúum nú eptir þeim." Síðan fóru þeir í Gnúpufell —— o. s. frv. Ef gjört er ráð fyrir að mennirnir í hripunum hafi vegið 150 pund hvor en kálfarnir grasið og hripin 70 pund hvoru megin, þá hefir hesturinn borið um 440 pund og engin furða þótt hann stígi þungt niður með þá byrði. Þetta dæmi hefir verið notað til að leiða líkur að því, að hestar í fornöld hér á landi hafi verið stærri og sterkari en nú gjörast

Því hefir hins vegar verið svarað þannig af öðrum, að af þeim hestabeinum, sem fundist hafa í haugum frá fornöld, verði ekki séð, að hestar fornmanna hafi verið neitt stærri en hestar vorir nú (Daniel Bruun og H. Winge) Enn fremur hafa ýmsir borið því vitni, að íslenzkir hestar hafa oft verið látnir bera klyfjar er vógu skippund (320 pund og jafnvel upp að 25 lýsipundum (400 pund), og Þorv. Thoroddsen hefir það eftir Eggert Ólafsyni "að duglegir áburðarhestar hafi verið látnir bera skippund dagleið eða freklega það, en hinir sterkustu íslenzku hestar geti farið þingmannaleið með 20 fjórðunga bagga, 400 pd. alls" (sjá Lýsing Íslands 4 b. bls 32). Eftir því að dæma ætti þá vel að hafa tekist Hlenna, að koma Eilífi og förunautum hans yfir í Eyrarskóg í hripunum ásamt kálfunum, því leiðin hefir verið örstutt.

Mörgum er gjarnt að rengja margt af því sem ótrúlegt virðist í sögum vorum, og kalla það kviksögur einar og skáldaýkjur. En enginn skal að órannsökuðu máli segja vora söguritara fara með ósatt mál. Og í þessu máli vil eg skora á Ungmennafélag Eyjafjarðar að gera tilraun. Þannig, að fenginn sé duglegur hestur og hrip og tveir þriggja vikna kálfar, láta síðan tvo fullvaxna ungmennafélaga í hripin, hylja þá grasi og láta kálfana ofaná. Síðan skal farið með klárinn þannig klyfjaðan, frá Saurbæ, yfir ána og austur yfir á móts við Möðruvelli, þar sem Eyrarskógur mun hafa staðið til forna. Eg efa ekki, að vistin í hripunum hafi verið og muni enn reynast fremur óþægileg mönnunum og ekkert nota legt fyrir þá þegar þeim snögglega væri hleypt úr hripunum.

En hvað um það, órassbrotnir ættu þeir að verða af fallinu ef ekki væri því verri landtaka undir.

Eg ætla nú að segja ykkur frá ferðalagi í hripum sem var ólíkt skemtilegra en þetta ferðalag Eilífs og förunauta hans.

Fyrir tæpum 50 árum síðan, þegar eg var 5 ára gamall, fluttist eg með foreldum mínum úr Reykjavík austur að Odda á Rangárvöllum, en leiðin þangað var þriggja daga klyfjagangur. Við Vorum fjögur börnin og það yngsta á fyrsta ári en það elzta tveim árum eldra en

eg. Auk okkar fóru með okkur tvær stúlkur og tveir eða þrír piltar, sem réðust til okkar í vist. (Öll búslóðin var flutt á 25 — 30 hestum, svo þetta var heldur en ekki ferðamannalest.

Eg og elzta systir mín Matthea vorum flutt í hripum og hef eg ekki fyr né síðar séð slíkan mannflutning. Yngsta systir mín var höfð í opnum kassa í klyfi á móti matarskrínu okkar, en næstyngsta systirin var reidd af ýmsum til skiftis.

Mér er fátt minnisstæðara frá bernskuárunum en þetta ferðalag austur, enda hafði eg hlakkað til þess í marga mánuði áður, eða frá því föður mínum hafði verið veitt prestakallið. Þá hafði hann skroppið austur "til að skoða brauðið", var mér sagt, og þótti mér það skrítið tilefni, og tilhlökkunarefni útaf fyrir sig, að vita hvernig þetta brauð væri á bragðið. Eg þurfti ekki lengi að bíða svars, því daginn eftir að hann kom að austan fékk eg mér reiðtúr á hnakknum hans sem geymdur var á kofforti upp á lofti. En Matthea systir mín settist á söðul móður minnar á öðru kofforti og nú riðum við í sprettinum austur að Odda. Við fórum að hnýsast í hnakktöskuna, sem spent var aftan við hnakk pabba, þá fundum við í henni nokkrar sneiðar af smurðu rúgbrauði með rúllupilsu og osti í ofanálag. Urðum við heldur en ekki glöð yfir þessum fundi, þarna var auðvitað sýnishorn af því hvernig "Oddabrauðið" leit út og smakkaði. Matthea beit í og gaf mér líkt og Eva Adam forðum. Brauðið reyndist okkur mesta ljúfmeti. Já, svona var þá Oddabrauðið, rauðseytt og ilmandi, og miklu betra en bakarísbrauðið í Reykjavík! Eg var strax þeirrar skoðunar að úr því brauðið væri betra í Odda en Reykjavík, væri sjálfsagt að vera þar.

Loksins rann upp sá dagur er ferðin var hafin austur að Odda, og eg settist í hripið annarsvegar á klárnum gegnt systur minni í hinu hripinu. Það hefir sjaldan farið betur um mig en í hripinu þessu því móðir mín hafði búið svo um með sessum og koddum að eg gat ýmist setið eða legið eftir vild. Einhver vinur minn hafði að skilnaði gefið mér lítinn fána á stöng, sem eg skorðaði fasta hjá mér í hripinu; og þar að auki hafði eg fengið brjóstsykur og annað sælgæti til að maula á leiðinni. Mér fanst eg vera einsog voldugur kongur í hásæti þar sem eg sat þarna í hripinu og sá um heim allan er við komum upp í Öskjuhlíðina og við blasti allt útsýni yfir Reykjavík og nágrennið með fjöllum í kring. Og nú færðist lestin smámsaman áfram yfir holt og mæla og heiðar austur á bóginn og altaf bar nýtt og nýtt fyrir augu, en ýmist riðu þau móðir mín eða faðir samsíða okkur til að líta eftir okkur hripabúunum og spjalla við okkur. Eg hef aldrei hvorki fyr né síður kynst jafn þægilegu og skemtilegu farartæki og þetta hrip var, en eftir fyrstu hrifninguna vaggaðist eg smám saman í værð og sofnaði langan dúr þar til lestin nam staðar og við náttuðum okkur á Kolviðarhóli.

Hinsvegar þótti mér leitt að vita, að Matthea systir mín undi sér hreint ekki í sínu hripi. Hún kvartaði um hristing og hoss og það

endaði með að hún var strax fyrsta daginn tekinn upp og reidd alla leið úr því En í stað hennar var sett ýmislegt skran í hripið til að vega á móti mér og mínu hripi svo ekki hallaðist á, og sætti eg mig brátt við þetta, en klárinn fór sína leið eftir sem áður — samur og jafn þó Matthea væri farin og skranið komið í staðinn.

Vel gekk ferðin alla leið austur, í góðu veðri. Það var seint í júní, náttúran var guðdómleg, flugur suðuðu og fuglar sungu og altaf var tilbreyting í landslaginu, góðir vegir og slæmir á víxl, holt og móar eða mýrar á báða bóga, stundum sáust rjúkandi hverir, stundum vötn og lækir og ár, en fjöllin móleit, brún eða blá, sum nærri en önnur langt, langt í burtu, skjöldótt af snjó eða vafin í móðu svo að þau urðu nærri samlit himni og skýjum.

En þó skemtilegt væri í hripinu og gaman að taka eftir öllum þessum fyrirbrigðum, þá var líka góð tilbreyting að vera við og við tekinn niður og fá að rétta úr sér og hreyfa fæturna. Maður samgladdist hestunum yfir hvíldinni þegar áð var og þeir fengu að hressa sig á grængresinu, en ferðafólkið hnappaði sig saman til að rabba eða þiggja nestisskamt úr matarskrínunni. Matarlystin hafði sjaldan verið eins góð í Reykjavík eins og hérna úti undir berum himni. Gott var brauðið, en enn þá betra áttum við þó í vændum þegar við í ferðalok kæmumst í sjálft Oddabrauðið—eg hafði hugsað mér það eins og einn fjallaháan stabba í líkingu við fjallið Keili, vel hlaðinn úr einlægum vel-skornum brauðsneiðum öllum með smjöri og ýmsu ofan á.

Á leiðinni mættum við mörgum lestamönnum á leið í eða úr kaupstað. Skrítið var að sjá alla þá hesta oftast nær taglnhýtta hvern aftan í annan, því þá var varla að tala um öðru vísi samhnýtingu, og almenn sú trú að taglið á hestinum væri til þess eins af Guði almáttugum tilbúið, að hnýta mætti þar í einteymingsreypi með öðru hrossi eða bola í eftirdragi. En þegar okkar lest fór framhjá slíkum lestum kom það hvað eftir annað fyrir, að sjónfælnir klárar kipptu snögglega í, svo að stríkkaði á reipum og töglum — það brakaði í reipunum og stundum brustu þau og slitnaði þá lestin. Hestarnir sem úr slitnuðu stóðu þá kyrrir og hissa — en töglin slitnuðu aldrei og þótti mér það gegna mestri furðu. En satt að segja kendi eg sársauka í mínum eigin bæði fremri og aftari enda, af meðaumkun með vesalings klárunum, sem slitu milli sín reipin er þau teygðust milli taglstertsins annarsvegar og hrosshaussins hinsvegar en óhugðnæmust og þjösnalegust þóttu mér reipslitin þegar stór og feitur boli togaði á móti sterti. Þá var öll samúð mín óskift með stertinum og hlutaðeigandi hrossi.

Sem betur fer mun nú þessi heimskulega og sorglega misþyrming á skepnunum vera úr sögunni og hefir hætt smátt og smátt eftir að séra Ólafur Ólafsson ritaði og flutti sinn nafnkenda fyrirlestur: Hvernig er farið með þarfasta þjóninn? —

Eitt af því allramerkasta, sem fyrir mig bar á leiðinni var yfirferðin yfir stórárnar Ölfusá og Þjórsá.

Þá voru ekki neinar brýr komnar á þessar ár og þar sem þær eru vatnsmestar ár landsins og óreiðar að heita má alstaðar í bygð, þá var ekki öðru vísi fært yfir þær en á ferju og að láta hestana synda. Var það tilkomumikil sjón að sjá 20 — 30 hesta rekna út í þessi mórauðu og köldu vötn og verða að synda þvínær landa á milli. Einkum er Ölfusá afar-breið við Óseyri og sundið þar óvenjulega langt, en bót í máli, að straumur er þar minni en ofar. Eins og geta má nærri, voru hestarnir mjög misjafnlega sundfimir. Sumir vel aldir fjörhestar báru langt af hinum og rifu sig langt fram úr hópnum. En margir útigangshestar áttu fult í fangi með að komast alla leið, enda hrakti þá svo fyrir straum, að sundið varð miklu lengra fyrir þá en hina. Stórir fjórrónir bátar voru notaðir fyrir ferjur og gátu í þeim setið margir ferðamenn í einu ásamt miklum farangri, en þar að auki voru notaðir minni bátar til að róa á eftir hestunum og beina þeim á rétta leið ef þeir vildu snúa við eða hrekjast of langt undan straumnum.

Þannig var ferjað yfir þessar ár á degi hverjum allar árstíðir nema þegar þær voru lagðar ísi og hægt var að ríða ísinn

Það var auðséð á mörgum hestunum, að þeir tóku sér mjög nærri að þola sundið og kuldann í ánum. Voru þeir slæptir mjög og móðir, er þeir komu uppúr og hríðskulfu sumir. Fyrir kom að hesta mæddi sundið svo að þeir "flutu sofandi að feigðar ósi," — en þó mun það hafa verið tiltölulega sjaldgæft. Hestarnir okkar eru þrautgóðir á raunastund. Hitt mun oftar hafa borið við, að hestar yrðu innkulsa eftir sundið og fengju lungnabólgu og biðu af því bana fyr eða síðar.

Eg man ætíð, hve gaman mér þótti að sitja í ferjubátnum og athuga hestahópinn á sundinu og gaman var að sjá hve hestarnir voru fegnir landtökunni hinumegin og hrestust vel við að fá að velta sér í sandinum og síðan fara að kroppa grasið.

En það var annar hópur dýra, sem alla jafnan sást á sundi, hér og hvar, bæði í Ölfusá og Þjórsá í þá daga þegar ferjað var. Eg tala ekki um þá mörgu hunda, sem voru með í förinni í þetta skifti sem oftar, heldur á eg við þá mörgu seli sem skutu upp höfðunum hver af öðrum og skímuðu til allra hliða með mestu forvitni til að athuga ferðafólk og flutning allan. Þeir voru svo gæfir að þeir fældust ekki bátana fyr en við lá að til árekstra kæmi eða að árarnar gutluðu rétt við eyrun á þeim. Svo forvitnir voru þessir fornu Faraós liðsmenn að þeir nærri gleymdu sér af forundrun, og var þá gaman að horfast í augu við þessa liðsmenn Faraós og aðgæta hve andlit þeirra voru mannleg í svip og þjóðsagan sennileg a. m. k. fyrir mig og mína líka á þeim árum. Mér var sagt, að selirnir hændust einkum að þeim bátum þar sem konur sátu með ýmislega lit sjöl og svuntur; sérstaklega var rauður litur talinn áhrifamestur. En þar næst var það samkvæmt alþýðutrúnni, eigi sízt er vanfærar konur sátu í bátunum, að selirnir seiddust til þeirra, með sérstöku töframagni forvitninnar. Hvað sem

nú þessu líður, þá reyndist mér eitt ráð vel til að kalla saman heila þvögu af selum kringum bátinn sem eg sat í, og það var að spila á munnhörpu. Jafnskjótt og eg tók til komu þeir aðvífandi hver af öðrum einsog söngelskir áheyrendur, sem hlusta á hljómleik. Mér var svo skemt við öll þessi fyrirbrigði, sem birtust mér við ferjustaðina jafnt við Óseyri sem við Sandhólaferju við Þjórsá, að lengi á eftir óskaði eg mér engrar stöðu fremur í lífinu en að mega gerast ferjumaður á öðrum hvorum staðnum. Margir vildu þó telja úr mér þá framtíðardrauma og fundu ferjumannsstarfinu margt til foráttu- og hygg eg nú að þeir hafi haft all mikið til síns máls.

Svo var nú lagt á hestana og farið á bak og eg settist í mitt hrip. Alt í alt var eg þrjá daga í hripinu og fékk eg mig aldrei fullsaddan á því ferðalagi — í góðum félagsskap með kátum förunautum og hestum og hundum og fullur eftirvæntingar að kynnast Oddastað með Gammabrekku og kotunum í kring, Kölska og Sæmundi fróða.

Það var komið fram undir miðnætti þegar við nálguðumst staðinn, — en það var bjart sem um dag. Í austrinu gneggjaði ununar-gaukur, lóan söng "dýrðin, dýrðin", og spóinn vall. — Til allra hliða blasti við "nóttlaus voraldar veröld þar sem víðsýnið skín" — hið breiðvaxna og tilkomumikla suðurlandsundirlendi umgirt af "bláfjallageym með heiðjöklahring" yzt við sjóndeildarhring. — En í austri "glottu tvö og í glampa stóðu Hekla og Áss Eyjafjalla".

Þá var gaman að lifa.

Á veggnum heima.

Eftir Jakobínu Johnson

Á veggnum heima, hlið við hlið,
eg heyri myndir talast við:
Um norræn fjöll og frægðarsögur,
og furðu-blóm við suðræn ögur.
— Því hér er pálmi í hlýjum' reit.
— En hitt er björk, í norskri sveit.

Hann spyr: "Hvað bældi bjarkar grein?
Hvað ber til þess þú stendur ein?"
"Minn ungi gróður oft er kalinn,
þá andi vetrar fer um dalinn.
— Og systur mínar sárt hann sló,
því sérhver þeirra í bernsku dó."

"Hve ömurlegt og yndi sneytt!
Hvort unir þú við frostið eitt?"
"Eg verð að þrýsta veikum rótum,
svo voða þétt að urð og hnjótum,
að ylur helzt við hjarta-rót,
unz heilög vorsól ræður bót."

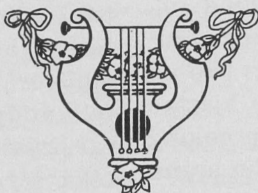
"Þá vaknar hjartað — vex mitt þor,
því voldugt magn á norrænt vor. —
Það sættir hug við sárar þrautir,
og sýnir hverjum unaðs-brautir,
sem verst með dug og vakir einn,
þá vetrar sækir bitur fleinn."

"Eg finn að ytra útlit mitt
er eigi glæsilegt sem þitt. —
Hið græna skrúð, sem gefur vorið,
í gaddinum er af mér skorið. —
Þú, tiginn — sígrænn — sver og hár,
munt sæll og laus við kvíða og þrár."

"Eg virði þrekið! — Þó mun holt,
að þroska' ei of mjög norrænt stolt.
Því hver mun sína byrði bera,
og beiskja nokkur runnin vera
í bikar hvern, — og bezt mun því,
að blanda samúð drykkinn í."

"Þú háðir stríð við vetrar-vind, —
og verður talin fyrirmynd
hins sanna þreks í þungum raunum,
sem þolir alt, og gleymir launum,
og gætir þess — er grimdin sker,
að geyma vor í brjósti sér."

"En hugur þráir hlýrri sýn —
og heiminum er nauðsyn brýn
að dreyma sí-blítt, suðrænt veður,
þar sí-grænn pálmi augað gleður!
— Þvi hjartað nísti helköld sorg,
ef hryndi lífsins drauma-borg."

Fjöregg.

Saga

Eftir Arnrúnu frá Felli.

Í fyrndinni var fögur og frjósöm eyja austur í hafi. Þann tíð ríkti þar konungur er Geirröður hét, kallaður af þegnum sínum "hinn góði". Hann var maður friðsamur og vitur. Eigi fór hann með hernað, en var þó ríkur af gripum og gangandi fé. Einn grip mat hann mest: gullhjarta mikið; kallaði hann það fjöregg sitt. Var það ættargripur; hafði móðir hans gefið honum það með þeim ummælum, að láta ei af hendi meðan aldur entist, en ánafna syni er við ríki tæki; mætti það ei úr ættinni ganga, ella hlytist ilt af. Hlýtti Geirröður konungur því. Tók sonur hans við ríki að honum látnum. Drotning hans var kona glysgjörn og óhófsöm; kom að því að fjárhirzlan tæmdist Eitt sinn er konungur tók sér miðdagsblund, tók hún gulhjartað til myntsláttunnar, og gaf skipun um að bræða það og slá úr því peninga. En er hjartað kom í deigluna, varð sprenging mikil; nötraði eyjan, en höllin brann til kaldra kola. Varð engu bjargað, hvorki mönnum né munum. Litlu síðar óðu sjóræningjar á land, brendu og brældu, rændu og rupluðu. Síðan er eyjan eyðisker.

* * *

Enginn kemur svo til Cleveland, Ohio, að ekki heyri hann talað um "torgið". Þar mætast allir sporvagnar, þar mælir fólk sér stefnumót; og þar er stígið á Euclid Avenue vagninn, þegar maður fer að heimsækja Ömmu Sveinsson. Hún og dóttir hennar, Ásta van Buren, búa í hliðargötunni, þar sem Methodistakirkjan og Liggetts lyfjabúðin horfast í augu á horni á Euclid Ave. Þær leigja uppbúin herbergi.

Rökkrið var að læðast á tánum um borgina. Það smeygði sér inn í stofuna til Ömmu Sveinsson, sló slæðu yfir hana, þar sem hún sat í djúpa grænklædda stólnum. Hún misti niður lykkju, reyndi að taka hana upp, en það fór í handaskolun, reyndi aftur, óstyrkur hægri handarinnar jókst, og fleiri lykkjur féllu niður. Hún lagði prjónana í kjöltu sér, lagði hendurnar ofan á þá — kræklóttar lúa-hendur. Hún heyrði að Ásta kom ofan stigann, einhver var að tala við hana; nú féll útidyrahurðin að stöfum, það var þrýst á hnapp í veggnum; Amma fékk stýrur í augun. Ásta laut niður að henni og kysti hana á vangann.

"Eg leigði hliðarherbergið á háaloftinu myndarlegum manni, sem vinnur í hattadeildinni hjá Taylor; og ef Mrs. Maseck á miðloftinu verður kyr, þá get eg látið tuttugu dali í bókina á laugardaginn. En hvað þér hefir miðað vel með sjal-

ið. Meira en hálfnuð!"

"Eg misti niður lykkjur — gat ekki tekið þær upp; er svoddan skelfilegur ræfill; enginn styrkur í hægri hendinn." Hún kjökraði.

"Svona, svona, elsku mamma! Heyrðirðu ekki að eg sagðist geta lagt inn tuttugu dali um helgina? Eg skal taka upp lykkjurnar fyrir þig. Mr. Burton leit inn í dag, hann bað að heilsa þér. Hann sagði mér heldur en ekki tíðindi! Hann hefir sannspurt, að einhver Ameríkumaður, sem hann þekkir, ætli að gefa landinu fimtíu þúsund dali í tilefni af Alþingishátíðinni."

"Guð blessi hann. — Vona því verði varið til bókakaupa fyrir almenning." — Amma brosti í gegnum tárin. — "Sagði hann nokkuð um til hvers ætti að verja þessu fé?"

"Líklega veit hann það ekki. En hann sagði mér nokkuð, sem eg ekki vissi: Sagði hann ætti þér líf sitt að launa. Fyrir tuttugu og fimm árum síðan hefði hann leigt herbergi hjá þér í Chicago; var það um það leyti sem konan hans skildi við hann. Sagðist hann hafa sagt þér rangt til nafns síns, og verið í raun og veru ráðinn í því að fyrirfara sér. Fanst honum sem þig hafi grunað, að eitthvað mikið amaði að honum, því að þú hafir gert þér hin og önnur erindi til að hafa tal af honum, leitt talið að Íslandi og sagt honum frá bókmentum þess. Tal ykkar hafði borist að Egils sögu, og þú hefðir sagt honum þáttinn um hana Þorgerði og sölin. Þú hafðir sagt: "Fáum er gefið að fara að dæmi Egils, að yrkja Sonatorrek sér til hugarléttis, en mörgum er mögulegt að halda nafni látins vinar á lofti."

"Mig eins og hálf-rámar í þetta. Eg hálf-þekti hann þegar hann leigði okkur húsið; en varð þó hissa þegar hann heilsaði mér með nafni."

"Hann sagðist mundi geta leigt fyrir okkur húsið frá fyrsta júní; sagðist hafa augastað á áreiðanlegu fólki."

"Eg er stundum svo hrædd, Ásta mín," — orðin áttu bágt með að komast fram hjá klökkvanum — "svo hrædd um að ekkert verði af ferðinni heim. Að eitthvað komi fyrir, eitthvað komi í veginn, eitthvað — —"

"Nei, nei, mamma! Nú getur ekkert hindrað okkur að fara heim. Eg veit að það verður nóg í bókinni í vor; þú veizt, hve vel hefir gengið fyrir okkur síðan við komum í þetta hús. Eg er að hugsa um að fara að leggja drög fyrir vegabréf og farseðla bráðlega."

"Já, en maður veit aldrei, hvað fyrir kann að koma".

"Ekki núna, elsku mamma. En eg get ekki láð þér, þó þér komi í hug fyrri tímar. Þú mátt vera viss um að eg gleymi því aldrei, hve fljótt þú brást við að koma hingað frá Chicago til að taka á móti mér, þegar eg kom út af spítalanum með drenginn, og að þú hjálpaðir mér til að ala hann upp og menta hann. En nú hefi eg bráðum ekkert annað að hugsa um, en að reyna að sýna lit á endurgjaldi fyrir allt, sem þú hefir fyrir okkur gert. Eg býst við að Gunnlaugur gifti sig snemma í vor, og eg veit að Mr. Burton sér um húsið fyrir okkur; svo þú sérð það nú sjálf — —"

"Jæja, Ásta mín. Eg vona að kvíði minn sé ástæðulaus. Viltu hjálpa mér í rúmið? Eg er svo þreytt."

"Já, elsku mamma."

* * *

Þegar Gunnlaugur Friðgeir van Buren — hversdagslega kallaður Fred — opnaði hurðina inn í stofuna, var eins og hann hefði boðið austanvindinum inn með sér. Gluggatjöldin soguðust upp að rúðunum. Cleveland Plain Dealer rendi sér ofan af borðinu, féll í stafi og fauk víðsvegar um gólfið. Íslenzki fáninn og sá ameríski, sem stóðu á arinhillunni hvor við annars hlið, fengu sjóriðu. Bandhnykillinn valt undir sófann og dró á eftir sér hálfprjónað sjal; en mynd Jóns forseta, beint á móti dyrunum, horfði á aðfarirnar "með sinni fornu, föstu ró". Fred rétti hendina aftur fyrir sig, lokaði hurðinni; þeytti af sér hattinum, leit í spegil, strauk höndunum yfir hárið, dökkjarpt, gljáandi slétt. Hann herti á slipsinu, hnepti að sér jakkanum, hnepti honum frá sér aftur. Honum var auðsjáanlega mikið niðri fyrir.

"Mamma!" kallaði hann.

Hurðin inn í svefnhús þeirra mæðgna opnaðist hljóðlega. Uss! Amma er loksins komin í værð. Hún á svo bágt með svefn. Við verðum að tala ósköp lágt. Viltu ekki koma fram í eldhús? Eg á til reykta túngu og köld — —.

"Eg er ekki svangur. Heyrðu mamma!"

"Eg hélt þið hefðuð farið í leikhúsið. Varstu heima hjá Mabel?"

"Mamma! Hugsaðu þér! Mr. Hoyden—tengdafaðir minn tilvonandi vildi eg sagt hafa — ætlar hvorki meira né minna en að gjöra mig að forstjóra búðarinnar sem þeir ætla að opna í Lakewood fyrst í Febrúar. Hoyden Handy Hardware Store Inc. — Manager: G. T. Van Buren. Hvernig líst þér á það mamma?"

"Vel Gunnlaugur minn." Tár læddust ofan vanga hennar.

"Við Mabel höfum ákveðið að gifta okkur innan þriggja vikna — á afmælisdaginn hennar 29 janúar. Hugsa sér það lán að fá atvinnu í einni af búðum Mr. Hoydens, strax og eg kem af verzlunarskólanum. Þér hefði líklega þótt það fyrirsögn þá, að eg mundi verða — áður en eg er fullra tuttugu og fjögra — forstjóri fyrir einni verzlun Mr. Hoydens,og tengdasonur hans í tilbót. Eh! Mamma?"

"Eg vissi að þú kæmist á þína réttu hillu ef þú kæmist að verzlun. Ásta strauk hönd um augu

"Mabel var að segja mér á leiðinni hingað í bífreiðinni þeirra; að foreldrar hennar og systkyni mundu gefa okkur alt til búsins, nema ef til vill ekki borðstofu húsgögn og eldhús áhöld, og tengda pabbi ætlar að leigja okkur hús úti í Lakewood skamt frá búðinni fyrir aðeins fimm hundruð dali á ári. Mamma mín góð! Hvað er að? Það er ekki eins og eg sé að fara út á landshorn þó eg fari hérna út í Lakewood Eg get skroppið hingað hvenær sem er.

"Af hverju bauðstu ekki Mabel að koma inn? Eða vildi hún kanské—

"Bæði var nú orðið framorðið. Og svo — svo eg segi þér rétt eins og er, þá er það ekki sérlega skemti-

legt fyrir mig, að þurfa að bjóða stúlku eins og Mabel, inn í svona—svona mildast talað einkennilega stofu."

"Einkennilega stofu?"

"Þér getur tæpast fundist eg ósanngjarn, Mamma, ef þú athugar það. Hvar á bygðu bóli sérðu innrömmuð landabréf í dagstofunni? Jafnvel þó það væri af Bandaríkjunum, væri það ósmekklegt. Eða þá myndin af þessum Jóni forseta! Mabel spurði mig hvort hann væri afi minn eg sagði já; hvað átti eg að segja! Fólk með einhvern snefil af smekkvísi hefði ekki einu sinni mynd af Abraham Lincoln í stofum sínum, hvað þá heldur mynd af einhverjum útlendingi. Og það er nú blátt áfram hneyksli, að hafa útlent merki við hlið okkar eigin stjörnu fána. Þegar Mabel kom hér síðast sat Amma þarna inni og muldraði íslenzku við sjálfa sig. Eg afsakaði það við Mabel, og gaf í skyn að einhver af gamla landinu væri að heimsækja ömmu."

"Auminginn hún amma þín — "

"Engin þörf að aumkva hana. Hún talar ensku reiprennandi. Það stóð ekki í henni þegar hún lét það vera sitt fyrsta verk að segja Mrs. Hoyden — óaðspurt — að hún væri frá Íslandi. Amma Halle er fædd í Belgíu; en ekki veit eg hvort hún er að fræða fólk á því að fyrra bragði; og er þó munur á Belgíu og — — —"

"Belgíu? ha, ha! Hún er fædd í Dresden, eða það var hún fyrir stríðið. Það er ekki svo mjög langt síðan hún hafði matsöluhús fyrir landa sína, og þeir voru allir Þýzkir. Sagði gamla konan hún væri Belgísk?"

"Nei, eg heyrði Mrs. Hoyden segja það í boði einhver spurði hvar móðir hennar væri fædd. Þú veist hvernig það er hér; flest fólk hefir hægt um það að það sé útlent; en það er alveg eins og Amma sé að stæra sig af því; talar með slíkri hreykni og hrifningu um moldarkofana og grútarlampana á Íslandi, og verður svo steinhissa þegar fólk spyr hana hvort þjóðin þar éti hrátt og drekki hvallýsi."

"Hún amma þín á það sannarlega ekki skilið, að þú talir svona Gunnlaugur. Hvað heldur þú að úr okkur hefði orðið, þegar faðir þinn var tekinn fastur fyrir fjölkvæni, ef við hefðum ekki átt hana að."

"Mamma! Að þú skulir láta annað eins koma fram á þínar varir! Hvað heldur þú að afleiðingin yrði, ef slíkt kæmi til eyrna Mrs. Hoyden? Það eitt er víst, að eg yrði ekki tengdasonur hennar. Eg sagði Mabel eins og var. Henni þótti það náttúrlega voða leiðinlegt, en sagði að auðvitað gæti eg ekki gjört að því. En hún sagðist mundi deyja ef nokkur lifandi maður fengi að vita um — um þetta."

"Eg er hrædd um að þessar tengdir við harðvöru fólkið, hafi stígið þér til höfuðsins, Laugi minn. Eg veit að Hoyden er atorkumaður. sem hefur komist í ágæt efni af eiginn ramleik, eg veit að Mabel hefur fengið góða mentun, og eg vona að hún sé væn stúlka. En hvað Mrs. Hoyden viðvíkur — fæst orð hafa minsta ábyrgð. En svo mikið er víst: hún er ekki verðug að leysa skóþvengi ömmu þinnar."

"Fyrir alla muni! Við skulum ekki fara að kýta út af tengdafólkinu Hvað sem því viðvíkur, þá er það eitt sem við vitum bæði að Mabel er bezta stúlkan í allri veröldinni, svo eg veit þú getur getið því nærri að mig langi til að alt sé eins og það á að vera, og búist er við."

"Já!"

"Þú veist hvað trúlofunarhringurinn hennar kostaði? ferð nærri hvað giftingarhringur af líkri gerð muni kosta. Svo þarf eg náttúrlega að kaupa blóm, og að borga prestinum — alt annað sjá tengdaforeldrarnir um — þú varst lánsöm mamma að eg var ekki stúlka! En svo er það brúðkaupsferðin — —"

"Það kostar nú ekki svo mikið að vera viku tíma við Niagara Falls. Þú átt vonandi —"

"Niagara Falls! ha, ha! Eg hélt nú þú hefðir betri smekk en það mamma! Eina fólkið sem fer héðan á brúðkaupsferð til Niagara Falls, eru vinnukonur og verkamenn. Eg mundi blátt áfram gera mig stórhlægilegan í augum Mabel, ef eg ympraði á slíku. Nei, þá væri nú betra að fara ekki neina brúðkaupsferð. Bræður hennar Mabel fóru til New York Mér er sem eg heyri þær mágkonur mínar segja: "Því fóru þið ekki til Akron? Það hefði verið frumlegra" Gæti nokkuð verið neyðarlegra! Akron, þar sem ekkert er nema Wops og verksmiðjur!"

"Því þá ekki að vera verulega frumlegur: fara enga brúðkaupsferð?"

"Nei, — nei það er óhugsandi. Mabel sagði að hún hefði fyrir löngu hugsað sér, að við færum til Washington ef við giftum okkur að vorî til, og til Florida ef við héldum brúðkaup okkar á afmæli hennar." Hann lagði handlegginn utan um móðir sína. "Elsku mamma! Viltu lána mér átta hundruð dali?"

Ásta tók snöggt viðbragð. "Átta hundruð dali! Eg efast um eg geti lánað þér ÁTTATÍU DALI."

"Vertu nú ekki að þessum ólíkinda látum. Þú sem áttir átta hundruð og fjóra dali og nokkur cent fyrra laugardag; sá af hendingu banka bókina þína á eldhúsborðinu."

"Það eru peningarnir hennar ömmu þinnar; fargjaldið okkar heim."

"Eg er ólæs ef nafn þitt stóð ekki á bókinni."

"Amma þín á hvern eyri af því, þó mér sé talið það í orði kveðnu."

"Vertu nú ekki að þessu, mamma. Þú ert ekki að tala við ömmu núna. Við erum að tala í alvöru."

"Gunnlaugur!"

"Amma hefur flestu ráðið hér á heimilinu, síðan eg man fyrst eftir mér. Finst þér ekki tími tilkominn, að þú hefðir eitthvað að segja? Amma er hvort sem er komin að fótum fram, og farin að ganga í barndóm; eins og þessi ferðalags vitleysa sýnir."

"Góði Fred. Ef þú aðeins vildir reyna að setja þig inn í það, að vonin um að sjá Ísland aftur, hefir haldið ömmu þinni uppi, öll fjörutíu og sjö árin sem hún hefir hér verið. Á fyrstu sex árunum hérna misti hún pabba sáluga og fjögur efnileg börn. Lífið hefir verið mest megnis hörð barátta, bæði fyrir mér og henni. Það eina sem eg get gert

fyrir hana er að fara heim með henni."

"Heim í hafísinn og holdsveikina! Og hún sem hefir fengið slag. Það gæti orðið til þess hún dæi í hafi. Heldur þú ekki þér þætti það sárt, að sjá hana jarðaða í bylgjunum?"

"Heldur þú að þú vitir betur en Dr. Smith? Hann kallaði það aðsvif sagði hún þyrfti hvíldar og hressingar. Það eina sem mundi hressa hana er ferðin heim"

"Heyrðu góða mamma! Það er ekki eins og eg sé að biðja þig um að **gefa** mér þessa dali. Alt sem eg fer fram á, er að þú lánir mér þá, um fjögra mánaða tíma. Eg veit, að þeim tíma liðnum, verður margur til að lána mér slíkt lítilræði Það kemur til að horfa öðru vísi við fyrir mér, þegar eg er orðin tengdasonur Hoydens hjónanna."

"Eg get ekki tekið út úr bókinni. Amma þín kallar hana fjöreggið sitt; sefur með hana undir koddanum, hún — —"

"Hún þarf ekki að vita neitt um það. Þú getur sagt að bókin sé til uppgjörðar í bánkanum — eitthvað til að leiða hana af."

"Nei, nei!"

"Jæja, mamma. Jæja þá. Eg reyni að vita hvort Burton gamli vill ekki lána hér þessi skitnu átta hundruð. Það er alveg eins og eg sé að biðja þig um átta miljónir!"

"Nei, fyrir alla muni! Þú mátt ekki biðja hann. Eg veit hann ætlar að gefa ykkur forláta borðstofu húsgögn í brúðargjöf. Eg vil ekki að við gjörum okkur alt of skuldbundin algjörlega vandalausum manni."

"Nei, ætlar hann að gjöra það! Burton karlinn er bezti náungi, þó hann hafi skrúfu lausa í toppstykkinu. Skoplegt að heyra hann tala um að hann sé nýbúinn að missa konuna. Konu sem skildi við hann, og var gift öðrum í nærri tuttugu og fimm ár! — Þú ætlar þá að lána mér þetta lítilræði mamma?"

"Ó, laugi minn! Eg vildi þú vildir ekki biðja mig um það."

"Eg skal borga það í miðjum maí; og þið getið farið þessa ferð eins og ekkert hefði ískorist. Sýndu nú þér þyki svo dálítið vænt um drenginn þinn. Hann vafði hana að sér og kysti hana. — Þú ætlar þá að lána mér þessa átta hundruð dali, elsku mamma?"

"Já, Fred."

* * *

Það var eins og háður hefði verið götu barðdagi fyrir framan Hoyden húsið í Austur-Cleveland; og grjóna sekkir og gamlir skór notaðir að vopnum Það marraði undir fæti, og gestir sem af garði riðu, máttu gæta sín að hnjóta ekki um skó og pjáturdósir, sem lágu eins og hráviði á gangstéttinni. Hundrað og fimtíu boðgestir virtust ekki hafa legið á liði sínu að láta farsældar óskir í ljósi, á þá vísu sem landsiðir krefjast. Hver og einn gat þvegið hendur sínar ef ekki gengi alt að óskum með hjónaband Mr. og Mrs. G. T. Van Buren.

Mr. Burton hafði boðist til að taka þær mæðgur heim í bífreið sinni, skömmu eftir að ungu hjónin lögðu af stað til Florida Amma Sveinsson hafði leikið á als oddi í veizlunni; fólk hafði þyrpst utan um hana til að skoða skautbúningin hennar, og spyrja hana um brúð-

kaupsiði á Íslandi. Fréttaritari frá Cleveland News hafði tekið mynd af henni, og spurt hana spjörunum úr. Mrs. Hoyden hafði látið einn af fréttariturunum skilja það á sér, að tengdasonur sinn væri af ætt Banda ríkja forsetans með því nafni — auðvitað mundi hún segja á morgun að það væri rangt eftir sér haft! Hún trúði Ástu fyrir því að eitt af blöðunum mundi hafa hálfa síðu af fréttum og myndum af brúðkaupinu, en auðvitað gat hún þess ekki að sama blað mundi hafa heilsíðu auglýsing um ágæti Hoyden Handy Hardware Store Inc. — Það var auðvitað aðeins einkennileg tilviljun!

Amma var þreytuleg og óstyrk þegar dóttir hennar og Mr. Burton leiddu hana á milli sín, inn í stofu þeirra mæðgnanna, og hjálpuðu henni að setjast í grænklædda stólinn. Mr. Burton afþakkaði boð Ástu um að standa við í þetta sinn. Hann kvaddi ömmu hlýlega, og ámálgaði við hana að hvíla sig nú vel. Ásta fylgdi honum til dyra.

"Nú er alt klappað og klárt með fimtíu þúsund dala sjóðinn, sem eg var að minnast á um daginn.

"Já?" sagði Ásta eins og úti á þekju.

"Ekkert annað eftir en að bjóða íslenzku stjórninni hann á Afmælishátíð Alþingis."

"Ekkert annað eftir." — Endurtók Ásta eins og í leiðslu.

"Eg hefi ákveðið að sjóðurinn skuli heita Mary Burton's Foundation. Skal verja vöxtum til bókakaupa, en höfuðstól má aldrei skerða Hér er afrit af gjafabréfum og reglugjörð sjóðsins. Eg er að hugsa um að — —"

"Guð minn góður! Hvað er nú þetta?" Ásta þaut til og opnaði stofuna.

Amma Sveinsson lá meðvitundarlaus á gólfinu. Þau lutu bæði ofan að henni.

"Það er aðeins yfirlið! — Eg ætla að ná í vatn og —"

"Betra að síma strax til Dr. Smith."

Mr. Burton lagði eyrað að hjarta Ömmu, lyfti augnalokunum; tók vinstri hönd hennar og þrýsti koss á hana. Hann tók eftir að hægri hönd hennar lá ofan á litlu kveri, tók það upp, leit á það: Viðskiftabók — Cleveland Trust Co. — úttekið 26. jan, átta hundruð dalir. Hann hristi höfuðið og stakk bókinni í vasa sinn.

"Dr Smith kemur undireins. Er hún að rakna við?" Rödd Ástu titraði.

Mr. Burton stóð á fætur, rétti Ástu báðar hendurnar og sagði:

"Amma Sveinsson er —— farin heim."

Nokkrar athugasemdir

um skáldsögur Jóns Thóroddsens.

Eftir Prófessor Stefán Einarsson.

I.

Um Jón Thoroddsen og ritstörf hans hafa þeir einkum ritað ágætar og fróðlegar greinir Sigurður Guðmundsson skólastjóri (í Skírni 1919, bls. 209—233) og Sigfús Blöndal bókavörður (aftan við 4. útgáfu Pilts og Stúlku, 1923, bls. 299—312 og í Nordisk Tidsskrift 2, bls. 76—83, 1926), auk æfisögu þeirrar er Jón Sigurðsson samdi, og fylgdi Manni og konu í fyrstu útgáfu, 1876 (bls. IX—XLIV). — Minna má og á æfiágrip eftir Boga Th. Melsted í ársriti Fræðafélagsins 1919 (bls. 168—165) og upplýsingar þær, sem eru að finna í Minningabók Þorvaldar Thoroddsens, sonar skáldsins, og síðast en ekki sízt skemtilega ritgerð eftir frú Theódóru Thoroddsen, tengdadóttur skáldsins, í Skírni 1919, bls. 234—238.

Það gæti því virzt, að verið væri að bera í bakkafullan lækinn með birtingu athugasemda þessara, ekki mikilvægari en þær eru í eðli sínu. En á hitt er að líta, að skáldsagnaritun Jóns er svo merkilegur þáttur í bókmentasögu vorri á síðustu öld, að eigi fer illa á, að öllu því sé til skila haldið, sem vitað verður um upptök hennar og eðli.

II.

Sigfús Blöndal hefir leitt rök að því, að af erlendum skáldum hafi Walter Scott haft mest áhrif á Jón Thoroddsen. Það kemur ágætlega heim við orð Thoroddsens sjálfs í bréfi til vinar síns Gísla Brynjólfssonar (25. nóv. 1854), þar sem hann segir beinlínis, að í mörgum sögum Gísla Konráðssonar sé ágætt efni, "ef til væri maður vel með að fara að semja úr þjóðsögur líkar og Scotts". Þaðan hefir Jón þá uppistöðuna, fyrirmyndina að sögum sínum, en ívafið er alíslenzkt og svo viðamikið, að uppistaðan hverfur í voðina.

Þau Sigurður Guðmundsson og Theódóra Thoroddsen hafa gert reka nokkurn að hinum innlendu fyrirmyndum Jóns, og er þá fyrst á að minnast mannfólkið. Sýna þau ljóslega fram á, að Jón tók söguhetjur sínar meðal samtíðarmanna sinna og lagaði þær í hendi sér, og þó ekki mikið. Þannig eru þau Hlíðarhjón, séra Sigvaldi, Hjálmar tuddi, Bjarni á Leiti og Finnur vinnumaður öll dregin eftir náttúrunni og auðkennileg, að sögn, þeim sem til þekkja. Af Grími meðhjálpara fara eigi sögur, en mikið má vera, ef þar er eigi einhver skrítinn karl fyrirmyndin. Og

minna má á það, að í "Gamlir náungar frá Breiðafirði" (Skírnir 1918) nefnir Matthías Jochumsson tvo karla, sem mjög eru honum andlega nákomnir, þá Brokeyjar-Vigfús og Arneyjar-Svein. Gizkar séra Matthías á, að þessir náungar hafi búið að reitum pietistatímans, "sem lifði víða hjá alþýðu fram á byrjun 19. aldar". En "það var háttur þessa Sveins, að óðara en hann hafði fest bát sinn, gekk hann afsíðis, og helzt upp á þúfu eða hól, tók ofan og brá hattkúf sínum fyrir andlitið, þó ekki mjög nærri nefi sínu, og fór að prédika engu líkara en prestur í stól."

Og um Brokeyjar-Vigfús segir Matthías, að "þegar hann hafði sett bát sinn og búið um hann, var hann vanur að setjast á stein róa bakföllum og þylja bæn eða kafla úr biblíunni. Var hann kallaður biblíufastur maður á Breiðafirði. Sérstaklega unni hann og þuldi **Jobsbók**, þar næst **Sálma Davíðs**, þá beztu, eða þá **Prédikarans bók**, ef honum gekk eitthvað mótdrægt. Þetta raus var hans matur og drykkur........"

Hér er biblíulesturinn samur og hjá Grími — hann vitnar og tíðast í **Salómon, Prédikarann,** stundum í **Davíð** og oft í **"hinn vísa Sýrak"** — en það skilur með þeim, að Vigfús er að sögn Matthíasar, afarmenni, en Grímur er lítill fyrir sér. Tvær sögur segir séra Matthías af Vigfúsi, er sýna, hve málfæri þeirra Gríms er nauðalíkt.

"Vigfús beið sjaldan eftir byr eða leiði, heldur fór sinna ferða, þótt öðrum þætti ekki sjóveður. Þannig lágu menn eitt sinn kyrrir úti í Rifi heila viku, en snemma þeirrar viku sáu menn bát Vigfúsar og karl á kominn inn á sund innar frá Brokey (Vigfús bjó í Brokey). Skömmu síðar kom hann siglandi heim í lendingu sína. Fögn uðu menn Fúsa og spurðu, hví hann hefði róið í því veðri lengra en hann hefði þurft. "Eg vildi ekki láta undan höfuðskepnunni," svaraði hann og dró seimin neins og hans var vani.

Í annað sinn kom hann heim úr veri, og er hann lenti, voru honum sögð þau tíðindi, að hann væri orðinn faðir. Vigfús varð heldur fár við, gengur þó stilillega á fund barnsmóður sinnar og segir: "Heil og sæl og sýn mér barnið." Hún sýnir honum fyrst eitt barn og síðan annað, því að hún hafði alið tvíbura. Vigfús horfir um hríð á börnin og segir síðan: "Eg átti von á einu barni vænu, en ekki tveimur litlum"."

Fróðlegt væri, ef kunnugir, t. d. frú Theódóra, vildu segja oss alt of létta um fyrirmyndir Jóns, því vart munu þar öll kurl komin til grafar enn, og á hinn bóginn gerist nú svo langt um liðið, að menn ættu ekki að firtast, þótt kveðið væri upp úr með hluti, sem hvort heldur er, hljóta að hafa verið og vera á margra manna vitorði.

Sérstaklega væri mikils um vert að vita, hvort Jón hefir haft sömu aðferð um mannlýsingar sínar í Pilti og stúlku eins og Manni og konu, sem menn hafa bent á fyrirmyndir að hingað til. Ólíklegt þykir oss, að menn myndu þær ekki, ef menn hefðu komið auga á þær. Beztu mannlýsingar í Pilti og

stúlku eru og mjög almennar, ef borið er saman við mannlýsingar í Manni og konu*). Gróu á Leiti og Bárð í Búrfelli kannast hver maður við, hvaðan úr sveitum sem er, en það verður ekki sagt um mann eins og Bjarna á Leiti, Grím meðhjálpara og Hjalmar tudda.

Þetta er raunar ekki óeðlilegt, þegar á það er litið, hvernig sögurnar urðu til. Piltur og stúlka er skrifuð í Kaupmannahöfn eftir margra ára dvöl erlendis, og höfundur hafði ekki úr öðru að ausa en minni sínu um persónur sínar, þar sem ekki var um fyrirmyndir í eldri ritum að ræða, sem ekki mun alveg örgrant um, eins og síðar mun á vikið. Aftur á móti er það ljóst, að hann hefir, eftir að hann kom til Íslands beinlínis safnað efni til "þjóðsögu" sinnar, bókarinnar, sem varð Maður og kona.

Hér er annars merkilegs atriðis að gæta. Að hyggju Blöndals eru mannlýsingar þær, er vér höfum nú séð að einkenna Mann og konu, eitt af því sem líkt er með Jóni og Scott. Það þarf þó ekki að skiljast svo, að áhrifa Scotts gæti fyrst, er hann semur Mann og konu. En hitt er gaman að sjá, að Jón nefnir Gísla gamla Konráðsson í sömu andránni og Scott í bréfkafla þeim, er til var færður hér að framan.*) Og á því getur enginn vafi leikið, að Gísli Konráðsson hefir óbeinlínis ef ekki beinlínis, átt drjúgan þátt í því að opna augu Jóns fyrir viðfangsefnum þeim, er biðu skáldsöguhöfundar í íslenzku þjóðlífi. Get eg ekki stillt mig um að færa hér til bréfkafla frá Jóni Thoroddsen um þetta efni, þótt áður hafi birtir verið (í æfisögu hans eftir Jón Sigurðsson), því "sjaldan er góð vísa of oft kveðin".

6. febrúar 1851 skrifar hann Gísla Brynjólfssyni vini sínum frá Flatey á Breiðafirði:

"Það er skemtilegasti staðurinn hérna í sýslunni, og flestir "höfðingjar" þar saman komnir: prófastur Ólafur Sívertsen, kaupmaður og þjóðþingismaður Brynjólfur Benediktsson, gáfaður og sérlega fróður maður í Íslandssögu; séra Eiríkur Kúld og kaupmaður Sigurður Jónsen, báðir skemtilegir menn. Herbergi og skrifstofu mína hefi eg í húsi kaupmanns Sigurðar Jónsens, og eru þau mikið góð og falleg sem í Höfn væri. Hefði eg tíma afgangs, er hér nóg af handritum og íslenzkum óprentuðum druslum að skemta sér við, því Brynjólfur Benediktsson erfði öll handrit og bækur föður síns, Boga á Staðarfelli; einnig er nú hér hjá prófasti um tíma skemtilegur maður, fróður og feikilega ríkur af kvæða-þulu-draugasagna og álfasagna-safni, það er Gísli Konráðsson. Hann hefir einnig mikið safn af smásögum um

*) Aftur á móti er lýsingin á brúðkaupi þeirra Indriða og Sigríðar með kaflanum um þá Búrfellsfeðga og Rósu alveg í sama anda og lýsingarnar í M. og k., enda síðar samin en aðal sagan og fyrst bætt við í annari útg.

*) Benedikt Gröndal kom til Flateyjar meðan Jón var þar, hafði Jón þá eitt herbergi aðeins til íbúðar. "Hann hafði engin húsgögn nema eina græna kistu, **engar bækur** nema dönsk lög og Lessing, fyrsta bindið, sem hann gaf mér. .... Jón hafði líka altaf flöskur í kistunni og staupuðum við okkur á þeim." (Dægradvöl, bls. 214—215.)

merkilega menn og afkáralega, t. d. Magnús sálarháska, og svo hefir hann líka samið sögu sui temporis um Húnavatnssýslu og er hún afarfalleg og fróðleg."

Þetta bréf þarf engra skýringa við: síðast en ekki sízt nefnir hann Gísla og fræði hans, þar á meðal sögur hans um afkáralega menn og þjóðsögusafn hans, hvorttveggja efni, sem Jón átti eftir að nota með góðum árangri í Manni og konu.

Það líður heldur ekki á löngu áður en Jón fer að hugsa til ritstarfanna, þótt annir leyfi honum ekki í bili að hefjast handa. Þannig skrifar hann Gísla Brynjólfssyni ári síðar (2. febrúar 1858) — G. Br. hefir þá hvatt hann til að skrifa "reglulega þjóðsögu" —: "Þó eg vantreysti mér til þess, þá býr þó altaf hjá mér löngun til þess, en umsvif og veraldarsýsl hafa, síðan eg kom hingað, hindrað mig frá að ráðast í slíkt."

Loks er þriðja bréfið, það sem nefnt var í upphafi þessa kafla, skrifað tveimur árum síðar í Haga á Barðaströnd: "Gísli gamli sagnaþulur Konráðsson situr við nótt og nýtan dag, að rita upp sögur og druslur; Vestfirðingasögu hefir hann samið, og er margt í henni fróðlegt, og æfisögur ýmsra og er í þeim mörgum ágætt efni, ef til væri maður vel með að fara að semja úr þjóðsögur líkar Scotts". Og sama ár, 1. marz 1854, ritar Jón í dagbók sína: "byrja að skrifa róman", en það mun vera Maður og kona (sbr. Þorv. Thoroddsen, Minningabók, bls. 37).

III.

Eitt af því, sem athygli vekur, ef menn bera saman Pilt og stúlku og Mann og konu er það, að hin fyrrnefnda bók er næstum eins snauð af þjóðsögum og þjóðtrú eins og hin síðarnefnda er auðug af þeim.

Í Pilti og stúlku er næstum ekki neitt af þessu, að vísu segir Guðrún vinnukona Siggu litlu, að hún þurfi ekki að hræðast huldufólkið í dalnum í hjásetunni — huggunarorð, sem ekki urðu til annars en rifja upp fyrir henni "allar sögurnar, sem hún hafði heyrt um Álfhól og hann Draugahvamm", en þær sögur fáum vér ekki að heyra; því þótt ímyndunarafl hennar geri kofa Indriða að steini gráum og sjálfan hann að huldupilti, þá er það engin álfasaga, og eigi koma aðrir við söguna síðar, nema álfarnir í kvæðinu "Ó, fögur er vor fósturjörð".

Eigi er heldur annað að finna þjóðsögukent í bókinni en söguna um fiskinn, sem fylgdarmaður Indriða svalg í ógáti í Hellisánum, og söguna af Hornafjarðarmánanum, sem sami maður minnist á. Það er alt og sumt.

Þá er eitthvað öðruvísi umhorfs í Manni og konu, því það er ekki nóg með að fólkið tali um og segi ýmsar þjóðsögur, heldur gerist hver fyrirburðurinn og þjóðsagan á fætur annari. Það byrjar undireins með Þórdísi kerlingu, enda er hún höfuðhetjan í sögum þessum mörgum. Hún sér fylgju Hallvarðar Hallssonar landshornamanns, "béaðar eldglæringar", sem komu inn um loftsgatið og liðu inn eftir loftinu, unz hún hastaði á sneyp-

una, "þá valt þessi skratti aftur fram eftir loftinu eins og hnykill ofan í stigann, þar skildi eg við það, það var á stærð við meðal spordall, eldrauður ósómi og tindraði úr því á allar hliðar."

Hana dreymir fyrir óförum þeirra Sigurðar og Þorsteins, og lætur þá svo illa í svefni, "að enginn gat notið værðar fyrir hennar illu látum .... brauzt um svo hræðilega, að ýmist stóð á hæl eða hnakka bls. 29, 1. útg.), en Þórdísi húsfreyju segir hún, svo seinna að annaðhvort sé einhver feigur á heimilinu, ellegar ekki verði langt þangað til hann geri eitthvert manndrápsveðrið" (bls. 52). Og loks er hún ekki í neinum vafa um það þegar Sigurður bóndi liggur banaleguna, hver sé orsök til sjúkleika hans, það sé sending, sem Grímur meðhjálpari hafi fengið einhvern til að senda honum; og hún þylur bænir sínar og vers,*) til að forðast þennan ófögnuð, en ámælir mjög fólkinu, er engra bragða er í leitað að koma sendingunni af honum. (bls. 373—77).

Auk þess kann hún mesta fjölda af draugasögum — eins og eðlilegt er — úr ungdæmi sínu: "Já, mikið var þá um draugagang hérna í sveitinni, Drottinn minn! Þá voru þeir hér, hann Móri og hann Goggur**) og fjandinn hún Hamars-Skotta og liðið sem henni fylgdi; hún drap einu sinni þar í Lundi fjórar skárstu ærnar þar í húsinu á einni nóttu, og sligaði bleik-móálóttan kapal, mesta úlfaldagrip,***) braut baðstofuhurðina, stal ketinu af ránum úr eldhúsinu, og sleikti ofan af trogunum og fór ofan í dallana, — kröftugur er hann Satan, sá béaður týranni, í börnum vantrúarinnar — fyrirgefðu að eg blóta!"

En það er ekki gamla Þuríður ein, sem verður vör við eitthvað einkennilegt: Sigurður sér Þorstein dauðan færast í hraukana í fönninni og kveða vísu að gömlum og góðum draugasið (bls. 44) (sbr. Gunnar í hauginum). Þórdísi húsfreyju dreymir Þorstein koma á glugga og kveða vísu, er hún nam, en í því hún vaknaði heyrðist henni einhver renna sér ofan baðstofuhliðina (bls. 58); báðar vísurnar eru draugslegar.

Enn er oss sagt, að Hjálmar tuddi, ofan á alt annað, sé umskiftingur, en það er víst, að sú saga gekk um fyrirmyndina, Hjálmar gogg, eins og frú Theódóra skýrir frá í Skírni.

Loks er á það að minnast, að Egill hyggur að vinna ástir Sigrúnar með tilstyrk galdra, og kaupir

*) Sbr. Þjóðsögur Jóns Árnasonar:
Nú legst eg í sængina mína,
sem drottinn minn sæll í gröf sína.
Liggur minn búkur ber,
blessaður guð á höfði mér,
englar hans á fótum mér
og Pétur og Páll á miðri mér,
allir heilagir utan með og amen.

**) Sbr. Þjóðs. J. Árn., I., 393: "Um Gogg er löng saga fyrir vestan" (eftir handriti sr. Skúla Gíslasonar).

***) Þjóðs. J. Árn. I, 391: "Sólheima-Móri, eftir sögusögn úr Breiðafjarðardölum, frá honum er m. a. sagt: þá er lík J. var flutt í kirkjuna, sýndist fólki af næstu bæjum sem maður ríði fyrir aftan líkið á hestinum, en hesturinn sligaðist undir líkinu á miðri leið, og var hann þó talinn úlfaldagripur."

að Hallvarði galdrastafi, mannsherðablað og mannsístru til þeirra hluta. En auðséð er af öllu, að hér er aðeins um pretti Hallvarðar að ræða, en einfeldni Egils; virðist svo sem trúin á þessa hluti sé tæplega svo í merg og bein runnin, sem drauga- og afturgöngutrúin, enda þótt Bjarni á Leiti kunni fullvel sögur af galdramönnum á Vestfjörðum: "Þar var Latínu-Bjarni*) eða Bjarni Djöflabani, Þormóður í Gvendareyjum, er bylinn gerði að honum Oddi lögmanni,**); þar voru Baulhúsabræður, Hallur á Horni og fleiri, og þaðan var hún komin, skrattinn hún Hvítárvalla-Skotta." (bls. 211)***

Af þessu öllu má ráða, að "kvæða-þula-draugasagna og álfasagnasafn" Gísla Konráðssonar hafi fallið í góðan jarðveg með Jóni Thoroddsen. Hann hefir eflaust, eins og aðrir góðir mentamenn hrifist með af þeirri áhugaöldu um íslenzkan þjóðlegan fróðleik er reis hæst með útkomu þjóðsagna Jóns Árnasonar (1862-64). Um bein áhrif frá þjóðsagnasafninu er varla að ræða, sennilega hefði Maður og Kona orðið það sem hún er, þótt safnið hefði aldrei verið prentað. En hitt er vafasamt, hvort þjóðsagna-þátturinn í M. og K. hefði verið svo sterkur, ef ekki hefði verið kunnugleikar með þeim Jóni og Gísla Konráðssyni og Jóni Árnasyni, sem var mágur Thoroddsens og góður vinur.

*) Þjóðs. J. Árn. I, 258. Saga um Latínu-Bjarna eftir hdr. sr. Eiríks Kúld á Helgafelli.

*) Þjóðs. J. Árn. I, 541—54. Sagnir um Latínu-Bjarna og Þormóð í Gvendareyjum, m. a. eftir hdr. G. Konráðs.

**) Þess er að vísu eigi getið í þjóðsögunum, að Þormóður gerði veður að Oddi, en að dönskum kaupmanni er sagt að hann gerði galdraveður.

****) Þjóðs. J. Árn. I, 363: Hvítárvalla-Skotta, eftir sögn Borgfirðinga 1860.

IV.

Þess er getið hér að framan (í II. kafla) að eigi muni örgrant um, að finna megi fyrirmyndir sumra mannlýsinga Jóns Thoroddsens í eldri ritum íslenzkum. Fyrirmyndir er ef t. v. of fast að orði kveðið, en að minsta kosti er hér um eldri mannlýsingar að ræða, sem minna eigi alllitið á sumar persónur Jóns eins og nú skal sýnt.

Í "Brandi", smáleikriti eftir Geir biskup Vídalín, er prentað var með leikritum Sigurðar sýslumanns Péturssonar, er lýst bónda nokkrum, er kippir greinilega í kynið til Bárðar á Búrfelli. Þórður hét hann, á Heiði, og er sagt, að hann tímdi ekki að skera af sér átta hákalla til þess að bjarga Jóni bróður Guðrúnar, unnustu sinnar, úr sjávar háska. Um þetta segir vinnukonan við Gnðrúni: "Honum kærasta þínum þykir alt of vænt um lifrarbroddinn til þess að hann skyldi vinna það fyrir nokkurs manns líf að skera af sér seilina, honum varð ekki svo lítið um á dögunum, þegar lýsistunnan lak; eg er viss um að hann tímir ekki að hafa annað en hákallsstöppu í veizluna."

Nú tókst svo vel til að Guðmundur á Sandi, sem Guðrún unni betur þótt fátækur væri, barg Jóni, og varð það bragð til þess að þau fengu að ná saman, en Þórður varð af konunni:

"Nú þarf hann ekki Þórður á

Heiði að mótlætast lengur yfir því að verða að láta sírópspottinn til í veizluna, sem hann keypti af Hollenskum fyrir duggaravetlingana í vor melétnu, og ekki að þurfa að eyða úr skipbrauðskvartilinu, sem hann lét fyrir samblandaðan sjó og hákallsgraut."

Þessi Þórður gæti vel hafa verið faðir Bárðar, svo mjög líkjast þeir í skapferli. Þar við bætist að atvik sögunnar eru eins bæði hjá Geir biskupi og Jóni: Veizlan, sem veldur þeim búmönnunum áhyggjum stórum og sem ekkert verður af, því brúðurinn skerst úr leik. "Brandur" hefir hingað til ekki þótt merkilegt rit í ísl. bókmentum. En hafi hann gefið Jóni hugmyndina, sem úr varð lýsingin á Bárði og þeim Búrfellsfeðgum, fer illa á því að honum sé týnt úr lestinni.

Það er raunar fleira í Pilti og Stúlku, sem minnir á þetta leikritasafn Sigurðar Péturssonar. Í "Narfa" deilir Sigurður á dönskuskotið málfar Reykjavíkurbúa og apaskap þeirra — slíkt hið sama gerir Jón í P. og St. Auðvitað er varasamt að tala hér um áhrif, báðir höfðu dagleg dæmin fyrir sér og þeir voru heldur ekki einir um að taka eftir ósómanum (sbr. Önund í Ármann á Alþingi eftir Baldvin Einarsson). — Þá má minna á að hinn danski kaupmaður, er hjálpar Indriða til að fletta ofan af prettum Möllers, hefir hlutverk eigi með öllu ólíkt og hafði Dalstæð kaupmaður, sem flettir ofan af Narfa og kemur í veg fyrir að hann fái konu þeirrar er hann situr um.

Loks er ein mannlýsing — í Manni og Konu — sem oss er nær að halda að sé mótuð eftir Hrólfi Sigurðar Péturssonar, en það er Hallvarður Hallsson landshornamaður. Að minsta kosti verður ekki vilst um ættarmótið þegar báðir eru bornir saman.

Báðir eru landshornamenn og láta mikið yfir sér, enda eru báðir **norðlenzkir**, þótt Hrólfur komi að norðan er Hallvarður að sunnan. Báðir eru stórlýgnir og telja gestgjöfum sínum trú um ýms tákn og stórmerki. Meðal annars segir Hrólfur frá því að nýkomið sé skip á Eyrarbakka (og þykir húsfreyju lítt trúlegt: um hávetrartímann) og telur upp vörur og prísa: "Til dæmis: brennivínspotturinn á 12 sk., tóbakspundið 15 sk., korntunnan 2 ríksd., 60 fiska klæði fyrir 35 fiska; flöjelsborðar og ekta gullgalónur með bezta verði; timbrið ósegjanlega gott; járnið kvað vera mestan part stál og kostar hálfan ríkisdal lýsipundið, og alt eftir þessu."

Una: "Er mjöðurinn dýr?"

"Mjöðurinn á 9 sk. potturinn, sírópið á sk., sykurpundið á 23 sk., og svo framvegis."

Hallvarður lýgur líklegar, hann segir skipstrand á Dröngum "vestur á Seyðisfirði", og er bóndi spyr, hvort nokkru hafi verið bjargað, leysir hann frá skjóðunni:

"Og það trúi eg, en það kvað nú hafa verið aðgangur í þeim þar; eg talaði við mann sem kom að vestan og vissi það alt greinilega; þarna fengu þeir eins og þeir gátu komist með, færin,

strengina, grjónin lítt skemd, röndóttar skyrtur og klútana eins og feldi — það er satt, þeir eru ónýtir — og hollensku ostunum kvað ekki eiga að aka úr spesíu hjá þeim, en sírópið jusu þeir með höndunum í hattana sína upp úr fjörunni, og þetta fyrir alls ekkert, því þegar sýslumaður loksins kom, sem kvað nú sjálfur hafa séð um sig var ekki annað eftir en skrokkskriflið, sem þó ekki varð dýrt og heila seglázían á fjóra duggarabandssokka, og sykur og járnið fyrir ekkert.'

Þá eru þeir bændurnir Auðunn og Sigurðar eigi síður keimlíkir í svörum:

Auðunn: "Þangað væri vert að vera kominn; nú vantar mig illa hesta mína, því eg er búinn að koma öllum fyrir nema reiðhestinum, og tími eg ekki að brúka hann undir áburð.

Sigurður: "Eg vildi eg hefði verið kominn, að fá mér járnmola; já, eg kalla þér segið fréttirnar — nei, ekki höfðum við frétt þetta rétt er það, og þetta fréttist ekki hér; — á Dröngum, segið þér mér, er það ekki nálægt Drangajökli einhverstaðar? Hér heggur Sigurður eftir lygasamsetningi Hallvarðar, kannast ekki við Dranga á Seyðisfirði (sem ekki eru til) fremur en Auðun kannast við sr. Önund á Breiðabólsstað — en báðir trúa.

Annars sýnir samanburðurinn vel hve mjög Thoroddsen tekur Sigurði fram í listinni að lýsa mönnum.

Þess skal getið, að "Leikrit og nokkur ljóðmæli Sigurðar Péturssonar, síðari deild," (þar sem leikritin vóru prentuð) komu út í Rvík 1846 og munu á þeim dögum ekki önnur tíðindi merkilegri hafa gerst í bókmentasögunni íslenzku. En Jón samdi Pilt og Stúlku veturinn 1848-49 þá nýkominn úr herþjónustu um haustið. Eru því allar líkur til að bókin hafi verið honum í fersku minni

V.

Það hefir engum dulist að glöggra áhrifa verður vart í ritum Jóns frá fornsögum vorum, bæði í máli, stíl, og jafnvel um einstaka atburði.

Þannig getur Sigurður Guðmundsson þess til um kaffærslu Hjálmars tudda í sýrukerinu, að hún eigi rót sína að rekja til bragðs Gissurar í Flugumýrarbrennu, og er margt ólíklegra, því Jón talar einmitt um Gissur og Flugumýrarbrennu í sambandi við slys Hjálmars. Ennfremur gizkar Sigurður á að þeir gerðarmennirnir Ögmundur hálfblindi, Ögmundur alblindi og Erlendur ójá "séu afkomendur þriggja frægra bræðra, er Heimskringla kveður hafa verið kæra. Ólafi Svíakonungi. Bræðurnir hétu Arnviður blindi, Þorviður stami og Freyviður daufi. Loks telur hann frásögn Árna, fylgdarmanns Þórdísar — að honum sýndist stundum sem hvítt hagl hrjóta af augum hennar; var hún stundum föl sem nár, en stundum setti hana dreyrrauða" — minna á lýsingu af Vígaglúmi.

Við þetta mætti nú ýmsu bæta. T. d. er ólíklegt að Jóni hafi ekki

nokkrum sinnum flogið Hvamm Sturla í hug er hann var að lýsa sr. Sigvalda. "Enginn frýr þér vits, en meir ert þú grunaður um græsku" segir Jón Loftsson við Sturlu. Jón Thoroddsen segir, að "þótt séra Sigvaldi hvorki væri neitt afbragð í stólnum eður stundaði mjög bókmentir, luku samt allir upp sama munni um hann, **að ekki þyrfti að frýja manninum vits.**" Síðar í sögunni verður það, að Sigvaldi prestur tók nú ógleði mikla og áhyggjur stórar; vakti hann löngum um nætur í hvílu sinni og varð ekki svefns auðið þá er menn sváfu." Áhyggjuefni Sigvalda prests er það, hversu hann megi sem bezt stía þeim sundur Sigrúnu og Þórarni — en tiltæki hans og aðferð öll minnir ekki lítið á Sturlu, þá er hann frétti lát Þorbjargar í Reykholti.

Annað dæmi — úr Pilti og Stúlku — er draumur Sigurðar, er móðir hennar vildi neyða hana til að taka Guðmundi Höllusyni: "dreymdi hana þá að hún þóttist vera stödd þar úti á hlaðinu, þar var móðir hennar hjá henni og hélt á húfu nokkurri gamalli, og þótti henni þó líkara lambhúshettu, ætlaði móðir hennar að setja hana á höfuðið á Sigríði, en í því bili þótti henni Björg systir sín koma þar og segja: "Ekki veit eg hvað þú hugsar Ingveldur sæl, að setja skrattans pottslokið að tarna á höfuðið á barninu!" og sló við hettunni, svo að hún hraut ofan í skyrdall, er stóð þar skamt frá; en síðan brá hún upp faldi einum fögrum, þóttist hún vita í svefninum að hún ætlaði að setja hann á höfuðið á sér; en í því vaknaði hún."

Menn beri þetta saman við Laxdælu kap 33: "úti þóttumk ek [Guðrún Ósvifsdóttir] vera stödd, við læk nökkurn, ok hafða ek krókfald á höfði, ok þótti mér illa sama, ok var ek fúsari at breyta faldinum en margir töldu um at ek skylda þat eigi gera, en ek hlýdda ekki á þat ok grip ek af höfði mér faldinn ok kastaða ek út á lækinn — ok var þessi draumur ekki lengri."

Þarf þetta dæmi engrar skýringar við.

Enn oftar vitnar hann beinlínis til fornsagna vorra, einkum í Heimskringlu eða Noregskonungasögur (Magnúsar s. góða, Jómsvíkingasaga, Sneglu-Halla Þáttur) og Njálu, auk Grettlu og Sturlungu, svo sem að ofan er sýnt. En þetta er raunar ómerkilegt atriði, því vér vitum það frá öðrum heimildum að Jón las Íslendingasögur og hafði mætur á þeim.

Hitt er aftur á móti mikilsvert að gera sér grein fyrir hvernig Jón notaði efnivið þann er sögurnar fengu honum í hendur. Á það hefir verið bent, að hann kynni sögumenn sína og láti þá síðan lýsa sér með eigin orðum og gjörðum mjög á sama hátt og gert er í Íslendingasögum og er þetta auðvitað rétt. En Blöndal hefir bent á að þessi efnismeðferð sé líka eitt af því sem einkenni Scott, og er þá vandi úr að skera, hvort fordæmið er sterkara, og það því fremur, sem Jón ritar alls ekki neina hetjusögu í Íslendingasögustíl, heldur "nýsögu" (novel) að hætti samtímans.

Þótt kynlegt megi virðast sýnist enginn hafa gert sér grein fyrir notum þeim er Jón hafði af fornsögunum, að minsta kosti veit eg ekki til að neinn hafi kveðið uppúr með það. En það er skemst af að segja að hann notar fornsögustíl og fornmál **því nær undantekningarlaust** til þess að bregða skopblæ á lýsingar sínar að sínu leyti eins og hann bregður fyrir sig Hómerskvæða- stíl og biblíulestri í sama tilgangi.

Það er með öðrum orðum sama aðferðin og Haraldur konungur Sigurðarson bauð þjóðólfi að beita við svo ógöfugt yrkisefni, sem áflog skinnarans og járnsmiðsins, — og var Þjóðólfur þess eigi fús, en þó varð að vera, sem konungur vildi: "Gör sem ek mæli, segir konungr, ok er nokkverju meiri vandinn á en þú ætlar. Þú skalt göra af þeim nokkvat aðra menn en þeir eru, lát annan vera Geirröð jötunn en annan Þórr" (Morkinskinna bls 93). Þá beitir höfundur Skíðarímu svipuðum brögðum, er hann leiðir flækinginn Skíða í Valhöll og lætur hann eiga skifti við goðin:

Skíði rétti skitna hönd
skyldi hann fastna Hildi.
Óðinn gaf honum Asíalönd
og alt það hann kjósa vildi

Enn má nefna gamanbréf Jónasar, þar sem kongar og drottningar tala og haga sér eins og hefðarbændur og maddömur út á Íslandi.

Loks var þessi sama aðferð Jóni sjálfum tiltæk á Hafnarárum sínum, er hann yrkir gamankvæði í sálmastíl um stúdentalífið, svo sem:

Sæll er sá mann sem hafna kann
hrekkvísra okuráði o.s.frv.

Snúið úr 1. Davíðssálmi:

Sæll er sá mann, sem hafna kann
hrekkvísra manna ráði

ellegrar harmagrátinn um herleiðinguna:

Í Babýlon við Eyrarsund
æfi vér dvöldum langa,
eyddist oss féð á ýmsa lund
og réð til þurðar ganga:
loksins í húsið hjástoðar
hengdum vér sparibrækurnar,
því oss tók sárt að svengja
þeir innbyggjarar í þeim stað
sem oss höfðu svo margsnuðað
hótuðu oss að hengja. *)

Alstaðar eru það hinar skörpu andstæður efnis og forms sem valda hlátrinum.

Skulu nú færðar sönnur á mál vort með því að færa til nokkur dæmi úr sögum Jóns.

Í Pilti og Stúlku má fyrst nefna kaflana um bændaglímuna við réttirnar og einkum bekkjarbardagann í Bessastaðaskóla sem er ritaður algjörlega í Íslendinga eða fornaldarsögu-stíl. Þá er þáttur Bárðar á Búrfelli. Bárður er kyntur eftir öllum "kúnstarinnar reglum."

"Maður hét Bárður, hann bjó á Búrfelli; það er hálfa þingmannaleið frá Sigríðartungu og ekki í sama hrepp. Bárður var maður auðugur af gripum og gangandi fé; jarðir átti hann og margar og góðar; en ekki var hann maður vinsæll af alþýðu — o.s.frv."

---

*) Þessar Hafnarlífslýsingar og drykkjuvísur eins og :**Sál mín viltu svalla meir** minna líka á Bellmann, enda hefir Jón ort undir Bellmannslögum: :|:**Skóarakránni**:|: **skemti eg mér á** og hefir því eflaust haft mætur á honum.

Eins og kunnugt er nægir Jóni hér þó ekki að beita hinum hátíðlega og rólega stíl Íslendingasagnanna til þss að gera búrann Bárð hlægilega heldur grípur hann hér einnig til hetjukvæða stíls Hómers þar sem hann lýsir eldhúsi Bárðar og gersemum þess "er engin myndi þar upppréttur ganga mega sakir hinna langleggjuðu skammrifjabógna." o. s. frv.

Hvergi tekst Jóni betur með fornaldarsögustílinn en þegar hann beitir honum í lýsingunni á brúðkaupsveizlu Indriða til þess að lýsa viðureign þeirra Þorsteins matgoggs og Guðmundar Höllusonar við fæðuna. Fyrir Þorstein var sett trog mikið fult sláturs og fékst hann við kjöttrogið alllíkt sem víkingar Norðmanna er þeir réðu til uppgöngu á dreka blámanna, hjuggu á báðar hendur og hruðu skipið.

Matgoggur vo alla kjötbitana, fyrst hina feitustu, svo hina mögru, uns trogið var hroðið og hnútur og leggir voru gengnir fyrir borð, sem Búaliðar forðum."

Að þeirri veizlu var grautur fyrst étinn, og gerði Guðmundur Höllusson honum "góð skil, og sagði sem Halli, að hann væri góður matur." En allmiklu síður tókst honum, er steikin var borin inn: "Hann var vopnaður vel, því hann hafði sverð gott, spjót og skjöld steindan. En vopnin voru: hnífur, matkvísl og diskur. Guðmundur var ekki nærri því eins fimur og Gunnar á Hlíðarenda, að hann gæti kastað vopn unum í loft upp og gripið þau síðan áður en niður kæmi. Guðmundur vill þá reyna íþrótt sína; tekur hann þá matkvíslina tveim höndum og hóf hana mjög hátt; kom hún á diskinn og kauf hann að endilöngu; mörgum þótti það ekki rétt að Guðmundur skífði svo hlífar sínar."

Er öll þessi bardagasaga þeirra Þorsteins matgoggs og Guðmundar við graut og kjötbita hin kostulegasta, og eigi spillir það til að henni lýkur með orðaskiftum þeirra Guðmundar og Rósu, er svifta afreksmanninn svo skjótlega hverskonar fornaldar ljóma og skilja hann eftir berskjaldaðan í nöprum næðingi hversdagslífsins: "Hvað hugsarðu Guðmundur? Hvaða rustikus eða dónsi ertu? Gjörðu mér þetta ekki aftur svo menn sjái!"

"Hvað þá! Mér varð þetta óvart; en þetta eru alt einber svik úr kaupmanninum."—

Í Manni og Konu þarf ekki lengi að leita Íslendingasögu-stíls, því bókin byrjar svo: "Maður er nefndur Sigvaldi, hann var Árnason, Sigurðssonar, Hjaltasonar, Gunnarssonar glænefs úr Grafningi. Móðir Gunnars glænefs var Þorgerður í rauðum sokkum, Eyjólfsdóttir hins digra, Jónssonar, Finnssonar, Bjarnasonar skyrbelgs, hann dó í Svartadauða og andaðist eftir að hann hafði etið í einu 8 merkur af ólekju." Lengra þarf ekki að lesa til að sjá, að höfundur muni ætla að hafa séra Sigvalda að skotspæni fyndni sinnar, enda er það kunnugra en frá þurfi að segja. Höfum vér áður séð, hvernig hann líkir honum við Hvamm-Sturlu.

Annað dæmi úr M. og K. er lýsingin á barsmíðarmálinu þeirra

Bjarna á Leiti og Gríms meðhjálpara:

"Verður það ráð þeirra — Gríms og prests — að Grímur skuli kveðja heimiliskviðar og stefna Bjarna um barsmíðarmálið, en þeim Hlíðarhjónum um sáttmálarof við þá feðga, og telja þeir það víst, að ef málið komi í dóm, muni Bjarni verða alsekur skógarmaður, en Sigurður sæta útlátum; en með því að Grímur þóttist ekki vanur að standa í þingadeildum, handsalaði hann presti sökina að lögmáli fullu til gerðar eða dóms, og svo með að fara sem honum líki."

Hér við bætast svo gerðarmennirnir þrír, sem getið var í upphafi þessa kafla. — Betri meðferð gat málið ekki fengið.

Eitt dæmi aðeins höfum vér fundið, þar sem sögustíll er notaður öðruvísi en til gamans: það er dæmið um harm Þórdísar, sem áður er getið. Annars er það segin saga, að hvar sem höfundur segir í alvöru frá, þá beitir hann nútíðarmáli. Má rétt til dæmis nefna kaflann um hjásetu Sigríðar og Indriða og kynni þeirra í Pilti og Stúlku.

Hér skulu að lokum dregnar saman niðurstöður athugasemda vorra.

Vér höfum séð, að talsverður munur er á vali efnis og meðferð þess í (frumútgáfu) P og S. og M. og K. Er hin síðari bókin miklu ríkari aí lýsingum einkennilegra manna og þjóðsögnum en hin fyrri, þar sem mannlýsingarnar eru með almennara blæ og þjóðsögurnar vantar því nær með öllu.

Er það ætlun vor að vistin í Flatey og ekki síst kynni við Gísla gamla Konráðsson og síðar Jón Árnason og þjóðsögur hans hafi ráðið miklu um breytingu þessa.

Þá höfum vér og sýnt, að í vali viðfangsefna og jafnvel í sumum mannlýsingum er nokkur líking með P. og S. og leiritum Sigurðar Péturssonar (og Geirs biskups Vída lín), en þau komu út tveimur árum áður en P. og S. var skrifuð.

Loks höfum vér bent á, að áhrif fornsagna vorra á Jón Thoroddsen virðast þvínær eingöngu í því falin, að hann beitir máli þeirra og stíl til að bregða kýmnisblæ á lýsingar sínar, og er mikið af fyndni Jóns þessarar tegundar. Hið sama er um það að segja, er hann bregður fyrir sig stíl Hómerskvæða, biblíutilvitnunum, skírskotunum til fræðirita eins og annála, Árbóka Espólíns, o. s. frv. Hvenær sem hann talar í alvöru, þá notar hann hreint sveitamál.

Október 1929

Ættjarðaróður Vestur-Islendinga 1930

(Fluttur á Alþingishátíðinni 27. júní.)

Eftir séra Jónas A. Sigurðsson.

Þú, land, er augað eygði fyrst,
Með alhvít fjöll, af sólu kyst,
Með fuglasöng um sumardag,
Þér syng eg hjartans ástarlag.

Eg elska þig, og öll þín börn,
Þótt einatt reyndust þrætugjörn.
Eg aðeins kveð mín ástarljóð
Um ættarland og frónska þjóð.

Um aldaraðir þrautseig þjóð
Við þröngan kost í ýmsu stóð.
En tungan, sagan, sigurljóð,
er sögulandsins hjartablóð.

Að koma við þinn klæðafald
Er kraftur guðs og andlegt vald.
Þú gafst oss meira en mestu lönd:
Í móðurhjarta og föðurhönd.

Mér gafstu alt, er áttir þú,
Þitt einfalt líf og feðratrú.
Því tel eg aðeins skuldaskil
Að skeinkja það, sem bezt er til.

Þar eru minnar æsku spor,
Þar á eg, maður, lífs míns vor.
Þar féllu og mín fyrstu tár
Sem frjódögg inn í þroskans ár.

Mig huldufólk á höndum bar,
Hver hóll og klettur bygður var;
En vafurlogar léku' um reit,
Á landsins mintu kappasveit.

Þar sá eg guð í læk, í lind,
Í laufgum dal, í snjófgum tind.
Þar sannleiksandinn sagði mér:
Drag saurga skó af fótum þér.

Ef helgan blett í heimi' eg finn,
Er heima, Ísland, staðurinn.
Þar dýrðarhimin eygði önd,
Og ástrík móðir rétti hönd. —

Þar hvíla minnar móður bein
Og móðurhjarta, und lágum stein'.
Og hún, sem kærleik kendi mér,
Mig knýtti, Ísland, fast að þér.

II.

Fjær þá átthögum er,
Þráfalt andinn mig ber
Til þín, fornhelga feðranna strönd.
Land, með heiðloftið hátt,
þú, sem hjarta mitt átt, —
Við þig knýta mig kærleikans bönd.

Bljúgur faðma eg fold,
Kyssi munhýra mold,
Lýt þér, fágæta feðranna þjóð.
Hvíli höfuð mitt þar,
Fyr er vagga mín var.
Hlýði fanginn á aldanna óð.

Lifi land, þjóð og mál,
Lifi sögunnar sál,
Blessi þúsund ár Þingvelli enn.
Lögum land byggi þjóð,
Eigum saman einn sjóð,
Frægi alheimur íslenzka menn.

III.

Hið bezta frá útlöndum bera eg vil
Í blettinn, sem jörðin á helgastan
til —
Hinn norræna Ódáins-akur.
Og klæða alt landið með lifandi
trjám,
En lýsa hvern skugga með fossum
og ám,
Þar andinn er óðkænn og spakur.

IV.

Bundna orku-allra heima-
Íslendingar mesta geyma;
Orku, er heilan heim má lýsa, —
Hér er ekki í kot að vísa.
Landsins auð menn ekki skilja,
Afl sitt virðist þjóðin dylja.

Orka og vit er auður hölda
Ágætara höfðufjölda, —
Hér er gnægð af vatni og — viti
Vélafár þótt lýður striti.
Landið verður heimsins hjarta,
Heimaþjóðin djásnið bjarta.
Jökulheilinn heimi stjórnar,
Hjartablóði elfin fórnar.

Milli fjalls og fjöru víða
Fagrir skógar land þá prýða.
Dafnar hetjulíf í landi,
Loftið kvikt af nýjum gandi.
Kyngin flest í kynjasögum
Kemur fram — á næstu dögum.

Sæmundar þá synir spöku
Sigla höf á næturvöku, —
Ofar fjörðum, fjöllum, heiðum,
ferðast þjóð á sólarleiðum.
Siðir nýir, þúsund þættir,
En Þingvöll geyma fornar vættir.

—Þá munu, fræga fjalladrotning,
Flestir menn þér sýna lotning.

Þinna sveita sæludalur
Sjálfsagt verður engum falur.
Ber þá hæst, í heimsins fréttum,
Huldufólk, er bjó í klettum.

V.

Tak þú, maður, akra alla,
Aldingarða, blóm og skóga. —
Gef mér Ísland, — græna hjalla,
Gef mér fjöll, með útsýn nóga
Yfir lífið, landið hafið,
Ljósi minna drauma vafið.

Fyrir eitt af Íslands fjöllum —
Æsku minnar draumaheima,
Skifta vil eg auði öllum,
Öllu, er frjóu löndin geyma. —
Búa ofar þoku og þrautum,
Þýmenskunnar fjarri brautum.

Handskrift mína hér eg skrái:
Hallir, borgir, sléttur, skóga, —
Alt eg gef, svo fjallið fái,
Fjallabygð með jökla nóga.
Eigðu, bróðir, borg með höllum,
Bygð eg kýs hjá reginfjöllum.

Gef mér fjallið, gef mér tindinn,
Gefa skal þér akra frjóa.
Gef mér jökul, jökulmyndin
Jafngild er við græna skóga.
— Otursgjöldin eg skal gefa,
Ekki um jarðakaupin þrefa.

Fá mér aftur fríða tindinn,
Fjallabrún hjá sólarvangi,
Þar sem hlíðin, lautin, lindin,
Ljúft mig vöfðu ástarfangi.
Þar er svölun þyrstur fann eg,
Þar sem fyrst af kærleik brann eg.

Upp í dölum, fram til fjalla,
Faðmi vafin hvítra tinda,
Dvelja vil eg daga alla,

Dreypa á veigum tærra linda. —
Heitum tárum hjarnið þíða,
Hagsæld ef það jyki lýða.

Efsta tindinn einkum þrái' eg,
Andrúmsloft, er vængi býr mér.
Þar sem andans óðul má eg
Yrkja, — þangað hjartað snýr mér.
Eignast landsins undra tóna,
Öræfanna kirkju þjóna.

Tak því, maður, akra alla,
Aldingarða, blóm og skóga,
Gef mér Ísland, græna hjalla,
Gef mér fjöll, og útsýn nóga
Yfir lífið, landið, hafið,
Ljósi minna drauma vafið.

VI.

Ísland! börn þín aftur heima!
Öllu í þínum faðmi gleyma.
Helgar myndir hjörtu dreyma. —

Hjalar þröstur heiðló við í túni —
Fegurð andans fólkið skrýðir
Fjallasvipinn erfa lýðir,
Draumljúf ungmey eyþjóð prýðir —
Yndisleg sem íslenzk nótt í júní.

Leikur blær um brúnir fjalla,
Brosa lauf um grund og hjalla,
Hjúpuð fegurð hrífur alla —
Helgir tónar hugann fylla ljóðum.
Hrikafjöll á höfði standa,
Hafið laugar rökkurs anda,
Skin til heiða, húm til stranda, —
Hánótt, sóllýst, hærra bendir þjóð-
um.

Offra Rán og Ægir Sólu?
Eygló rís um miðja njólu,
Björt eru segl er blys þau ólu,
Er hér, Baldur, bálför þín á legi?
Sól og líf er sama gjöfin;
Sólguð hvíti, lýstu höfin:
Engin nótt, — og opin gröfin, —
Ísland vafið endalausum degi.

Fjallablóm og fuglakliður,
Fjörugjálfur, vatnaniður;
Djúpur, helgur, dulrænn friður
Drotnar yfir, dafnar í lífi manna.
— Lifir í fornum, fólgnum glæðum,
Fjör og þor í lífsins æðum,
Goðaerfð frá andans hæðum, —
Eldur býr í iðrum jökla og fanna.

VII.

Geng eg þar sem Geitskór valdi
Ginnhelg vé, und jöklafaldi;
Bónleiður hjá búð og tjaldi
Blómi landsins beitti andans vigri:
Héðinn, Gunnar, Hallur, Snorri,
Hjalti, Gissur, — kappa þorri,
Þorgeir goði', er þjóð barg vorri,
Þegar friðar þrekraun varð að sigri.

Hér var Grettir dauða dæmdur;
Dræpur' um sker og heiðar flæmd-
ur. —
Dauður sýkn — og síðar ræmdur,
Sönnust ímynd sinnar eigin þjóðar.
— Fyr þótt rynni hraun um haga,
Heift og víg í skjóli laga,
Hér á miðstöð menning, saga, —
Margar eru minjar héðan góðar.

Sat hér margur sólar megin,
Sigur glæsti æfiveginn,
Erlend frægð og innlend regin, —
Ægishjálm þá Íslands báru synir.
— Vit og hreysti, völd og auður,
Vógust títt um ríki, hauður;
Margur kappinn kraup þá dauður—
Konungsmenn og klerkar, auk þá
hinir.

Sé eg hér, í faðmi fjalla,
Fortíð vora og sögu alla,
Gunnlaug Hrafn til hildar kalla,—
Helgu fögru, er hýrri þótti' en sólin.
Hér brann lýðsins Hórebslundur,
Hér stóð elzti kirkjufundur, —
Þjóðarvitsins veglegt undur, —
Vídalín hér síðar steig í stólinn.

Hörgabrúði fórn menn færðu, —
Forneskju og galdra kærðu, —
Dæmdu' í útlegð, drektu, særðu, —
Dómafróðir dagsins villum þjóna.
— Helgar tíðir hofmenn sungu,
Hallgrímur, með ljóð á tungu,
Kirkjulífi kendi ungu
Kærleikans og krossins helgu tóna.

VIII.

Bjarmi rís af björtum degi,
Birti yfir fold og legi;
Leifi hepna á heillavegi
Hneigði fyrstum Hvítramanna
ströndin.
— Vor er arfi Vínland góða,
Víðfrægast á meðal þjóða.
Ýmsir kostir kynsins fróða,
Krýna, blessa kosta auðgu löndin.

Leiðarstjarna lýsir anda,
Leggur slóð um eyðisanda,
Bifröst milli bygða, landa,
Brúar höfin, bendir sólu hærra.
Hér réð' lýðfræg löggjöf endur,
Lýðveldi um fjöll, sem strendur,
Alþingi, er enn þá stendur, —
Öðrum þjóðum ísland reyndist
stærra.

Þing og löggjöf þúsund ára!
Þjóðin minnist ótal sára; —
Þúsund sinnum þúsund tára, —
Þingvöll helga þúsund ára fórnir!

— Gullöld íslands endurfundin,
Alfrjáls þjóðin, lögum bundin,
Alþjóð runnin óskastundin; —
Erfðir frónskar enskar prýða stjórn-
ir.

IX.

Fór eg víða fagrar slóðir,
Frægar heim eg sótti þjóðir,
Fann eg þá hve feðra sjóðir
Fremri eru fé og menning þjóða. —
Þuldi eg sögu þúsund ára,
Þætti Gunnars, Njáls og Kára,
Þroskasögu þrauta og tára, —
Þúsund ára þrekraun kynsins góða.

Aldrei var þinn fífill fegri,
Fjallabygð þín yndislegri,
Gróður andans guðdómlegri,
Gleym-mér-eigi græр í hverju spori.
Mér finst Snorra og Ara andi
Andvarinn í Hallgríms landi,
Meistari Jón fyrir málum standi, —
Menning landsins mjög lík gróðrar
vori.

Eiðavöllur íslendinga,
Elzta vígi dóms og þinga!
Hér skal trú og einhug yngja,
Eiðstaf rita allar þjóða-dygðir.—
Hér sé ávalt gestagriður,
Guðs og manna lagafriður,
Forn og helgur fræðasiður
Fegri, þroski frelsi um landsins
bygðir.

Tengjum flotann — bræðraböndum,
Berið fregn þá ríkum löndum:
Einherjar vér allir stöndum,
íslenzkir á íslands heiðursdegi.
Þótt að höfin hendur skilji;
Hjörtun tengir bróður-vilji; —
Enginn maður heitrof hylji —
Meðan Hekla, heimsfræg, rís úr legi.

X.

Í dýrðlegum háfjalla helgidóm enn
Vér heitum á almættið, konur og
menn,
Er reisti oss hátíða-hallir:
Í þúsund ár vernda hér þjóðlífsins
sál,
Í þúsund ár blessaðu kyn vort og
mál,
Að reynumst vér íslenzkir — Allir.

* * *

Lifi land, þjóð og mál, lifi sögunnar
sál,
Blessi þúsund ár Þingvelli enn.
Lögum land byggi þjóð, eigum saman
einn sjóð,
Frægi alheimur íslenzka menn!

Á norðan.

(Kveðið 1915 af séra Jónasi A. Sigurðssyni)

Frá norðrinu kom eg, til norðurs eg fer,
Í norður snýr andi minn hvar sem eg er,
En norðurljós veginn mér vísa.
Við norðurheimsskaut er sú norðurhafs ey
Og norræna tungan, sem gleymi eg ei.
Í norðri þeir langeldar lýsa.

Með kostum og löstum þar landið mitt er,
Og líf mitt er bundið því hvar sem eg fer,
Eg skorinn var, Fjallkona, frá þér. —
Að heimanmund fékk eg þitt hjartablóð rautt,
Og heiðursnafn landsins sem kalt er og snautt
Svo ást sonar áttu því hjá mér.

Að átthögum glugginn minn andlega snýr,
Í ættlandi þjóðsagna hugurinn býr,——
Við brjóst móður börnin ei kvarta. —
Ef huldusveinn finst þar við hól eða klett
Þá hræðist 'ann sízt eða efið þá frétt, —
Eg óx við það ættjarðar hjarta.

———

Til Mekka — er stefnan hjá Múhamedstrú, —
Á musterið Gyðingar einblína nú,
Þótt Jórsali hund-Tyrkinn hrjái. ——
—Í svefni og vöku, hvort syng eða bið,
Í sorg eða gleði, í styrjöld sem frið:
Eg ættþjóð og ættland mitt þrái.

Fyrirlestur um Andra Jarl

Fluttur af Stephan G. Stephanssyni veturinn 1887

(Gaman erindi þetta sem hér fer á eftir þarf lítilla skýringa við; það skýrir sig að mestu leyti sjálft. Höfundurinn mun hafa samið það og flutt í kunningja hóp, á þeim árum, þegar allmikill félagshugur var í mönnum, á fyrstu landnáms árum Dakota bygðarinnar. Voru þá oft fluttir "fyrirlestrar" um ýmiskonar efni og þó helzt, um menn er uppi áttu að hafa verið á fyrri og síðari öldum. Mjög í anda þeirrar tíðar, var bent á hversu hetjur þessar hefðu orðið fyrir "áhrifum" sér frumlegri og merkari manna; fór þá stundum svo að lítið varð úr sjálfri sögu hetjunni, annað en eftirlíking þessara voldugu fyrirmynda. Þannig semur Andri sig að háttum Goliaths. Þá er og hent gaman að því sem allmjög tíðkast enn, ritgerðum og margskonar skrafi um þjóðsagnahetjur. Þeim er ítarlega lýst, skapgerð þeirra, og hugsjóna lífi. Bendir höf. á að sömu skil megi gera riddarasögunum, og öðrum æfintýrasögum vorum, og klæða söguhetjurnar mannlegum búningi, leiða þær fram sem menn er í raun og veru hafi verið til, og lifað og starfað á sínum tíma, og orðið síðari tímum til uppbyggingar. Sbr. Andra og tóvinnuna. —Erindið vakti allmikið umtal og þótti koma við mál er þá voru rædd en fallin eru nú í þagnargildi. — Ritstj.)

Enn er mér í barnsminni fyrsti sjóvetlingurinn, er eg prjónaði heima á Íslandi. Þá var reyndar gullöld tóskapar vors farið að halla. Þó var það enn siður að nota unglinga til að pota vetlingsmynd, um in löngu jólaföstukvöld, sem voru seldir í kaupstaðinn, eftir að öll lykkjuföllin höfðu verið tekin saman, hypjað fyrir toturnar, þvegnir, þvættir, þæfðir, dregnir yfir sporöskjulagað vetlingatré, sem efri endinn var þverskeltur af, og líkt lagaðri borðflögu stungið inn í hvern þumal; hengdir til þerris, dregnir af trjánum og fergðir, og svo þegar vinnumaðurinn kom heim úr kaupstaðarferðinni, Þorláksmessudaginn fyrir jól, hafði hann orðið að gefa kaupmanninum 4 pör af þessum vetlingum fyrir laka pott-tunnu af brennivíni! — En sjóvetlingurinn minn hafði verið lengi á prjónunum. Eg hafði reyndar verið að pota hann í viku, og þrisvar var búið að rekja hann upp. Nú var eg í fjórða sinn kominn fram undir þumalgötin, og fyrir manna sjónum heyrði eg, að annað var ekki sýnilegt, en hann hjengi við mig hálfgerður öll jólin út, að öllu forfallalausu. — En þá varð alt í einu svo snögg skipan á verklagi mínu, að eg rak vetlinginn af á einni kvöldvöku. Eg hafði unnið mitt fyrsta frægðarverk. Það höfðu verið kveðnar rímur um kvöldið, og það var afl utan úr heimi hetjulífs og íþrótta, sem hjálpaði mér til þess. Það var maðurinn, sem eg kenni þenna fyrirlestur við. Það var hann Andri jarl.

Það er með Andra jarl, eins og flesta afbragðsmenn; það er eins og smámennin sem lifðu þeim samtíða, hafi tekið sig saman um

að geta þeirra að sem minstu, eður þeir leggja þeim til brezti, sem við vitum þeir ekki höfðu. Að þessu kveður svo ramt um Andra jarl, að þó eg hafi bæði leitað í Hostetters Bitters og Þjóðvinafélags almanökunum, þar sem fæðingar eða dauða merkra manna er getið við flesta mánaðardaga, þá hefir Andri ekki getað fengið einn einasta af hálfu fjórða hundraði, ekki einu sinni þenna staka hlaupársdag. Líka hefi eg farið nákvæmlega yfir "Árstíðir og merkisdaga" eftir Stúdent Guðmund Þorláksson, þar sem allar messur og dýrðlingsdagar eru upp taldir; en hvergi er þar Andri nefndur einu orði. Það er því rétt fyrir tilviljan, að vér vitum að hann dó; þess er getið í rímum, sem við hann eru kendar, og sem er það eina, sem við höfum að halda okkur til, en að hann hafi fæðst, þess er þar hvergi minst. Síðar löngu, mörgum rímum eftir fráfall hans, er móðir hans nefnd, en hvað hún hét áður eða eftir að hún giftist, er hvergi sagt; hún er blátt áfram kölluð "Andra móðir", sem sýnir, að þá þegar var Andri orðinn frægur, nokkurskonar ættarhaukur, sem öll skyldmenni hans kendu sig við. Vér vitum, að hún var ekkja; bjó á eyðiey; hefir Andri sonur hennar alist þar upp við brimskelli ins beljanda hafs, og brothrun inna slútandi bjarga, og ber Andri ljósar menjar, hver áhrif það hefir haft á inn unga svein, því þegar hann var kátur og galsi í honum, hló hann svo átakanlega hátt, að höllin nærri skalf, og ef honum varð fótaskortur, datt hann æfinlega svo þunglamalega, að hann beinbrotnaði.

Af móðurinni hefir hann eflaust erft kapp það og ötulleik, sem seinna kom fram, því ekki lét hún hlut sinn fyrir stórbokkum eins og Högna og hans kumpánum, þó hún þá væri orðin hrum og barnslaus. Nokkuð var hún kaldlynd og einræningsleg, því aldrei gekk Andri sonur hennar á dansleika, né bað sér stúlku, fyr en hann var fulltíða maður og fluttur frá henni.

Allra manna umfangsmestur. Það mátti segja um hann, eins og íslenzki bóndinn sagði um biskupinn sinn, "honum var ekki fysjað saman". Það var eins og breidd og lengd hefðu verið að þreyta það með kappi, hvor þeirra gæti bygt lengra út á við, og í fátinu, sem á þeim var, skeyttu þær ekkert um útlitið, svo hörundið varð dekkra en á hvítum mönnum. Skeggið var tinnusvart og liðaðist ofan um brjóstið. Það var eins og maðurinn við fyrsta álit sýndist tómt skegg, en hvorki fang né bringa. Ef hann opnaði munninn til að hlæja, gengu varirnar, sem voru þykkar og sællegar, í alt einum hnyklum og bugðum, eins og ánægjan með öllum sínum glaða hóp, ætlaði sér að halda feluleik inn í munnvikjunum á honum. Var auðséð að manninum var einlægni með að hlæja. Nefið var digurt og karlmannlegt; nasirnar nokkuð fláar að framan, og lýstu því að Andri myndi vera stórlyndur, og draga andann þungt, ef honum væri mikið niðri fyrir. Hann var kallaður úteygur, en var það í rauninni ekki, en viðlitinu var ein-

hvern veginn svo háttað, að það var eins og maður mætti augunum æfinlega fyrst, hvar sem maður leit á andlitið. Fyrir löngu hafði hann lagt niður að láta hár sitt vaxa, svo að höfuðkúpan sást í allri sinni nöktu fegurð; hærur og hárskerar gerðu svip hans hvorki ellilegri né unglegri. Svona var Andri í broddi lífs síns; líklegast hér um bil 45 ára að aldri, því séra De Wit Talmadge segir að menn fari þá almennast að hugsa sér fyrir heimili; en þetta er einmitt kveldinu áður en Andri fór sína alræmdu bónorðsför, að vér höfum þessa lýsing af honum. Þannin var þá in ytri ásýnd mannsins.

Um hina innri eða andlegu hlið hans getum vér verið þeim mun stuttorðari, sem hinni er lýst nákvæmar. Ekki er getið um neinskonar skóla á eynni, sem Andri ólst upp á, enda er hann skólunum alveg óháður, og stefna hans öll liggur í hinu "praktiska". Þó hefir hann eflaust á einhverjum sunnudagsskóla heyrt söguna um "Goliath", því "Goliath" hefir snemma verið hans uppáhalds hetja og fyrirmynd. Að skora hvern mann á hólm strax, sem þeir höfðu mæzt og heilsast, hláturinn og storkunaryrðin, þegar enginn þorði til við þá, er svo allsendis einkennilegt hjá báðum, að oss liggur við að segja að Andri hafi farið þar svo langt, að hann hætti við að vera "original", og áhrif þau, sem Goliath hafði á hann, leiði hann stundum óafvitandi út í að stæla hann. Eftir því sem sést, hafa trúarskoðanir hans verið mjög óákveðnar, eitthvað svipað því sem Danir kalla "De skjönnes Ideale". Hann hefir dýrkað "ið fagra", því óðar en hann heyrir getið innar ljómandi dóttur Loga konungs, efar hann ekki sögurnar um hana í minsta máta, en langar strax til að eignast hana, og leggur á stað, eins og pílagrímur ástarinnar, til að biðja innar fögru Svanhvítar, þó þau hefðu aldrei sést áður, og hann mætti því búast við hryggbroti. Enda var það það, sem reið honum að fullu, því í þeirri ferð slokknaði hetjan út af, eftir að hafa gefið meðbiðlum sínum sinn undir hvorn og klappað konuefninu undir hökuna. En þó hann væri fallinn, hafa þó áhrif þau, sem hann hlaut að hafa á sína öld, þegar komið í ljós á samtíðarmönnum hans, og það svo greinilega, að sumir inir römmustu andstæðingar hans hafa líkst honum hvað mest, til dæmis þeir Högni og Helgi. Takið hvern helzt sem þið viljið, af öllum þeim, sem saga hans getur um, og eg skal sýna ykkur, að hann var ekkert nema svo mikið eður lítið brot af Andra jarli. Högni gat ekki stilt sig um að giftast Svanhvíti, alt eins og Andri, og Helgi reif af Högna alla garmana alt inn að skyrtunni, öldungis eins og Andri. En áhrif hans lágu reyndar dýpra, og komu fyrst fram löngu seinna, þegar farið var að tæta í kaupstaðinn á Íslandi, og kveða rímur á kvöldin. Það er á "praktisku" hliðina, iðnað Íslands, tóvinnuna, sem Andri hafði mest áhrif. Þeim áhrifum lýsti Jón Thóroddsen afbragðs vel í Manni og Konu, þar sem hann segir: "Og hóf hann (Þorsteinn) að kveða . . . nálin hjá

húsfreyju gekk liðugra og tíðara . . . Þær Sigríður og Guðrún teygðu þriðjungi lengra úr lopanum . . . Sigurði bónda sóttist og betur verkið, fléttaði hann nú miklu harðara en áður.'' Og þó voru það aðeins rímurnar af Úlfari sterka, og það daufasta ríman úr þeim, sem þá átti að hafa verið kveðin. Ímyndið yður hvílíkt kvik og fjör þá var í fólki, er rímur af Andra jarli voru kveðnar fyrir því, er það sat og tætti. En vér mennirnir erum af lausu efni gervir, og höldum hvorki hitanum né kuldanum í oss til lengdar. Það gufar út úr okkur aftur, hvort sem það er pólitík eða prédikanir, brennivín eða bindindi, og áhrif þess gleymast. Árið 18.... kom út nótnabók Guðjóhnsens; þar voru gamlir sálmar undir nýjum nótum, en út úr því urðu svo mikil ónot milli inna yngri og eldri manna, að til vandræða horfði. Öldungarnir höfðu sungið "gamla lagið'' frá því þeir tóku fyrst undir sálmavers, alla sína trú, huggun og bænheyrslu höfðu þeir sungið út úr sálmunum með "gamla laginu'', og forsjónin hafði hvergi fundið að því að það væri sungið "falskt'', né dregið sig í hlé fyrir mönnum vegna þess. Breyting var því óþörf, ef ekki hættuleg. Yngri mennirnir voru þar í móti svo hárvissir, að "nýja lagið" væri réttara, þar sem allar réttar söngreglur og nótnabókin var á þeirra hlið. Gamli söngurinn hneykslaði eyrað, svo andaktin komst ekki inn um það, en sálmurinn féll utan hjá veginum. Og ungu mennirnir unnu sitt mál, ekki svo að þeir sannfærðu ina eldri, né kúguðu þá til hlýðni, langt frá, þeir gerðu það á miklu einfaldari hátt; gömlu mennirnir voru náttúrlega svo miklu eldri, og entust ekki til að lifa á við þá.

Í þrasinu, sem af þessu leiddi, gleymdust rímurnar af Andra jarli, og þá var þess ekki langt að bíða, að inn síðasti sölusokkur var feldur af. Jón Sigurðsson nuddaði um það í Nýjum Félagsritum, að enginn nenti að taka lykkju, en hann var ekki svo glöggsær, að hann sæi orsökina.

Áður en eg lýk þessu máli, verð eg að minnast á eitt. Af því eg held þenna fyrirlestur svona nærri "bændafélaginu'', sem sérstaklega spornar á móti öllum kúgurum og einokunarseggjum, munu menn fljótt taka eftir því, að Andri jarl, sem annars var fremur opinskár, og fljótur til að láta óvini sína reka sig ónotalega á, aldrei svo mikið sem bandaði hendinni við járnbrautakóngum né hveitikaupmönnum. En hann var að því leyti sinnar aldar barn, eins og flestir í rauninni eru. Þá var önnur aldar venja; alt sem nokkuð kvað að, var einokun og einveldi, og voru þá svo mikil brögð að því, að einungis ribbaldar og mauraþegnar sölsuðu undir sig einkarétt til að ganga aftur. Nú er svo komið, að meinhægir menn og góðgerðasamir sitja ekki lengur á hakanum, þeir birtast mönnum nú jafnoft, eða öllu heldur tíðara en hinir, eftir því sem öllum "spiritualistum'' ber saman um. Andri jarl var "monopolisti" á sinni öld. Hann gat ekki annað verið. Ef einhver vill áfella hann fyrir það, verður hann dæmdur fyrir sinn aðal kost, það hversu mikill hann var.

Auðlegð íslenzkra örnefna.

Eftir Guðmund Friðjónsson frá Sandi

Magnús Helgason skólastjóri minnist á örnefni í erindi um Landnámu og kemst þar á flug mælskumannsins. hann mælir á þessa leið:

"Mér þykir ekki lítið til koma að fræðast af Landnámu um örnefnin okkar. Þau eru heill fjársjóður, dýrmætur fyrir sögu, tungu og þjóðfræði, en lítt kannaður enn. Sum örnefnin okkar eru hrein og bein listasmíði, stundum heil lýsing í einu orði og er eins og sérstakur hugblær vakni við eintómt nafnið. Við þurfum ekki annað en að heyra nöfn eins og Hekla, Tindastóll og Herðubreið, til þess að við sjáum í huganum svipinn, og mér finst eg sjá, hvernig Glóðafeykir hefir skautað sér með heldur en ekki háreistum og kvikum faldi úr norðurljósa flogagulli, þegar hann var skírður. Manni hlær hugur við bláhyl eins og við sól og sumri, en stendur geigur af myrkhyl, eins og af dauðs manns gröf. Fjallið eina finst mér eins og sveipað í alt hið einmanalega þunglyndi íslenzkra öræfa, svo að mér liggur við að fara að kenna í brjósti um það. Önnur örnefni eru eins og sögubrot, hálfkveðin vísa, sem hleypa ímyndunaraflinu á flug."

Þessi ummæli hins góða íslenzka manns eru sönn og vel valin, og til þess fallin að þeim sé haldið á lofti. Svo er um ýms verðmæti gömul og góð, að þeim þarf að hampa, svo að eftir þeim sé tekið. Spakmæli Salómons og orðskviðir Hávamála, falla í gleymsku, nema þeim sé blásið lífi í brjóst — ef svo mætti að orði kveða. Það má vera á þann hátt, að prjónað sé við þá eða þeim stráð innan um ritsmíðar eða mælt mál.

Hávaði hversdagslegur veldur því að sjaldan er gerð leit að gömlu metfé. Það er mest auglýst, sem líffærin þurfa til sín og tízkan heimtar, að hengt sé á skammrif mannsins, eða þá flaggstengurnar. Skvaldrið í glaumbæ tízkunnar dregur að sér athygli þorra manna. það er ekki að undra, úr því að vér Adams synirnir og Evudæturnar, erum svo nátengd mold og grasrót, sem vér erum. En þó er flestum svo farið, að þeir fást til að hrista af sér hversdagsrykið og renna hýru auga einstaka sinnum inn í eða yfir hillingalönd fegurðar og minninga, ef athygli þeirra er vakin.

Lönd hillinganna eru í tveim áttum — framundan, þar sem vonir og þrár breiða út faðminn móti ókominni tíð, og hin helftin er að baki voru. Í þeirri átt eða álfu er alt það fémæti og dýrmæti, sem sagan hefir látið eftir sig, fræðimönnum og skáldum til aðdáunar og nýrrar meðferðar. Þeim fyrst og fremst og svo allri alþýðu til nota og nautnar, eftir því sem hún hefir lyst á og þörf fyrir.

Vér stöndum svo vel að vígi, Íslendingar, í þessum efnum, að

fræðimenn vorir hafa komið á bókfell æfisögu þjóðarinnar, frá því er hún steig fótum á þetta land, og lesa má milli línanna í fornum bókum hugsunarhátt horfinna manna.

Það hefir verið sagt um skáldin okkar gömlu, bæði hirðskáldin svokölluðu og Eddukvæða-skáldin, að þau hafi ekki verið mjög skygn á náttúrufegurð. Vísur þeirra bera reyndar lítinn vott um þessháttar. Því er nú og hefir ætíð verið svo háttað, að skáld yrkja mest um þau efni, sem þeim eru hugstæðust.

Forn-skáldin okkar kváðu mest um karlmensku og viðureign vopnaðra manna og svo við og við um fegurð kvenna. Það yrkisefni hefir verið ofarlega á baugi frá alda öðli og verður víst enn þá. Skáld gullaldar vorrar gerðu sér ekki gælur við náttúruna, þá deild hennar, sem er litfríð og raddslyng. Þeir tömdu sér æðri hætti en þann, sem felst í tóninum Bíbí og blaka.

Þó hafa fornmenn, bæði skáldin og hinir, séð náttúrufegurðina og kunnað að meta hana. Alkunnugt er það, sem Gunnar sagði forðum daga:

Fögur er hlíðin.

Þetta mál er ekki þynt með vaðli. En því minnilegra er innrætið, sem sést á bak við orðin. Og Gunnar er ekki aleinn um þessa hitu. Þess er getið um ýmsa mikils háttar menn, fornfræga, að þeir kusu sér leg, óskuðu að vera heygðir, þar sem víðsýnt var og gott um að litast. Fornir haugar, sem enn eru merki til, bera vott um þann vilja fráfallna mannsins, að hafa víðsýnt og fagurt umhverfi, þó að dauður væri.

Og þeir vildu einnig heyra fagra tóna, heygðu mennirnir. Svo segir Þorsteinn Víkingsson, þegar hann kýs sér leg í framnesinu við bárusog Unnar:

"Og svölun mun það framliðnum
okkar öndum,
er erfiljóð hún flytur að báðum
ströndum."

Reyndar eru þessi orð undan tungurótum seinni tíma skálds. En það skáld heyrði hjartslátt dáinna garpa og vængjaþyt þeirra fugla, sem lifðu fyrir þúsund árum.

Fagurfræði fornaldarmanna, sem mæltu á norræna tungu, kemur fram í orðavali þeirra og þeirri hrynjandi málsins, sem ekki verður yfirstígið.

Ein tegund orðavals þeirra kemur í ljós í örnefnum, sem ennþá lifa á vörum þjóðarinnar. En sum þeirra eru í fornum fræðum bókfest — Landnámu, Íslendingasögum og þjóðsögunum, en fjöldi liggur ómerktur út um víðavanginn.

Og ennþá fyrri ljómar af þessum fjársjóðum. Fornaldarsögur Norðurlanda eru stráðar gulli örnefnanna. Sum eiginnöfn í þeim fjarska eru í raun og veru örnefni undir niðri. Bjarmaland, sem annars lá í mistri töfra og fjölkyngi — það er skýrt í glóbirtu miðnætursólar. Nafnið segir frá legu þess og ljósbrigðum. Þeir menn, sem sigla þangað sunnan úr löndum dimmra nátta, skírðu landið þannig, að nafnið einkendi það. Þess er getið í fornum fræðum Breta, að eyja lægi norður í hafi, sem þeim undrum

væri gædd, að sólskin hefði um nætur. Og þessa ey kölluðu þeir Sóley. Á þvílíkan hátt er Bjarmaland skírt. Farmennirnir undruðust þessi náttúrubýsn og hugðu þjóðina ram-göldrótta, sem bygði landið. Alt sem kynlegt þótti, var skrifað í reikning fjölkyngi á fyrri öldum, eða henni eignað.

Mér dettur í hug, að Hálogaland hafi fengið nafn sitt af þeim loga, sem brennur í hánorðri, þegar sólin "situr uppi og vakir miðjar nætur", eins og Grímur á Bessastöðum kveður. Reyndar segir svo í Fornaldarfræðum, að þar hafi konungur ríkt, sem hét Logi eða Hálogi. Forskeytið "há" er áherzluorð, saman ber hátign, hágöfgi, hábllessað o. s. frv.. Það er ótrúlegt, að landið hafi verið heitið eftir konungi, sem lifað hefir að líkindum nándarnærri söguöldinni, því að bygt hefir verið þar um slóðir fyrri en tiltekinn konungur ríkti þar. Enda veit eg ekki til að lönd heiti eftir konungum neinsstaðar.

Upplönd segja til um að þau héruð liggi hátt. Og Heiðmörk segir til um það tvent, að skógi vaxið sé og bjart hið efra. Heiðríkja fylgir hálendisstöðvum, sem langt eru frá hafi. Í þessum tveim nöfnum er bæði fegurð og landshættir málaðir, með þeirri snild, sem norrænan fáorða hefir til brunns að bera. Þá er Jaðar nafn, sem táknar ákveðið landslag. Jaðar heitir yzta röndin á vef, og mundi Jaðarinn í Noregi vera á ströndinni svipaður því, sem jaðarinn er á vefnum. Annars eru sum örnefna-eiginnöfn fornaldarsagna vorra þannig hjúpuð, að torvelt er að skýra þau sum. T. d. er Brálundur í Helgakviðu ærið óskýr, og hátt hafinn í hillingu skáld skaparljómans. Brá hefir ýmsar þýðingar — brá augans er næst oss og þar næst brá á keldu — járnbrá. Og svo er tí-brá. Skyldi það vera fjarstæða að hugsa sér Brálund skógarrunna, sem brá loftsins, þ. e. tíbrá hjúpar. Í þessum sama skáldskap er talað um, að heilög vötn falli af himinfjöllum. Okkur þykir það hæfilegt að yrkja um tárhreinar lindir, og læki kristalsskæra, sem falla niður úr háfjöllum. En þessi umsögn er hátignari og þar að auki tilbreytingarsmíð, að láta vatnið vera heilagt og kenna fjöllin við himininn, sem vötnin koma frá. Sú tunga, sem þannig kveður, á yfir sér augu, er sjá náttúruskraut. Og þó að þær varir, sem þannig mæla, fljóti ekki í gælum, er brjóstið niðri undir eins og laug, sem býr undir brekku og vakir frá alda öðli til eilífðar.

Norræn frásögulist gengur ekki tómhent né fáklædd fram á sjónarsviðið. Hún hefir ættfræði og örnefni á boðstólum, til að festa frásagnirnar í minni, og til sannindamerkis um viðburði. Þessir tveir hornsteinar taka undir og kveða við af bergmáli, þegar Saga drepur sprota sínum á þá. Þessi fræðikona hefir vel og lengi steininn klappað í voru landi og víst er það hamingja okkar, að hafa geymt þær minjar, sem hún lét af höndum, í því náttmyrkri og kafaldi, er steðjað hefir að landi og lýð.

Sanngildi sagna vorra sést á ættfærslu og örnefnum. Tilbúnar sögur hafa ekki þess háttar hornsteina. Af því að Saga lét sér svo frábær-

lega ant um landnámið, að einstakt má kalla í veraldarsögunni, lagði hún þá rækt við hvern þann blett, sem óskabörn hennar stigu á, að hún valdi þeim nöfn, sem ennþá eru ótýnd. Hver bólstaður fékk nafn. Sumir hlutu það af höfðingjanum, sem nam landsspilduna. Staðir fengu heiti af þeim einkennum, sem voru til staðar. Melar, Holt, Vík, Brekka, Svalbarð, Útnyrðingsstaðir, Hamar, Gil, Þverá, og ótal slík, eru örnefni í aðra rönd ina. Landinu er lýst með bæjarnafninu. Svo fæðast smærri örnefnin á seinni skipunum og fæðast enn. Sú smíð fær stöðugt viðauka, eftir því sem mannvirkjum og framfarasporum fjölgar út um víða vanginn.

Fjárgeymslumaður, sem stendur yfir fé, skapar enn í dag örnefni. Þannig segist hann í ætt göfugra manna. Karl einn í minni sveit, sem ekki er með réttu ráði, skírði eftir sínu höfði ýmsa bletti í högunum. Hann nefndi laut eina, sem sköpuð er með ölnboga, Bjúlág. Blóðberg kallaði hann Yndigó, og hjalla, sem er vaxinn blóðbergi, Yndigóhjalla. Eg nefni þetta til dæmis. Hann hefir haft hugboð um það, að örnefni eru nauðsynleg þeim, sem á jörðunum búa, eru til leiðarvísis og bendingar. Svo er háttað þeirri fræðigrein, að hægt er fyrir blindan búanda að senda unglinga að heiman í fjárleit, eftir því sem örnefni benda til. Þá er það alkunnugt, að viltur maður getur þekt sig við örnefni og bjargað lífi sínu. Það sanna ótal dæmi. Svo tvímælalaus er sú þýðing, sem örnefnin hafa.

Annars ætlaði eg að tala um hina hliðina, þá fagurfræðilegu.

Eg vil ekki teyma lesendur út í Jökulfjörðu eða upp á Heljardalsheiði, af því að eg á það undir sjálfum mér, að kjósa um staðina. Gnægð þeirra hugljúfu er svo mikil, að eg þarf ekki að ganga nærri þeim.

Því er ekki að leyna, að sum örnefni eru torskilin, og kveður svo ramt að því, að eigi verða skýrð nema nákunnugir menn fjalli um. Eg skal nefna til dæmis Ljósavatn.

Þegar eg var barn og hlustaði á eða las sögurnar, sem gátu um þenna aðdáunarverða stað, eða einhver ferðamaður kom úr því byggðarlagi, svo að Ljósavatn bar á góma, datt mér ekki í hug orsök nafnsins. En eg skildi hana á fullorðinsaldri mínum, þegar eg fór um skarðið, sem heldur utan um vatnið. Svo er um Ljósavatn búið, að það er kvos hárra hlíða og hefir skjól fyrir öllum höfuðáttum. Þar er oft logn, þó að hvast sé út um haf eða inn til öræfa. Stafar mjög á vatnsflötin í kyrrviðrum og er það þá með ljósabrag á yfirborðinu. Ljósavatn er frá upphafi **vatnið ljósa.** Sama lögmál ríkir þarna, sem forðum daga, þegar það hlaut nafnið. Vatnið ávaxtar nafn sitt vel, jafnvel á vetrum, þegar ljósblár ísinn liggur á því. Vatnið leggur sífelt í hreinviðri, vegna þess að hríðar fara fram hjá skarðinu sumar hverjar. Og í öðrulagi sópar fönn af ísnum öðru hverju, af því að það er stórt.

Þessar stöðvar eru auðugar af örnefnum. Arnstapi stendur vestan við vatnið, bær og berg einstakt. Þar mundi örn hafa setið og horft yfir veiðistöð þessa. Austan vert við vatnið eru bæirnir Kross og Landamót. Þar eru í raun og veru krossgötur og mót landanna, þar sem götur skiftast milli skarðsins Köldukinnar og Bárðardals.

Margir bæir eru kendir við vatn í landi voru. En þetta nafn er feg-

urðarmest og merkilegast. — Laugarvatn, Víkingavatn, Apavatn og Langavatn hafa hvert um sig til síns ágætis nokkuð, en þó ekki það, sem töfrandi geti talist. Svo er og um þá bæi flesta, sem kendir eru við dal. Laxárdalur er gott nafn og var þó enn betra fyrrum, meðan lax gekk í ána. En ef til vill mætti rétta við nafnið með klaki. Sum nöfn benda á eða minna á horfna dýrð. En oftast er sökin hjá mönnunum, þegar staðurinn kafnar undir nafni. Sum nöfn hafa fengið uppreisn af þeim mönnum, sem fæddust eða lifðu við örnefnin. Djúpidalur fóstraði Björn Jónsson, og hefir hann ágæti sitt af því. Mjóvidalur, sem nú er í eyði, bar um stund í skauti sínu Stephan G. Stóridalur hafði á að skipa Kristjáni bónda, sem reisti rönd Pétri Hafstein amtmanni, sem eigi þótti dælt að hnippast við. Forsæludalur er nafnkunnur síðan Glámur var þar sauðamaður, féll og gekk aftur. Það er ekki allskostar undarlegt, þó að reimt gerðist í þeim dal, sem svo var gerður, að forsælan átti heima í honum. Forynjur margskonar búa í forsælunni og er sú trú gömul. Vér finnum til geigs við nafnið og hröðum okkur úr honum til Unaðsdals. Þar er hverskonar yndi og sólarsýn dásamleg og fagur fjörður í nánd. Unaðsdalur og Sunnudalur keppa hvor við annan um þær mannssálir, sem vilja fara pílagrímsferðir til heilagra staða innan lands. Unaðsdalur liggur hliðhalt inn frá Ísafirði, en Sunnudalur skáhalt inn frá Vopnafirði. Því er svo háttað sumstaðar í landi voru, að hreinn himinblær vakir við suma hálendishnjúka, sópar frá þeim þokuryki og bandar við skýjablikum. Þetta getur háleitur andvari gert inn við öræfi, þegar þokubrækju þæfir frá hafi og leggur inn til dala. Mest ber á sólskinshlýju í þeim dölum, sem liggja skáhalt frá meginfjörðum inn til háfjalla. Þannig myndi vera háttað Sunnudal. Og svo er Hörgárdal í sveit komið. Stórhríðirnar rása fram hjá honum og illviðrin. En sólbráð hænist að hlíðinni, sem leggur vangann við suðurátt. Í þeim brekkum etur úr snemma á vorin. Þar er gróðurnálin snemmindis fædd og jörðin sprettur þar fyrri en í ósveitum, sem Eyjólfur lærði í Svarfaðardal nefndi svo. Heyin hirðast fljótt í góðu sveitunum. Í einni þess háttar sólarsveit er Auðbrekka og Brakandi. Annað nafnið segir til um þurkinn, en hitt gefur í skyn, að auðsæld fylgi veðurblíðu, grasvexti og hirðing heyja. Og þetta er laukrétt. Hungur og hallæri í landi voru stafar að hálfu leyti af heyskorti, eða vondum heyjum, að hálfu leyti af aflabresti. — Þær sveitir, sem veðursælar eru, hafa í seinasta lagi svelt sitt fólk. En undarlegt er landið okkar, þar sem svo er háttað, að í sömu sveit er Auðbrekka og Þelamörk — Þelamörk er að vísu land frostbitru, sem læsir sig niður í jörðina. Þeli er jarðfrost. Blíða og óblíða fer eftir því, hvað við horfir. Það sem snýr undan sól, kennir veðrið af þeim vættum, sem setja merki sitt á Jökulfirði, Svalbarð og Svalvoga. Þau náttúrulög gilda á Þelamörk. En Svásuður faðir sumars andar á Auðbrekkulöndin og Sunnudalsstöðvarnar. Sunnudalur, Hörgárdalur og Unaðsdalur eru á norðanverðu landinu. En á sunnanverðu Fróni er Sólheimatunga. Það nafn er ljóðrænast allra bæjarnafna og mun torvelt að komast lengra í þeirri list. Þetta nafn er svo dýrðlegt að það hefir á sér eilífðarblæ viðlíka sem Ódáinsakur. Norðlendingar mega öfunda Sunnlendinga af þessu örnefni eða eiginnafni. Vér reyndum að bjarga oss með Baldursheimi, sem reyndar er fleiri en einn. Sá sem er í Mývatnssveit, er kunnastur og á víst mesta fegurð í vitum sínum. Þar er víðsýni eins og mun hafa verið á Breiðabliki,

þar sem Baldur hvíti bjó. Breiðablik þýðir ljósheimur víðáttumikill, og minnir útsýnin í Baldursheimi á þess háttar stöðvar. Þar sést langt inn á öræfi, yfir Mývatnssveit og Bláfjall og Seljalandsfjall blasa við í blárri móðu þeirra öræfa, sem jafnan eru undir andgufu og þámaslikju jarðyls og hverastöðva. Sá brjóstylur er gamall og þó síungur. Hinsvegar leggur gufur upp úr Mývatni, svo að stafar stundum á loftið og skýin, þegar sólin leggur til sína blessun og tíbráin sína. Allar þessar lögmálsgreinir hafa verið til staðar forðum daga, þegar Baldursheimur var í laugartrogi landnámstíðar.

Norræn snild hefir seilst langt og þó ekki um hurð til lokunnar. Gaman er og lærdómsríkt að bera saman danska skírn og íslenzka á sama náttúrusmíði, gnæfandi jökulhæð grænlenzkri. Danir kalla þann háturn Sykurtopp, en Íslendingar nefndu hann Hvítserk. Íslenzkt eyra og íslenzk bragðnæmi finnur fegurðarmuninn á þessu. Mundi nokkur fagurfræði velja nafn jökulvarðanum, sem tekur fram Hvítserksheitinu. Sama snildin leggur lófa sinn yfir strandlengju Vínlands, þar sem Furðustrendur eru skírðar. Þeir menn, sem þessi nöfn völdu, voru leikmenn, ekki rithöfundar. — Eiríkur rauði var fyrst og fremst vígamaður. En þó átti hann þá djúpsæi til að bera að sjá það, að mikla þýðingu hafði að landið héti fögru nafni, það sem hann fann og nam. Svo segja fróðir menn, að okkar land, nafn þess, andi kulda á alla, sem heyra það nefnt og eru ókunnir landsháttum. Eiríkur rauði sá lengra en nef hans náði.

Stórhuga farmenn eru innan brjósts, meiri fyrir sér en almenningur eða sá meðalmaður, sem heima situr á jafnsléttunni. Það höldum vér að minsta kosti. Okkur grunar að þeir stórhuga menn, sem sáu og skírðu Hvítserk og Furðustrendur, hafi verið afburðamenn. En reyndar kemur sama snildin í ljós á láglendinu, þar sem nöfnin eru sett á grasrótina. Möðruvellir og Blómsturvellir sóma sér vel og bera þau nöfn vott um grasafræðilega aðdáun. Þess er getið í fornum fræðum, að kona nokkur færði bygð sína á landnámsöld, af því að henni þótti ekki nógur ilmur úr jörðinni, þ. e. a. s. grasinu, þar sem hún bygði fyrst. Sú fornkona hefir verið þokkakvendi. Og af henni leggur angan meiri og betri eftir þúsund ár, en þeim sem ýra á sig ilmvatni úr búðum, og vil eg þó ekki lasta þá vöru. Möðruvellir eru þó nokkrir á landi voru, Möðrufell og Möðrudalur. Þessi jurt hefir aldrei fylt fjóshlöðurnar, og þó var hún svona mikils metin fyrrum, að stórbýli voru við hana kend.

Örnefnin, er fornsögurnar geyma, hafa orðið til áður en ritlistin hefst. Ef svo er, sem varla verður véfengt, er það sannað, að orðlistin hefir verið almenningseign, bæði þeirra, sem voru á förum milli landa, og hinna, er heima sátu. Nöfnin Alviðra og Svalvogar t. d., hljóta að skapast við reynslu þeirra, sem þar bjuggu; sömuleiðis nöfn eins og Vindheimar, Hvassafell, Vindfell. Eg drep á þetta vegna þess, að sú skoðun er til, að sagnastíllinn forni hafi verið mál höfðingja eða aðalsmanna vorra. Þeir menn, sem halda fram þeirri skoðun, segja, að almúginn muni hafa talað ógöfgara mál og fáskrúðugra. Þessi kenning er af útlendu bergi brotin og styðst við bláberar getgátur, og þær bollaleggingar, að óhugsandi sé, eða því sem næst, að alþýða manna hafi verið svo þroskuð, sem málsnildin í samtölunum vottar. Það kann að þykja furðulegt, og er í sannleika undarlegt, að griðkonan í Kórmáks sögu t. d. skuli skilji vísur Kórmáks jafnskjótt sem hann kveður þær til Steingerðar. Þær eru þó dult kveðnar og fullþungar fræði

mönnum, sem geta þó legið yfir þeim. En ekki skyldi þó þvertaka fyrir þetta. Benda má á það, að fólk sem gengið hefir skólaveg og lært margskonar fræði, botnar ekki vitund í rímakveðskap, sem geir negldur er með Eddukenningum. En í mínu ungdæmi skildu vinnukonurnar í sveitinni þess háttar ljóðagerð. Man eg það, að eg sat í barnæsku á fótaskemli vinnukonu meðan bóndi hennar las rímur og hvíslaði hún að mér þýðingum kenninganna, þeim sem hún hélt að eg réði ekki við.

Þetta er nú útúrdúr, sem eg vil þó ekki afsaka. Vér, sem nú lifum, getum naumast farið nærri um gáfnafar fólks, sem lifði fyrir 1000 árum, eða þá skáldskapar- og málsnildarþekkingu, sem það kann að hafa átt í vitum sínum. Sú þekk ing kemur fram í örnefnum og eig innöfnum. Tökum til dæmis nafnið Gláma; svo heitir jökulklumba á Vestfjarðahálendinu. Vér köllum þann hest glámeygðan, sem hefir hvítan hring í auga, og þá kú köllum vér Glámu, sem hvít er í framan. Það er auðvitað að jökulbunga er hvít. En er ekki einhver fiskur þarna undir steininum, annar en sá sem sést í fljótu bragði? Svo mun vera. Guðbrandur Vigfússon sá skarpvitri og heilræði fornfræðingur, getur þess einhversstaðar, að máninn heiti Glámur í fornum fræðum, og hann bætir því við, að glámsýnir séu þær sýnir, sem sjást í tunglsljósi. Samkvæmt þessu kynni Gláma að heita í höfuðið á tunglinu, af því að hún hefir þótt vera lík í bragði fölum mána, enda glott við tunglinu, þegar veður leyfði. Þetta kynni sá að hafa vitað , sem skírði kerlingartetrið. — Vestfirðingar eru enn í dag fornfróðir um orðmyndir, hafa drukkið í sig málkyngi með móðurmjólk inni.

Það er sagt um Víga Glúm, að hann dreymdi, þegar hann var í þann veginn að hefjast til mannvirðinga. Honum þótti kona koma utan fjörðinn og stefna heim að Þverá. Hún var svo fyrirferðarmikil, að axlirnar tóku út í fjöllin báðumegin Eyjafjarðar. —Sá draumur var ráðinn á þá leið, að þessi kona táknaði hamingju Glúms. — Þar að Þverá var þá sá staður, sem engan átti sinn líka í landinu — akurinn Vitaðsgjafi. "Þau gæði fylgdu mest Þverárlandi," segir Glúma. Hann var aldrei ófrærr. Nafnið segir til um það — sá sem gefur svo að vita má fyrirfram. — Ef eg mætti í líkingum tala, mundi eg segja — og draga dæmi af Glúmu: Hamingja málsnillinganna fornu var ekki lít ilfjörleg, heldur höfðingleg í bragði. Og akurinn þeirra brást ekki. Frá honum stafar það lífsins brauð, er bókmentamenn nærast á í voru landi, þeir sem vilja alt annað en það, að flautabókmentir skriffinn anna flæði yfir landið. Þeir leggja hlustirnar við kjarnamáli og djúpúðgum hugmyndum.

Örnefnin eru sprottin upp úr þeim stöðvum, sem gáfur, athygli og fagurfræði hafa gert að óðulum sínum. Um þau svæði renna ár og lækir, sem aldrei þagna. Áin Beljand og áin Þegjandi fara um þær stöðvar, hvor á sína vísu. Og landssvæðið skínandi blasir við báðum ánum. Í því héraði eru Goðdalir, sem Tindastóll horfir yfir, tigulegur í bragði.

Svo er sagt um einn fjárhirði, að þekt hafi ærnar allar á jarminu.

Brjóstvitið er merkilegt. Það er þess háttar vit, sem eggjamóðirin hefir til að bera, sú sem finnur þarna skorning í þúsund þúfna mó, sem hennar hreiður geymir, eða þá holu í miljón skúta hrauni, sem hennar dyngja er inni í, og það þótt lyng eða viður sé framan við mynnið. Þessum leyndardómum hefi eg kynst frá barnæsku, svo að eg tala af þekkingu um þessi efni.

Vér dáumst að þeirri kynslóð, sem hélt undir skírn lækjum og

ám, holtum og hávöðum. Vér dáumst að nafnavalinu, sem örnefn 'in birta. Og vér óskum að þau geymist, sú fjölbreytni haldist, sem blasir við í þeirri átt, og það líf blómgist, sem örnefnin benda á. — Engin þjóðhollur maður vill, að Æðey tortímist, sökkvi í sæ, eða að Blikalón þorni. Hamrarnir í Hauka gili mega ekki lenda í steinsteypu. né kjallarveggjum. Ef þeir hrynja fer fálkinn um leið veg allrar veraldar. Það er fullilt, að arnstapar allir eru að jafnast við jörð. Andinn sá, sem skírði aðsetursstaði fuglanna, lagði blessun sína yfir mannlífið og gróðurlífið í landinu, jafnvel fiskimiðin. Mundi Þuríður Sundafyllir hafa verið rifjaköld, sú 'in máttuga kona, sem seiddi full af fiski öll sund í norðanverðum Noregi og gerði Kvíarmið í Ísafirði óbrigðult. — Þar í nánd er Æðey og Vigur. Þuríður hefir ef til vill lagt blessun sína yfir eyjarnar, þegar hún var búin að koma Kvíarmiðum í skorður. Kvíarmið í sjó og gullteigur á landi eru sígild nöfn. Ísfirðingar hafa sína mál nytu úr fiskikvínni enn í dag. Og enn í dag segjum vér að jörðin sé gullgræn, þegar vel er gróið landið. Hver engjateigur er gullteigur, þar að auk, sem af sér gefur verðmæti, og einkanlega er sá teigur gullteigur, sem ekki bregst.

Vættur örnefnanna leiddi forð um lærisveina sína og lærimeyjar, milli fjalls og fjöru. Vér þurfum ekki að fara með henni Heljardalsheiði né út í Jökulfjörðu. En hitt er skylt, að fylgja henni eftir um Unaðsdal, Hléskóga og Goðaland, Uppsali og Kjarna, og allar jarðir, sem liggja þar á milli.

Ef vér fylgjum henni trúlega, munum vér gera það hennar vegna og vegna sjálfra vor, að geyma og ávaxta það gull, sem hún hefir ánafnað og eftirlátið landinu og þjóðinni.

Því gulli er svo fyrir komið, og það er þannig um búið, að upp af því leggur loga hvert kvöld og hvern morgun — bláan loga, líkan þeirri móðu, sem vorblíða skapar og leggur yfir bygðir og óbygðir. Sú töfrablæja upplitast aldrei, til langframa, þó að hún kunni að dofna um stundar sakir.

Hún hefir viðhald sitt frá móðurbrjósti óspiltrar náttúru.

Í Surtshelli.

eftir Pál S. Pálsson

Það svipar hér inni
til sálar í manni.
Mér finst sem eg finni
Hér fjölmargt er sanni,
að maður í álögum illum þú sért;
Það er engin tilgáta, — finn það svo bert.

Sjá, myrkur hér hvílir,
Svo má ekkert greina.
— Í ófreskjum ýlir,
þær umla og veina:
Sem andaðar vonir í æskumanns-sál,
sem ætluðu að fljúga, — en duttu á bál.

Úr rjáfrinu hanga
hér könglar úr klaka,
og hugann þeir fanga
sem hálfkveðin staka
hjá manni, sem visnaði á mannlífsins haug,
var mynd af guði, en snerist í draug.

Og botnfrosin tjörnin,
sem tregi í barmi.
Sem síðasta vörnin
gegn sárasta harmi.
Er helsærður andinn um ísa og snæ
gekk úthýstur gestur frá náungans bæ.

Og hált er á hellum,
en hnjótar í gjótum,
líkt fjárglæfra brellum
hjá forhertum þrjótum.
Því hvorttveggja er viðsjált ef varlaust þú fer
og vandi að segja hvar stígandi er.

Og afkimar allir,
sem enginn má kanna;
þeir eru sem hallir
í hugskotum manna.
Þar er ekkert rannsakað, öllu er þar læst
og enginn að segja hvar lykillinn fæst.

Og veggirnir kaldir
sem viðmót hins "stóra",
en eldneistar faldir
í öskunni tóra.
Svo þegar að vorblær um veggina fer,
Þeir vikna og gráta — en enginn það sér.

— — — Það svipar hér inni
til sálar í manni. — — —

Ellefta ársþing Þjóðræknisfélagsins.

Fundargerð.

Ellefa ársþing Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi var sett af forseta, séra Jónasi A. Sigurðssyni, miðvikudaginn 26. febrúar 1930, í samkomuhúsi íslenzkra Góðtemplara í Winnipeg. Hófst þingið með því að sunginn var sálmurinn nr. 293 (Lærdómstími æfin er). Að því búnu flutti forseti þinginu ávarp sitt: Háttvirtu Þingmenn!

Hið merkilega ár í sögu Íslendinga, 1930, er þegar tveggja mánaða. Og vér, vestur-íslenzkir þjóðræknismenn, erum hér staddir til að há hið 11. ársþing Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi. Eru allir þingmenn, þinggestir, vinir félagsins og íslenzkrar menningar, boðnir velkomnir. Þing þjóðræknismanna eru venjulega ein helzta hátíðin í félagslífi vestur fluttra Íslendinga. Er það efalaust ósk vor allra, að þetta þing verði í því efni engin undantekning. Ber oss að gæta þess, jafnvel venju fremur, að hafa á þessu þingi fullkomið taumhald á því miðflótta-afli, er einatt auðkennir félagssamvinnu Íslendinga.

Engan vegin verða þessi ávarpsorð mín fullnaðar greinargerð um stefnu né starf félagsins. Veit eg vel að á mér sannast, að hið góða sem eg vil geri eg ekki, en hið gagnstæða, sem eg ekki vil, geri eg einatt. En við það er skylt að kannast, að þorri þeirra manna, sem eg hefi nú um áratug einkum unnið með í þjóðræknismálum, hafa reynst mér umburðarlyndir og sanngjarnir. Mér hefir fundist þeir skilja það öðrum fremur, að allur minn metnaður er í því fólginn að þjóna, meðan eg get, íslenzkum almenningi.

Á hinu ytra sviði í félagsstarfinu verður tæplega bent á árið umliðna sem athafna ár. Með sanni má einnig á það benda, að kostir hins íslenzka þjóðlífs eru örsjaldan á hinu ytra sviði lífsins, heldur fólgnir í kyrlátum þroska og skilningi hið innra, og þá í viðnámi gegn hættum og eyðing. En til þess sem ábrestur hvað árið snertir eru margar og óhjákvæmilegar orstakir er liggja í augum uppi. Styrr miklum hefir verið að oss steðjað sem kunnugt er. Það slys henti oss Vestur-Íslendinga að eigingjörn ófriðaröfl herleiddu heimferðarmálið. En það mál tókum vér á dagskrá samkvæmt fyrirspurnum og bendingum frá Íslendingum hér vestra, er, meðal annars, komu opinberlega fram á einu ársþingi félagsins. Þá hvatti og Alþingisnefnd Íslands með bréfi til forseta, félag vort til athafna í því máli. Og samkvæmt eðli málsins og anda þessa félags fanst oss, í fullkomnu grannleysi, málið vort mál. Þjóðræknisfélagið taldi það ástfóstur iðju sinnar. Sú víðsýni félags vors, að velja utanfélags menn í Heimferðarnefndina, stoðaði heldur ekki.

En af því flaut, að svipað og hernaðar andinn hertók nálega alt starf þjóðanna fyrir fimtán árum síðan, lagði undir sig og lógaði flestu friðsamlegu starfi meðan á þeirri ægilegu orrahríð stóð, þannig reyndist Þjóðræknisfélaginu örðugt að sinna til muna öðru starfi en því, sem beinlínis var vikið að, og meðan meinbugir heimferðar-deilunnar voru í algleymingi. Í þeim frændvígum öllum hefir andúðin gegn Þjóðræknisfélaginu og þeim mönnum, er mest hafa að málum þess unnið, verið "eitrið í kaleiknum", eins og Stephán G. Stephánsson kvað forðum.

En í líking við þær þjóðir er nú gangast fyrir útlegð ófriðarins, eða í hið minsta takmörkun vígvéla og hermensku, og nú sitja á rökstólum í Lundúnum, höfum vér þjóðræknismenn alvarlega leitast við að gera árið friðar ár. Vér höfum gengið fram hjá svigurmælum, kerskni og hnjóði er að oss hefir steðjað. Með þessu er alls eigi kvartað undan þeim skerf er mér var greiddur úr þeirri átt á árinu. En að öllu athuguðu hygg eg að aðferðin verði notadrýgst er stundir líða, að auðsýna umburðarlyndi samfara þreki gegn æsing og deilum, þótt vitanlega verði ein-

hverjir til að telja þá biðlund skort á skörungsskap. Þeir voru til, og það merkir menn, er hentu gaman að biðlundarstefnu Woodrow Wilson's forseta, er samtíð hans nefndi "watchful waiting". Friðar stefna Wilson's varð hans hrós. Og sú kemur tíð, að biðlund Þjóðræknisfélagsins, í þeirri orðasennu er að því hefir verið beint, verður því vegsauki.

Skal þá vikið nokkurum orðum að starfi félagsins.

Fyrir þingi þessu liggur auglýst þingboð og sömuleiðis áætluð dagskrá sem þingið tekur til meðferðar. Skýrslur annara embættismanna gera þinginu ítarlega grein fyrir hag félagsins, sem fjárhag, bókum og öðrum viðskiftum þess.

Skýrslur deilda hafa ekki borist mér nema frá deildinni við Brown P.O. Man., en þær ná vafalaust til þings. Þó er mér kunnugt um hag deildarinnar í Selkirk. og að nokkuru um deildirnar í Winnipeg og Winnipegosis. Mun starfið á þessum stöðvum í uppgangi. Er mér kunnugt um að kenslu starfið hefir verið rekið í Winnipeg og Selkirk. Færir það oss að einu aðal máli félagsins.

FRÆÐSLUMÁLINU.

Fræðslumálið, er í rauninni felur í sér hinar dýmætustu hugsjónir Þjóðræknisfélagsins, var á síðasta þingi sett í fimm manna milliþinga nefnd og mun hún gera þinginu grein fyrir störfum sínum og tillögum í því máli.

En á það vil eg benda, hve ágætt þjóðræknisstarf Brynjólfur Þórláksson og Björgvin Guðmundsson vinna með söngkensla sinni meðal æskulýðsins. Er mér einkum kunnugt um kenslu Björgvins Guðmundssonar í Selkirk, sem unnið er í beinu sambandi við þjóðræknis starfið. Síðastliðið ár tóku hartnær áttatíu ungmenni í Selkirk þátt í söngkenslu hans. Héldu þau opinberlega samkomu hér í Winnipeg 10 maí, er heppnaðist ágætlega. Í vetur heldur sú kensla áfram með bezta árangri. Engin eru það stórtíðindi að eg kenni í vetur kanadiskum æskumanni íslenzka tungu. Hana talaði faðir sveinsins, látinn síðastliðið vor, og unni bókmentun vorum mjög. Er það fyrirætlan sonarins að halda því merki föðursins á lofti. Gæti þetta verið oss nytsamt eftirdæmi. Meðan eg dvaldi í sumar er leið í Winnipegosis las eg íslenzku með fáeinum unglingum er þar búa. Þar er þjóðrækni Íslendinga góð.

Nefna mætti hér nýstigið framfaraspor, er kemur opinberlega til greina á þessu þingi, þar sem er samkepni í framsögn meðal hinna uppvaxandi Vestur-Íslendinga. Vona eg að þar sé fólgið vorfræ nýs áhuga.

TÍMARITIÐ

hefir áreiðanlega reynst afltaug félagsins. Það er "agent" vor í útbreiðslumálinu og á sama tíma tekjulindin. Í ár flytur það úrvals ritgerðir eftir merkustu fræðimenn og lærifeður Íslands. Eru ritgerðir þær um höfuð þætti í menningarsögu Íslendinga og verkið unnið að tilhlutan Þjóðræknisfélagsins út af hinni stórvægilegu hátíð þjóðarinnar í ár. Mun Tímaritið verða þriðjungi stærra og prentun þess því þeim mun kostnaðarsamari. Væri æskilegt að hafa það í huga er þingið ráðstafar útgjöldum sínum.

HÚSBYGGINGARMÁL.

sem á dagskrá þessa þings er nefnt húsnæðismál, kom inn á þing 1926. Í því máli hefir jafnan verið milliþinganefnd. En í ávarpi forseta til síðasta þings kom fram sú glæsilega hugmynd, að þjóðbrot allra Norðurlanda þjóðanna er hér búa, bygðu í Winnipeg sameiginlegt stórhýsi, veglegt og norrænum mönnum samboðið fyrir alt þeirra samkvæmislíf. Fjallaði þingnefnd um málið og vísaði því til stjórnarnefndar í því augnamiði að komast mætti að "ef útlit sýndist fyrir því, að málið sé með nokkuru móti framkvæmanlegt á næstu árum." Samkvæmt þessu átti svo stjórnarnefndin samtal við fulltrúa frá Svíum, Norðmönnum og Dönum. Kom þar fram alúð og vinsemd af hálfu allra þáttakenda. En auðsætt var að hinn stórhuga lýð skorti mjög fé til að færast í fang slíkt stórræði. Skömmu fyrir þing var aftur leitast við að fá vitneskju um getu og áhuga hlutaðeigenda í þessu efni. Töldu þeir þá öll tormerki á nokkurri framkvæmd eins og

sakir standa, fanst enginn árangur hugsanlegur fyr en að afstöðnum hátíðarferðunum til Íslands og Noregs í sumar. Eru sum svör þessi bréfleg og eru þau heimil þinginu.

Jafnframt þessu leitaðist stjórnarnefndin við, að komast að samningum um húsnæði fyrir félagsstarf sitt. Hefir þriggja manna nefnd einkum haft það mál með höndum og mun hún gera þinginu grein fyrir því.

Nefndin hefir notið að risnu Jóns Bjarna sonar skólans og skólastjórans hvað húsnæði snertir fyrir fundi sína á árinu og þakkar það hér með.

BÓKASAFN

félagsins hefir aukist á árinu. Ekki hafa því þó borist bókogjafir sem skyldi nema frá nokkurum útgefendum á Íslandi. Er því enn á það mint, að einstaklingar og félög Íslendinga sendi félaginu bækur og skjöl, er annars kynnu að glatast. Auk þeirra bóka sem félagið á nú í Winnipeg, á það gott bókasafn í Churchbridge, Sask.. er lestrarfélag þar gaf Þjóðræknisfélaginu með því ákvæði, að bygðarmenn þar vestra mættu hagnýta bækurnar, samkvæmt samningi. En safn það sem í Winnipeg er, er húsnæðislaust og meðan svo stendur engum til nytja.

Stjórnarnefndin hélt 13 fundi á árinu. Komu þar ýms starfsmál fyrir. Hér skal fyrst vikið að tveim málum er ekki standa á dagskrá þeirri sem auglýst var.

Skógræktarmálið.

er Björn Magnússon hefir með árverkni og trúmensku haldið lífinu í, hefir þingið haft til meðferðar. Í því máli mun nefnd manna, og sé það rétt munað, gerir hún grein fyrir tillögum sínum. En því miður skortir mig þekking á trjárækt. Þó er mér ant um málið og þakklátur er eg þeirri undurfögru hugsun er á bak við það stendur. Um leið skal þess getið, að Heimfararnefndin hefir látið sig það mál nokkuru skifta og aflað sér nokkurra upplýsinga frá Skógræktardeild Bandaríkjanna. Heitir sá maður Cook er í því efni var fyrir svörum. Taldi hann sem stendur fátt um fræ frá Alaska er þó myndi helst við hæfi Íslands, en hét þó einhverri hjástoð. Vísaði hann að öðru leyti til auðmanns eins í Philadelphia, Dr. Pack's, er verði fé og tíma til skógræktar. Er þingið hvatt til að athuga enn það mál og leggja því sitt bezta lið — Íslands vegna.

ÍÞRÓTTAMALIÐ

féll á síðasta þingi í þagnargildi. Þjóðræknisfélagið veitti þá móttöku arfi íþróttafélags þess, er um tíma starfaði í Winnipeg. Voru áhöld þess afhent deildinni Frón í Winnipeg. En nú í þingbyrjun mun nýtt íþróttafélag sett á fót hér í borginni. Ætti íþróttamál hinna yngri bræðra að vera oss kært metnaðarmál. Gleymnir væru þá Vestur-Íslendingar myndi þeir ekki sigur Íslendinganna í kapphlaupunum 1888, eða sigurför Fálkanna 1919. Fulltreysti eg þinginu að hvetja fram hina ungu íþróttavini vor á meðal.

BÓKARÚTGAFA OG LÁN

Á þingi í fyrra tilkynti forseti, séra Ragnar E. Kvaran, að honum hefði borist beiðni um, að benda á færann mann til að þýða nútíðar skáldskap íslenzkan á enska tungu. Virðulegt útgáfufélag á Englandi hvað hann hafa tekið að sér útgáfu slíkrar bókar á árinu. Hafði hann þá, þegar bent á frú Jakobínu Johnson. Tók hún við því verki og hefir að því starfað. En þá bregst þetta útgáfufélag. Skiljanlega er það metnaðarmál öllum sem hér eiga hlut að, og þá þjóðræknisfélaginu er í fyrra fagnaði fregninni um þessa væntanlegu bókar útgáfu, að þetta fyrirtæki biði ekki ósigur. Auk þess er svo ástatt, að þýðandi er, sem fleiri íslenzk skáld, auðugri af atgervi en fé.

Leggur því félagsstjórninn til, að þing þetta sjái sér fært að veita úr félagssjóði $350. lán til útgáfu þeirrar er hér um ræðir.

HEIÐURSFÉLAGI.

Stjórnarnefndin finnur til þess með hrygð, að einn ágætur starfsbróðir og embættismaður félagsins, valinkunnur öllum Vestur-Íslendingum, hr. Halldór Sigurgeirsson Bardal, fjármálaritari, er tilneyddur sökum vanheilsu að láta af embætti sínu.

Leggur stjórnarnefndin til, samk. Á lið 15 greinar í lögum félags vors, að þingið kjósi hr. H. S. Bardal sem heiðursfélaga.

Eg hefi þegar vikið að annmörkum ársins hvað

ÚTBREIÐSLUSTARFIÐ

snertir. Það er kunnugra en frá þurfi að segja, að það hefir beðið mestan halla við heimferðar-uppþotið. Deilu-harðindin hafa í bráðina umgirt útbreiðslustarfið, eins og hafís hallæris áranna ættjörðina. Auðsætt er, að þau félagsmála vorra sem helzt þurfa almennings fylgi, myndu, eins og nú standa sakir fá daufa áheyrn eða ella vera gerð að skotspæni. Á stundum er góðum málum unnið ógagn hið mesta, er þeim er telft fram er sundrungar öflin eru í uppnámi. Þarf naumast annað en minna á deiluna á þessum stað um myndastyttu Jóns Sigurðssonar og Íslendingadagshaldið, þegar Winnipeg Íslendingar fóru til Selkirk eða Argyle til hátíðahalda, heldur en koma sér saman um einn íslenzkan hátíðisdag í heimahögum. Alt slíkt ófriðarstjá, sem góðum mönnum er ávalt harmsefni, jafnvel þótt þeir hafi inn í það sogast, minnir á það sem eitt nútíðarskáldið íslenzka kvað um fögnuð þeirra afla, er alt vilja feigt: "Fjörugt gengur nú í henni Nábeinavík."

En þrátt fyrir félagslegar ógæftir og hættu, hefir Þjóðræknisfélagið haldið hlut sínum og afla hvað fylgi og félagatölu snertir. Deildunum í Winnipeg og Selkirk hefir aukist fylgi, og svo mun víðar. En því er nú miður, að á Þjóðræknisfélagið, og það alt er íslenzkt er, mun lítið af sumum meðbræðrum vorum svipað og drottningin leit á Mjallhvít forðum.

En hér kemur til greina nýr þáttur. Koma hr. Árna Pálssonar, landsbókavarðar frá Reykjavík, er fór vestur um haf að tilhlutan Þjóðræknisfélagsins, mun reynast drjúgur þáttur í vinsældum og útbreiðslu félagsins. Auk þess að víðfrægja Ísland og menning Íslenzkra manna meðal hérlendra, ver hinn góði gestur vor fullum mánuði til fyrirlestra og ferðalaga um nálega allar aðal stöðvar Íslendinga vestan hafs. Er þess vænst, að allir Vestur-Íslendingar fagni þeim mæta fulltrúa íslenzkra gáfna og íslenzkrar þekkingar. Efalaust uppsker þjóðrækni vor ríkulega af komu hans og dvöl vor á meðal. Hefir stjórnarnefndin ráðstafað ferðum hans, í von um samþykki þings og hlutaðeigenda. Gefst þinginu kostur á að heyra hann og fagna honum.

Við komu hans til Winnipeg bauð stjórnarnefndin gestinn velkominn til Íslendinga hér vestra, með kveldverði á Royal Alexandra gistihúsinu hér í borg. Síðan hefir hann þegar vitjað sumra íslenzkra bygða í Saskatchewan og Alberta. — Mun þorri Vestur-Íslendinga meta við Þjóðræknisfélagið þá ráðstöfun um vesturför Árna Pálssonar, og fylla að heldur flokk þess eftir en áður.

Á árinu var gerð tilraun til að fá félag Íslendinga í Chicago, er nefnir sig Vísir, til að sameinast Þjóðræknisfélaginu. Þótt ekki yrði af fullkominni sameining hvað félagið Vísir snerti, minnir þessi viðleitni á hve eðlilegt og æskilegt það væri, að sem flest íslenzk lestrarfélög og önnur félög meðal Íslendinga hér vestra, er hafa að augnamiði viðhald íslenzkrar þjóðrækni, stæðu í sambandi við Þjóðræknisfélagið. Að því takmarki þarf að keppa.

HEIMFARARMÁL

Þjóðræknisfélagsins er í höndum nefndar er þegið hefir starfsumboð unz heimförinni er lokið. Þó geri eg mér von um að formaður þeirrar nefndar, og ef til vill fleiri nefndarmenn er þing sitja, skýri það mál fyrir þingheimi. Í þessu ávarpi verður því ekki gerð nein tilraun til að segja starfssögu þess stórmáls. En ekkert mál mun hafa viðtækari og varanlegri áhrif á viðreisn íslenzkrar þjóðrækni hér eystra en heimfararmálið. Á það hafa andstæðingar Þjóðræknisfélagsins einnig komið auga, eða þeir í þeim hópi, er skæðin sníða. Um þýðing þess er þá enginn ágreiningur. Og eg, sem áreiðanlega er enginn loftkastala smiður, tel þetta mál vonasjóð þjóðrækninnar. Það er oss, er teljumst Íslendingar, þótt erlendis dveljum, hjartfólgnasta málið. Við ný kynni mun nýr skilningur og aukinn kærleikur til lands og þjóðernis þroskast hjá hinum útfluttu. Og heima þjóðin fær að eg vona, ástarhug til þeirra barna sinna, er fóru

utan en gleymdu aldrei henni móður sinni. Átthagarnir, ættjörðin, móðurmálið, mentuð þjóð, mun fylgja oss með dásamlegri blessun það sem eftir er daganna — og ganga að erfðum til barna vorra.

* * *

Þingheimur þekkir hinar skáldlegu sögur fyrri alda um bjargvígslur sem í Grímsey, Látrarbjargi og Drangey. Einkum var Guðmundum biskup Arason, auknefndur hinn góði, frægur fyrir bjargvígslur. Við vígslu í Drangey heyrði biskup eitt sinn sagt. "Hættu að vígja Gvendur." Hafði þá loppa ein mikil, með biturri skálm, skorið tvo þætti vaðsins er hélt biskupi í bjarginu. En þriðji þátturinn var þaulvígður, og hvorki tröllið né sveðjan gat skorið þáttinn margvígða.

Þjóðlífstaugin íslenzka er slíkur þáttur, — þaulvígður og óslítandi.

Niðurlagsreindi, í smá ljóði einu um þetta efni, geri eg að mínum síðustu orðum í von um að það túlki tilfinningar allra er þing þetta sitja:

Svo þaulvígð er íslenzk þjóðlífs taug,
Að þrautir Drangeyjar reynast spaug.
Mér sveðjan né loppan ægja ei. —
Eg íslenzkur maður lifi og dey.

Jónas A. Sigurðsson.

Er forseti hafði lokið ræðu sinni, lagði St. Einarsson til að greiða forseta þakklætisatkvæði. Bar séra Friðrik A. Friðriksson upp tillöguna, og reis þingheimur úr sætum með lófaklappi.

B. B. Olson lagði til, G. S. Friðriksson studdi, að forseti skipi 3 manna kjörbréfanefnd. Samþykt. Útnefndir: Friðrik A. Friðriksson, B. B. Olson, Miss Hlaðgerður Kristjánsson.

Í fjarveru beggja ritara félagsins, var séra Friðrik A. Friðriksson kjörinn ritari þingsins.

Lagt til og samþykt að forseti skipaði dagskrárnefnd. Útnefndir: séra Ragnar E. Kvaran, Ragnar Stefánsson, séra Jóh. P. Sólmundsson.

Meðan fyrgreindar nefndir störfuðu, varð stutt fundarhlé. G. S. Friðriksson skoraði þá á forseta að ávarpa þingið með ræðu. Varð forseti við því og flutti stutta en snjalla ræðu um íslenzkar bókmentir

Var þá dagskrárnefnd tilbúin með tillögur sínar, er séra Ragnar E. Kvaran las upp, og vóru þegar samþyktar.

Fyrsta mál á dagskrá var kosning heiðursfélaga. Fyrir hönd stjórnarnefndar bar Árni Eggertsson fram þá tillögu, að Halldór S. Bardal yrði kjörinn heiðursfélagi Þjóðræknisfélagsins. Margir studdu. Reis þingheimur úr sætum til samþykkis.

Svohljóðandi skýrsla kjörbréfanefndar var lögð fyrir þingið:

1. Kjörbréfanefndin leyfir sér, að benda á tillögur kjörbréfanefndar frá fyrra þingi (1.—4. liður; sbr. fundargerðir síðasta þings), og leggur til að þeim verði fylgt á þessu þingi.

2. Skrá þeirra fulltrúa og meðlima, er hafa gefið sig fram, er á þessa leið:

I. Deildin Ísland, Brown, Man. Fulltrúi: Th. J. Gíslason, 21 atkv.

II. Deildin "Brúin", Selkirk, Man. Fulltrúar: Miss Dóra Benson, 20, atkv.; Bjarni Dalman, 20 atkv.; Guðjón S. Friðriksson, 17 atkv.; Mrs. Sigurbjörg Johnson, 20 atkv.; Þórður Bjarnason, 20 atkvæði.

III. Deildin "Harpa", Winnipegosis, Man. Fulltrúar: Guðrún Friðriksson, 21 atkv.; Þorsteinn Oliver, 10. atkv.

IV. Deildin "Fjallkonan", Wynyard, Sask. Fulltrúar: Mrs. Matthildur Friðriksson, 19. atkv.; séra Friðrik A. Friðriksson, 20 atkv.

V. Deildin "Iðunn" Leslie, Sask. Fulltrúar: Rósmundur Árnason, 21 atkv.

VI. Félagatal deildarinnar "Frón" Winnipeg, ber það með sér að 210 félagar hafa þingréttindi.

VII. Þá er og nefndinni kunnugt um að þessir félagar eru viðstaddir: J. K. Jónasson, Vogar; Ásgeir Bjarnason, Selkirk; Séra Jóhann P. Sólmundsson; Mrs. J. P. Sólmundsson, Gimli; Vilhjálmur Ólafsson, Brown; Eiríkur Hallson, Lundar Beggi Sveinsson, Baldur; Helgi Elíasson, Árnes; Einar Stefánsson, Wynyard; Haukur Sigbjörnsson, Leslie; Kristján

Pálsson, Selkirk; Séra Þorgeir Jónsson, Gimli; Jón Stefánsson, Steep Rock; P. K. Bjarnason, Árborg; Séra Sigurður S. Christopherson, Árborg; Guðm. Ó. Einarsson, Árborg.

Friðrik E. Friðriksson, ...
H. Kristjánsson,
B. B. Olson.

Var skýrsla kjörbréfanefndar þegar samþykt.

Næsta mál: **Skýrsla embættismanna.**

Árni Eggertsson gat þess, að fjárhagsskýrslan yrði afgreidd úr prentun síðdegis, og lagði til að skýrslum embættismanna yrði frestað. G. S. Friðriksson studdi. Samþykt.

Næsta mál: **Útbreiðslumál.**

Séra Ragnar E. Kvaran lagði til að forseta væri falið að skipa 3 manna þingnefnd til að íhuga það mál. Þórður Bjarnason studdi. Samþykt. Nefndin: Jón J. Bildfell; Th. J. Gíslason; Dóra Benson.

Næsta mál: **Útgáfumál Tímaritsins.**

Miss H. Kristjánsson lagði til, og Mrs. Sigurlaug Johnson studdi, að forseti skipi 3 manna nefnd í málið. Samþykt. Nefndin: Séra R. E. Kvaran, Árni Eggertson, Rósm. Árnason.

Næsta mál: **Heimfararmálið.**

Séra R. E. Kvaran kvað formann Heimferðarnefndar ekki viðstaddan og lagði til að tekið væri fyrir næsta mál á dagskrá. B. Dalmann studdi. Samþykt.

Næsta mál: **Húsnæðis- og bókasafnamál.**

Formaður dagskráarnefndar, séra R. E. Kvaran lagði til að sama nefndin hafi bæði þessi mál til meðferðar á þinginu, og setji hún sig í samband við milliþinganefndir þær, er mál þessi hafa haft með höndum. Forseti skipi nefndina og í henni sitji 5 manns. Dóra Benson studdi. Samþykt. Nefndin: séra Rúnólfur Marteinsson, Bergþór E. Johnson, Ólafur S. Thorgeirssin, B. Dalmann, Eiríkur Sigurðsson.

Næsta mál: **Fræðslumál.**

Séra R. E. Kvaran gat þess að hann mundi fyrir hönd milliþinganefndar gefa skýrslu í þessu máli, en óskaði þess jafnframt, að hann mætti flytja hana síðar og var á það fallist.

Næsta mál: **Útgáfa kvæðabókar.**

Árni Eggertsson lagði til að skipuð sé 3 manna nefnd til að fjalla um það mál. Eiríkur Sigurðsson studdi. Samþykt. Nefndin: B. Dalmann, Stefán Einarsson, Guðrún Friðriksson.

Næsta mál: **Íþróttamál.**

Jónbjörn Gíslason, gaf þinginu þær upplýsingar að nýtt íslenzkt íþróttafélag væri stofnað í Winnipeg, og mundi erindrekar þess heimsækja þingið og flytja þar mál sín. Var því samþykt að fresta þessu máli.

Næsta Mál: **Fyrirlestraferðir Árna Pálssonar, bókavarðar.**

Séra R. E. Kvaran skýrði frá fyrirhugaðri starfsemi Árna Pálssonar í þágu Þjóðræknisfélagsins. Gat þess að stjórnarnefndin hefði þegar orðið að gera vissar ákveðnar ráðstafanir í því máli, sem hann vonaði að þingið og tilkomandi stjórnarnefnd gæti fellt sig við. Stakk upp á að málið væri falið 7 manna nefnd, er forseti skipaði. Séra J. P. Sólmundsson studdi. Samþykt. Nefndin J. J. Bildfell, J. K. Jónasson, Þórður Bjarnason, Haukur Sigbjörnsson, Th. J. Gíslason, séra J. P. Sólmundsson, Rósmundur Árnason.

Næsta mál: **Samvinnumál við Ísland.**

Séra R. E. Kvaran kvað nú ástæðu til að fjalla um þetta mál af meiri áhuga og vandvirkni en nokkru sinni fyr. Samvinna félagsins við Ísland væri stórum að aukast og hefði aldrei verið meiri en þetta síðastliðna starfsár. Benti í því sambandi, á ritgerðir þær, er mentamenn Íslands hefðu sent vestur um haf, og þýddar væru hér vestra til birtingar á báðum tungumálunum; meiri slík samvinna væri fyrir höndum. Mintist ennfremur á komu Árna Pálssonar vestur; á samningu sýnisbókar vestur-

íslenzkra bókmenta, er væri í undirbúningi á Íslandi; á ræktarskyldu Íslendinga hér vestra við stúdentagarðinn o. s. frv. Lagði til að forseti skipaði 5 manna nefnd í málið. B. B. Olson studdi. Samþykt. Nefndin: Séra R. E. Kvaran, séra Rúnólfur Marteinsson, séra F. A. Friðriksson, Ó. S. Thorgeirsson, G. S. Friðriksson.

Mrs. F. Swanson beindi þá þeim tilmælum til þingsins að ræðumenn gengu fram fyrir þingheim, er þeir flyttu mál sitt, í stað þess að standa við sæti sín. Eigi var um þetta nein samþykt gerð.

Var þá nokkru fremur en hádegi, og sambykt að fresta fundi til kl. 2 síðdegis.

Fundur hófst að nýju kl. 2.30 síðdegis. Fundargjörð síðasta fundar upplesin og viðtekin.

Útbreiðslumáli, er fyrst lá fyrir til umræðu var frestað sakir fjarveru nefndarformanns.

Voru þá teknar fyrir: **Hagskýrslur Þjóðræknisdeildanna,** Þær er þinginu höfðu verið sendar.

Ragnar Stefánsson las upp svohljóðandi kennslumálaskýrslu deildarinnar Frón:

Skýrsla frá umferðakennurum Þjóðræknisdeildarinnar Frón, yfir íslenzku kennslu barna hér í borg, yfir tímabilin, 15 nóv. 1929, er kenslan hófst til 15 des. 1929, og frá 15. des. til loka febrúar mánaðar.

Kenslunni verður haldið áfram til loka marzmánaðar 1930. Deildin Frón hefir eins og að undanförnu veitt þessu starfi forstöðu með fjárstyrk frá aðalfélaginu.

Aðsókn að kennslu þessari og árangur hefir verið öllu betri en stundum á liðnum árum. Má til nefna, að bæði nú á þessum vetri, og á síðastl. ári efndi Frón til opinberrar samkepni milli barna í framsögn ísl. kvæða, og hefir það tekist mjög vel í bæði skiftin.

Bendir þátttaka barna í þessum tilraunum og framkoma þeirra glögglega á vaxandi áhuga og kunnáttu í meðferð ísl. tungu.

Er og í ráði, að lestrarsamkepni verði höfð að tilhlutun Fróns fyrir börn áður en kennslunni lýkur að þessu sinni.

Hefir á undanförnum árum of lítið verið að því gert, að láta börn þau er notið hafa kennslu þessarar sýna opinberlega hver árangur hefir af henni orðið.

Hér með fylgja nöfn foreldra eða aðstandenda, barnanna, er tekið hafa þátt í kennslunni á þessum vetri, og heimilisfang.

J. Mýrmann, 668 Alverstone St. 1.
L. Oddson, 469 Simcoe St., 1.
G. Stephenson, 795 McDermot Ave., 1.
K. Thorsteinsson, 799 Home St., 1.
K. Stefánsson, 581 Alverstone St., 1.
D. Jónasson, 591 Alverstone St., 3.
H. Davíðsson, 594 Alverstone St., 1.
S. Benjamínsson, 698 Banning St., 4.
J. Gillies, 680 Banning St., 2.
S. Pálmason, 654 Banning St., 1.
T. Bjering, 550 Banning St., 1.
W. Halldórsson, 568 Lipton St., 4.
L. Kristjánsson, 1123 Ingersoll St., 3.
K. Sigurðsson, 1023 Ingersoll St., 2.
H. Johnson, 1023 Ingersoll St., 1.
J. Kristjánsson, 788 Ingersoll St., 1.
J. Gíslason, 715 Ingersoll St., 2.
B. Ólafsson, 1080 Sherburn St., 2.
G. Eiríksson, 550 Garfield St., 1.
G. Bjarnason, 903 Simcoe St., 3.
Mrs. Johnstone, 489 Heatherington, 1.
S. Gillies, 923 Warsaw, 1.
Muirhead, 702 Banning St., 1.
J. Bjarnason, 668 Alverstone St., 2.
H. Gíslason, 967 Banning St., 3.
H. S. Bardal, 894 Sherbrooke St., 3.
J. Johnson, 6455 Elgin Ave., 2.
Séra R. E. Kvaran, Ste. 20 Fensala Apts., 3.
Mrs. T. Hansson, 244 Queenston St. 1.
B. E. Johnson, 1016 Dominion St., 1.
S. Thorsteinsson, 662 Simcoe St., 1.
S. Stephensen, 684 Simcoe St., 1.
K. Pétursson, Ste. 3 Ivanhoe Blk., 1.
Mrs. Finnson, Ste. 1 Pandora Crt., 1.
Dr. A. Blondal, 806 Victor St., 3.
J. Hafliðason, 1242 Dominion St., 1.
J. Árgeirsson, 567 Lipton St., 2.
E. Félsted, 525 Dominion St., 5.
H. Sveinsson, 498 Arlington St., 1.
P. S. Pálsson, 1025 Dominion St., 1.
A. S. Bardal, 62 Hawthorne Ave., 3.

Alls, 79 börn frá 42 Heimilum.

Flest eru börn þessi á aldrinum frá 5—12 ára. Þar af 15 fluglæs, 18 dável lesandi, og hin á mismunandi kunnáttu stigum.

Laugardagsskóla höfum við undirrituð einnig haldið uppi á þessum vetri. — Eina klukkustund á hverjum laugardegi. Hafa þá kennslu sótt yfir 50 börn, en reglulega að meðaltali um 30.

Næga kennslukrafta höfum við haft að þessu sinni frá fólki allmörgu, er af framúrskarandi góðfýsi hefir lagt fram tíma sinn og krafta bæði nú og á undanförnum árum. Á það einróma þökk allra aðstandenda fyrir verk sín.

Sýrsla þessi leggist fram með öðrum starfsskýrslum Fróns fyrir forseta og stjórnarnefnd aðalfélagsins á næsta ársþingi.

Virðingafylst,

Ragnar Stefánsson,

Jódís Sigurðsson.

Forseti las þá skýrslu frá deildinni "Ísland" Brown:

Brown, Man. feb. 14., 1930

Séra Jónas A. Sigurðsson,
Selkirk, Man.

Kæri vinur:—

Þjóðræknisdeildin Ísland, að Brown P. O., Man., hafði 7 fundi á árinu 1929, hefðu orðið fleiri en vegna frosthörku og erviðra vega varð aðeins 1 fundur frá vetrarbyrjun til ársloka. Störf deildarinnar hafa gengið vel á árinu sem leið, fundir verið skemtilegir oft og aðsókn að fundunum frekar góð.

Í árslok 1929 voru félagslimir fullorðnir 33; unglingar 4; börn 14; alls 51. 4 félagar hafa flutt burt og þar afleiðandi sagt sig úr deildinni, 1 nýr meðlimur gengið í deildina.

Á ársfundi sem haldinn var í janúar 1930 voru eftirfylgjandi kosnir í embætti: Jón B. Johnson, forseti; Jóhannes H. Hunfjörð, ritari; T. O. Sigurðsson, gjaldkeri; Mrs. Th. J. Gíslason, fjármálaritari.

Með vinsemd þinn einl.

Thorsteinn J. Gíslason.

Skýrsla deildarinnar "Harpa" Winnipegosis var þá lesin af forseta.

Skýrsla þjóðræknisdeildarinnar Hörpu. Winnipegosis, Man. yfir árið 1929. Í gerðabókinni eru 3 fundir fyrir það ár. Aðalársfundur 8. apríl þessum fundi stýrði Ármann Björnsson í fjárveru forseta. Á þessum fundi var gamla nefndin kosin öll að undanteknum G. F. Jónassyni sem var varaforseti, enn þá fluttur til Winnipeg og búsettur þar; í það embætti var bróðir hans kosinn Snorri Jónasson, hann er einnig bókavörður deildarinnar. Á þessum fundi var kosin 5 manna nefnd til að sjá um að 1 arðberandi samkoma yrði haldin fyrir Þjóðræknisdeildina það ár.

Annar lögmætur fundur var haldinn 24. júní. Á þeim fundi var rætt um að fá Jón tónskáld Friðfinnsson hingað til að kenna unglingum söng. Nefndinni, er kosin var á ársfundi hafði ekkert orðið ágengt með störf sín í þágu deildarinnar, svo langt og þá var komið, hafði kvörnin Grotta malað grjót í staðinn fyrir gull. Varð því deildin að hætta við söngkensluna sökum efnaskorts, og féll svo það áhugamál í fölva.

Þriðji fundur var haldinn 29. júlí. Á þeim fundi var staddur séra Jónas A. Sigurðsson. Fjársöfnunarnefnd deildarinnar, sem hér að ofan er minst, hafði þá fullkomnað starf sitt og haldið samkomu í samkomuhúsinu Rex hér í bænum; arður af henni var 28 dollarar að frádregnum kostnaði. Var sú upphæð gefin veikum manni, einum meðlim deildarinnar Hörpu.

Þetta, sem hér að ofan er sagt, mun vera hið helzta af gerðum deildarinnar Hörpu á árinu 1929.

Winnipegosis, 22. febr. 1930.

F. Hjálmarsson, ritari.

Hér fylgir afrit af kafla úr bréfi til forseta,um starfsemi þjóðræknisdeildarinnar Snæfell að Churchbridge, Sask.

Deildin Snæfell að Churchbridge, Sask.

Aðalfundur 20. febr. 1930. Forseti Kristján Jónsson; ritari, Einar Sigurðsson. Deildinni hefir vaxið fiskur um

hrygg, fundir vel sóttir, bækur lesnar og nýjum bókum bætt í. Meðlimatala aukist. Gildir meðlimir nú 20, en til munu fleiri á bókum deildarinnar. Fjármál deildarinnar eru í góðu lagi.

Svohljóðandi skýrslu deildarinnar Brúin í Selkirk, las forseti:

Skýrsla yfir árið 1929, Deildarinnar Brúin, Selkirk.

Deild þessi telur nú 114 meðlimi, af þeim eru 101 fullorðnir og 13 unglingar og börn.

9 starfsfundir og 4 skemtifundir hafa verið haldnir á árinu, og hafa meðlimir sýnt sérstaklega góðan áhuga fyrir íslenzku þjóðerni og öllum málum Þjóðræknisfélagsins. 75—80 unglingar nutu tilsagnar í íslenzkum söng á síðastliðnum vetri, undir stjórn hr. Björgvins Guðmundssonar . Alls voru æfingar 33. 10. maí síðastliðinn tók Björgvin 72 unglinga með sér til Winnipeg og lét þá syngja þar á samkomu þau lög, sem hann hafði æft þá í.

Nú í vetur hefir Björgvin verið fenginn til að halda áfram starfi sínu við íslenzka söngkenslu hér.

Í haust er leið kom beiðni til deildarinnar frá hérlendri konu í Selkirk, þess efnis, að kenna dreng sem hún á, íslenzku. Séra Jónas A. Sigurðsson bauðst góðfúslega til að kenna honum, og það án endurgjalds, og hefir þessi drengur verið til náms hjá séra Jónasi í vetur.

Samkvæmt skýrslu féhirðis deildarinnar, þá eru inntektir og útgjöld á árinu sem hér fylgir:

Inntektir:

Ágóði af 5 samkomum	$259.78
Iðgjöld	91.55
Tillag frá aðalfélaginu	50.00
Aðrar inntektir	2.50
Í sjóði frá fyrra ári	26.97
Alls	$430.80

Útgjöld:

Borgað B. Guðmundssyni	$201.00
Húsaleiga	53.00
Kostnaður við samkomur	49.95
Meðlimagjöld	48.40
Annar kostnaður	30.65
Alls	$383.00

Í sjóði 1. janúar 1930 ....$ 47.80

Th. S. Thorsteinsson skrifari.

Hagskýrsla deildarinnar Iðunn, Leslie, fylgir:

Ársskýrsla Þjóðræknisdeildarinnar Iðunn, Leslie, Sask.

Þjóðræknisdeildin Iðunn að Leslie hefir haft 6 starfsfundi á síðastliðnu ári og svo stjórnarnefndarfundi. Staðið fyrir tveim ágætum prógram samkomum á árinu og veitt aðstoð við tvær aðrar samkomur, er að þjóðræknismálum hafa litið. Við bókasafn deildarinnar hafa bæzt á árinu 9 bindi í góðu bandi og auk þess hefir bókavörður á hendi talsvert af óbundnum tímaritum og öðrum góðum bókum, sem ekki verður lánað til aflestrar, fyr en það hefir verið sett í gott band. 426 bindi hafa verið lánuð til aflestrar á árinu.

Deildin eignaðist á þessu ári mjög fagurt málverk (baktjald) málað af hr. Hauki Sigbjörnssyni frá Leslie. Myndin er af Herðubreið á Íslandi, einhverjum þektasta, fegursta og jafnframt einkennilegasta fjallhnjúk landsins. Myndin hefir verið stórkostleg prýði fyrir samkomuhús Lesliebæjar og kastað geðfeldum blæ á allar þær samkomur, þar sem myndin hefir verið til sýnis.

Meðlimatala fyrir síðastliðið ár var 42 fullorðnir og 4 unglingar. Hefir meðlimum fjölgað um 2 á þessu síðastliðna ári.

Fjárhagsskýrsla deildarinnar sýnir, að umsetning hefir verið $290.00, en í sjóði hjá gjaldkera um áramót $17.00.

Deildin hefir sýnt góðan áhuga fyrir öllum sönnum þjóðræknismálum, þó að efni og ástæður hafi hamlað framkvæmdum í flestum þeirra. Eru hér í bygð eins og annarsstaðar of margir durtar, er vinna flestum félagsmálum skaða, ýmist með aðgerðaleysi eða beinni andúð.

R. Árnason, ritari.

Hagsskýrsla deildarinnar Fjallkonan, Wynyard, Sask., fylgir:

Hagskýrsla þjóðræknisdeildarinnar Fjallkonan, Wynyard, Sask.

Deildin hefir starfað með líkum hætti og undanfarin ár. Meginstarfið hefir ver-

ið fólgið í hinu árlega þjóðminningar hátíðarhaldi, eða Íslendingadeginum. Tókst hann prýðilega s.l. sumar, meðal annars sakir mikillar veðurblíðu og góðrar aðsóknar. Ársfundur var haldinn s.l. 1. nóvember, sem leiddi í ljós, að góðir og gildir félagar voru 57; tekjur $552.00, en útgjöld $425.00. Reglulegir fundir hafa verið haldnir 6, og verið haldnir fleiri, ef óvenjumikil fimbulfrost og fannkyngi líðandi vetrar hefði eigi þráfaldlega hindrað samgöngur, er fundir voru auglýstir. Hins vegar hafa mun fleiri stjórnarnefndarfundir verið haldnir.

Mörgum deildarmeðlimum svíður það sárt, að eigi reyndist unt að halda uppi ungmennasöngkenslu þetta starfsár. Atvinnuhættir bygðarinnar hafa árum saman verið mjög örðugir, og aldrei fremur en nú. Hafa bygðarmenn sumir fyrir þær sakir að nokkru mist móðinn við kostnaðarsöm félagssamtök. En strax og úr greiðist, mun mönnum leika hugur á því, að koma á bæði söngkenslu og framsögn í íslenzkri tungu. Núverandi forseti er séra Carl J. Olson, og hefir hann sýnt mikinn áhuga í starfi sínu.

Wynyard, 20. febr. 1930.

Friðrik A. Friðriksson.

Skógræktarmálið var þá tekið til umræðu. Hafði dr. Sig. Júl. Jóhannesson framsögu í því máli, og las upp skýrslu milliþinganefndar, er svo hljóðar:

Skýrsla skóggræðslunefndarinnar.

Við undirritaðir, sem skipaðir vorum í nefnd á síðasta þingi Þjóðræknisfélagsins, til þess að hafa skóggræðslumálið með höndum, gefum eftirfarandi skýrslu:

1. Nefndin skifti þannig með sér verkum, að Björn Magnússon var kosinn formaður, og dr. Sig. Júl. Jóhannesson skrifari.

2. Sex fundir voru haldnir á árinu, á heimili Björns Magnússonar, 1 á heimili Árna Eggertssonar, og 1 á heimili sr. Rúnólfs Marteinssonar.

3. Nefndin gekst auk þessa fyrir, að almennur fundur var haldinn meðal Íslendinga í Winnipeg; fór hann fram í Goodtemplarahúsinu. Þessi fundur var haldinn í því skyni að ræða málið.

4. Skrifari nefndarinnar ritaði Sigurjóni Péturssyni á Íslandi, til þess að grenslast eftir, hver væri stefna og hverjar tillögur ungmennafélaganna heima um skóggræðslumálið — en það var árangurslaust.

5. Séra Rúnólfur Marteinsson gerði tilraun til þess að fá aðstoð ensku kirkjunnar í sambandi við trúboða hennar í Norður-Canada; fanst honum þannig mundi verða kleift að fá útsæði með tiltölulega litlum kostnaði. Sú tilraun varð einnig árangurslaus.

6. Forseti nefndarinnar hefir skrifað greinar um málið í bæði íslenzku vikublöðin, til þess að reyna að vekja áhuga almennings á málinu og skýra það.

Herra Björn Magnússon formaður nefndarinnar, kom fram með þá skoðun í byrjun ársins, að stofna þyrfti til fjársöfnunar í því augnamiði að vinna að skóggræðslumálinu. Vildi hann að nefndin gengist fyrir því, að safna $10,000. Benti hann á að reyna mætti að fá 100 manns til þess að gefa $10.00 á ári í 10 ár; með því væri sjóðurinn fenginn.

Önnur tillaga hans var sú, að fá gerðan hugmynda uppdrátt, af lendingu Leifs hepna, láta prenta hann og selja til ágóða fyrir skóggræðslusjóðinn. Bjóst hann við að fjöldi fólks af öllum þjóðum mundi kaupa slíka mynd.

Þá lagði herra Björn Magnússon það einnig til, að nefndin gengist fyrir því, að ferðast yrði meðal fólks, bæði hér og heima til þess að vekja áhuga fyrir málinu — byrja þannig á því að rækta viljarætur í huga þjóðarinnar beggja megin hafsins, þessu máli til styrktar.

Meirihluti nefndarinnar taldi vandkvæði á því að koma þessum tillögum í framkvæmd — sérstaklega að því er fjársöfnunina snerti. Var það einkum til þess að ræða þessi mál, sem almenni fundurinn var boðaður; en áhugaleysi almennings kom þar greinilega í ljós; fundinn sóttu aðeins örfáir, þótt þar ætti að gefa öllum kost á að ræða málið og koma með tillögur því viðvíkjandi; bæði þá og endrarnær hefir fólk yfirleitt látið sig málið litlu skifta.

Þó skal það tekið fram, að síðastliðna mánuði hefir nokkur vakning átt sér sta*

í þessu efni; sést það í því, að málið er meira rætt manna á meðal, og greinar hafa birzt í blöðunum því viðvíkjandi.

Formaður nefndarinnar hefir fengið fjölda bréfa, bæði frá fólki hér í álfu og heima á Íslandi. Lýsa þau bæði áhuga einstakra manna, og sýna, að ákveðin hreyfing á sér stað á Íslandi til félagsstofnunar, er það markmið hafi, að "klæða landið".

Talsvert hefir verið sent til Íslands af útsæði; en það hefir alt verið verk B. Magnússonar, sem byrjað hafði á því áður en Þjóðræknisfélagið tók málið að sér og skipaði nefndina. Það getur því í raun réttri talist með störfum nefndarinnar.

Að endingu leyfum vér oss að bera fram eftirfarandi tillögur:

1. Að Þjóðræknisþingið taki málið til alvarlegrar umræðu, og reyni að finna ráð til þess að hrynda því sem fyrst til verulegra framkvæmda.

2. Að stofnað verði til sambands milli vor og þess félags heima, sem verið er að undirbúa til skóggræðslustarfa.

Winnipeg, 26. febr. 1930.

Sig. Júl. Jóhannesson.
J. P. Sólmundsson
B. Magnússon
Árni Eggertsson.

Séra Guðmundur Árnason lagði til, að fela þriggja manna nefnd frekari íhugun skógræktarmálsins. G. S. Friðriksson studdi. Samþykt. Nefndin: Séra G. Árnason, Ásg. Bjarnason, J. K. Jónasson.

Útgáfumál Tímaritsins lá því næst fyrir. Séra R. E. Kvaran las upp svo hljóðandi álit hlutaðeigandi nefndar:

Álit útgáfunefndar Tímaritsins.

Nefndin lætur í ljós ánægju sína yfir starfrækslunni á síðasta ári með útgáfu Tímaritsins. Að vísu verður útgáfukostnaður nú með mesta móti, sökum þess að Tímaritið er að mun stærra en undanfarin ár. En hins vegar má sú stærð vera öllum félagsmönnum fagnaðarefni. Eins og kunnugt er, á félagið því láni að fagna að geta birt í Tímariti sínu ritgerðir eftir ýmsa mikilhæfa fræðimenn á Íslandi, og eru þær ritgerðir allar ritaðar í samhengi nokkuru, og tilefni þeirra er Alþingishátíðin væntanlega. Telj um vér áreiðanlegt, að félagsmönnum og Vestur-Íslendingum í heild sinni þyki hinn mesti fengur að geta átt von á Tímaritinu í slíkum hátíðarbúningi á þessu ári.

En önnur ástæða til þess að Tímaritið er stærra en venjulega, er sú, að mun meira er nú flutt í því af auglýsingum en nokkru sinni hefir áður verið. Mun andvirði auglýsinganna nema sem næst 2900 dollurum. Telur nefndin skylt að þakka þeim mönnum, sem að þessu hafa unnið með svo miklum dugnaði.

Á undanförnum þingum hefir nokkuru sinni verið um það rætt, að breyta tilhögun á útgáfu Tímaritsins. Láta það komu út oftar en eitt sinn á ári, hafa í því sérstaka deild fyrir unglinga o. s. frv. Nefndinni er kunnugt um að stjórnarnefndin hefir ekki getað tekið þær bendingar til greina á þessu ári með því að svo sérstaklega hefir staðið á með innihald ritsins, er þegar hefir verið gert grein fyrir. En hinsvegar viljum vér og eigi heldur ráða til slíkra breytinga á næstu árum. Valda því auglýsingarnar,sem eru aðal tekjulind félagsins. Þá er og einnig von um að ráðin verði bót á þörfinni fyrir unglingariti á annan hátt, sem vér hyggjum að gert verði grein fyrir í sambandi við annað þingmál.

Jafnframt því sem nefndin leggur til að útgáfunni verði hagað líkt og að undanförnu, vill hún láta hér í ljósi þá ósk sína, að tekið verði upp aftur að rita drög að sögu Íslendinga hér í álfu, sem svo ágætlega var hafin af hálfu ritstjórans, er nú hefir legið niðri um hríð.

Að endingu leggur nefndin til að þingið ráði sama ritstjóra til næsta árs og með sömu kjörum og að undanförnu.

Á þingi Þjóðræknisfélagsins, 26. febrúar, 1930.

Ragnar E. Kvaran
R. Árnason,
Árni Eggertson.

Séra F. A. Friðriksson lagði til, að nefndarálitið væri samþykt, eins og það lægi fyrir. Th. J. Gíslason studdi. Samþykt með öllum greiddum atkvæðum.

Heimfararmálið var þá tekið fyrir. Formaður heimfararnefndar, Jón J. Bíldfell, ávarpaði þingið. Lýsti hann störfum nefdarinnar heimförinni til undirbúnings; þýðingum á fyrnefndum ritgerðum "að heiman"; þátttöku Íslendinga í ferðinni heim, og þjóðræknisgildi þeirrar þátttöku.

Séra R. E. Kvaran lýsti þá enn að nokkru störfum nefndarinnar, með sérstöku tilliti til þess, er hún hefði fengið áorkað við canadisk stjórnarvöld, í þá átt að þau sæmdu Ísland í sambandi við 1000 ára hátíð Alþingis.

Ásg. Bjarnason gerði fyrirspurn til formanns nefndarinnar — hvort nefndin hefði gert nokkrar ráðstafanir í þá átt, að fá íslenzk skáld vestan hafs til þess, að yrkja hátíðaljóð til Íslands? Kvað formaður nefndina hafa þetta mál á starfsskrá sinni. Fyrirspyrjandi hvatti til skjótra athafna í því efni. Forseti upplýsti að innan Heimfararnefndarinnar væri sérnefnd er annaðist þetta mál.

Séra J. P. Sólmundsson lagði til að skýrsla Heimfararnefndar væri viðtekin. G. S. Friðriksson studdi.

Arnljótur B. Olson beindi þá þeirri fyrirspurn til formanns hve margir hefðu þegar skrifað sig á heimfararlista nefndarinnar.

Séra G. Árnason áréttaði þá fyrirspurn.

Svaraði J. J. Bíldfell á þá leið, að um 300 manns væri staðráðið til heimfarar; 250 manns hefðu þegar borgað fargjald, að nokkru, eða öllu allt íslenzkt fólk, að fráteknum 8 manns.

Var þá gengið til atkvæða um fyrirliggjandi tillögu og hún samþykt með öllum greiddum atkvæðum.

B. B. Olson bar þá fram þá tillögu, að þingið greiddi Heimfararnefndinni þakkar atkvæði fyrir frábæran dugnað og drengilega baráttu á liðnu starfsári. Var tillögunni fagnað með því menn risu úr sætum með dynjandi lófaklappi.

J. J. Bíldfell þakkaði fyrir nefndarinnar hönd.

Næsta mál: **Skýrsla embættismanna.** Árni Eggertsson hafði framsögu um fjárhagsskýrslu, er síðan var útbýtt til þingmanna.

Séra G. Árnason lagði til að skýrslan væri viðtekin. Séra Fr. A. Friðriksson studdi.

Séra J. P. Sólmundsson gerði þá athugasemd að eigi skyldi lesa prentaða skýrslu. Leit ennfremur svo á, að stjórnarnefnd hefði getað komið við meiri sparnaði en skýrslan bæri vott um, og benti í því sambandi á veizluhöldin.

Yfirskoðunarmaður, B. B. Olson gaf þá skýringu, að sakir marghliða undirbúnings að hinni miklu hátíð á Íslandi á komandi sumar, hefði á þessu liðna starfsári verið meiri þörf risnu fjár en ella.

Björn Magnússon, forgöngumaður skógræktarmálsins, gaf í skyn andúð sína á fyrgreindum veizluhöldum og gerði fyrirspurn um ástæðu þeirra og tilhögun.

A. B. Olson varpaði þá þeirri fyrirspurn á þingið, hverjar væru orðnar atgerðir stjórnarnefndar í þágu Ingólfs Ingólfssonar?

Áður því yrði svarað hafði B. Magnússon ítrekað fyrirspurn sína um veizlurnar.

Bað forseti þá Árna Eggertson að skipa forsæti, um stund, og tók sjálfur til máls. Lýsti hann ítarlega tilefnum veizluhaldanna. Að loknu varaði hann félagsmenn við því, að þreyta embættismenn sína á smá smygli.

Séra J. P. Sólmundsson kvað stjórnarnefnd hafa sniðgengið fyrirmæli síðasta þings um útgáfu erindis þess, er hann þá hafði flutt; hefði nefndin talið sig gera það af sparnaðarástæðum; réttlátt hefði þá og verið að spara til veizluhaldanna.

Árni Eggertson gerði þá enn gaumgæfilega grein fyrir veizluhöldunum, — hversvegna þau hefðu borið að, og því ógerningur stundum að ná til alls almennings.

Rósm. Árnason kvað nú Manitobamenn hafa jagast nógu lengi. Þótti það vel mælt og var tafarlaust gengið til atkvæða, og fyrirliggjandi tillaga samþykt með öllum greiddum atkv. gegn 1.

A. B. Olson spurðist fyrir um skýrslu skrifara félagsins. Forseti kvað skrifara

og fleiri fjarverandi: Bráðabyrgðarskrifarinn yrði ekki krafinn um skýrslu. Eigi hefði heldur verið til siðs til þessa, að þingin krefðust skrifara skýrslu.

Var nú degi tekið að halla og samþykt að fresta fundi til kl. 10, árdegis, næsta dags.

Þingstörf hófust að nýju að morgni næsta dags, fimtudaginn 27. feb. kl. 10.30, sama stað.

Fundargerð síðasta fundar upplesin og samþykt.

Flutti forseti þinginu kveðju Árna Pálssonar bókavarðar, er komið hafði til bæjarins árla um morguninn úr ferð sinni vestur um Sléttufylkin.

Fræðslumál voru að þessu sinni fyrsta mál á dagskrá. Séra R. E. Kvaran las upp skýrslu milliþinganefndar, er fylgir:

Skilagrein Milliþinganefndar

Nefnd þessi sem hér skilar af sér störfum, var arfþegi annarar milliþinganefndar, sem borið hafði inn á þingið all víðtækar tillögur um ráðstafanir til þess að örfa árangur af fræðslumálum um íslenzk efni. Þessar tillögur höfðu flestar verið samþyktar og hinni nýju milliþinganefnd falið að sjá um framkvæmdir þeirra.

En er nefndin tók að skygnast verulega inn í verkefni sitt varð henni tvent ljóst frá upphafi. Fyrst það, að hún var sjálf svo skipuð, að meðlimir hennar áttu næsta erfitt með að vinna saman sökum þess hvernig lífsstörfum þeirra yfirleitt er háttað. Sumir nefndarmennirnir hafa verið bundnir mjög mikið við störf utanbæjar og stundum orðið að dvelja langvistum í mikilli fjarlægð. Hitt atriðið var, að flestum af fyrirmælum þeim, sem lögð höfðu verið fyrir hana, var svo háttað, að þeim varð naumast í framkvæmd komið án allmikilla fjárútláta. En fé hafði nefndin ekki í höndum til starfrækslu. Varð því niðurstaðan sú, þegar í upphafi, að bezt mundi vera að einangra sig um eitthvert sérstakt atriði, sem þá yrði ekki undir höfuð lagst að sinna. Var til þess valið ákvæðið um að stuðla að samkepni í framsögn á íslenzku máli. Hefir hr. Bergþór E. Johnson haft það mál með höndum að mestu. Hefir hann staðið í sambandi við menn víðsvegar um íslenzkar bygðir um þetta mál og hefir það borið lofsamlegan árangur þegar þess er gætt að þetta er einungis upphaf þess starfs, er hann hefir ákveðið að verja í þessa átt. Hafa þegar farið fram nokkur mót í heimabygðum, þar sem unglingar hafa keppt í þessu efni, en sigurvegarar síðan mætt hér í Winnipeg til þess að leiða hér saman hesta sína. En úrslitakepni um gullpening samkepninnar fór, eins og kunnugt er, fram í gærkvöldi hér á þingstaðnum.

Annað atriði, sem nefndinni lék nokkur hugur á að fá komið í framkvæmd, var útgáfa á riti við hæfi barna og unglinga á íslenzku. Eins og kunnugt er, hafa ýmsir mætir menn félagsins áhuga fyrir þessu, en niðurstaða nefndarinnar við íhugun málsins var sú, að betra fyrirkomulag, en að félagið sjálft réðist í slíka útgáfu, væri hitt, að fá einhvern einstakan mann til þess að taka þetta að sér að öllu leyti, en veita honum síðan hjálp, er um semdist milli hans og félagsstjórnarinnar. Var fyrst leitað hófanna hjá nefndarmönnum sjálfum, hvort þeir mundu vilja taka þetta að sér, og er nefndarmenn komust að því, að svo ágætur maður sem hr. Bergþór E. Johnson afsegði ekki með öllu að taka þetta að sér upp á eigin reikning, þá virtist henni ekki rétt að gera neitt frekar í málinu fyr en útséð væri um, hvort úr þessu gæti orðið. Vill nefndin mæla með því eindregið við væntanlega stjórnarnefnd, að hún geri sem fyrst, að loknu þingi, gangskör að því að fá endanlega vitneskju um það hvort þessi maður vilji takast þetta verk á hendur. Takist það ekki, mælir nefndin með að farið verði eftir fyrirmælum síðasta þings um þetta mál.

Að öðru leyti lítur nefndin svo á, sem nefndarálit það, sem samþykt var í fyrra sé frekar vegabeinari um næstu ár, en að ætlast hefði mátt til að fyrirmælum yrði öllum hrundið í framkvæmd á einu ári. Leyfir hún sér því, að hvetja hina nýju stjórnarnefnd til þess

að hafa sérstaka hliðsjón af þeim tillögum á næsta ári, með því að þær séu flestar verðar góðra gjalda og skýr áttaviti framtíðarinnar.

B. E. Johnson,
R. Marteinsson,
Ragnar E. Kvaran,
J. P. Sólmundsson,
S. Halldórs frá Höfnum.

Ásg. Bjarnason lagði til að þingið viðtæki skýrsluna eins og hún hafði verið lesin. G. S. Friðriksson studdi. Samþykt.

Varð þá hlé nokkurt á störfum, þar eð nefndarálit voru ekki tilbúin.

Árni Eggertson tók þá til máls; hvatti menn til þess að skrifa nöfn sín og skylduliðs síns í "Selskinnu"; bókin væri til staðar á þinginu; annars milli þinga væri hún í vörslum O. S. Thorgeirssonar.

Séra J. P. Sólmundsson vakti máls á því, hve brýn nauðsyn bæri til þess, að ráðist yrði sem fyrst í ítarlegt almennt manntal meðal Íslendinga í Vesturheimi, og hefði Þjóðræknisfélagið auðvitað fyrstu skyldu í því efni. Og ef nafnskriftir í "Selskinnu" væri heppileg aðferð til þess, þá væri það, með öðru nóg tilefni til að greiða götu hennar sem víðast.

B. B. Olson kvað ótækt, að bókin lægi geymd og gleymd í Winnipeg, tímum saman, þyrfti að koma henni í umferð um sveitir Íslendinga, og beina stöðulega athygli almennings að henni, í blöðum og á annan hátt.

G. M. Bjarnasan taldi best fara á því að áhuginn í þessu máli yrði fyrst prófaður á Winnipeg-Íslendingum þannig að "Selskinna" væri fyrst komið í umferð í Winnipeg, á einhvern hátt, og síðan send um sveitir út.

Ásg. Bjarnason kvað heppilegt að fela manni þeim er væntanlega yrði kosinn til fylgdar við Árna Pálsson á fyrirlestrarferðum hans, að taka "Selskinnu" með sér, og safna nafnaskriftum í sambandi við fyrirlestrahöldin.

Árni Eggertson bað menn vel að athuga það, að tilgangur bókarinnar væri ekki sá einn, að safna fé, heldur og sögulegum og menningarlegum verðmætum, t. d. eiginhandar nafnskriftum, o. s. frv.

Ásg. Bjarnason lagði til að forseti skipaði 3 manna nefnd til þess að íhuga og gera tillögur um Selskinnu málið. Tillagan ekki studd.

Th. J. Gíslason lagði það til að vætanlegri stjórnarnefnd yrði falið að sjá um sendingu bókarinnar út um íslenzkar sveitir. B. B. Olson studdi.

Séra J. P. Sólmundsson áleit tillögu Ásg. Bjarnasonar heppilegri.

Björgvin Guðmundsson benti á að heppilegt gæti verið að leita fyrir sér úti um sveitir um loforð um nafnskriftir í "Selskinnu," áður en hún yrði send í umferð.

Var þá beðið um atkvæði, og tillaga Th. J. Gíslasonar samþykt.

Árni Eggertson hóf þá máls á því, að Þjóðræknisfélagið ætti að vera **löggilt.** Kvað bæði Heimferðarnefnd og stjórnarnefnd félagsins hafa rekið sig á örðugleika síðastliðið ár, er stöfuðu af vöntun löggildingar.

B. B. Olson tók í sama streng. Kvað félagið t. d. réttlaust gagnvart viðskiftamönnum sínum og skuldnautum, eins lengi og það væri ólöggilt.

Forseti benti á að mál þetta yrði að taka fyrir undir **nýjum málum,** og lagi því ekki löglega fyrir þinginu nema samþykt væri að taka það á dagskrá. Árni Eggertson lagði til að **löggildingarmálið** væri tekið á dagskrá. Mrs. R. Daviðsson studdi, en forseti varð þess eigi var, og spurði eftir stuðningu. Séra J. P. Sólmundsson bað þá um orðið, en forseti ítrekaði fyrirspurn sína. Bar þetta allt að í einni svipan, og varð, nú þrátt nokkurt um fundarsköp. Skaut forseti máli sínu til þingsins, og fylgdi honum meiri hluti að málum. Var svo tillaga A. Eggertssonar samþykt.

Guðrún Friðriksson lagði til að fresta löggildingar málinu þangað til eftir hádegi. Ári Magnússon studdi. Breytingartillaga kom frá B. B. Olson að skipa nefnd í málið. Kristján Pálsson studdi. Var breytingartillagan samþykt. Nefndin: Árni Eggertson, Guðrún Friðriksson, Ó. S. Thorgeirsson.

Næsta mál á dagskrá: **Íþróttamálið.**

Sigfús Halldórs frá Höfnum tók þá til máls fyrir hönd nýstofnaðs íslenzks íþróttafélags í Winnipeg, er nefnir sig "Falcon Athletic and Recreation Association" (Íþróttafélagið Fálkinn). Bað ræðumaður þingheim og alla Íslendinga nær og fjær að leggja þessu íþróttafélagi það lið, er unt væri. Íslenzku íþróttamennirnir ættu við örðugleika að etja, en fyrir frábæran áhuga vissra manna væri enn haldið í horfi um þetta góða og nytsama máefni.

Guðjón S. Friðriksson lýsti að nokkru íþróttaviðleitni Selkirk-Íslendinga. Taldi hana hafa lent mest í hnefaleikjum. og þótti ræðumanni það ófögur íþrótt. Sigfús Halldórs taldi hnefaleika hafa nokkuð til síns ágætis, og gerði samanburð á þeim og ýmsum öðrum íþróttum, er sætttu almennri lýðhylli. Annars, áleit hann að sjálfsagt væri að Þjóðræknisfélagið veitti íþróttafélaginu hjálp, er því væri unt, án þess að gjöra nokkra takmörkun á verksviði félagsins að skilyrði. B. B. Olson hélt fram sömu skoðun.

Ásg. Bjarnason lagði til að skipuð yrði 5 manna nefnd í íþróttamálið. Th. J. Gíslason studdi. Samþykt. Nefndin: Ari G. Magnússon, S. Halldórs frá Höfnum, C. Thorláksson, Thorsteinn Oliver, Ragnar Stefánsson.

Þvínæst samþykt að fresta þingstörfum til kl. 2 síðdegis.

Fundur var aftur settur kl. 2.30 e. h. Fundargerð síðasta fundar upplesin og samþykt.

Húsnæðis- og bókasafnsmál kom fyrst á dagskrá. Álit þingnefndar var lagt fram, en þótti eigi nógu víðtækt, og var vísað aftur til nefndarinnar, samkvæmt tillögu A. Eggertsonar, studdri af Þórði Bjarnasyni.

Nefndarálit skóggræðslumálsins lá þvínæst fyrir til umræðu. Fer það hér á eftir:

Nefndarskýrsla í skóggræðslumálinu

Við undirritaðir, sem skipaðir vorum í nefnd til þess að íhuga skóggræðslumálið svo nefnda, leyfum okkur að leggja fram eftirfylgjandi skýrslu:

Eftir að hafa íhugað nákvæmlega skýrslu milliþinganefndar í því máli, finst okkur einsætt, að almennur áhugi Íslendinga hér vestra fyrir skóggræðslu á Íslandi sé hvergi nærri eins mikill og æskilegt væri og helzti forgöngumaður þess hér vestra hefir eflaust gert sér vonir um. Einn almennur fundur, sem haldinn hefir verið hér í Winnipeg til að ræða málið á síðastliðnu ári, virðist hafa verið mjög illa sóttur. Þó bendir nefndin á að ýmsir bæði hér og heima hafi haft bréfaskifti við formann milliþinganefndarinnar, hr. Björn Magnússon um þetta mál, sem sýni að nokkrir menn beri málið mjög fyrir brjósti.

Af þessum ástæðum teljum við líklegt, að málið sé bezt komið í höndum þeirra manna, sem hafa áhuga á því, og að Þjóðræknisfélagið geti naumast annað gert en að veita þeim stuðning eftir því sem það sér sér fært. Viljum við því leggja fyrir þingið eftirfarandi tillögur:

I. Að stofnað verði til sambands milli vor og þeirra mann heima á Íslandi sem með höndum hafa undirbúning að skóggræðslustörfum (sbr. 2. tillögulið milliþinganefndar).

II. Stjórnarnefnd félagsins feli einhverjum manni eða mönnum, sem til Íslands fara á næsta sumri, að kynna sér viðhorf málsins þar heima, eins rækilega og unt er, einkanlega, með það fyrir augum, að fá álit sérfróðra manna á því, hvaða trjátegundir héðan að vestan muni bezt þrífast í íslenzkri mold og einnig það hvaða samvinnu mætti vænta bæði frá einstökum mönnum og félögum, ef Þjóðræknisfélagið sæi sér fært að taka málið að einhverju leyti að sér framvegis.

III. Að tilraun sé gerð af hálfu stjórnarnefndar félagsins til þess að útvega ókeypis frá búnaðarmála- og skógræktardeildum fylkisins og Canada stjórnarinnar fræ, sem flutt verði til Íslands á næsta sumri og gefið þeim, sem vilja gera tilraunir með að sá því þar heima. Ennfremur að allar mögulegar

upplýsingar séu fengnar um meðferð plantanna og vaxtarskilyrði þeirra.

IV. Nefndin ræður stjórnarnefndinni að nota aðstoð hr. Björns Magnússonar í þessu máli, sem hún telur sjálfsagt að verði fúslega í té látin. Hefir hann sýnt mestan áhuga allra manna í þessu efri og er málinu kunnugastur hér vestra, og finst því nefndinni að hann eigi skilið allan þann stuðning, sem félagið getur látið honum í té, án þess þó að það bindi sér byrðar, sem það gæti ekki risið undir.

Winnipeg, 27. febrúar, 1930.

Virðingarfylst,

G. Árnason,
A. Bjarnason,
J. K. Jónasson.

B. B. Olson lagði til, Sigurður Baldvinsson studdi, að ræða nafndarálitið lið fyrir lið. Samþykt.

1. liður samþyktur umræðulaust.

2. liður var samþyktur með öllum greiddum atkvæðum gegn einu. Til máls tóku B. Magnússon, Mrs. Fr. Swanson, séra G. Árnason.

3. liður samþyktur með öllum greiddum atkvæðum. Til máls tóku séra J. P. Sólmundsson, A. Eggertson, séra G. Árnason og B. Finnsson. er mælti með því að milliþinganefndin væri endurkosin og veitt ríflegt fé til starfsemi sinnar.

Um 4. lið tók til máls B. Magnússon. Séra Fr. A. Friðriksson lagði til að liðurinn væri samþyktur. Séra R. E. Kvaran studdi. Samþykt. Nefndarálit síðan í heild samþykt.

Þá las séra R. E. Kvaran eftirfarandi skýrslu nefndarinnar, er fjalla skyldi um **samvinnumálið:**

Álit samvinnunefndarinnar.

Nefndin fagnar því hversu mikið hefir verið um samvinnu á þessu ári milli félags vors og ýmsra mætra manna á Íslandi, og lætur í ljós þá von sína, að þetta verði aðeins upphaf á nánara samstarfi en verið hefir undanfarið.

Fyrst og fremst vill þá nefndin láta í ljós þakklæti sitt til landsstjórnarinnar á Íslandi og Hátíðarnefndar Alþingis sem hvorttveggja hafa kostað kapps um að greiða fyrir væntanlegum heimfarendum á margvíslegan hátt. Eins og kunnugt er hefir Vestur-Íslendingum verið boðinn landsspítalinn til afnota meðan dvalið verði í Reykjavík, og eru þau afnot með öllu endurgjaldslaus frá forráðamannanna hálfu. Þetta er því mikilsverðara, sem nú hafa borist af því sannar fregnir, að því nær muni ógerlegt að fá húsnæði í einkahíbýlum eða á gistihúsum meðan á hátíðinni stendur. Hafa oss borist þær fregnir að nær að segja hvert hús muni fullskipað af gestum, er þegar hafa trygt sér rúm. En oss dylst ekki að þessi kurteisi landsstjórnarinnar og forráðamanna spítalans því þakklætisverðari sem kunnugt er að frágangi á byggingunni, hefir verið hraðað fram úr áætlun og mikið fé verði lagt fram til þess að unt yrði að veita Vestur-Íslendingum þessi hlunnindi.

Þá vill nefndin ennfremur láta í ljós þakklæti sitt fyrir þá kurteisisráðstöfun frá hendi landsstjórnarinnar á Íslandi að gera einum af embættismönnum sínum kleift að ganga frá starfi sínu til þess að heimsækja oss og flytja oss kveðjur og þjóðrækilega uppörvun frá Íslandi. Fagnar nefndin komu hr. Árna Pálssonar og vonar að honum verði svo tekið í íslenzkum bygðum sem svo mætur gestur á skilið.

Vestur-íslenzkum almenningi er kunnugt um að íslenzkir fræðimenn hafa brugðist mæta vel við tilmælum frá Þjóðræknisfélagsmönnum um samning á fræðimannlegum ritgerðum um íslenzka menningu að fornu og nýju, er ætlast er til að komi fyrir sjónir manna á enskri tungu, jafnframt því sem Tímarit félagsins birtir nú flestar þeirra á íslenzku. Hefir Háskólaráðið á Íslandi tilnefnt rithöfundana. Er nefndinni mjög mikið áhugamál, að þetta reynist aðeins byrjun á bókmentalegri samvinnu milli vor og heimaþjóðarinnar.

En vottur um að sú von sé ekki eingöngu á draumórum reist er sú staðreynd að tveir rithöfundar á Íslandi eru nú að taka saman bók, sýnisbók rithöfundastarfsemi Vestur-Íslendinga sem gef-

in er út í tilefni af heimkomu Vestur-Íslendinga.

Nefndin hefir ríka tilfinningu fyrir því að ekki sé sæmilegt að ekki sé kvittað fyrir þessu kurteisi alla með öðru en orðum einum. Og verður þá fyrst fyrir oss það mál, sem nú um skeið hefir verið á döfinni með oss, en því miður hafa minni aðgerðir verið með en æski legt hefði verið. Vér eigum við "Selskinnu" Stúdentaráðsins. Tækist að hleypa skriði á innritanir manna í bók ina, væri tvent gert í sama svip: Létt fyrir Stúdentagarðinum, og Vestur-Ísl. gætu trygt sér herbergi fyrir efnismenn úr þeirra hóp, er stunda vildu nám — t. d. norrænu — á Íslandi. Væntir nefndin þess, að væntanleg stjórnarnefnd leiti að hentugum vegi til þess að fá þessu hrundið í framkvæmd. Og í því sambandi vildum vér benda á, að mjög vel ætti við að þeir menn, sem yrðu í förum með hr. Árna Pálssyni um íslenzkar bygðir tækju Selskinnu með sér og vektu athygli almennings á henni.

En að endingu vill nefndin bera fram tillögu þess efnis, að stjórnarnefndin hlutist til um að fenginn verði maður eða menn á komandi sumri til þess að ferðast um bygðir á Íslandi til þess að flytja þar erindi um Íslendinga í Vesturheimi, og sérstaklega vekja athygli á gagnkvæmri nauðsyn hins nánasta sambands meðal heimaþjóðarinnar og vor.

Á þingi Þjóðræknisfélagsins 27. febrúar 1930.

Ragnar E. Kvaran,
Guðjón S. Friðriksson,
Rúnólfur Marteinsson,
Ólafur S. Thorgeirsson,
Friðrik A. Friðriksson.

Ásg. Bjarnason lagði til, séra G. Árnason studdi, að nefndarálitið væri rætt lið fyrir lið. Breytingartillaga frá B. B. Olson, að viðtaka þegar nefndarálitið í heild. Guðrún Friðriksson studdi. Breytingartill. samþykt.

Séra G. Árnason tók þá til máls um samvinnumálin. Dvaldi hann einkum við útgáfu vestur-íslenzku úrvalsljóðanna, er segir frá í greinargerð nefndarinnar. Taldi ræðumaður að slík útgáfa hlyti að verða Íslendingum vestanhafs hið mesta fagnaðarefni, og öflugur sambandsþáttur yfir hafið.

Skilagrein **útbreiðslumálanefndar** var því næst lesin af J. J. Bíldfell:

"Herra forseti:—

Nefnd sú, er sett var, til þess að íhuga útbreiðslumál Þjóðræknisfélagsins leyfir sér að benda á eftirfarandi:

1. Alla áherzlu ber að leggja á fjölgun meðlima félagsins meðal hinna eldri Íslendinga vestan hafs, en þó einkum meðal hinna yngri. Felur þingið framkvæmdarnefnd félagsins að leggja sem ákveðnasta rækt við það mál.

2. Þingið ályktar að lýsa sérstakri ánægju sinni yfir tilraunum þeim er gerðar hafa verið til þess, að fá ungmenni til þess að taka þátt í framsögn á bundnu og óbundnu íslenzku máli,— og vill tjá því fólki, er hóf þær tilraunir og vann þau störf hinar beztu þakkir.

3. Þinginu er ennfremur ánægja að votta þakkir sínar öllum þeim, sem á einn eða annan hátt hafa stutt að íslenzkri ungmennakenslu, — og treystir því að bygðir vorar leggi framvegis af fremsta megni rækt við þetta merka og fjölhliða menningarmál.

4. Þjóðræknisfélagið hlutist til um það, að komið sé á samkepni í framsögn í sem allra flestum bygðum Íslendinga.

5. Þátttakendur skulu flokkaðir í tvennt — upp til 12 ára og frá 12—18 ára. Þar sem Þjóðræknisdeildir eru sjái stjórnarnefndir þeirra um val á framsagnarefnum og annan undirbúning. Þar sem ekki eru deildir, útvegi framkvæmdarnefnd Þjóðræknisfélagsins menn til þess, að hafa þau störf með höndum.

6. Í hverri bygð séu tvær medalíur veittar þeim tveim unglingum í hvorum flokk, er bezt leysa hlutverk sitt af hendi, og sé önnur medalían úr málmblendingi (bronze), hin úr silfri.

7. Stofnað sé til árlegrar framsagnar samkepni í sambandi við ársþing Þjóðræknisfélagsins í Winnipeg, milli allra þeirra ungmenna, er silfurmedalíu hafa hlotið, og sé þar gullmedalía veitt þeim, er fram úr skarar á þeirri samkomu

séu samskot tekin, upp í ferðakostnað þeirra ungmenna er örðugt ættu með að kosta ferð sína til Winnipeg, en það sem inn kæmi umfram þann kostnað leggist í sjóð, sem helgaður sé þessu málefni. Ráðið er og til slíkra samskota, í heimabygðum ungmenna.

8. Þjóðræknisfélagið leggi allar medalíur til ókeypis og sjái ungmennum þeim er keppa í sambandi við þingið fyrir ókeypis verustað, þegar þess væri þörf, á meðan þingið stendur yfir.

9. Stjórnarnefnd félagsins sé falið að sjá um, á þann hátt, sem henni finnst við eiga, að, hinn stórmerki viðburður í sögu íslenzku þjóðarinnar, þúsund ára minningarhátíð Alþingis verði hagnýttur til þjóðræknisþroska í íslenzkum bygðum hér vestra, — þannig að fólki því, sem ekki á þess kost að fara til Íslands á komandi sumri, verði gefið tækifæri að kynnast því, sem fram fer á hátíðinni, svo og sjálfum kjarna hennar.

10. Þingið heimili stjórnarnefndinni. að verja, á næsta starfsári, alt að $250.00 til útbreiðslumála.

Dóra Benson,
Thorst. J. Gíslason,
J. J. Bíldfell.

Séra G. Árnason lagði til að nefndarálitið væri rætt lið fyrir lið. Samþykt.

1.—3. liður samþyktir umræðulaust.

Í sambandi við 4. lið lýsti Guðrún Friðriksson margra ára framsagnarstarfsemi Íslendinga í Winnipegosis; fór ennfremur nokkrum orðum um félagslíf og þjóðrækni þeirrar bygðar og óskaði þess að Íslendingar væru allstaðar jafn samhuga. Var svo 4. liður samþyktur.

5.—10. liðir samþyktir umræðulaust, að öðru en því, að séra R. E. Kvaran, Rósm. Árnason og Sigurður Magnússon lögðu áherslu á nauðsyn 10. liðs.

Séra R. E. Kvaran bar þá fram munnlega viðaukatillögu við nefndarálitið, þess efnis, að gefið yrði út á næsta starfsári, kver þau til kynningar félaginu, er út átti að gefa síðastliðið ár. B. B. Olson studdi.

Séra J. P. Sólmundsson minntist þá á vanrækslu stjórnarnefndar í sambandi við útgáfur þær, er síðasta þing fól henni að framkvæma.

Ari Magnússon áleit að tímarit félagsins ætti að geta unnið það útbreiðslustarf, er bæklingur þessi væri fyrirhugaður til. Ásg. Bjarnason spurði, hve útgáfa bæklingsins mundi verða dýr. Rúmlega $100.00 var svarið. Séra G. Árnason, Sig. Magnússon og Rósm. Árnason mæltu með útgáfunni. Viðauka tillagan síðan borin upp, og samþykt. Nefndarálitið, með áorðnum viðauka var þá borið upp og samþykt.

Þingstörf hófust aftur næsta dag, föstudaginn, 28 febrúar, kl. 10.30 árdegis.

Fundargerð síðasta fundar upplesin og samþykt.

Lesin var eftirfarandi skýrsla frá deildinni Frón:

Deildin Frón.

Frón hefir þetta ár haft með höndum íslenzku kenslu eins og að undanförnu og fylgir hér skýrsla kennara yfir starf þeirra . Fundir Fróns hafa verið vel sóttir á þessu ári enda hefir verið vel til þeirra efnt. Samkepni í framsögn hefir deildin komið á þetta ár eins og í fyrra og voru 28 börn sem tóku þátt í henni. Var börnunum skift í 3 flokka og voru 2 medalíur gefnar að verðlaunum í hverjum flokk. Hlutu þessi börn verðlaun: Í fyrsta flokk: 1. Lilja Johnson, 4 ára, 2. verðlaun Kristján Thorsteinsson, 7 ára. Í öðrum flokk; 1. Lillian Baldwin, 11 ára, og 2. verðlaun Stefán Pálmason 11 ára. Í þriðja flokk 1. verðlaun Jónas Thorsteinsson og 2. verðlaun stúlkur er voru jafnar Ragnheiður Johnson 12 ára og Sesselja Bardal 12 ára. Hafa þessar samkomur vakið mikinn áhuga hjá börnum fyrir viðhaldi íslenzkunnar og er vonandi að hægt verði að halda þessum samkepnum áfram. Í ráði er á þessum vetri að hafa samkepni fyrir börn í lestri og er mjög víst að mörg taka þátt í því. Aðal samkoma Fróns á árinu var Miðsvetrarmótið. Í Þetta sinn var Frón svo heppið að fá hr. Á. Pálsson sem aðalræðumann. Auk hans á skemtiskrá sungu þeir Ragnar E. Kvaran og Halldór Thórólfsson ein-

söngva. Þ. Þ. Þorsteinsson flutti frumort kvæði, Helga Jóhannsson fiðluspil og Mrs. Helgason skemti á píanó. Á fimta hundrað manns sóttu samkomuna og má óhætt segja að þetta var eitt bezta mót Fróns, bæði að reglu og skemtun og fjárhagslegum ágóða.

Deildinni hafa aukist kraftar nú síðustu ár og alir gera sinn skerf þá ætti sannarlega að vera hægt að gera margt gott í þarfir íslenzks þjóðernis af deild sem telur hátt á þriðja hundrað meðlimi.

Engin nefndarálit voru í þann svipinn fyrir hendi.

Ásg. Bjarnason hóf máls á því, að kjósa þyrfti formann eða "hertoga" fyrir leiðangurinn til Íslands á komandi sumri.

Guðjón S. Friðriksson taldi sjálfsagt að forseti félagsins, hver sem hann yrði, yrði foringi fararinnar, og að félagið legði honum til ríflegan farareyri.

B. B. Olson gerði þá fyrirspurn um það, hvort Heimfararnefndin hefði lagt mál þetta fyrir þingið. Var því neitað. Leit ræðumaður svo á að ákvæði í þessu máli lægi algerlega í höndum Heimfararnefndar.

Álit **löggildingar-nefndarinnar** var þá lagt fyrir þingið, og lesið af Árna Eggertssyni:

Herra forseti:—

Við undirskrifuð sem kosin vorum til að íhuga löggildingarmálið, höfum átt tal við G. S. Thorvaldsson, lögmann sem hafði að nokkru undirbúið það mál og þýtt stjórnarskrána og bent á breytingar, sem nauðsynlega þyrfti að gera á lögunum til þess að geta fengið alríkislöggilding (Dominion Charter)' gerði hann það að tilhlutun þeirra manna, sem höfðu það með höndum síðastl. ár af hálfu Þjóðræknisfélagsins. Gaf Mr. Thorvaldsson okkur þær upplýsingar að slík löggilding yrði félaginu notadrýgri og um leið kostnaðarminni enn löggilding frá Manitoba þinginu, og að allur kostnaður við þá löggilding færi ekki yfir $200.00.

Eftir að hafa íhugað þessa málavexti leggjum við það til, að stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins sé falið af þinginu að löggilda félagið nú á þessu ári.

Og í öðru lagi, að félagið verði löggilt undir nafninu "Icelandis National League."

Í þriðja lagi leggjum vér til, að þær breytingar á lögum félagsins, er bornar voru fram á síðasta þingi, samkvæmt kröfu ríkisritara Canada, en þá frestað með frestun löggildingarinnar, séu hér með samþyktar.

Virðingarfyllst,

Guðrún Frederickson,
Árni Eggertsson,
Ólafur S. Thorgeirsson.

Um nefndarálitið tóku til máls B. B. Olson, G. S. Friðriksson og Ari Magnússon. B. B. Olson lagði til að samþykkja tillögur nefndarinnar. G. S. Friðriksson studdi. Var það samþykt með öllum greiddum atkvæðum gegn 1.

Sigfús Halldórs frá Höfnum las álit **íþróttanefndarinnar** svohljóðandi:

Nefnd sú, er skipuð var til að íhuga íþróttamálið hefir komið sér saman um eftirfarandi álit:

1. Með því, að íþróttafélagið Sleipnir. er naut styrks frá Þjóðræknisfélaginu sem viðurkenningu fyrir starfsemi sína afhenti að gjöf Þjóðræknisfélaginu öll íþróttaáhöld, er í eigu þess voru, er það vegna fjárskorts neyddist til að hætta starfsemi sinni, og með því, að nýtt íslenzkt íþróttafélag hefir risið af rústum þess í Winnipeg er mælist til þess að Þjóðræknisfélagið ívilnist sér með því að afhenda sér öll þessi áhöld til baka.

Þá leggur þessi þingnefnd það til að þessi bæn sé veitt þessu nýja félagi, er nefnist "Falcon Athletic and Recreation Association" og þess fremur, sem þetta er eina málaleitunin frá þessu félagi að sinni.

2. Nefndin skorar á Þjóðræknisfélagið, að veita nefndu íþróttafélagi frekari styrk ef þess verður leitað í framtíðinni.

S. Halldórs frá Höfnum,
Ari G. Magnússon,
C. S. Thorláksson,
Thorsteinn Oliver,
Ragnar Stefánsson.

Umræður: G. S. Friðriksson og Carl Thorláksson.

Lagt til af B. B. Olson, stutt af G. S. Friðriksson, að viðtaka nefndarálitið. Samþykt.

Álit nefndar þeirrar, er gera skyldi tillögur um **fyrirlestraferðir Árna Pálssonar** var næst lesið og skýrt af séra J. P. Sólmundsson, og fer hér á eftir:

Þingnefnd sú er skipuð var til þess að íhuga fyrirætlanir um þær ferðir, sem Þjóðræknisfélagið á von á að herra Árni Pálsson muni fara fyrir sig um ýmsar íslenzkar bygðir, hvetur þingið til þess fyrst og fremst, að lýsa hérmeð fögnuði sínum yfir því, að fá til sín þenna ágæta gest, Þingið tekur hérmeð tækifærið til þess að þakka honum fyrir komuna, og metur þá komu svo mikils, að það vill hérmeð gera það heyrum kunnugt, að það finni sig í þakklætisskuld við hverja þá frændur vora á ættjörðinni, sem hafa, á einn eða annan hátt átt hlut að því að honum yrði mögulegt að gera oss þessa gagnlegu og ánægjulegu heimsókn; sem og ennfremur Canadiska Kyrrahafs Járnbrautarfélaginu, sem góðfúslega hefir veitt honum ókeypis farbréf fram og aftur frá Englandi hingað til lands, og hvað það, sem hann þarf á brautum þess að ferðast hér í landi.

National Council of Education hefir með höndum ráðstafanir á ferðalagi herra Árna Pálsssonar, öðrum en þeim sem stjórn félags vors hefir nú þegar auglýst svo sem hér segir:

Winnipeg, 27, 28, febrúar og 1. og 2. marz.
Langruth 3. marz.
Selkirk 4. marz, kl. 8 síðdegis.
Gimli 5. marz kl. 8.30 síðdegis.
Riverton 6. marz, kl. 8 síðdegis.
Mikley 7. marz, kl. 8. síðdegis.
Hnausa 8. marz, kl. 2. síðdegis.
Árborg 8. marz, kl. 8 síðdegis.
Víðir 10. marz, kl. 2. síðdegis.
Framnes 10. marz, kl. 8. síðdegis.
Glenboro 12. marz, kl. 8. síðdegis.
Brú 13. marz, kl. 2. síðdegis.
Brown 14 marz, kl. 8. síðdegis.
Akra N. D. 17. marz, kl. 2. síðdegis
Mountain 17. marz, kl. 8. síðdegis
Gardar N D. 18. marz, kl. 8. síðdegis.
Upham N. D. 19 marz, kl. 8. síðdegis.
Piney, Man. 22. marz, kl. 3. síðdegis.
Oak Point, Man. 24. marz, kl. 8. síðdegis.
Lundar, Man., 25. marz, kl. 8 síðdegis.
Hayland, Man. 26. marz, kl. 8. síðdegis.
Steep Rock, Man. 30. marz, kl. 3. síðd.

Vegna tímaskorts var félagsstjórnin tilneydd að gera sjálf þessa áætlun upp á væntanlegt samþykki þingsins, og þessi þingnefnd leggur nú til að það samþykki sé hérmeð veitt.

Einnig leggur hún það til, að formanni þessarar þingnefndar hr. Jóni J. Bíldfell, sé hérmeð falið að sjá herra Árna Pálssyni fyrir einhverri fylgd í öllum þessum ferðalögum.

Ennfremur leggur þessi þingnefnd það til, að þingið feli hérmeð stjórnarnefnd sinni, að sjá um að þessi góði gestur verði kvaddur á viðunandi hátt áður en hann fer frá oss aftur.

Winnipeg, 28. feb., 1930.

J. J. Bíldfell,
J. K. Jónasson,
Thórður Bjarnason,
Rósm. Árnason,
J. P. Sólmundsson,
Th. J. Gíslason,
T. H. Sigbjörnsson.

S. H. frá Höfnum lagði til, B. Finnsson studdi, að nefndarálitið væri viðtekið. Samþykt.

S. H. frá Höfnum áréttaði þá tillögu nefndarinnar, um að greiða Árna Pálssyni þakkaratkvæði fyrir ferðir hans og starf í þágu félagsins. Því til samþykkis reis þingheimur með lófataki úr sætum.

Séra R. E. Kvaran hóf máls á því, að á þessu ári sé **Manitobafylki** að búa sig undir **minningarhátíð** — 60 ára afmæli sitt — og í því sambandi sé verið að víða saman í sögu fylkisins. Kvað ekki mega hjá líða að Íslendingar létu sig slíkt varða. Lagði til að málið væri tekið á dagsskrá. S. H. frá Höfnum studdi, að forseti skipaði 3 manna nefnd í málið.

Samþykt. Nefndin: Séra R. E. Kvaran, séra Benjamín Kristjánsson, Hjálmar Gíslason.

S. H. frá Höfnum vakti máls á því, hversu nauðsynlegt væri að fastanefnd tæki það að sér að greiða fyrir og annast um, **þjóðlega sýningarstarfsemi Íslendinga** hér í álfu. Lagði til að málið væri tekið á dagskrá, og forseta falið að skipa nefnd til þess að íhuga það. Rósm. Árnason studdi. Samþykt. Nefndin: S. H. frá Höfnum, Mrs. Ólína Pálsson, Mrs. Dorothea Peterson, Haukur Sigbjörnsson, séra G. Árnason.

B. B. Olson tók þvínæst til máls um **minnisvarðamál** Gimlibúa, og heit þeirra í því sambandi frá árinu 1926. Taldi hann bæði þeirra og annara hluta vegna æskilegt, að Þjóðræknisfélagið gengist fyrir **allsherjarhátíð Íslendinga** á komandi sumri, er halda skyldi að Gimli, til að heiðra 1000 ára afmæli Alþingis. Lagði til að málið yrði tekið á dagskrá. Dr. Sig. Júl. Jóhannesson studdi tillöguna, og mælti fastlega með því, að slík hátíð yrði haldin á Gimli — "Þingvöllum Vesturheims". Tillagan samþykt. Séra Guðm. Árnason lagði til að forseti skipaði 5 manna nefnd í málið . J. J. Bíldfell studdi. Samþykt. Nefndin: B. B. Olson, dr. Sig. Júl. Jóhannesson, séra Rúnólfur Marteinsson, séra Sig. Ólafsson og B. Finnsson.

Útgáfa ljóðabókar kom þá á dagskrá, og las Stefán Einarsson svohljóðandi nefndarálit:

Þingnefnd sú er kosin var til að íhuga $350.00 lánveitingu til útgáfu kvers af íslenzkum ljóðum, þýddum á ensku af frú Jakobínu Johnson, leyfir sér að leggja fyrir þingið eftirfarandi álit:

Þó að nefndinni blandist ekki hugur um, að frú Jakobína Johnson hafi unnið mikið og þarft verk í þjóðræknisþarfir, efast hún um að lán til útgáfu þess kvers, sem um ræðir, sé fýsilegt frá fjárhagslegu sjónarmiði, þar sem ein eða fleiri slíkar bækur verða á bókamarkaðinum innan skamms. Eigi að síður er nefndinni fjarri með þessu, að leggja á móti nokkrum styrk, er þingið sér sér fært að leggja fram til útgáfu þessa áminsta kvers.

B. Dalman.
Guðrún Friðriksson
Stefán Einarsson.

Áður en nefndarálitið yrði frekar afgreitt, kom tillaga um að fresta fundi til kl. 2 síðd. Samþykt.

Fundur var aftur settur samdægurs, kl. 2 e. h. Samkvæmt tillögum dagskrárnefndar, lá embættismannakosningin fyrst fyrir til afgreiðslu.

Á. Eggertsson lagði til, og S. H. frá Höfnum studdi, að séra Jónas A. Sigurðsson yrði endurkjörinn sem forseti félagsins. Ari Magnússon útnefndi séra Rúnólf Marteinsson, er baðst undanþeginn. Mrs. C. F. Frederickson útnefndi séra Ragnar E. Kvaran, en hann gaf ekki kost á sér. Fleiri voru ekki útnefndir, og séra Jónas A. Sigurðsson þannig kosinn forseti gagnsóknarlaust og í einu hljóði.

Þá var séra Ragnar E. Kvaran útnefndur sem varaforseti af B. B. Olson. Baðst séra R. E. Kvaran undan kosningu og útnefndi séra Rúnólf Marteinsson. Margir studdu. Eigi voru fleiri útnefndir og séra R. Marteinsson kjörinn varaforseti í einu hljóði.

Á. Eggertsson útnefndi séra Ragnar E. Kvaran sem skrifara. G. S. Friðriksson studdi. Var þá lagt til og stutt (B. B. Olson — Thorst. J. Gíslason) að útnefningum væri lokið — og séra Ragnar E. Kvaran kjörinn skrifari í einu hljóði.

Séra Ragnar E. Kvaran útnefndi P. S. Pálsson fyrir varaskrifara. Guðrún Friðriksson studdi. Hjálmar Gíslason útnefndi séra Jóhann P. Sólmundsson. Séra R. Marteinsson studdi. Var P. S. Pálsson kosinn með 237 atkv. gegn 27.

Þórður M. Bjarnason útnefndi Guðjón S. Friðriksson sem fjármálaritara. Sigurbjörg Johnson studdi. Á. Eggertsson útnefndi Ólaf S. Thorgeirsson og Stefán Einarsson studdi. Lagt til og stutt (sr. Rúnólfur Marteinsson — B. Dalmann) að útnefningum væri lokið. Samþykt. Ó. S. Thorgeirsson kosinn með 209 atkvæðum gegn 68.

Útnefndur sem varafjármálaritari var Stefán Einarsson (B. B. Olson — séra R. Marteinsson), stungið upp á og stutt (B. Finnsson — J. K. Jónasson) að útnefningu væri lokið . Samþykt og Stefán Einarsson kjörinn varafjármálaritari í einu hljóði.

Árni Eggertsson útnefndur sem gjaldkeri (séra G. Árnason — séra R. Marteinsson). Lagt til og stutt (B. Finnsson — Guðrún Friðriksson), að útnefningu væri lokið. Samþykt og Árni Eggertsson í einu hljóði.

Walter Jóhannsson var útnefndur sem skjalavörður en gaf ekki kost á sér. H. Gíslason útnefndi Carl Thorlaksson; séra F. A. Friðriksson studdi. Var samþykt að loka útnefningu (A. Magnússon — séra R. E. Kvaran) og Carl Thorláksson kjörinn í einu hljóði.

Nefndir sem yfirskoðunarmenn: Bjarni Finnsson (tillögumaður séra R. E. Kvaran) og B. B. Olson (tillögum. Thorst. J. Gíslason). Samkvæmt gefnum upplýsingum lagði séra G. Árnason til, að B. Finnsson skyldi kjörinn til tveggja ára, en B. B. Olson til eins. Samþykt og kosningu embættismanna þar með lokið.

Útgáfa ljóðabókar var þá aftur tekin á dagskrá, og var nefndarálitið endurlesið af S. Einarssyni. Séra R. E. Kvaran rakti þá að nokkru sögu málsins, og kvað sig óánægðan með nefndarálitið. Bar fram tillögu þess efnis að þingið heimilaði stjórnarnefndinni að veita lán það er fram á væri farið. B. Finnsson, séra G. Árnason og fleiri studdu.

Séra J. P. Sólmundsson mælti með fjárveitingunni, ef efni leyfðu. Kvað sér hins vegar kunnugt um, að fleiri ágætir þýðendur væru að verki hér vestra en Mrs. Jakobína Johnson, og ættu þeir þá skilið að njóta sömu forréttinda hjá félaginu. Benti í því sambandi einkum á Pál kaupmann Bjarnason í Wynyard, Sask. Guðrún Friðriksson tók í sama strenginn.

Séra R. E. Kvaran bað þá þingið að gæta þess, að Þjóðræknisfélagið væri beint aðili í þessu máli, og hefði því sérstakar skyldur við Mrs. Johnson.

S. H. frá Höfnum lét í ljós undrun sína yfir því, að eigi hefðu komið aðrir þýðendur en Mrs. Johnson til greina á þinginu í fyrra ,er málið var þá rætt.

Árni Eggertsson áleit, að rannsaka þyrfti öll úfgáfuskilyrði bókarinnar, og aðrar fjárhagshorfur þessa máls, og taldi bezt að vísa málinu til stjórnarnefndar.

Ari Magnússon taldi sig mótfallinn þessari lánveitingu; áleit málið upphaflega einkamál, sem ekki hefði átt að leggjast fyrir þing í fyrra; mælti með því, að fullnægjandi veð yrði tekið, ef lánið yrði veitt. Séra G. Árnason, H. Gíslason og Mrs. Margrét Gíslason mæltu öll með því, að Mrs. Johnson væri eftir megni aðstoðuð af Þjóðræknisfélaginu við útgáfu bókarinnar. Var þá gengið til atkvæða og fyrirliggjandi tillaga samþykt með öllum greiddum atkvæðum gegn 4.

Sýningarmálið kom þá til umræðu og las S. H. frá Höfnum nefndarálit það er hér fylgir:

Nefndin er sett var í sýningarmálinu, leyfir sér að leggja fram eftirfylgjandi álit:

Nefndin telur mjög æskilegt að Þjóðræknisfélagið hafi vakandi auga á þeim sýningum, sem haldnar verða hér í álfu á komandi árum, þar sem komið gæti til mála að sýndir yrðu munir, til þess að kynna íslenzkan heimilisiðnað, hagleik og hugvitssmíðar; og beiti sér fyrir þátttöku Íslendinga í slíkum sýningum, sæmilegu vali muna og tryggingu hagsmuna og einkaréttinda þeirra, er senda muni. Telur hún, að þessu mundi bezt borgið með skipun fastanefndar, er starfaði í samvinnu við Þjóðræknisfélagið, en sé þó heimilt að starfa með hvaða félagsskap öðrum sem er, eða einstaklingum, í þessa átt, hvenær sem henni þóknast.

Sérstaklega vill nefndin benda á það, að á væntanlegri heimssýningu í Chicago árið 1933 muni íslenzkir munir hafðir til sýnis, og hefir þessa enda verið æskt. Telur nefndin því sjálfsagt, að þessi væntanlega fastanefnd setji sig í samband við einhverja Íslendinga búsetta í Chicago, og sömuleiðis þau félög eða nefndir á Íslandi, sem hefðu þátttöku heimaþjóðarinnar í þessari sýningu með

höndum, í því skyni, að styðja að virðulegri þátttöku allra Íslendinga í henni.

Nefndin leggur þess vegna til að þingið kjósi 10 manna nefnd, 7 konur og 3 menn, sem fastanefnd til eins árs og feli henni að hafa alla meðferð þessa máls með höndum í sambandi við stjórnarnefnd, sem tekið hefir verið fram.

Winnipeg 28. febr. 1930.

S. Halldórs frá Höfnum,.
Ólína Pálsson
Dorothea Pétursson
T. Haukur Sigbjörnsson
Guðm. Árnason

Var nefndarálitið samþykt umræðulaust.

Hófst nú útnefning í fastanefndina. Voru þessi útnefnd: S. H. frá Höfnum, Haukur Sigbjörnsson, G. S. Thorvaldson, Mrs. Ólína Pálsson, Mrs. Jónína Kristjánsson, Mrs. Guðrún Jónsson, Mrs. Þórunn Kvaran, Mrs. Ragnheiður Davíðsson, Miss Dóra Benson, Mrs. Dorothea Pétursson.

Lagt til að loka útnefningu (H. Gíslason — Eir. Sigurðsson.)

Útnefndir svo alilr kjörnir í einu hljóði.

Manitobahátíðin og landnám Íslendinga lá því næst fyrir. Séra R. E. Kvaran las svo hljóðandi nefndarálit.

Álit nefndar er fjallar um greinargerð fyrir landnámi Íslendinga í Manitoba.

Eins og kunnugt er, verður 60. afmæli Manitobafylkis hátíðlegt haldið á þessu sumri. Hafa forráðamenn fylkisins látið það í ljós, að þeir mundu leggja kapp á að safna og birta drög til sögu þjóðflokka þeirra, sem fylkið hafa bygt. Jafnframt hefir verið tilkynt, að þakklátssamlega yrði þegin öll aðstoð, sem stuðlað gæti að því, að slík greinargerð yrði sem fullkomnust og greinilegust. Vill nefndin leggja áherzlu á, að henni virðist íslenzkum mönnum næsta skylt að bregðast við og sjá um, að greinargerðin fyrir íslenzkum landnámsmönnum fylkisins ,starfi þeirra, afrekum og lífi, verði samin. Og er þá enginn aðili sjálfsagðari í því máli en félag vort. Fyrir þá sök leggur nefndin til:

1. Að stjórnarnefndin hlutist til um og sjái um, að valinn verði hæfur maður til þess að semja ritgerð um Íslendinga í Manitoba, er afhent verði stjórn fylkisins eða þeim mönnum, er með höndum hafa bókmentalega hlið minningarhátíðarinnar.

2. Að stjórnarnefndin sjái um, að menn verði fengnir til þess að skrifa ítarlegar greinargerðir fyrir Íslendingum í væntanlegar hátíðarútgáfur stórblaða fylkisins, sem gefnar verða út við það tækifæri, ef því yrði við komið.

Á þingi Þjóðræknisfélagsins, 28. febrúar, 1930.

Ragnar E. Kvaran
Benjamín Kristjánsson
Hjálmar Gíslason.

Samþykt að ræða álitið lið fyrir lið.

Ari Magnússon lagði til að samþykkja fyrsta lið; Eir. Sigurðsson studdi. Samþykt. Annar liður var og samþyktur samkvæmt tillögu séra F. A. Friðrikssonar, er G. S. Friðriksson studdi. Nefndarálitið síðan samþykt í einu hljóði.

Endurskoðað álit **húsnæðis- og bókasafnsnefndar** kom þá fyrir þingið, lesið og skýrt af séra R. Marteinssyni.

Nefndin í húsnæðis- og bókasafnsmálinu finnur til erfiðleika að finna nokkra varanlega úrlausn. Hún telur það mjög miklu máli skifta, að félagið eignist heimili hér í Winnipeg, sem gæti orðið miðstöð fyrir starfið. Hins vegar hafa tilraunir til að nálgast það takmark, leitt í ljós svo miklar hindranir á þeirri leið, að ekki virðist nokkurt viðlit, að því takmarki verði náð á næsta ári.. Það sem nefndinni helzt finst viðráðanlegt og hún þess vegna mælir með, er eins og nú skal greina:

1. Að bækurnar, sem félagið nú á, séu fluttar á hentugan stað í hagnýta skápa, skrá samin og safnið opnað til útlána.

2. Að framkvæmdarnefndinni sé heimilað að greiða bókaverði sanngjarna þóknun.

3. Framkvæmdir allar og frekari viðleitni til heppilegrar niðurstöðu í húsnæðismálinu felist framkvæmdarnefndinni.

Rúnólfur Marteinsson
B. Dalman
Ólafur S. Thorgeirsson
Eiríkur H. Sigurðsson.

Endurskoðað álit húsnæðis- og bókasafnsnefndar kom þá fyrir þingið, lesið og skýrt af séra R. Marteinssyni.

(sjá fylgiskjál nr. 22)

Tillaga frá Á. Eggertssyni að taka álitið fyrir lið fyrir lið, samþykt.

Í sambandi við 1. lið gerði A. Magnússon fyrirspurn um kostnað og tilhögun við útlán bóka. Var því efni vísað til reglugerðar, sem þegar hefði verið samin og samþykt á fyrra þinginu. Lagt til (S. Vilhjálmsson) og stutt, að viðtaka 1. lið. Samþykt.

Lagt til (Á. Eggertsson), og stutt, að viðtaka 2. lið. Samþykt.

Lagt til (Á. Eggertsson), og stutt, að viðtaka 3. lið. Samþykt.

Nefndarálitið síðan samþykt í heild.

Sigurður Vilhjálmsson bar því næst fram þá tillögu, að fela stjórnarnefndinni að láta prenta lög félagsins. Þórður Bjarnason studdi. Samþykt með öllum greiddum atkvæðum.

Minnisvarða- og **hátíðarmálið** var þá tekið á dagskrá. Skriflegt nefndarálit hafði nefndin ekki samið. Hafði B. B. Olson orð fyrir nefndinni, og taldi æskilegt að fela stjórnarnefndinni meðferð málsins. Í sambandi við hugmynd nefndarinnar um allsherjar hátíð Íslendinga á einhverjum einum stað, gat séra F. A. Friðriksson þess, að þátttaka Vatnabygðar væri mjög vafasöm, þar eð bygðin sjálf væri í þann veginn að ákveða að hafa tilkomumikla Alþingishátíð. Sr. R. Marteinsson kvað sér þykja vænt um þær fréttir, og væri hann að komast á þá skoðun, að heppilegast væri, eins og málin horfðu nú við, að hver bygð hefði sín hátíðarhöld.

Forseti bað þá varaforseta að taka við fundarstjórn í bili, og ávarpaði þingið. Varaði hann við að fela stjórnarnefndinni þetta mál, þótt ekki væri fyrir annað en það, að einhver meirihluti hennar kynni að verða heima á Íslandi í sumar um það leyti er hátíðin þyrfti að undirbúast og fara fram hér vestra. Lagði hann til að skorað yrði á þingnefndina að starfa áfram í þessu máli í samvinnu við minnisvarðanefnd Gimlibæjar. Séra J. P. Sólmundsson studdi, og taldi æskilegt að hátíðarnefndir allra íslenzkra bygða ættu svo mikla samvinnu sem unt væri á sumrinu, og gæti það ef til vill að lokum orðið Gimlihátíð að hausti komanda til gengis — sem vel væri verðskuldað; því eins og Winnipeg væri "Reykjavík" Vestur-Íslendinga, svo væri og Gimli þeirra Þingvellir. B. B. Olson þakkaði þá velvildarorð þingmanna í garð Gimlibygðar. Var því næst gengið til atkvæða og tillagan samþykt í einu hljóði.

Önnur störf lágu eigi fyrir þessu þingi.

Hjálmar Gíslason lagði til, að þingheimur efndi til samkomu að kvöldinu, kl. 8; J. K. Jónasson studdi; samþykt.

Á. Eggertsson lagði til að fresta fundi til kvölds; stutt og samþykt. Fundi frestað.

Var fundur aftur settur að kvöldi kl. 8. Fundargerðir tveggja síðustu fundanna voru upp lesnar og samþyktar, er tvö atriði höfðu verið leiðrétt.

Hófst þá samkoman undir stjórn séra Jónasar A. Sigurðssonar, og var skemtiskráin þessi:

Séra Guðm. Árnason flutti ræðu; birtist kafli úr henni í Heimskringlu miðvikudaginn 12. marz.

Séra Jónas A. Sigurðsson flutti kvæði sitt, "Skáldið".

Sigfús Halldórs frá Höfnum söng einsöngva með aðstoð ungfrú Þorbjargar Bjarnason píanóleikara.

Séra Friðrik A. Friðriksson flutti ræðu.

Þá sungu S. H. frá Höfnum og séra R. E. Kvaran nokkra söngva með aðstoð frú Gertrude Friðriksson.

Samkoma þessi var óundirbúin skyndisamkoma, en sæti voru fullskipuð, og virtist fólk skemta sér hið bezta.

Um leið og samkomunni lauk, var hinu 11. ársþingi Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi slitið. Hafði það verið fjölsótt og friðsælt starfsþing.

Eftir þingslit hurfu sumir heim á leið, en fleiri héldu niður í samkvæmissalinn og settust að gómsætum veitingum, er "Fróns"-konur báru á borð. Var svo tekið að syngja íslenzka ættjarðarsöngva og sungið fram á nótt.

Friðrik A. Friðriksson,
settur skrifari.

FJÁRHAGSSKÝRSLA

Féhirðis, Fjármálaritara
og Skjalavarðar

ÞJÓÐRÆKNISFÉLAGS ÍSLENDINGA
í VESTURHEIMI

yfir árið 1930

Reikningur féhirðis

yfir tekjnr og gjöld Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi frá 22. febr. 1930 til 21. febr. 1931.

TEKJUR:

22. febr. 1930:	Á Landsbanka Íslands	$ 58,34	
	Á Provincial Bank of Man.	3,155.23	
21. febr. 1931:	Frá fjármálaritara og skjalaverði	533,80	
	Fyrir "Selskinnusjóð"-sjóð	10.50	
	Fyrir fyrirlestra Árna Pálssonar	337.81	
	Fyrir fundi J. J. Bíldfells	48.00	
	Frá Heimferðarnefnd Þjóðr.fél.	180.65	
	Fyrir Auglýsingar í Tímaritinu	2,883.48	
	Sex ára vextir á Landsbanka Ísl.	110.56	
	Eins árs vextir á Provincial Bank	110.55	
			7,428.92

GJÖLD:

21. febr. 1931:	Styrkur til íslenzku kenslu	250.00	
	Ritstjóra og ritlaun	358.56	
	Prentun á 11. árg. Tímaritsins	715.28	
	Prentun á 12. árg. "	540.00	
	Umboðslaun á auglýsingum	720.90	
	Bókakaup	50.00	
	Bókaskápur	50.00	
	Eldsábirgð á bókum	15.00	
	Ábirgðargjöld á embættismönnum	16.00	
	Styrkur til Falcon Athletic Ass	105.46	
	Ferðakostnaður og fundahöld	160.30	
	Ársþings og aðrar auglýsingar	58.80	
	Prentun á lögum fél., jólaspjöld, etc	136.00	
	Ferðakostnaður yfirskoðunarmanns	19.95	
	Fundarsalsleiga fvrir ársþing	40.00	
	Gjöf til Árna Pálssonar	400.00	
	Fyrir verk unnið á ársþingi	5.00	
	Heiðursmedalíur	10.50	
	Löggilding, stimpil, fundarbók o. fl.	235.50	
	Fjármálaritara og skjalavarðarlaun	300.00	
	Kostnaður við útsendingu Tímaritsins	77.95	
	Símskeyti, frímerki fyrir féhirðir	15.67	
	Skuggamyndir og leiga á vél	46.95	
	Víxilgjöld á bankaávísunum	1.20	
	Lán til Br. Þorlákssynar	25.00	
	Á Landsbanka Íslands	4.45	
	Á Provincial Bank of Manitoba	3,070.45	
			$ 7,428.92

Árni Eggertson.

21. febr. 1931. Yfirskoðað og rétt fundið
B. B, Olson, B. Finnsson. yfirskoðunarmenn.

Skýrsla skjalavarðar fyrir árið 1930

Seld 33 eintök 11. árg. - - -		$ 49.50
" 4 " 10. " - - -		4.00
Sölulaun 40% af 53.50, - -	21.40	
History of Iceland, 37 eint. 2.00 - -		74.00
Sölulaun Skjalavarðar 50% af 74.00 -	37.00	
9. jan. niðurborgun, - -	30.00	
Burðargjald undir Tímaritið -	55.07	
" til Ísland - -	16.32	
Bankaávísan frá féhirðir, - - -		71.39
Umbúðapappir og garn - -	6.56	
Bankaávísan frá féhirðir, - - -		6.56
Borgað til féhirðis - -	39.10	
	205.45	205-45

TÍMARITIÐ:

1. árg. óselt við ársl. 1930	590 eint.	Endurs. 2	Gefin		óseld 592
2. " "	373 "	" 3	"		" 376
3. " "	80 "	" 1	"		" 81
4. " "	272 "	"	"	3	" 269
5. " "	276 "	"	"		" 276
6. " "	399 "	"	"	1	" 398
7. " "	358 "	"	"		" 358
8. " "	342 "	"	"	6	" 336
9. " "	220 "	"	"	3	" 217
10. " "	360 "	" 48	"	14	" 394
		52		27	3297

11. árg.	Meðtekið frá Service Printing............		1502
	Gefin heiðursfél. og rithöf.....	22	
	" auglýsendum..........	136	
	Seld á árinu (31 og 2)........	33	
	Óseld hjá útsölumönnum.....	149	
	" Skjalaverði........	417	
	Til meðlima...............	274	
	Til deilda................	381	
	Send á þjóðræknisþing 1930..	90	
		1502	1502

HISTORY OF ICELAND óseld við ársl. 1929.......... 48 eint.
Seld á árinu........37
Árs. Árnason, Rvík ..11 48
hjá útsölum. 11

SVIPLEIFTUR SAMTÍÐARMANNA óseld við ársl. 1929 139 eint.
hjá skjalav. 139 "

Ólafur S. Thorgeirsson.

21. febr. 1931. Yfirskoðað og rétt fundið.
B. B. Olson, B. Finnsson, yfirskoðunarmenn.

Skýrsla fjármálaritara

Borgað af meðlimum aðalfélagsins	$ 302.30	
" af deildum	163.30	
Afhent féhirðir Á. Eggertson		465.45
Víxilgjald á bankaávísun		.15
Meðtekið frá meðl. deildarinnar "Frón"	4.00	
Afhent féh. deild. "Frón"		4.00
	$469.60	$469.60

Yfirlit yfir sjóði félagsins

22. febr. 1930	Byggingarsjóður	$ 26 15	
21. " 1931	Vextir	.91	
		——	$27.06
22. " 1930	Ingólfssjóður	726.31	
21. " 1931	Vextir	25.42	
		——	$751.73
22. febr. 1930	Selskinnusjóður	103.01	
26. " 1930	Borgað á ársþingi	10.50	
21. " 1931	Vextir	3.97	
		——	$117.48
21. febr. 1931	Inneign félagsins á bönkum ..		2,178.63
	Alls í sjóði		$ 3,074.90

Skýrsla yfir eignir félagsins

Tímarit I.—X. 3297 eintök @ 50c.	1648.50	
40% frá	659.40	989,10
XI. 566 eintök @ 75c.	424.50	
40% frá	169,80	254.70
Svipleiftur Samtíðarmanna 139 @ 1.50	208.50	
25% frá	52.12	156.38
Bókasafn, Skápur, ritvél og fleira		335.00
Ársæll Árnason: skuld		373.37
Selskinnusjóður	117.48	
Félagssjóði		
Í sjóðum félagsins		3,074.90
Alls		5,183.45

21. febr. 1931. Yfirskoðað og rétt fundið.
B. B. Olson, B. Finnsson, yfirskoðunarmenn.

